Constat i f. 56. XXXVII. 7. 29

Acquired with the assistance of the

Sybilis Augusta Brown
Fund

JOHN CARTER BROWN LIBRARY

Not. & se. auditu, Lynx v. h. simia quillu
vulher ocorahi; not vincell. Aranea latellu. Bod 229

RPJCE

JOHANNIS SPERLING,

Scient. Natural. quondam Prof. P.
Celeberrimi,

ZOOLOGI- AM PHYSICAM

Revensit

GEORG. CASP. KIRCH-
MAJER, Eloqv. P.P.
Witteb.

Addiditque Dissertationes
De

*Basilisco, Unicornu, Phœnice, Behe-
moth, Leviathan, Dracone, Aranea & Ave
Paradisi.*

Editio Altera, priori longè emendatio.

VVITTEBERGÆ,

Impensis Hæredum JOH. BERGERI,
Literis JOH. HAKEN,

A. M. DC. L. X. I. X.

*Jramir Pückleri med. Dns ac
Professoris Publici 1670.*

JOHANNIS

SPERLING

ZOOLOGIA

AM PHYSICAM

GEORG CARL ROHR

MAJEST. C. P. P.

RPJCE

PHYSICAM

MAJEST. C. P. P.

PHYSICAM

MAJEST. C. P. P.

PHYSICAM

MAJEST. C. P. P.

PHYSICAM

MAJEST. C. P. P.

*Illustrissimis HEROIBUS,
Generosissimisq; FRATRIBUS ac
DOMINIS,*

DNO. HENRICO,

SECUNDO,

LIB. BARONI à FRISEN,

Putzkavii, Schönfeld. Jessenæ ac Grauppæ

DYNASTÆ:

ut &

DNO. CAROLO,

LIB. BAR. à FRISEN,

DYNASTÆ in Rôtha, Cotta &c.

SERENISSIM. POTENTISS. q;

ELECT. SAXONIÆ,

IN CONSILIO SANCTIORE

SENATORIBUS ET COMITIBUS EX-

CELLÈNTISS

ILLI quidem in Intimis DIRECTORI;

HUIC verò PRÆSDI in Proto-Synedrio Ec-

clesiastico Dresd. EMINENTISS.

DOMINIS meis GRATIAS,

NUMEN PROPITIUM.

ILLUSTRISS. DOMINI,

HOs sibi post fata quoque
deposcebat *Mecænates*,
quos, quādiu intra mor-
talitatis exuvias coarctabatur,
sanctissimā semper veneratione
prosecutus est, SPERLINGIUS.
In eam enim muneris eminenti-
am, arcana Numinis evexit.
VOS Providentia, sublimibusq;
innutrivit curis, ut non possitis
non asylo, clientibus, ad VOS
confugitaris esse. Et cū or-
namento seculi exquisitissimo
dati natiq; sitis, prodigiosus
fuerit, qui conaminis huius ra-
tio-

DEDICATORIA.

tionem, aut interpretamentum
aliquod poposcerit.

Ac de FRISIORUM quidem
Augustissimo Nomine, atq; uni-
verso orbi, de reconditisimâ sapi-
entiâ, controversiam movente,
judicio, quis vel dixerit satis, vel
scripserit? Positum Timanthi,
ingeniosissimo pictorum, inter
laudes fuit, quòd, cùm sufficien-
te affectui paterno luctu, Aga-
memnona, Iphigeniam immo-
lacioni destinatam, deploratu-
rum, delineare omninò nequi-
visset, peplo, conturbatissimi
parentis vultui, objecto, vel ad-
umbraret saltem, quem nullo
exprimi penicillo posse judica-

ret, mœrorem. Mihi, summo-
rum Nominum MECOENA-
TES, æmulo conatu, quanquã
alieniore scopo, sequendus Ti-
manthes est. Vellem equidem &
VOBIS, HEROES, humillimũ
significare cultum meum, & VE-
STRAS, COLUMNÆ SACRI
ELECTORATUS SAXONI-
CI, exprimere laudum meritis-
marum iliadas. Sed peplum as-
sumendum VOBISq; appenden-
dum esse, animadverto: plus ut
insinuasse, quàm elumbi scri-
ptione diduxisse videar. Quod
superest igitur, suscipite, DOMI-
NI, hoc, VOBIS, *Sperlingiano*
nemine, à Sperlingii (dum vive-
ret)

DEDICATORIA.

ret) discipulo, devotè consecra-
tum libamentum! *non ut apo-
cham*, quâ devinctus liberetur;
sed syngrapham; quâ mancipe-
tur magis. Ita vivite ad arbi-
trium, diutissimè felices, DEO,
PATRIÆ, VOBIS, bonisq; o-
mnibus, donec cœlum, unde or-
ti estis, repetatis, quod precor :

ILLUSTRISSIMI NOMI-
NIS, VIRTUTU ^{UM} VESTRARUM,

Witteberg. Pri- EXCELLENTISSIMI HE-
die Idus Jan. - ROES,
A.O.R.M.DC.LXIX.

Devotissimus admirator
atque cliens

Georgius Caspar Kirch-
mayer.

)o(5 PRÆ-

PRÆFATIO.
AD LECTOREM.

ITa comparatum cum Naturâ
est, quemadmodum cum splen-
didissimo pariter ac augustissimo
Amphitheatro. In Amphitheatro
nil nisi decor, elegantia, amœni-
tas. Marmoribus abscondita tel-
lus, omnigeno pretiosarum rerû
apparatu, consolidata pavimenta
sunt: locatæ ad angulos statuæ,
pendulæ de parietibus delicatissi-
mæ picturæ: locus omnis auro ra-
diat. Adest, quicquid ars ulla, &
magistra artificum manus, elabo-
rare immensis potuit expensis.

In Naturâ, majoris & fidei, &
sapientiæ & artificii sunt monu-
menta. Fidei: sunt enim, quod ap-
parent, &, ut apparent, perman-
nent.

PRÆFATIO.

ment. Adulterina sunt, caduca sunt, quæ ingeniosis pecuniæ expilandæ vaframentis, solers opificum curiositas confinxit. Sapientię: ab optimo enim maximoque rerum Cōsmoplaste, illi rerū naturalium promanarunt thesauri: Artificii luculentioris esse eadem, nemo, si volet etiam, addubitare poterit.

Ars potens, Natura potentior, Deus potentissimus. In hoc igitur proscenio, decor, elegantia, amœnitasque major longè. Non marmoreâ duntaxat crustâ, sed omnimodo mineralium, metallorum gemmarumque nitore exsplendescit. Non fictis illis statuis, & *κω-
Φαῖς ἀγούροις*; sed multifariorum generum animantibus, hominibus,

PRÆFATIO.

nibus, brutis, gressilibus partim, partim natatilibus, volatilibus, reptilibusque, ad abundantiam etiam superbit. Non pictis istiusmodi figuris ac cœlaturis, sed naturali vigore, virore, variisque aliis coloribus, elegantissima simulacra ostendantibus, floribus, herbis ac arboribus renidet.

Ex Amphitheatro patulus in omnes mundi cardines, prospectus est. Supera, media, infima, & quicquid sive antrorsum, sive retrorsum delitescit, contemplari expeditè licet. Idem in Natura obtinet. Quisquis in hanc semel est admissus, admiranda ex eâdem Dei speculatur, miratur & rimatur opera. Suprà se, cœlum, juxtà se, aërem, infra se, terraqueum illum globum. In cœlo, stellas, lucis

PRAEFATIO.

lucidissimas illas superioris mundi faculas: in aëre, genus omne volantum, in matre magna inerrantes boves, oves, & quotquot gressilium reptiliumque species, Natura promaconda in apricum profert.

Tua, Pater alme, Sapientia, omnia pernovit, dum *Substantiali Verbo*, singula atque universa, intra hexaëmeron produxit, cunctaque divino illo *Spiritu*, aquis animandis incubante, foecundavit. Tibi, Deus gloriose, gloria immensa! *Cœli enarrant gloriam tuam, & opera manuum tuarum annuntiat firmamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Ps. XIX. 1. 2.* Nulla non perrenni solemniq̃, sive supra, sive infra,

PRÆFATIO.

infra, ſ. extra, ſive intra ſint, Te Fa-
ctorē omniū, præconio collaudāt.
*Interroga jumenta, docebunt te: &
volatilia cœli, & indicabunt tibi; al-
loquitor terram, & informabit te,
& narrabunt tibi pisces maris. Job.
XII. 7. Clamant omnia ſubinde ac
ingeminant: Ipſe fecit nos, & non i-
pſa nos. Pſ. C. 3.*

Nemo igitur, ut ad te, Lector
optime, deveniamus, facilè mira-
bitur, quid ſemper incitamenti
moverit incomparabile Phyſico-
rum decus, JOHANNEM SPER-
LINGIUM, tanti & judicii & can-
doris, dum in vivis eſſet, Philoſo-
phum, quantum & ſapientia & fi-
des intelligi â quôquam poteſt, ut
omne vitæ tempus, prout officii
efflagitabat ratio, rimandis pari-
ter

PRÆFATIO.

ter & mirandis hisce omnipotentia divinae simulacris impenderet unice ac consecraret. Pridem est, quod ipse alibi cum Romano Sapiente (*Senecam indigitamus*) quoties per occulta naturæ ibat, divina se tractare gloriabatur.

Observationem meretur, inquit, quod priscos Ecclesie Doctores, nulla alia Philosophia portio occupaverit magis. Reverentiam meretur, quod primus homo, in beatâ illâ innocentia conditione, in hac cum primis exercuit ingenium. Deus enim gloriosus, adductis undiquaque animalibus, nomina ab Adamo postulabat. Ut periculum faceret naturalis scientia, quam digitis omnipotentia inscripserat. Et mox subjungit Magnagritus: non itaque pudet me in studio

PRÆFATIO.

*dio hoc decurrere subinde, & consu-
mere aetatem. Meretur id rei di-
gnitas, quæ magnificentia sui, me
detinet. Hæc Sperlingiana inten-
tio, hoc votum unicum.*

Equidem jam ante ipsum, de A-
nimalibus qui scripsêre, fuerunt
complures, & hi suâ nullatenus
defraudandi laude. Omnium, inde
ab Adamo *absolutissimus Zoologo-
rum*, SALOMON erat: quippe
qui docente 1. Reg. lib. c. IV. v. 33.
34. *locutus est de lignis, à Cedro, quæ
sunt in Libanon, & usq; ad byssopum,
quæ egreditur è pariete. Et locutus
est de animalibus volatilibus, repti-
libus & natatilibus. Quæ omnia
latius adhuc persecutus est & ex-
rendit Autor libri Sapientiæ, Cap.
VII. à v. 1. usque ad 21. Hanc ve-
rò quod*

PRÆFATIO.

rò quod attinet Zoologiam Salomonæam, tantum illa nobis vel profuit, vel proderit, quantum immensæ Sardanapali alicujus gazæ, quas Vulcanius exussit furor, & nemo nostrum aut vidit, aut usurpavit unquam.

De *Abderitano Democrito*, sapientissimo, quod ei encomium Hippocrates adornat, Viro, ex Diogene Laërtio, *Joannes Chrysofost. Magnenus*, *Burgundus*, & in *Ticinesi Universitate*, *Regius Med. P.* in suo, quem vocat, *Democrito* reviviscente, notat, quomodo & ipse de Animalium scripserit docueritque causis. Atque ita quidem contentissimè brutorum sciscitatus naturas, temperamenta, morbosque est Democritus, u-

PRÆFATIO.

ti in prolixâ quâdam, ad Senatum
Abderitanum, epistola sect 8. p. 12.
Hippocrates testatur, se, cum ipsū
primò offendisset, intra crebra a-
nimalium cadavera, per totum dis-
secta & accumulata, deprehendisse
se Democritum, extra curiosissi-
mè lustrantem, mox deambulan-
tem, post, intento studio scriptio-
ni incumbentem. Veruntamen
quod satum, Salomonēam deper-
didit Philosophiam, idem, sed ra-
men ex invidiâ sequentium Phi-
losophorum, Democriti annihila-
vit etiam labores. Plato enim
omnes Democriti libros, memo-
riæ invidens, comburendos de-
creverat. Sed hîc fortiter ei resis-
terunt Philosophorum plurimi.
At quod Plato designaverat, exe-
cutus

PREFATIO.

entus est Alexandri ope Aristoteles.

Ipsemet proinde Stagirita, undeunque sua de animalibus perierit, per saturas & centones varios, ut apparet, conferruminavit. Nolumus invidere gloriæ ejusdem, sed, ne pro Numine, eundem in Philosophiâ veneremur, saltem petimus. Maximum in contexendo rerum naturalium, imprimis animalium catalogo, laborem cum sustinuerit, C. *Plinius Secundus*; majorem & famam & gratiam meruisset, si tantum ubiq; fidei, quantum styli reliquisset. Hinc cum fabulosa (quanquam quid mirum est, si ex aliorum in comuni sapias relatione) plurima admisceat, non tam memoriâ in

PRÆFATIO.

evolvendo ipso, quàm judicio in discernendis fabulosis opus est.

Solinus, *Pliniana Simia*, ejusdemq; ferè Epitomator, pauciora fecit, pauciora meruit. De *Claudio Aliano*, quid habendum sit, explicuit haud obscurè, in præfatione, super eundem, *Gesnerus Scaliger & Cardanus*, maximi ambo Viri, quæ de animalibus perscripsere passim, haud proletaria sunt. Sed ordo omnis abest. *Gesnerus* atque *Rondeletius* tamdiu laudabuntur, quamdiu homines supererunt. *Franzio*, piissimo Theologo, crimini nemo verterit, quòd in animalium historià, ad usum magis & Theologiam respexerit, si ipsius & scopum attendat, & præfationem. Omnium quicunque vel scripsere vel scripturi sunt, operosissimus & consummatissimus hucusque extitit Zoologus, *Ulysses Aldrovandus, Philos. & Med. Bononiensis*, quem, non dicam commendare, sed admirari satis, aut còdigno, pro immensis, Zoologiæ gratià impensis, cum

PRÆFATIO.

cum sumtibus, tum laboribus, mactare præconio; nemo unquam poterit.

Attamen cum ne à centesimo quidem, propter sumtuosi, & in plurimos digesti majores Tomos, operis, tanti industria Viri, proprio redimenda ære sit, opulentis potius, quam quibus angusta domires est, svadendus Autor. *Joh. Euseb. Nierembergius, Physiologus Madrit.* in Hispania, exterorum potius locorum, quam in Europâ domesticorum animalium historiam contexuit. Celebris nunc est *Johannes Jonstonus* quoq; , qui, ut pluribus consuleret, ea quæ ab aliis prolixius narrantur, coarctat in compendia.

Quanquam ab omnibus his, omnia, confuse magis, quam methodicè ac ordine tractata: sine famæ obtrectatione ut id fateamur.

Vides Lector benevole, quantam gratiam SPERLINGIO, post fata quoq; debeas. Hic enim ut prodesset omnibus, compendiosè: ut delectaret, ornate ac perspicuè; ut ordine proponeret.

accu-

PRÆFATIO.

accuratâ hanc, quàm vides, Zoologiam, methodo, cum viveret, adornavit. Et expolivisset utiq; magis ac dilataffet, nisi & calculo tortore impedito, & filia unica mortis interventu perturbatus, & ipse deniq; inauspicato Libirina ictu, cû ingenti Studiosorum luctu Physicæque damno, contumulatus equidem fuisset. Quod Te, Lector benigne, non celandum duximus, ut, si in piscium, aviû, insectorumque contemplatione, brevior em quàm alibi, ipsum deprehensus sis, non mirêre. Tu his interim contentus vale, & favere perge.

I.
ZOOLOGIÆ PHYSICÆ.

Proëmium.

CAPUT I.

DE

Natura Zoologiæ Physiçæ.

Præcepta.

1. Zoologia Physica est scientia brutorum, quatenus corpora naturalia sunt.
2. Dividitur in partem Generalem & Specialem.
3. Generalis est, quæ brutum in genere considerat, ejusque naturam exhibet.
4. Specialis est, quæ bruti species proponit, earumque naturas tradit.

Quæstiones.

1. Quæ notanda circa Definitum?

& **D**efinitum est Zoologia Physica. Zoologia vox Græca est, constat ex τὸ ζῷον καὶ λόγος: notat doctrinam de brutis. Zōa enim non raro exponuntur specialiter, animantia bruta. Physica dicitur, ad differentiam Zoologiæ Medicæ & Zoologiæ sacrae. Medici bruta considerant, non tam ut naturalia corpora sunt, quam ut materiam medendi præbent. Theologi bruta spectant, ut ad Dei majestatem, ad vitia depouenda

A

nenda, & ad vitam corrigendam faciunt. Olim etiam Sacerdotes scientiam hanc ad sacrificia applicabant.

II. *Quæ notanda circa definitionem?*

R. Definitio constat *Genere & Differentiâ*. Illud est scientia, non Totalis, sed Partialis. Hæc Subjectum habet, ejusq; cum *Materiale*, tum *Formale*. Illud, *brutum* est; hoc, *quatenus corpus naturale*. Hic enim noster considerandi modus est, sic suum cuiq; tribuendū, & nostrum quod est, non negligendum.

III. *Quæ notanda circa Divisionem?*

R. Dividenda Scientia ad rationem Subjecti est. Brutum & communia habet, & propria. Ipsa igitur Zoologia partem habet communem & partem propriam. Non miscenda specialia generalibus, nec generalia specialibus. Divina res ordo est: nihil in animo, nihil in opere Sapientis ordine præstantius. Semper nobis sit curæ illud, quo finæ nec naturæ nec artis constare possunt opera.

IV. *Quid tractandum in parte Generali?*

R. Primò anima brutorum: Secundò corpus. Omnia animam habent, omnia corpus habent. Hæc antecedunt species, cum omnibus

bus insint. Leo animam habet, corpus habet: nec minus accipiter, aut delphinus, aut serpens, aut vermis. Leo videt, audit, movetur: idem aqvilapræstat, idem lucius, idē cancer.

V. Quid tractandū in parte Speciali?

B. Brutorum species. Testatur Scriptura, Deum creasse reptile, volatile, cetos magnos & jumenta. Testatur eadem Salomonem disputasse de jumentis, de volucris, de reptilibus, & de piscibus. Hæ illæ brutorum species sunt, sub quibus aliæ atqve aliæ comprehenduntur. Unde notæ scientiæ, de avibus, de piscibus, de gressilibus & de reptilibus. In singulis verò tanta interim varietas est, ut innumeras soboles in ordinem redigere nequeat hominum solertia. Aded verè dictum à Platone: Difficilia sunt, quæ pulchra sunt.

Axiomata.

I. Zoologia scientia præstantissima est.

Ea proponit, quæ proximè accedunt ad dignitatem hominis. Ea docet, quæ Deus ipse primo homini indidit. Primus Zoologiæ doctor Deus fuit: primus discipulus, primus homo. In sanctissimo illo statu Deus gloriosus, adductis undiquaq; animalibus nomina postulabat ab Adamo. Ut scientiæ hujus,

A 2

quam

quam omnipotentiae suae digitis inscripserat, faceret periculum. Hinc sacra, hinc regia facta est haec scientia. Sapientissimum Salomonem à curis publicis revocavit materiae hujus dignitas. Et Alexander Magnus, si non scripsit ipse, fecit ut scriberent alii, quæ de brutis mandarent aternitati.

II. Zoologia scientia jucundissima est.

Jucundum est intueri stellas, Solem, Lunam aut Jovem: sed plus amœnitatis in una apicula, in una hirundine, quam in cunctis sideribus. Ibi splendor nos movet & cursus & ordo, & perennitas. Hic ingenium nos tenet & solertia, & futurorum notitia & commodorum ac incommodorum discretio. Accedit partium decor, & numerus & ordo & compositio. Insuper unumquodque præditum est amictu suo, jucundo perquam & naturæ opportuno. Aves plumis ornantur, pisces squamis, armenta pilis, infirmiora tectis, crustis & conchis. Quævis species propria habet ornamenta, alterius quæ sunt, horum nec appetens, nec egens est. Pulcherrima avis pavo. Sed nec anati deest decor suus. Equus superbit formâ, animo ac gestibus: sed non minorem se putat gallus, nec carduelis, nec regulus. Jucundum est scire, quæ jucunda sunt ipsa.

PHYSICA.

III. Zoologia scientia utilisima est.

Aliò remittit speculatores Zoologia, & meliorem, potentio rem, ac sapientio rem naturam indicat. Tres sunt radii lucis invisibiles: bonitas, potentia & sapientia. Potens est Deus, qui tot brutorum fecit genera. Bonus est, qui omnia fecit bona, & ut homini prodes sent, voluit. Sapiens est, qui ordinavit omnia sapientissimè, disposuit pulcherrimè. Plena horum testimoniorum Scriptura sacra est. Quæ Deus ipse refert Jobo, de cerva, leæna, ibice, onagro, rhinocerote, struthione, eqvo, aquila & accipitre, evolvantur, constabit maximè Supremum ubique indicari Numen. Sed & gubernationem Reipublicæ si petit Juris peritus, Zoologia eam tradit. Rex apum, clementiam colit, innocenti aculeo: ipsæ apes fidelitatem in regem declarant, quem nunquam deserunt, quem imbellem gestant, quem errantem quarunt. Medicinam qui vult, adeat bruta, præbent materiam medendi præstantissimam. Quin Medicina ipsa, aut omnis, aut pars, brutorum inventum est. Pleraque cognitionem & usum simplicium habent, ac ipsa sese restitunt. Cancer & felis, cum nimia ingluvie op-
 leta sentiunt viscera, gramina rore per-
 A 3 fusa

fusa comedunt, ut ventrem deiciant. Singulis hominibus quid conferat Zoologia, tacere præstat, quam leviter attingere.

IV. Zoologia scientia difficillima est.

Nomina brutorum faciesque externas novisse parum est. Imperitorum habitum fuit detineri in minoribus: formas verò earumque virtutes & operationes tenere, permagni momenti res est. Cardanus de subtilitate sua scribit: *Si certo scire semper laboriosum fuit, quid hoc argumento laboriosius? Ubi babeam quos fugiam, ut Plinium & Albertum, quod palam mentiantur, quos sequar, non habeam.* Venit idem usu nobis, quod scripsit ipse. Infumendus in rem hanc labor est, cum ob multitudinem, tum ob subtilitatem. Per tot animalium formas ac species ire, laboriosissimum est. Observata sunt scarabæorum genera quadraginta, erucarum quinquaginta, mulcarum septuaginta, papilionum centum & plura. Probat quidem autores non desunt, quibus nihil debere se qui dixerit, ingratus fiet. Sæpè verò non tam memoriâ ad discendum, quam iudicio ad discernendum opus est. Sequendi sunt, cum ipsi sequuntur verum, fugiendi, in devia cum ducunt imperitos.

CAP.

PHYSICA. 7
CAPUT II.
DE BRUTO.

Præcepta.

- I. Brutum est animal irrationale.
II. Dividitur in Volatile, Natatile, Gressile, & Reptile.

Quæstiones.

I. Brutum & animal quomodo differant?

Ut Genus & species. Animal corpus animatum sentiens est. Dicitur de bruto, dicitur de homine. Leo corpus est, animatum est, sentiens est. Homo corpus est, animatum est, sentiens est. Superius igitur animal est, inferius brutum, inferius homo. Nō sunt species cōtra distinctæ homo & animal: sed homo, brutum, & planta.

II. Irrationale quid notet?

Animal bruti genus est, irrationale, differentia. Differentia speciem constituit, & ab aliis distingvit. Constituit irrationale brutum, & ab homine qui rationalis est, distingvit. Errant quibus nil nisi negatio, nil nisi remotio rationis est irrationale. Negatione non constituuntur bruta, nec distingvuntur rectè. Frequentissimum est voce negativa exprimere rem positivam. Ex penuriâ vocabulorum loquimur ut possumus, non ut volumus.

III. In quâ quantitate bruta creata sint ?

R. An in magna, an parvâ edita sint quæritur. In perfectâ statura prodiisse ea, statuentum. Benedictionem acceperunt sese multiplicandi. Sed generatio & multiplicatio perfectorum est. Creabatur Adamus perfectus, perfecta Eva. Producebantur herba & arbores, pomis, piris & aliis fructibus onustæ. Non est ratio, quin eadem perfectio concedatur brutis. *Neg. impossibile Deo omne verbum, qui verbo fecit omnia.*

IV. In quo numero bruta creata sint?

R. Controversia est, an bina tantum creata sint in omni animantium genere, exemplo nostri generis. Sed terram allocutus est Deus cum dixit: *Producat terra animam viventem in genere suo.* Aquam allocutus est, cum dixit: *Producat aqua reptile, natatile & volatile.* Non glebas aliquot terræ sumpsit aut guttulas aliquot aquæ, sed totam terram, totam aquam. Hinc pro multitudine, non pro paucitate colligendum. Placent verba Theologi præclare meriti Polycarpi Lyseri. *Quamprimum Creator, verbum dicit, protinus multiturne natatiliũ & volatiliũ producantur, eadẽ tantã copiã, ut omnia scateant non aliter quã*

quàm si putris caseus (ut crasso simili utar) vermibus fœtcat.

V. An quorundam brutorum ingenia mutata sint?

R. Disputatur an idem creationis tempore feris fuerit furor qui nunc est. An benignissimus DEUS fecerit illa iracunda, rapacia, & exitialia animalia? Non existimandum substantiam brutorum mutatam esse ob hominis transgressionem. Indicant autem ungues, dentes, cornua & alia acerbam indolem. Innoxia quidem fuissent homini, sed non aliis brutis. Ex raptu vivunt multa quæ nociva fuissent, crudelia fuissent, exitialia fuissent, si vel maximè mundus servasset honorem suum illibatum. Postquàm verò homo rebellis factus est DEO, meruit & ipse rebelles sibi pati subditos,

Axiomata

I. Brutorum non est loqui.

Longo usu & labore imitari discunt unas & alteras vöculas sine iudicio, sine articulatione. Quod & campanæ & instrumenta musica & alia hominum artificia præstant. Adsit in sermone vox articulata & sit verbum ex instituto significans. Nihil de his in corvis, nihil in psittacis & aliis sermonis nostri æmulis. Taceat Porphyrius qui omnia
A s brutæ

bruta colloqui inter se, & loquelas eorum calluisse Apollonium refert.

II. *Brutorum non est ridere.*

Ridet cuculus, ridet Psittacus: Sed hic risu artificiali, non naturali: ille ita more magis & ineptiis, quam risu verò. Ut inter homines multi imitantur latratum canum, grunitum porcorum, cantum gallorum: sic brutorum quædam risum, quædam sermonem affectare videntur. Sed speciem & imaginem non rem ipsam, indulgemus ipsis.

III. *Brutorum non est flere.*

Fletum non quævis dat guttula, quivis humor. Non lachrymatur statim, cui oculi aquis stillant. Aut si lachrymæ dicendæ: nomen habeant, re carent. Sicut plantis etiam assignarunt lachrymas, humorem guttatim prolicitum. Animi gaudentis risus est: & animi mærentis fletus.

IV. *Brutorum non est velle.*

In voluntate libertas est. In libertate indifferentia est ad utrumvis. Ut agens positus omnibus requisitis agere & non agere, agere hoc vel illud possit. In brutis nulla libertas, nulla indifferentia est. Non habent id in potestate brutum, quod accipere aliquid aut rejicere possint. Necessario bonum amplectuntur, malum detestantur. Se-

eus

cus agere cum videntur, terrentur metu. Hinc quod unus canis, id omnes agunt. Quod unus lupo, id cuncti præstant. Quod non libertatis, sed necessitatis est argumentum.

V. Brutorum non est intelligere.

Nullus veritatis amor in brutis est. Ordinatur autem intellectus ad verum. Huic nulla possessio, nulla vis auri & argenti, nullius amicitia, pluris æstimatur quam veritas. Pro veritate pugnat & totos dies, totos annos consumit. Bruta ad eibum rapiuntur, quæ eis largè & copiosè comparavit natura.

VI. Dos & gloria Brutorum sensus est.

Singula sentiens suâ animâ gubernat. Hæc prædita, vident, audiunt, odorantur, gustant & tangunt. Unde & egregia accepere membra: oculos, aures, nares, linguam & membranam. Minor partium apparatus in plantis est, quæ nec vident, nec audiunt, nec reliqua sensuum munia edunt. Exigua arborum & herbarum instrumenta sunt: vivunt sine auribus, sine oculis, sine cruribus.

VII. Magna sapientia brutorum pars, à notitiis naturalibus est.

PARVE

Parvulum animal formica est, sed maxima prudentia. Campos, agros, arbores ac horrea percurrit, grana ut inveniatur. Voti compos facta, onus proprio corpore majus per saxa & virgulta in cellas deportat. Collecta grana arrodit ne exeat in fruges, casumque reddant laborem. Madida si fuerint in apricum profert, & ad solem exccat. Nec minor apum prudentia. Circumvolitant hinc inde prata. Sylvas ac hortos lustrant & flores quarunt, succos extrahunt, extractos in cellulas referunt. Infinitus propè cellularum est numerus, & effecta omnes ad formam sexanguli sunt. Mira res est è tanta florum diversitate dulcia colligere mella, pusilla animalia. Mira res est collectos succos per longa intervalla, per ventos ac turbines ad suos transferre alveos. Mira res est mollem in cavis coherere materiam, & nec diffuere, nec excidere liquorem. Sed mirissima res, indocta hæc animalia favos construere hexagonis distinctos cellulis: quis hæc docuit? quomodo amens bestiola agit prudenter? Nascitur ars hæc, non discitur.

VIII. Mente pradi, imitemur amentia bruta.

Scripsit Vir magnus: se omnino carere ratione

PHYSICA.

13

Capitulum

one, si Elephas caveat. Hac in speciem dicuntur, contra maiestatem nostram. Negligentes dignitatis suæ sunt, bruta qui extollunt ob inultas quasdam rationis notulas. Habent simulacra mentis quæ in nobis non colimus, si in ipsis revereamur. Admirationem nobis inest ut vestigium mentis in Elephante, magis admirabiles nos reddet mens ipsa. Non est imago præstantior opere, non est umbra perfectior lumine. Effigies mentis si feras facit nobis similes, possessio ejus vera Deo nos faciet proximos. Erubescat homo, si ultra dignitatem assurgunt bruta, & infra eam descendat ipse. Pudeat brutorum æmulum non esse, & divina sectari potius, quam humana, quam terrena.

Fertur 26. Ovis fontem. **PARS GENERALIS**
DE

BRUTO IN GENERE.

LIBER PRIMUS.

DE

ANIMA BRUTORUM.

CAPUT I.

**DE NATURA ANIMÆ
BRUTORUM.**

Præcepta.

**I. Anima Brutorum est forma, quæ
sunt; & ad feritatem ducuntur.**

II. Habe-

II. Habetur sub sensitiva anima, cujus etiam nomine venit.

Quæstiones.

I. *Quomodo differant anima brutorum & anima sensitiva?*

R. **U**T brutum & animal. Anima brutorum dat esse bruto, anima sensitiva dat esse animali. Brutum inferius est, animal superius. Inferius anima brutorum, superius anima sensitiva. Superiorem dat conceptum anima sensitiva, inferiorem anima brutorum. Homini animam sensitivam tribuimus, brutorum animam negamus.

II. *An in Brutis detur anima vegetativa?*

R. Datur, sed non re distincta à brutorum anima. Nutriuntur bruta, augentur, & ex semine sibi simile procreant. Testantur hæc de vegetante anima, cujus operationes sunt. Sed non alia res hæc est ab anima brutorum & ab anima sensitiva. Non sunt præter necessitatem multiplicanda entia. Res una habet diversa munera, diversa nomina. Anima canina bruti anima dicitur, quatenus dat feritatem: sensitiva dicitur quatenus dat sensum: vegetativa dicitur quatenus dat nutri-

nutritionem , augmentationem , procreationem.

III. Quid anima Bruti, bruto præstet?

R. Dat irrationale , sicut anima hominis, homini rationale. Hoc irrationale notat essentiam , connotat differentiam, connotat operationes. Brutalem naturam dat anima bruti, brutales affectiones , brutales operationes. Manifesta hæc sunt in cane , tigride, urso, ac Leone. Et si quædam non adeo ferociunt contra hominem , alii tamen brutis infesta sunt, & exasperata ne homini quidem parcunt.

IV. An omnes brutorum anima ejusdem perfectionis sint?

R. Specie bruta differunt, & in singulis iterum magna varietas est. Alia magnitudine, alia pulchritudine, alia utroq; horum excellunt. Quædam parvitate, quædam deformitate, quædam utroq; inferiora sunt. Celebrantur alia industriâ & rei familiaris administrandæ peritiâ : alia ignava sunt, inertia & improvida. Alia elegantiarum studiosa sunt; alia cultum omnem spernunt. Tanta igitur animarum diversitas est , quantæ morum, quanta corporum est. Nec putemus eandem esse perfectionem, in hirundine

dine aut halece, quæ est in Leone, in Aquila, aut Delphino.

Axiomata

I. Anima brutorum non est spiritus.

Intelligere & velle potissimæ spirituum actiones sunt. Hæc istorum exercitia, cognoscere verum & agere liberè. Nec verum amat, nec liberè agit brutorum natura. Ducitur necessitate quædam nec potest aliter. Movetur objectis, quoniam præsentia trahitur ac rapitur.

II. Anima brutorum mortalis est.

Dependet à sua natura, quæ destructa, perit ipsa. Quicquid agit, in & cum materia agit: oculis videt, auribus audit, lingua gustat. Simplex hæc à materia dependentia cum immortalitate conjuncta non est. Fit enim materia tandem inepta, corrumpitur ac destruitur. Quam destructionem animæ ipsius sequitur interitus.

*Anima brutorum olim creabatur,
hodie generatur.*

Hæc ea distinctio temporum, distinctio inter mundum creatum & propagatione conservatum. Cum bruta condidit Deus optimus, animas eorum etiam creavit. Et cum generationis opus concessit brutis, ani-
mas

mas etiam generandi potestatem tribuit. Tribuit autem ut genitorum essent causæ naturales, non morales. Per naturales enim potentias quæ operantur, naturales causæ sunt. Morales verò non agunt, sed ita se gerunt, ut effectus eas tantum imputetur.

IV. *Bruti anima communicatur*

κοινωνία ἀλλοποιητικῇ ἢ ἢ μεταβαστικῇ.

Communicatio μεταβαστικῇ est, quâ communicatum deserto communicante transit ad id, cui communicatur. Sic ex fonte communicantur aquæ, ex flamma igniculi. Communicatio ἀλλοποιητικῇ est, quâ communicans omnia sua servat, & effectum novum producit. Sic equus generans, servat animam suam, servat corpus suum, & novum equum, novam animam equi efficit. Hæc ea communicatio animarum est, quâ in generationis actu, anima generantis sine divisione, sine transfusione, novam animam, numero diversam, specie eandem, producit.

CAPUT II.

DE

• Anima Sensitiva.

Præceptum.

Anima sensitiva est forma animalium, quæ sunt, objecta sensibilia cognoscunt,

B

seunt, salutaria appetunt & Loco moventur.

Quaestiones.

I. *An anima sensitiva sit leonis, canis, aut alterius bruti forma specifica?*

R. Animal constituit, non autem speciem certam animalis. Generica igitur forma est; non specifica. Habent omnia bruta animam sensitivam: sed differunt inter se specie. Hinc specie diversa anima in Leone, in cane, & in eqvo est. Rectè Combachius ait: *dicendum quòd anima sensitiva non dicit formam quandam unam Physicam, sed tantùm dicit quandam conceptum generalem & communem, sub quo continentur variigradus diuersarum formarum specificarum.*

II. *An singularia & mirabilia brutorum opera ab anima sensitiva fiant?*

R. Norunt araneæ quomodo formanda tela sit. Norunt formicæ quomodo colligenda sint grana. Nec nesciæ apiculæ quomodo extruendi nidi sint. Lepus etiam timet canem, & non cervum, quoniam grandior hic sit. Pullus metuit milvum & non pavonem.

nem, ut ut major sit. Novit leo usum ung-
 vum, equus calcium, bos cornuam. Non hæc
 animam sensitivam sequuntur. cum sint sin-
 gularia. Propria cujusvis speciei anima
 hæc docet, hæc præstat. Quin & singularia
 multa, multa mirabilia, in aliis sensitivâ ani-
 mâ carentibus habentur. Norunt arbores
 quomodo formanda sint poma, pira, mespi-
 la, pruna & cerasa. Summus Tycho Brahe.
 scribit: *stellas quod scire præscriptas metas quas*
nunquam transgrediuntur.

Axiomata.

*I. Sensitivâ anima eò spectatu digni-
 or, quò cæteris superior.*

Formarum in hoc universo quatuor sunt
 genera. Quædam præter esse, nihil dant:
 quædam & esse, & vivere, quædam & esse, &
 vivere, & sentire: quædam & esse, & vivere
 & sentire & intelligere. Primum genus com-
 muni formæ nomine notatur: cætera anima-
 rum nomine veniunt. Et distinctis distinctæ
 datæ sunt, anima vegetativa, sensitiva, & ra-
 tionalis. Quamproximè accedit anima sen-
 sitiva ad rationalem. Quò superior igitur
 cæteris, eò spectatu dignior. Magis mo-
 vent, quæ magis excellunt.

*II. Per animam sensitivam, animal
 constituitur.*

Definitur animal, corpus animatum sentiens. Genus corpus animatum est. Hoc enim animal cum plantâ convenit. Differentia sentiens est. Hoc enim animal constituitur & à planta distinguitur. Ipsam animam sensitivam indicat sentiens. Sensus enim, qui facultas est, qui accidens est, animal nec constituit, nec à planta primario distinguitur.

III. *Per animam sensitivam animalia cognoscunt.*

Cognoscunt animalia colores, sonos, odores, sapores & qualitates tactiles. Vident canes, audiunt, odorantur, gustant & tangunt. Idem equis convenit, leonibus, apri & urfis. Sensitivæ animæ hæc opera sunt, quæ cum communis sit, ex æquo venit, quod distribuit. Vocatur hæc cognitio sensualis ac naturalis, ac intellectui est contradistincta.

IV. *Per animam sensitivam animalia appetunt.*

Cognitionem sequitur appetitus, cum ignoti nulla cupido sit. Hinc objecto viso rapiuntur ad id animalia. Odore percepto accurrunt canes & lupi, ut indulgeant appetitui. Ipse homo quandoq; tam impotens animæ est, ut feratur ad objectum, antequam aude-

audiat intellectus iudicium. Quærit delicias, fugit laborem: amat sodalitia prava, & affectat dominium: odio habet virtutem & animum suâ sorte contentum. Dicitur appetitus sensitivus, ac naturali & intellectuali contradistinctus est.

V. Per animam sensitivam animalia loco moventur.

Erat necesse ut moverentur animalia, ad prosequenda salutaria, fugienda noxia. Hinc quædam gradiendi habent facultatem, quædam volandi, alia natandi, alia reptandi. Directores motuum horum sensus sunt, impulsores appetitus. Et coniungitur quandoque cognitioni sensuali naturalis. Lepores in periculo constituti, & à canibus infestati, saltus maximos postremo edunt, ac se abscondunt. An fieri possit, ut canes vestigiis intercisis odorem amittant.

CAPUT III.

DE

Facultatibus animæ sensitivæ.

Præcepta.

- I. Facultates animæ sensitivæ sunt qualitates, ex anima emanantes, ut animal istarum beneficio animales edat actiones.

B 3

II. Sunt

II. Sunt tres : cognoscens , appetens & loco movens.

Quæstiones.

I. *Quomodo facultates differant ab anima sensitiva.*

R. Realiter , ut accidentia à suo subjecto , ut effectus à causa efficiente. Naturalia enim agentia per naturales potentias determinantur ad naturales actiones. Ignis per caliditatem calefacit , aqua per frigiditatem frigidificat. Sic animal per facultatem cognoscendi cognoscit , per facultatem appetendi appetit , per facultatem loco movendi loco movetur. Ubi datur 1. Essentia 2. potentia 3. operatio. Huc canon spectat : *Nulla creatura immediatum actionum suarum principium est.*

II. *Quomodo facultates à se invicem differant ?*

R. Realiter , ut accidens ab accidente , ut qualitas à qualitate , ut potentia naturalis à potentia naturali. Facultates exactibus & objectis iudicandæ sunt. Horum diversitas , diversitatem facultatum parit. Aliud objectum & aliam actionem facultas cognoscens habet : aliud objectum & aliam actionem facultas appetens : aliud objectum & aliam actionem facultas loco movens. Diversæ ergo sunt facult-

cultates quæ diversa diversimodè tractantur.

III. *Quenam facultatum sedes sit?*

R. Alias facultates distinguunt in naturalem, vitalem & animale. Nunc animalem sumimus missis cæteris. Hæc enim habet sub se cognoscentem, appetentem & loco moventem. Sedes harum omnium cerebrum est, à quo dependent actiones. Cerebrò malè affecto, functiones læduntur ac depravantur. Quin & intellectus nonnunquam furiosè ac dementer agit, à Phantasia deceptus. Quidam sibi caput amputatum esse putabat. Alius cornua se gestare existimabat: & pistor ex butyro se compactum statuit, qui clibanum adire noluit, metuens corporis colliqvationem.

Axiomata.

I. *Facultates in & ab anima sunt.*

Anima facultatum est causa efficiens, & subiectum. Fiunt ab anima, fiunt in anima. Efficiens est per emanationem, non per transmutationem. Subiectum est informationis, non denominationis. Animal cognoscit, appetit, & loco movetur. Sed per animam sensitivam velut principium primarium & proximum.

II. *Facultates propter actus date sunt.*

B 4

Actus

Actus primus datur propter secundum: potentia naturalis propter naturales actiones. Nihil frustra facit Natura. Non tot facultates dedit frustra: sed ut per eas animalia suas edant operationes. Quamquam fieri possit, ut facultas sit, actio non sit. Quod præter naturæ intentionem sit, neq; semper neqve utplurimum.

CAPUT IV.

DE

Facultate cognoscente, seu sensu.

Præcepta.

- I. Facultas cognosens est, quæ animal objectum sensibile per species ad se delatas organo certo recipit ac judicat.
- II. Dicitur sensus, qui vel externus vel internus est.

Quæstiones.

I. *An facultas cognoscens & sensus differant?*

✱. Non præter necessitatem multiplicemus entia. Judicantur facultates ex actibus & objectis. Facultatis cognoscentis actio est cognoscere. Sentire quid aliud, quàm cognoscere?

scere? Unde & ipsa hæc cognitio dicitur sensu-
alis. Objectum facultatis cognoscentis est
sensile. Idem prorsus quod sensus, à quo &
nomen accepit. Hinc ipsa facultatis cogno-
scentis descriptio, definitio sensus est. Hoc
pacto; Sensus est facultas, qua animal certo
corporis organo objectum sensile per species
recipit ac dijudicat.

II. *An sensatio sit passio, an actio?*

R. Actio est, cognitio nempe, à potentia
activa facta. Hinc sensatio ad actiones vitales
refertur, non secus ac nutritio & augmenta-
tio. Receptio quidem necessaria est, quæ per
passionem explicatur. Sed sæpe recipitur spe-
cies, & nulla fit sensatio. Habemus species vi-
sibiles in oculo, nec cernimus objecta. Anima
enim rebus aliis intenta, species sensiles non
advertit.

III. *Quanam requirantur potissimum ad sensationem?*

R. Illa quatuor: Anima sensitiva, organum,
objectum & species. Primas tenet anima, quæ
principalis sensationis causa est: & quæ subla-
tâ sensatio perit. Secundas habet organum,
sine quo, anima esse potest, agere non potest.
Non fit visio absq; oculis, nec auditio sine
auribus. Tertias damus objecto, quod sen-

file dicitur. Et hoc vel *proprium* vel *commune* est. Propria sunt quinque, juxta quinque sensus: *color*, *sonus*, *odor*, *sapor* & *qualitas tactilis*. Communia quinque sunt: *motus*, *quies*, *figura*, *magnitudo* & *numerus*. Ultima occupat species, juxta quam sensus de objecto judicat. Adsit id, quod sentiri debet. At longo sæpè intervallo objectum distat. Necessè igitur est, per species fieri contactum.

*IV. An duplex sit sensus, agens
& patiens?*

R. Receptio specierum est passio, cognitio seu sensatio actio. Non tamen duplex sentiendo sensus est, alter agens, alter patiens: sicut nec duplex sensatio, duplex visio, duplex auditio. Una anima, una facultate, uno organo patitur & agit. Patitur, quatenus recipit species: agit, quatenus per speciem cognoscit objectum.

*V. An omne corpus naturale
sit sensibile?*

R. Dupliciter aliquid in sensu est: Directè seu per se, & indirectè seu per aliud. Per se, quod qualitatibus sensibilibus præditum est: sive communibus sive propriis. Peraliud, quod vel per partes, vel per effectum, vel per simile, vel per oppositum, vel per fundamen-
tum

tum, vel alium ejusmodi modum sensibus ob-
jicitur. Priori modo non omne corpus na-
turale sensile est: nec enim maximum cælum,
nec minimas atomos sentimus. Posteriori
modo omnia cadunt sub sensum: Si non mo-
do uno, certe altero. *Nibil est in intellectu,
quod non fuerit in sensu.* Omnia verò in in-
tellectu sunt. Igitur & omnia in sensu.

VI. *An numerus sentiatur?*

R. Refertur numerus ad sensibilia commu-
nia. Possumus visu, possumus tactu novisse
numerus pomorum aut pyrorum. Sed ne-
gat Aristoteles numerare posse bruta, & ne-
gant communiter omnes. Si verò sentitur
numerus, si facultatis cognoscentis objectum
est, non negandum numerare posse bruta. U-
bi enim principium commune, ibi communis
effectus. Dannhauerus ait: *Denegat bestiis
numerationem Aristoteles, non verò illam, quæ
consistit in nuda quantitatum discretarum per-
ceptione: sed eam, quæ est Arithmetica Syllo-
gizatio, & replicatio numeri majoris supra mi-
norem.* Dicimus nos, distinguendum esse:
inter cognitionem *Distinctam* & *Confusam*.
Videt canis se quinque habere capillos, sed
sublato uno, numerum minorem non adver-
tit satis.

Axiomata

I. *Sensus sapientie fundamenta sunt.*

Itur ad sapientiam λόγῳ καὶ πείρῃ, ratione & experientia. Utramq̃ve juvant sensus. Nihil adit mentem nisi per sensus. Intellectui per sensus imprimuntur imagines juxta quas judicat. Unde receptum illud: *Nihil est in intellectu, quod non prius fuit in sensu.* Et experientia omnis sensuum judiciō nititur. Multæ enim ejusdem rei memoriæ unius experientię vim efficiunt dicente Aristotele. Rectè Lucetius scripsit:

Invenies primis à sensibus esse creatam

Notitiam veri, nec sensus posse refelli,

Qui nisi sint veri, ratio quoq̃, falsa sit omnis.

II. *Omnia animalia sensus habent.*

Nulli natura iniqua extitit noverca, sed dedit cuiq̃ve quantum fuit necessarium. Non autem omnibus par sensatio est: aquatilia imprimis hebetioris sunt sensus. Homo quantum superetur visu ab aquila, auditu ab apro: benè tamen contentus esse potest suis integris incorruptisq̃ve sensibus. Etsi quædam interdum occurrit obscuritas, demitur claritate mentis. Divinus Plato ait: *Hominis nomen illud significat, quod cetera quidem animalia, quæ vident, non considerant, neq̃, animad-*

vertunt

vertunt, neq; contemplantur; homo autem & vi-
dei simul & contemplatur, animadvertitq; qvòd
videt. Hinc merito solus ex omnibus anima-
ribus homo ἀνθρώπος est nuncupatus, qvafi
ἀνθρώπῳ contemplans, qvòd ὁρῶν, id est, videt.

III. Sensus suum requirit organum.

Organum est pars animalis, species obje-
ctorum sensibilium recipiens & sensationem
edens. Dicitur αἰσθητήριον sensorium. Distin-
gitur in *Proprium* & *commune*: in *Adequa-
tum* & *inadequatum*. Proprium est, qvòd uni
sensui tantum inservit. Oculi tantum visui,
aures auditui, nares olfactui, lingua gustui, mè-
brana tactui. Commune est qvòd ad omne sen-
sum concurrit. Sic cerebrum omni sensati-
oni inservit, dum spiritus animales oculis, au-
ribus, naribus, lingvæ & membranis com-
municat. Adequatum est, qvòd objectum
totum cognoscit. Sic ad omnem tactum mem-
brana requiritur. Inadequatum, qvòd par-
tem objecti cognoscit. Sic cutis organum
est, qvòd qualitates tactiles observamus, qvan-
qvàm & ibi fit tactus, ubi cutis non est.

IV. Sensus in suum fertur objectum.

Objectum est res ipsa sensu percepta. Dici-
tur αἰσθητὸν sensibile. Distingvitur in *per se* &
per accidens. Illud accidens est: hoc substan-
tia

tia. Petrus non videtur ratione substantiæ, sed ratione accidentium. Carnes olfactu percipimus, non ut substantiæ sunt, sed ut odorem habent. Objectum autem per se & proprium commune est. Primariò obijciuntur sensibus objecta propria: secundariò communia, utraq; verò per se. Scaliger ait: *in summa: non placet, percipi communia sensilia per accidens, sed per se & secundariò. Omnino enim per se etiam sentitur quies: neq; solum in negatione motus: Sed in sua quoq; affirmatione; quiescit enim quod quiescit: non quia non movetur, neq; magis quies est privatio motus, quam motus quietis. Quies enim est motus finis. Finita autem perfectio. Nulla perfectio privatio.*

*V. Sensus objectum cognoscit
per speciem.*

Species est imago ab objecto sensili sparsa, pura & à concretionem materiæ libera, juxta quam sensus de objecto judicat. Dicitur qualitas intentionalis, & spiritalis. De speciebus his ingeniosissimus Fracastorius sequentes fecit versus:

Nuper enim tenues species, simulacraq; rerum,

*Quæ fluere ex ipsis dicuntur, perq; meare
Omnia, dum selector meditans, tacitusq; requiro*

divia

*Avia sylvarum, & secreta silentia solus
Cognovi tamen his spectris illudier ipsis:
Ut sensus feriant nostros, semperq; laceffant
Perq; fores caulasq; animaludantq; meentq;
Ac remeent, ipsamq; nec inter somnia lin-
quant.*

*VI. Organum denudatum sit â sensi-
bili.*

Aliâs aliter exprimunt. Recipiens denuda-
tum esse debet â natura-recepti. Intus existens
prohibet alienum & externum. Rectè ex-
plicanda hæc, ne pariant errorem. Mollis
digitis tangens alium æq; mollem, sentit mol-
litiem. Pes calidus pedi calido admotus,
percipit caliditatem. Videt oculus oculum,
ejusdem coloris, magnitudinis & figuræ. Non
igitur exponenda de qualitatibus realibus, ac
si organa nullas habere debeant qualitates
sensiles reales. Denudatum sit organum,
secundum esse intentionale nō, secundum esse
reale. Huc versus spectat:

Pluribus intentus minor est ad singula
sensus.

*VII. Species non sentitur, sed
res per speciem.*

Objecta sensibilia res sunt, non species,
Res ipsa tangitur, videtur, auditur. Scaliger
discussit

discurrit hunc in modum. *Ajunt rem videri per speciem. Intelligo & concludo. Species ergo sentitur. Rem ipsam haud percipit sensus. Stolidus dicat: oculos meos videre Casarem per ejus statuam. Quasi visio à statua ad Casarem jam tot abhinc annis mortuum referatur. Animus quidem hoc colligere queat: sensus non licet.* Scaligero opponimus verba Dannhaueri. *Sciendum, speciem sensibilem non esse signum instrumentale, quale est statua Caesaris, ex qua prius cognita Casarem agnosco, sed formale, quo res non in specie, sed specie cognoscimus, siue species sensilis non est id quod, sed id quo sentimus.*

VII. Species rei imago est.

Imago dicitur, quod procedit ad similitudinem alterius. Duo habet: primo *similitudinem*: secundo *processionem*. Utrumq; in specie sensili est, similitudo & processio. Species per quam Solem cernimus, & producitur à Sole, & similis est Soli. Infiniti homines unum intuentur Solem: tot ergo hujus imagines sunt, quod oculi. Quin plures imagines sunt, cum plura sint specula artis & naturæ. Pelves mille die sereno pone; imaginem solis omnes habebunt. Dicit Scaliger, *quomodo accidens potest esse simile substantiæ?* Dicunt interpretes, non *entitative*, sed *representative*. Dicimus nos. speciem similem esse, non

Substan-

Substantia, sed *accidenti*: hoc enim repræsentat, non Substantiam ipsam.

IX. Sensus cognoscit per medium.

Medium est intervallum inter sensile & sensorium existens, per quod species sensibiles deferuntur. Dividitur in Internum et Externum. Sic aer externum medium est, per quod species visibiles feruntur ad oculos. Color enim supra oculos positus non videtur, juxta illud: *Sensile supra sensorium positum non sentitur.* Membrana autem lingvæ internum medium est, per quod sapor percipitur: cuticula etiam medium internum per quod qualitates tactiles non per intervallum, sed quam proximè organa sua efficiunt.

X. Inter sensile & sensorium sit proportio.

Minima sensum fugiunt, maxima lædunt. Multa nec oculis hauriuntur, nec auribus. Major mundi pars in occultis est: paucissima ex operibus naturæ, humanis sensibus cognoscuntur. Tanta subtilitas aëris & calis est, quantam non capiunt oculorum tunicæ achumores. Et tantus Solis splendor, ut mortali-um luminum acies contueri eum nequeat. Quosdam ferunt imprudentiâ excoecatos esse, quod in defectibus Solis lucidissimum sidus

C

intentius;

intentius adspexerint. Lucretius rationem dat versu.

Splendor quicunq; est acer, adurit

Sapè oculos, ideo quod semina possidet ignes.

Sanè Species per se tantam non habent efficaciam, sed lædunt per aliud. Odor vehemens dolorem infert capiti, ob halitus conjunctos. Bombardæ sonitus lædit aures, ob aërem uno impetu irruentem. Jungi igniculos cum splendore solis certum: sed non sufficiunt ad effectum tantum: & excæcat quandoq; animalia splendor nivis. Dicendum splendorem nimium, viam laxare spiritibus. Mediocritas sensui debetur, quâ negatâ, sensio tollitur, damnum insuper si infertur, causæ possunt esse plures.

XI. Sensus est singularium.

Sola enim singularia extra mentem existunt. Visus non nisi hunc aut illum colorem cognoscit: tactus hanc vel illam qualitatem, tactilem, Aristoteles ait: *Sentire necesse est hoc aliquid, & alicubi, & nunc, quod autem universale & omnibus est, impossibile est sentire: non enim hoc, neq; nunc: non enim esset universale: quod enim semper & ubiq; est, universale esse dicimus.* Explicat Zabarella: *Quod sensu cognoscitur, necesse est his tribus conditionibus esse circumscriptum: hoc aliquid, hic, & nunc.*

Ad

Ad idem Aristoteles alibi ait: Sentitur quidem singulare, sensus enim, ipsius universalis est, ut hominis, at non Callia hominis. Explicatur, actum sentiendi semper esse singularis, potentiam autem seu facultatem universalem. Videri quidem semper hunc aut istum colorem: facultatem tamen non ad eum determinatam esse, sed habere se indifferenter ad colorem quemyis. Hoc est: Universi colorem & universi sapores sentiri possunt, sed ut entia singularia sunt, non universalia.

XII. Sensus non errant.

Cognoscens facultas sensus est, Cognoscens autem est, rectum à curvo, verum à falso, bonum à malo discernere. Nulla rerum certitudo, nulla ratio veritatis esset, si cognoscens facultates fallerent. Non tamen prætermittenda necessaria sunt requisita. Justum si non est organum, aliis omnia flava, aliis omnia cruenta apparent. Medium si non est rectè dispositum, *sol puer rubeus, & seipso aucto major conspicitur*, ut loquitur Scaliger. Distantia si non est debita, quadrata turris, videtur rotunda, & colores in iride nobis apparent ex semisse virides ex semisse rubri; quos si visus Iridi proprius esset, non colores, sed lumina tantum esse judicaret. Per accidens igitur

igitur decipitur sensus : at positis omnibus ad sensum requisitis , non errat.

XIII. *Sensum dimittere in iis , quæ sensibus manifesta sunt & rationem quærere , infirmitas quædam intellectus est.*

Suum cuique tribuendum : suum sensui , suum rationi. Sed non audienda ratio , contra sensum. Securus arbiter usus est , & certior longè accipitur rationationibus. Majus sensuum est momentum in certo discursu. Æternas dant controversias , suis qui fidunt nimis rationibus. Anteferenda longè sunt rationibus istis judicia sensuum. Audiatur celeberrimus Sennertus , qui de principiis Chymicis hunc in modum disserit. *Nullâ hîc demonstratione opus est , sed sensu potius : & si chymicus dixerit , illud quod fumi specie elezatur , esse sulphur , mercurium , arsenicum , cadmiam , istud sal aliquod volatile , non aliquod meteorum : cur sensibus fidem denegem , & Chymicis ac metallorum coctoribus , quibus talia usitatissima sunt , noni credam ? Imò credunt omnes Medici qui eâ pro idem etiam , pro quibus à metallurgis venditantur , usurpant. Certè sensibus hîc fidem derogare , & demonstrationes poscere ægrotia diavolias est , & qui hoc facit idem facit , ac qui piscatori*

*piscatori, qui lucium se cepisse dicat, carpionem
vel cancrum cepisse Syllogismo persuadere con-
tur.*

CAPUT V.

DE

Sensibus externis in genere,

Præcepta.

- I. Sensus Externi sunt, qui speciem ab
objecto immediatè productam in
externa corporis parte recipiunt, &
ad internos sensus transmittunt.
- II. Sunt quinque: Visus, Auditus, Olfac-
tus, Gustus & Tactus.

Quæstiones.

- I. Unde numerus *quinarius sensu-
um externorum constet?*

R. Ex *objecto, organo & actione*. Ubi dantur
quinque distincta objecta: quinque distincta
organa: quinque distinctæ actiones; ibi sunt
quinque distinctæ facultates cognoscendi seu
sensus.

- II. *Antitillatio Venerea ad sextum
sensum referenda:*

R. Non multiplicandæ facultates præter ne-
cessitatem. Non est in titillatione ista pecu-
liare objectum, nec peculiare organum, nec

peculiaris actio. Dantur qualitates tactiles, dantur membranz, & fit ipsa tactio. Nihil novi occurrit, omnia testantur ad tactum referendam esse istam titillationem. Frustra est Scaliger pro texto illo sensu pugnans. *Semen, inquit, tangitur manu: quo in loco sensus est homini exquisitissimus, luculentissimaque dignatio in summo indicis, non titillabit: ergo non à temperie seminis titillantissima illa voluptas est.* Sed nec semen rectè considerat Scaliger, nec præter seminis dispositionem requiri plures causas advertit. Laurentius ait: *Prima voluptatis causa est, seminis turgentis & quasi prurientis titillatio. Turget enim ratione* *εὐπρωκτόν* *spirituum; nam semen sine spiritibus quale per Gonorrhæam profundi solet, voluptates nullas parit, & eâ ratione, qui Venere abutuntur, & frequentissimè coeunt, minorem percipiunt voluptatem, quia pauciores spiritus.* Secunda est motionis & excretionis celeritas. Tertia spermaricarum partium sensus exquisitissimus & earundem angustie: ita enim titillatis partibus, & reductis quæ distendebantur vasis in naturalem situm constitutionemque, voluptas ingens excitatur. Nos adjicimus causam quartam, imaginationem, quæ non minimum in voluptatibus habet momentum.

*I. Organa sensuum externorum
sunt externa corporis partes,*

Oculus nempe, auris, nasus, lingua, cutis aut membrana. Respectivè verò externæ sunt, non simpliciter. Cerebri respectu exterior pars est lingua, est membrana. Alias verò cum in superficie corporis non sint, potius internæ quam externæ corporis partes sunt.

*II. Species sensuum externorum ab
objecto immediatè producun-
tur.*

Species coloris à colore ipso producitur, species soni à sono, species odoris ab odore. Hæc est multiplicatio istarum qualitarum, non secundum rem, sed secundum speciem. Non deferunt qualitates sensibiles sua subjecta, sed imagines & species producunt, quas diffundunt. Sic cernimus per vitrum obambulantem in foro ac plateis. Campanæ aut tubæ sonum haurimus in musæo.

*III. Species à sensibus externis ad
internos transmittuntur.*

Fit visio in oculo, auditio in auribus: sed plus ultra tendunt species, ut dijudicari possint amplius, & ut sentire nos sentiamus.

Quicquid habent sensus communis & phantasia, acceperunt à sensibus externis. Memoria etiam quicquid habet, à sensibus his habet, Sic in pueritia aut adolescentia quæ didicimus, in senectute novimus, & usurpamus utiliter.

CAPUT VI. De Visu.

Præceptum.

Visus est sensus externus oculi beneficio lucis & coloris species recipiens & cognoscens.

Quæstiones.

I. *Quomodo fiat visio?*

R. Non per emissionem, sed per receptionem. Hoc modo & ordine. Objectum visibile speciem spargit. Hæc per aërem ad oculi tunicam corneam: per hanc ad humorem aqueum: per hunc ad tunicam aliam, ejusque foramen, seu pupillam: per hanc ad humorem crystallinum; potissimam oculi partem, fertur. Mirabilis hæc partium varietas, non ob emissionem, sed ob receptionem formata est. Ut species per varia media & diaphana crebro refractæ, tandemq; stabilizæ, certâ quadam commensuratione observentur. Sicut in perspicillis idem cernimus, ubi ob receptionem

nem nunc crassum, nunc rarum occurrit corpus.

II. An visionis organum sit magis igneum; an aqueum?

Habent igniculos secum spiritus visorii. Unde expergetactis è somno, lux nonnunquam versatur ante oculos, sed plus aqua concedendum oculis, quam ignis. Humores oculorum testantur de aqua, non de igne. Et cum sauciatur oculus, aut effoditur, aqua effluit. Aquea etiam corpora, ad recipiendas imagines aptiora sunt, quam ignea. Crystallinus quidem humor lucidus est, & compressus igneum quasi fulgorem emittit. Sed non omne lucidum igneum est: Lucent squamæ piscium, lucent cicindela, lucent putrida quædam ligna: & nec ignea sunt, nec adeò congregatos igniculos habent. Nix ipsa lucet, & glacies, hostes ignis insensibilissimi.

III. Cur splendida adversa sint oculis?

R. De expeditione Cyri dicitur, quosdam ex mililibus in altissima nive iter facientibus, exæcatos fuisse, quosdam amisisse pedum digitos. Et testantur historiæ recentiores vi frigoris non tantum aures & nares nonnullos amisisse: sed multos etiam ex continuo nivium aspectu oculis

oculis privatos esse. Olaus Magnus scribit: *frigore lupi suppolares oculis aliquando privantur. Statuendum, frigida adversa oculis esse, non quâ talia sed quâ splendida.* Splendida autem, quâ nullam habent proportionem cum organo. Violentum lædit, moderatum delectat.

Axiomata.

I. *Visus omnium sensuum perfectissimus est.*

Habet enim objectum præstantissimum: lucem & colorem. Habet organum præstantissimum, oculum. Habet actionem præstantissimam, visionem. Habet usum præstantissimum, inventionem. Hinc versus:

Segnius irritant animos demissa per aures,

Quàm quæ sunt oculis commissa fidelibus.

Scaliger ait: Propter animæ commoditates atque perfectionem potissimum attributi sunt nobilissimi duo sensus: visus & auditus: primò quoque Nature consilio, studio, sedulitate: tametsi secundaria quoque opera corporis item commodis excubent. Ergo datus visus est, neque solum neque primum: ut tela, ruinas, foveas vitemus, fugiamus, caveamus; sed etiam idque præstantiore fine, ut aspectu celi specie recepta: intellectu aucto: homines aptissimi maximi opificis sui fiat similes.

Oculi

II. *Oculi duo sunt, & visio una.*

Geminos dedit oculos Natura, ut tanto celerius ex omni parte conspici possint objecta. Et deficiente oculo altero, alter in subsidium venire potest. Non tamen duplex inde visio, non res una apparet duplex. Quæsitum diu est, cur duo duorum oculorum imagines non duo representent objecta? Responsum, conjungi in itinere nervos opticos, & species geminas in oculis perceptas uniri, atque in unam coalescere. Sed vident oculi, antequam species transmittantur & uniantur. Nervi etiam uniti item separantur & disjunguntur. Et duæ quoque sunt aures, auditio una, citra ipsum nervorum respectum. Recurrendum ab instrumentali causa ad principalem, ab oculis ad animam. Anima una est, hæc videt per oculum, nunc unum, nunc geminum. Una numero est actio, quia unum numero agens principale.

III. *Oculo altero clauso, alter major fit.*

Possunt enim tunica, possunt inflari humores. Ventriculus noster nunc major, nunc minor fit, ex cibis assumptis & concoctis. Uterus nunc major, nunc minor est, & sua cum fœtu sumit incrementa. Major fit oculus unus.

nus clauso altero, quia plures accipit spiritus à quibus extenditur. Non secus ac oculi juvenum majores sunt oculis senum ob causam eandem. Et sicut ægroti quandoque pupilam habent angustam & corneam rugosam ob spirituum defectum Hoffmannus ait: *Si alterum oculum claudamus, alter sit major, non certè aliunde, quàm ab influente spiritu.* Et mon oculi distinctius quidem vident minuta. Sed plura non vident, quo se alioquin solantur miseri illi. Acidem accidit jaculatoribus, altero oculo conniventibus.

IV. *Oculi pars princeps, humor crystallinus est.*

Datur in quovis organo certa pars similis actionem potissimum edens. Hæc principalis dicitur: cæteræ minus principales. In oculo est humor crystallinus, nomen habens, quia purissimæ glaciei ac crysallo similis est. Oportebat enim oculum claro hoc & compactiore humore præditum esse, ut & recipere & retinere posset imagines. Julius Casserius Placentinus ait: *Cū in omnibus sensorius per nervū mollē facultas sentiendi organo diffundatur, hunc in uno quoq; sensu inspicimus, id enim quod si immediate opponitur, principalis istius organi pars*

pars est: per quam præcipue absolvitur sensatio. Et rē ita esse necessariò debere, vel ex eo colligitur, quod res sensu perceptæ, per eundē nervū ad sensū communem remeant deinde; ut tandem ad intellectū deferantur. Hac autē in visu est crystallinus humor, hic enim nervo optico immediatè adjacet.

V. Lux oculo ingenita est.

Interna atq̃ve ingenita lux oculus est: major felibus, minor hominibus. Organum enim objecto simile sit atq̃ve affine. Ut possit istud accipere, hoc dare. Unde Galenus ait, visus instrumentum lucidum esse, auditus aëreum, olfactus vaporosum, gustus humidum, tactus terreum. Et habetur versus, quem Empedocli tribuunt.

*Conspicimus terram tellure, liquore liquore,
Aëre naturam aëream, ignem cernimus igne.
Humor crystallinus corpus lucidū ac fulgidū
est, interdū minū, noctu magis conspicuum.
Hic ipse humor lucidum præstat oculum,
adeò ut ictus flamma instar micare soleat.
Crystallino, inquit Laurentius, summus debetur honor, est enim quovis pretiosior,
quavis gemma illustrior; propterea anima oculi,
specillum interius, centrum oculi dici solet. Solus
hic à coloribus alteratur, visibiliumq̃ve spectra recipit;
hoc posito ponitur facultas videndi, reliquæ omnes partes, aut visionem*

nem conservant, aut præstantiorem reddunt; huic denique tanquam principi, quæ in oculo sunt singulæ partes famulantur.

VI. Non color solus videtur, nec lux sola.

Adæquatum visus objectum non unum, sed geminum est. Visibile id dicitur quod speciem suam perspicuè imprimi & ad oculum transmittit, ut moveatur facultas. Præstat hoc color, præstat idem lux. Paries coloratus speciem suam aëri imprimit & oculo communicat, ut fiat visio. Lucidissima sidera non minus suas spargunt species per cælum & aërem, quæ recipiuntur ab oculo, ut videntur. Sumitur quandoque color *γενικῶς* generaliter, & lucem comprehendit. Sed *ειδικῶς* & specialiter à luce differt immensum. Diversæ sunt indolis lux & color, & neque naturis neque subjectis conveniunt.

VII. Non omne corpus videtur.

Sunt corpora nec lucida, nec colorata. Non igitur videntur, cum visus non adsint objecta. Nemo vidit aërem, nemo cælum. Aër enim nec lucidus nec coloratus est, Cælum nec lucidum nec coloratum. Corporum distinctio aliàs sic habet. Corpus omne aut est lucidum aut pellucidum, aut opacum. Lucidum autem in divisione hac coloratum includit, non excludit.

VIII. Magni-

*VIII. Magnitudo, numerus, figura,
& reliqua objecta communia
videntur.*

Videntur, sed non sine luce, non sine colore. Objecta enim propria modis istis determinantur. Circa concreta versantur sensus, non circa abstracta. Concreta habent magnitudinem, habent figuram, habent cætera. Ut ergo sunt, in sensibus cognoscuntur. Hinc videt Petrus quercum proceram, humilem sambucum, rotunda poma ac pira. Quibus verò desunt color & lux, eorum neque figura, neque magnitudo, neque numerus advertitur. Non cernitur ær quantumvis vastus & nobis contiguus sit. Praclarè scribit celeberrimus Sennertus: *Rectius illi sentiunt qui statuunt communia sensilia, nullas peculiares species sensilibus obicere, sed tantum propriorum sensibilibus species determinare, peculiaremque modum eis addere. Quia enim sensibiles qualitates non à suis subjectis abstractæ, sed in substantiis atque in concreto percipiuntur, per unam speciem simplicem, proprium cum communi in sensum incurrit; nonnihil modificatum tamen: alioque modo apparet color in corpore rotundo, alio in quadrato. Si vero sensilia communia proprias species a-*
mitte-

mitterent, etiam sine propriis hoc præstare deberent. At non faciunt hoc, id quod patet in translucidis, cujusmodi aer est, cujus figuram non ab eo, qui nullus est, colore, sed continente corpore per imaginationem potius, quam sensu comprehendimus.

IX. Perspicuum visus medium est.

Non cernimus colorata oculis imposita, sed medium adsit inter objectum & organum, quod speciem recipiat. Hoc perspicuum est, cujus natura transitum dat speciebus visibilibus. Qualia sunt, cælum, aer, aqua, vitrum, glacies, & solida quædam alia. Ut verò differunt hæc raritate, sic & perspicuitate, Rectius videntur objecta per aerem & cælum, quam per aquam & crystallum.

X. Lumen non ob medium, sed ob objectum necessarium.

Ut videatur color, præsentia luminis requiritur. Non ut forma coloris, sed ut necessaria conditio. Nā in tenebris etiā color perfectus est. Neque ob mediū, sed ob objectum. Hoc est. Ut visio fiat, necesse est objectum illustratum esse, quamquam intermedius aer obscurus sit. Nocturno tempore felium oculos in densissima caligine videmus. Et quò locus obscurior est, eò manifestius conspiciuntur. Incendia eum sunt è longinquo nocte atrā, cernuntur ignes

ignes. Videmus stellas noctu, per ipsas tenebras, & interdiu è profundissimo & obscurissimo puteo. In tabella illustrata per obscurum aërem, cernimus colores. Fit quidem, ut ipsum quoque medium illuminatum sit, sed non est necessaria conditio.

XI. Visio non una est.

Videntur colores reales, videntur apparentes. Cernimus & folia viridia & viriditatem ab iis sparsam. Cernimus & rubedinem vinirubri & rubedinem inde factam. Videmus lucem & lucis prole, duos soles, duas lunas. Et quod imagines sunt in aquis, in metallis, in vitris & aliis corporibus politis. Non videtur quidem imago ut imago, ac videtur ut subit rationem objecti. Hinc visio vel *directa*, vel *reflexa*, vel *refracta* est. Directa, speciei visibilis per unum perspicuum receptio & cognitio. Cum albedinem parietis per aërem cernimus. Reflexa, speciei visibilis ad corpus politum translata, & ab eodem ad organum reflexa, receptio & cognitio. Cum imagines in speculo cernimus. Refracta, speciei visibilis per duplex perspicuum receptio & cognitio. Cum nimirum per aërem & aquam, aut per aërem & vitrum cernimus.

XII. Sunt, quæ & videntur ipsæ, &
D ut vi-

*ut videantur alia, efficiunt : Sunt
quæ videntur, nec ut videantur a-
lia, efficiunt: Sunt quæ nec vi-
dentur, nec ut videantur
alia, efficiunt.*

Videtur Sol, & per eum cætera. Viden-
tur oculi felium & cicindelæ & ligna putri-
da, non tamen alia faciunt conspicua. Ter-
ra sibi relicta, nec videtur, nec ut videantur a-
lia, præstat. Sunt enim corpora alia lucida,
alia pellucida, alia opaca. Lucida aut plus,
aut minus lucis habent. Si plus, & videntur,
& ut videantur alia, efficiunt. Sin minus, vi-
dentur; sed non, ut videantur alia, faciunt.
Huc quoque referre licet perspicua, quæ non
illuminant, sed illuminantur.

CAPUT VII.

DE

Auditu.

Præceptum.

Auditus est sensus externus auris bene-
ficiò soni species recipiens & cognos-
cens.

Quæstiones.

I. *Quomodo fiat auditio?*

Resp.

PHYSICA

51

R. Per receptionem specierum soni. Hoc ordine. Sonus realis spargit species, quæ per aërem tendunt ad extremas aures, semper parulas & excavatas: hoc acto species in cavum auditorium foris obvium & patens intrant: hinc ad membranam siccissimam & maxime sonoram, quæ tympanum dicitur, feruntur: ab hoc ad ossicula tria pergunt, quæ incus, malleus & stapes dicuntur, ab his aëri implantato communicantur, quo nervus auditorius conjungitur, qui spiritum animale in cerebro transfert. Quæ omnia moram quandam habent, unde citius sua agit visus, tardius auditus: subito fulgura conspiciuntur, serius audiuntur tonitrua.

II. An realis soni fiat auditio?

Lapidem in aquam si injicimus, circuli fiunt, quorum alter alterum excitat serie continua & jucunda. Idem fieri in aëre, patet & mobilitate majori: An igitur sonus etiam realis atq; idem numero, motu continuo per aërem ad aures perveniat quæritur? Species recipiuntur, non res ipsæ. Mille homines unam concionatoris vocem audiunt. Tota civitas unius campanæ sonum percipit. Per medium solidum brevi temporis spatio procul audimus sonitum. Materialibus qualitatibus hæc non conveniunt, sed immaterialibus. Inter-

D 2

dum

dum verò sonum realem cum aëre ipso in aures incidere, non negandum. Sed auditio non ex materiali sono, sed ex specie ab ipso fusa habetur.

III. *An medium auditus esse possit aqua?*

Non per solum aërem, sed per ipsam etiam aquam tendunt species soni. Medium primum aër est: secundarium aqua. Audiunt sane pisces in aqua, & terrentur sonitu. Audiunt in eadem urinatores; non per arundinem, quo aërem captant, cum auribus non applicetur: sed per ipsam aquæ substantiam. Nierembergius scribit. *Tintinnabuli sono in multis stagnis ad cibum vocati pisces accurrunt: fugiunt ingentes sonitus, ut facile propterea capiantur in latibus suis. Venaturi delphinos, eos repente alveis circumdabant, mox obstrepentes compellebant universos fugitivos in terram, ubi ob strepitum capite gravatos capiebant. Exitus namq; extra aquam rumoris omnibus qui in aqua audiunt, difficilis est & magnus.*

Axiomata.

I. *Magna auditus est præstantia.*

Præstantia organi, præstantia objecti & usus maximus id indicant. Mirabilis formatio auriū est, mirabilis varietas sonorū, mirabilis usus auditionis.

auditionis. Auditus sensus disciplinæ est: ex auditu sapientia, ex auditu fides habetur. Scaliger ait: *Officiis ac finibus uterq;* (visus & auditus) *suam facile tuetur dignitatem. Visus ad vitæ commoda maximè necessarius: ac præterea ad disciplinarum inventionem certissimus dux. Ab eo penè solo maximam rerum partem exploratam esse, manifestum est. Auditum verò ad excipiendam ab aliis artem, scientiam, sapientiam, ac commodatorem. Per quam paucis enim inventio data est. Et quibus data, data est & mutila & inchoata. Per auditum verò iudiciorumq; communicationem accedunt incrementa, scientiis atq; artibus inventis: tanquam collisione veritas excutitur: unde cuiusq; cognitionis perfectio sequitur. Est & in auditu major utilitas. Quippe dormientibus etiam præsidio est: ut sono experfecti sese tueantur.*

II. Magna ex auditu voluptas est.

Audita oblectant infantes, puberes, viros, ac senes. Nunc quidem sono, nunc significato, nunc utroq; Plorantes infantes compescimus cantu, ut suaviter obdormiant. Nullum pectus tam immitte est, quod non afficiant atq; mulceant cytharæ ac tubæ. Multus in hoc Scaliger est, ut ostendat & rationibus confirmet audita jucundiora lectis esse. *Minus laboris, inquit, audiendo capitur: plus offert labo-*

vis lectio. Lectio muta est, langvorem dat per-
tinacius continuata. Auditum magis imprimun-
tur personum disciplina: ejus ministra aures.
Ego & ille duo sumus: idcirco citius & altius sub-
eunt animum sententia. Ideo melius & fidelius
herent ea memoria, qua auditione accepimus,
quam qua lectionis cura quaesita sunt. Est etiam
societas in narratione: in lectionis solitudo. At
homo animal est sociale. Apud amicum loquen-
tium libertas rogandi, disquirendi: unde conse-
quatur intelligendi commoditates. Non qui-
dem differt liber à recitatore. Est recitator, li-
ber loquens: liber, recitator mutus. Ob hoc pro-
fecto grata colloquia, & jucundi dialogi, pro-
pterea quod opulentiora quam perpetui libri.

III. Auditus organum tam externa, quam interna sunt aures.

Auris apud Hippocratem alia Externa alia
interna est. Externæ partes duæ sunt, superior
& inferior. Superior alia dicitur aut pinna,
& tota ferme cartilaginea est, ac semicircu-
lum refert. Inferior λοβός vocatur, & car-
nosior ac pingvior est ab ala pendens. Non
verò ad ornatum tantum hæ factæ sunt auri-
culæ, sed cum primis ad specierum soni rece-
ptionem. Imperator Hadrianus ut audiret
melius, cavas manus auribus obtendebat, ut si
forte

Fortè audiendi meatum præterfugerent species, additamento isto repellerentur & cavitatem ingrederentur. Galenus autor est, *Consultem Arianum quod minus liquido auditu uteretur, cavâ manu admotâ audivisse rectius.* Et quibus præcisæ sunt aures, sonos & voces fluentis aquæ, aut resonantis cicadæ in modum audiunt. Auris interna aliquot constat meatibus, septo membranoso, chordâ, tribus ossiculis, aëre implantato, musculis, & nervo auditorio. Ut non minor partium aurium quam oculorum videatur apparatus.

IV. *Surdi à nativitate plerumq; sunt* *muti.*

Aurium & oris, lingvæ ac laryngis, mirabilis communio est. Attentè audituri non respiramus, sed cohibemus spiritum. Oscitantes sonos exquisitè non audiunt. Scalpello tympanum auris si vellicamus, sicca excutatur tussis. Surdastri omnes ægre loquuntur, & vocem per nares reddunt. Idem melius voces per os, quam per aures hausunt. Sic & ab ortu surdi plerumq; muti sunt. Non quia sermocinatio per disciplinam fit, disciplina autem ex auditu, ut sublato auditu, locus non sit disciplinæ, atq; adeò nec sermocinationi. Possent enim verba quædam formare ipsi, atq; his animi exprimere sensa. Hominem enim quantumvis surdum ratione ad in-

ventionem armavit natura. Sed experientia est testis, ne gemitus quidem atq; suspiria absq; difficultate edi ab iisdem. Causa est, nervus, auribus, lingvæ & laryngi communis. Quinrum enim nervorum par in auris tympanum fertur: & ramos ad lingvæ & laryngis musculos mittit. Cum ergo naturalis hæc constitutio vitiatur, ipsæ quoq; actiones simul cadunt & abolentur.

V. Aurium pars princeps est aër implantatus.

Si illa est pars princeps, cui immediate opponitur nervus, qui defert facultatem, non ambigendum valde aërem implantatum esse principem aurium partem. Nervi enim auditorii expanduntur & cavitati aërem continenti communicantur. Si pars illa princeps est, quæ speciem suscipit, & majorem cum objecto convenientiam habet, nulla pars aurium aëri innato ac vernaculo præferenda erit. Et si pars princeps aurium proportionè respondere debet, humori crystallino, aër implantatus responderet optimè. Ut humor crystallinus recipere potest species coloris; sic aër species ac differentias soni omnes recipit. Ut humor crystallinus purissimus est, & à primâ nativitate insitus, sic idem de hoc aëre constat. Et sicut nervi optici spiritum anima-

lem

lem oculo deferunt, & speciem ad sensum communem referunt, principalem autem oculi partem constituunt: ita nervi auditorii non minus spirituum & specierum latores sunt. Hinc rectè Plato, Aristoteles & Galenus ex Empedocle dixerunt: *aërem esse instrumentum auditus*. Repetamus versus supra paulò aliter traditos.

Terram equidem terrâ, sed aquam spectamus aquâ, ignem

Conspicor igne, sed aëre cernimus aëra clarû.

CAPUT VIII.

DE

Olfactu.

Præceptum.

Olfactus est sensus externus, nasi & processuum mammillarium beneficio odoris species recipiens & cognoscens.

*Quæstiones.*I. *Quomodo fiat olfactio?*

Quemadmodum in cæteris sensibus, sic & in odoratu species recipiuntur. Hæ per aërem ad externas nares semper patentes transeunt: ab his ad nasum internum feruntur, qui ossibus & processibus mammillaribus constat. *Os cribrosum* in media frontis basi situm

ad summam nasi radicem fertur, narium totam ferè cavitatem opplens. Plurima habet foramina, per quæ aëri & odoribus ad cerebrum patet transitus. Processus māmillaris duo sunt tubercula, in quæ nervi olfactui dicati inferuntur: similitudinem cum pāpillis mammarum habent, undè nomen acceperunt. Huc tendunt odores: atq; hinc ad cerebrum ipsum transferuntur.

II. Utrum realis odor ad organum feratur, an intentionalis?

Resp. Effluere aliquid è rebus odoratis, & per aërem ad nares deferri, non negandum. Percipimus id sæpè numero, non sine magna narium injuria. Non rarò cerebrum his ipsis læditur: & infantes in utero materno extinguuntur: *Democritum* morti propinquum panis recentis odore vitam triduo protraxisse scribunt. *Philippus Melancthon* auditoribus suis recitare consuevit, *macbum* quendam, qui fame necabatur, multos dies in carcere ex nūre carnis assate, quæ ipsi quotidie offerebatur ut acerbior & longior esset cruciatus, fuisse servatum. Sed hæc corpora olfactionis natura, haud requirit. Pisces in aqua odores capiunt, per species, non per res ipsas. Hæ enim crassum elementum non sentiunt, sed per aërem, potius

potius grassantur. Neque aliâ sensationis
natura ipsa admittit corpora. Sufficiunt speci-
es, quæ à sensibus externis ad internos trans-
feruntur.

III. *An medium odoratûs possit
esse aqua?*

32. *Primum* med⁴rum aer est, *secundarium* aqua. Ure odor videtur per aerem & aquam, ut sonus auditur per aerem & aquam, sic odor percipitur per aerem & aquam. Rectius per illum, aliquo modo per hanc. Non carent olfactu pisces, sed per ipsas aquas, eas odorantur eminens. Longo intervallo à cibo remoti natant ad eum & capiuntur.

IV. *An quibus præstantior odoratus,
visus sit deterior?*

Resp. Plerumq; id contingere existimat *Cardanus*: sed absq;ve ratione firma. Diversi sunt sensus, non contrarii: diversa organa, diversa objecta habent, non contraria. Potest idem homo & videre acurè & olfacere quàm optimè. Scaliger exemplo simiæ & canis refutat *Cardanum*: *Quam feliciter*, ait, *evenerit tibi, ut præter morem tuum, tua sententia moderare-ri: monet nos simiarum genus: quarum oculis videndi potestate nulli cedit quadrupedum: odoratu verò adeò præstant ipsa, ut quemadmodum & canes, quibus item & acies acutissima, & ol-*
factus

factus præstantissimus, nihil gustare aggrediantur, quod non prius exploraverint odore. Quæ vis eis tam præstò est, ut non ad nares applicent, quod sentire velint, sed suprà nares admodum celerimè apprehendant.

Axiomata.

I. Inter sensus externos medium obtinet olfactus.

Cedit dignitate visui, cedit auditui. Sive enim spectes objectum, sive organum, sive actionem, sive usum, istis est inferior. Deum gaudere odoribus magis, quam precibus & suspiriis, impietas est. Superior autem olfactus est gustu & tactu. Hos enim faciliè superat præstantia objecti, organi, actionis & usus. Inesse naso non venustatem tantum sed & regium quid, creditum olim est. Quondam imperandi dexteritatem, in eo eminere censuerunt. Communiter etiam hunc obesa, istum emunctæ naris dicimus.

II. Sine respiratione non sentitur odor.

Attrahenda est materia, odorum vehiculum. Qua attracta processus mammillares pilantur & quasi aperiuntur: postea verò dimittuntur.

mittuntur & contrahuntur. Hinc ab odore cum abhorremus, respirationem inhibemus. Sic enim nec factor percipitur facile, nec laeditur adeo cerebrum. Ubi verò gratus odor, spirando trahimus, quod delectat. Quemadmodum solet, qui globulis ex moscho & cybeto concinnatis, animum recreant. Rerum verò etiam fragrantissimarum naribus admotarum, odorem non percipimus, nisi respiremus atque aërem & odorem attrahamus.

III. Princeps olfactus organum processus mammillares sunt.

Princeps pars est, cui immediate opponitur nervus, facultatem deferens. Princeps pars est, quæ speciem suscipit, & majorem cum objecto convenientiam habet. Princeps pars est, quæ proportionem respondet aliis partibus principalibus, omnia hæc de processibus mammillaribus constant. Per nares externas odores quidem ingrediuntur, sed ab istis non percipiuntur. Salvis enim istis atque integris, olfactus sæpè aboletur, aliis requisitis præsentibus. Coryzâ laborantes non percipiunt odores, externis naribus illæsis. Rectè ait Julius Casse rius Placentinus. *Observandum est, in omni sensorio nervum mollem à cerebro descendere, post quem immediate, statim ve-*

rum occurrit organum, ut in oculo crystallinus humor, in auditu nervus expansus: sic etiam in olfactu fieri quis negaverit? Et hæc vera proprii organi alicujus sensus inveniendi est methodus.

CAPUT. IX.

DE

Gustu.

Præceptum.

Gustus est sensus externus, lingvæ benefició saporis species recipiens & cognoscens.

*Quæstiones.*I. *Quomodo fiat gustatio?*

Resp. Modus gustandi hic est. Res sapida lingvæ applicatur. Humida si est, à spongiosa lingvæ carne facile imbibitur. Si sicca aut concreta est, dentibus comminuitur ac solvitur, & cum humiditate lingvæ permiscetur. Sic fit saporis perceptio, præsertim verò anteriore lingvæ parte. Cum enim gustu aliquid exploramus, euspidi lingvæ id admovemus.

II. *Quodnam gustus sit medium?*

Resp. Medium externum quod objecti speciem ad organum deferat, nullum est. Res enim sapida applicanda lingvæ, quod ubi non sit, gustare non licet. Interim autem medium, pellicula porosa est, lingvæ obducta. Huic
primò

primò communicatur sapor, cujus species ad propriam lingvæ carnem defertur, ibique ab anima sentiente cognoscitur. Julius Cæsar non *medium*, sed *quasi medium* nominat.

III. *An realis sapor ad organum feratur?*

Resp. Fertur quidem, sed juxta hunc non fit gustus. Caro lingvæ cum admoveatur, adest sapor realis. Vinum cum potatur, dulcedo realis afficit lingvam. Sed non minus saporibus hi, quàm cætera sensuum objecta, suas spargunt species. Recipiuntur hæ à carne lingvæ & ipsis quoque sensibus internis communicantur.

Axiomata.

I. *Gustus non idem cum tactu est.*

Habent objecta distincta: saporem & qualitates tactiles. Habent distincta organa: linguam & cutim. Habent distinctas actiones: idè & in lingua ipsa aboleri potest gustatio, manere tactio. Aristoteles *gustum esse tactum* quendam ait. Sed limitat, non absolute ponit. Sententia hæc est. Gustus objectum remotum non sentit, sed *admotum*. Sic aliquam cum tactu habet convenientiam, quanquam duo distincti sensus sunt.

II. *Gustus*

II. *Gustus ad vitam necessarius est.*

Visus, auditus, & olfactus, commoditatis sensus dicuntur: gustus & tactus necessitatis. Uterqve enim ob alimentum, quo carere non licet, factus est potissimum. Gusto animalia ad nutrimēta capi enda invitantur. Gustu amica & inimica, grata & ingrata discernunt. Scaliger ait, *sensum hunc animali maximè omnium necessarium esse, cum aliis carere sine vite factura possit.* Nos quidem tantam necessitatem, haud quærimus. Vidit Columbus hominem, nomine *Lazarum* viventem, vigentemqve, gustu carentem. Voravit hic vitrum,, lapides, ligna, pisces vivos & salientes. Voravit lutum, pannos lineos, laneosqve, fanum, stipulam, & quicquid venit in buccam. Voravit aromatario carbones & saccum cui inerant. *Hic postea minis ipsum à pharmacopolio arcere sœvit, veritus ne & ipse & tabernacula, & vasa omnia cum contentis ab eo devorarentur.*

III. *Gustus organum princeps propria lingvæ caro est.*

Caro lingvæ intertos habet nervos plurimos à tertio pari. Habet etiam convenientiam maximam cum rebus sapidis. Principalis igitur pars lingvæ est, cui primariò debetur actio. Julius iterum Placentinus ait: *Quamvis*

mem.

membranam inter illas partes, sine quibus commodè fieri gustus non potest, numeremus, illam tamen principalem, cuius famulatui reli quæ tantquam subsidaria sunt destinata, statuimus: propriam nempe & spongiosam lingua carnem. Præterquam enim quod substantia ipsa salis sit, cui similem in nulla corporis parte in veneris; temperamentum quoque ad suscipiendos sapes, aptissimum habet: humida enim & calida est, saporibus admodum vicina, ut ab illis alterari facile possit.

CAPUT X.

DE

Tactu.

Præceptum.

Tactus est sensus externus, membranæ beneficio qualitatuum tactilium species recipiens & cognoscens.

*Quæstiones.*I. *Quomodo fiat tactus?*

1. Modus hic est. Restangenda proximè & immediatè organo admovetur. Hinc speciem imprimit, juxta quam facultas cognoscit: Sic receptio specierum non minus in tactu, quam cæteris sensibus necessaria est. Lapidem cum tangimus, manumque removemus subito, sentimus frigiditatem.

E

Sed

Sed sine communicatione frigoris realis: manus enim non frigitur. Neq; digitus reallem corporum duritiem, mollicitem, asperitatem, ac lævitatem recipit, sed solas species, solas intentionales qualitates.

III. *Quodnam tactus sit medium?*

R. Non habet medium externum, cum tantum objecta applicata organo sentiat. Nec cogitandum, aërem inter tangens & tactile intercipi, & medii sustinere vices. Ipsam ignis caliditatem sentimus, absq;ve aëris interventu. Et cum digitis mensam premimus, cedit aër, ne utiq; iam ictum suscipit. Internum medium tunc habet, cum cutis beneficio peragitur tactus. Cuticula enim obducta cuti intercedit & excellentem cutis sensum temperat.

III. *An tactus unus sensus sit?*

R. Versatur circa calidū & frigidū, humidū & siccū, durū & molle, asperū & læve, grave & leve, friabile & lentum, glabrum & scabrum. Sed omnia hæc objecta in communi conveniunt genere, qualitates nempe tactiles. Unum igitur datur objectum generale, multa specialia. Sic & auditus percipit sonum acutum & gravem, magnum & parvum. Visus varia colorum genera, varias

lucis

Lucis differentias. Gustus saporem dulcem
& amenum, sapidum & insipidum.

Axiomata.

*I. Tactus dignitate postremus, neces-
sitate primus est.*

Ignobilis sensus est & quasi belluinus, ad
corporis conservationem potius, quam ad
animæ perfectionem necessarius. Inde per
omnes & singulas ferè corporis partes dif-
fusum est, ut fugere queant qualitates noxi-
as. Egregiam è Galeno sensuum compa-
rationem Julius Cæsserius instituit *Visus*,
inquit, *proprium instrumentum densissimo te-
gitur operculo: auditus rariori membranâ: ol-
factus minus adhuc densa: gustus verò operimen-
tum non solum magis rarum est, sed omnino spon-
gioum: postremo tactus tegmen omnino rarissi-
mum est. Objectum visus omnium tenuissimum,
& quodammodo spiritale est: crassius verò audi-
tus: multò crassius olfactus: crassius adhuc gu-
stus: terrestre & omnium crassissimum tactus.*
Medio indiget visus omnium maxime: auditus
minus quam visus: olfactus minus quam auditus:
gustus absq; medio fit: omnium autem maxime
*sine medio fit tactus. Organum visus extra po-
situm est: auditus verò paulò introrsum: olfactus*
magis intra: gustus adhuc iis plus laret: tactus
vero instrumentum τὸ ἐντὸν οἷ, inens quoddam
ε 2 existens.

existens, nominavit Aristoteles. Hinc idem concludit, *visum & tactum* externos esse sensus, illumq; *præstantissimum*, hunc *ignobilissimum*.

II. *Tactus organum non est nervus.*

Nervus spiritum animale[m] deferret ad omnem sensum necessarium. Non magis igitur tactui, quam reliquis sensibus interservit. In vulneribus cum lacerati tanguntur nervi, ingens quidem excitatur dolor, sed ob membranas, quibus constant, medulla enim absq; dolore tangitur. Et ubi plures nervi sunt, ibi etiam fit major dolor ob copiam spirituum, aut quia plures nervos plures circumvestiunt membranae.

III. *Tactus organum non est caro.*

Tactus ibi sæpè est, ubi caro non est. Sentit ventriculus, sentiunt intestina, sed destituta carne sunt. Neq; ubi caro est, ibi semper tactus est. Non sentit caro pulmonum, neq; hepatis, neq; muscutorum. Et cum sentire videtur: per aliud sentit. Per membranas nempe, quibus vestitur.

IV. *Tactus organum primum est membrana.*

Princeps organi pars, eaq; similis, membrana est. Quicquid in corpore animalium

malium sentit, per membranam sentit. Hinc ventriculus, intestina, & alia membranosa corpora exquisitè qualitates tactiles percipiunt. Ipsa quoque cutis cum sentit, per membranam sentit. Dissimilem partem qui desiderat, in homine manum habet, juxta Galenum organum tactorium & apprehensorium. Non enim aliud, inquit, oportebat esse apprehensorium, aliud autem tactorium organum: neq; aliud quidem accipere unamquamq; rem externam levando, & transferendo, & omninò pertractando: aliud autem posita discernere de acceptorum caliditate & frigiditate, & duritie, & mollitie, & aliis tactilibus differentiis: sed mox cum apprehenderit unumquodq; melius fuit simul dignoscere, quale sit natura. At verò neq; decentius, neq; promptius fuit, alio organo corporis dignoscere, quam manu, & ipsius manus non omnibus, sed internis partibus, quibus est etiam apprehensorium organum.

CAPUT XI.

DE

Sensibus Internis in genere.

Præcepta.

I. Sensus interni sunt, qui speciem per sensus externos allatam in cerebro recipiunt, censent & dijudicant.

E 3

II. Suntq

II. Suntq; duo: Sensus communis ,
& Phantasia.

III. Phantasiæ famulatur Memoria.

Questiones.

*I. An differant Sensus communis
& Phantasia?*

R. Sensus communis est, omnia Sensuum
externorum objecta recipere, censere & ju-
dicare. Idem præstat Phantasia, quæ ob-
jecta illa rectius examinat, & magis exactè
dijudicat. Sic conveniunt, & si differunt
gradibus differunt. Sed phantasia insuper
èspecierum conjunctione ac confusione
nova format phantasmata, quod negatum
sensui communi. Phantasia etiam absentia
cognoscit, sensus communis præsentium
est. Phantasia in somno laborat, sensu
communi quiescente.

*II. An Sedibus differant Sensus
interni?*

R. Sensum communem in anteriore, phan-
tasiâ in mediâ, memoriâ in posteriore
cerebri parte collocant. Memoriâ enim
duriorẽ cerebri partem, sensum commu-
nem molliorem, phantasiâ mediâ re-
quirere statuunt. Sed cerebrum secundum
unam

unam eandemq; Substantiam prædictis sensibus inservire aptum est. Omne cerebrum molle est, igitur specierum receptioni pars quævis idonea. Si viget magis in parte una phantasia, in altera memoria, magis & minus speciem non mutant.

III. *An actiones sensuum internorum organicae sint?*

R. Actiones organicae sunt, quas totum organum edit. Ubi non ad temperamentum tantum, sed ad ipsam quoque conformationem partiumque dispositionem respiciendum. Quales actiones sunt visio, auditio, olfactio, gustatio, tactio. Interni sensus cerebrum requirunt & ratione temperamenti, & ratione conformationis rectè dispositum. Actiones igitur istorum organicae sunt.

IV. *An potentia aestimativa annumeranda sensibus internis sit?*

Potentiam aestimativam circa speciem insensatam versari putant, ut ea percipiat, quæ externi sensus percipere non poterunt. Cum ovis novit inimiciriam lupi, quæ sub externos sensus non cadit. Cum pul-
lus fugit accipitrem, non anserem, non equum, non canem. Cum hirundo nidum
extruit,

extruit, aranea telam, apis favos. In universum, cum animal ex speciebus sensatis colligit objecta non sensata. Sed non est sensus, quæ non versatur circa species sensiles: & accipit internus sensus species ab externis. Vis discurrendi à noto ad ignotum, rationalis animæ est, non sensitivæ. Exemplum quæ afferunt, notitiam naturalem inferunt, non notitiam sensualem. Naturæ norunt comoda sua & incommoda, non bruta modò, sed ipsæ quoque herbæ & arbores. Specificas formas ista insequitur notitia, non animam sentientem aut vegetantem.

Axiomata.

I. Sensus interni à sensibus externis dependent.

Ab externis accipiunt species, sine quibus judicare non licet. Non judicat cæcus à nativitate de coloribus. Visus enim species colorum phantasiæ non offert. Neque de saporibus judicabat Lazarus ille à Columbo descriptus. Carebat enim lingua ejus nervis gustatoriis. Quartum par nervorum inquit Columbus, quod gustatui dicatum est, non ad linguam & palatum, sed ad occipitium reptabat.

II. Obje-

II. *Objectum sensuum internorum,
sunt omnes externorum sen-
suum species.*

Circa unum versantur objectum, sensus externi. Circa colorem visus: circa sonum auditus: circa odorem olfactus: circa saporem gustus: circa qualitates tactiles, tactus. Interni verò sensus circa omnia sensuum externorum objecta occupati sunt. Quicquid visum, quicquid auditum, quicquid exteris sensibus notatum fuit, denuò sese sistit ad examen.

III. *Organum sensuum internorum
non est cor, sed cerebrum.*

Vitales actiones à corde, animales à cerebro pendunt. Nihil confert Cor, quod proximè faciat ad sensationem. Cerebrum verò species sensiles recipit & spiritus animales communicat, potissimam sensationum instrumenta. Celeberrimus Sennertus ait: *Si de principio & organo non remoto, sed proximo quaratur omnino concedendum est, actiones has in cerebro & à cerebro exerceri, quod tum alia docent, tum hoc, quod laeso cerebro, hæ actiones leduntur, & quod in curatione non cordi, sed cerebro remedia applicantur.*

IV. *Pars*

IV. *Pars princeps organi propria
cerebri substantia est.*

Habet cerebrum ventriculos suos, habet sinus, membranas, & plura alia. Sed primaria pars proprium actionum organum & facultatum sedes, propria & peculiaris ejus caro est. Qva de re ita Spigelius: *Substantia ipsa sui generis est, ac peculiaris, quodcumque precipuum generationis spirituum organum ipsa cerebri sit substantia, & verò hæc ab omnibus aliis diversa, hanc nulli communem esse docuerit. Crassa autem est ne flueret: ne tamen vicissim nimis dura, non reciperet specierum impressionem, glutinosa ac viscida.*

CAPUT XII.

DE

Sensu Communi

Præceptum.

Sensus Communis est sensus internus, species sensuum externorum recipiens, & sensibilia propria à se invicem & communibus discernens.

Quæstiones.

1. *Vnde id nominis acceperit
hic sensus?*

R. Non à communibus sensibilibus, sed
quia

quia communiter & indifferenter se habet ad omnia sensuum externorum objecta. Etiam externi sensus versantur circa communia objecta: at non ut communis sensus omnia objecta iudicat.

II. *An detur aliquis communis sensus?*

R. Ex operationibus sensus huius patet necessitas. Discernit animal inter diversorum sensuum objecta. Non hoc agit sensitiva anima immediatè, quia non est immediatum actionum suarum principium: & ipsi alias externi sensus removendi essent. Nec id præstat sensuum externorum ope, quia discernens cognoscere debet objecta: at non cognoscit visus sonum, nec auditus colorem. Restat igitur communis sensus, qui objecta externorum sensuum discernit.

III. *Unde animal sentiat se sentire?*

Norunt non homines solum, sed ipsa quoque bruta se sentire & se non sentire. Arrigunt aures, aperiunt oculos, trahunt naribus, quæ grata sunt, ingrata respuunt. Non ea ratio agit, cum in brutis observentur. Non sensus externi, quibus satis est cognitio nuda. Sed communis sensus objecto adhuc præsentè, cum sentiunt animalia, iudicat quòd sentiant.

Axi-

I. *Sensus communis officium regium est.*

Regis instar aut judicis est, qui in throno suo sedet., & ab externis sensibus, ceu ministris fidelibus, visa, audita, odorata, gustata & tacta, accipit, æstimat & dijudicat. *Hic est ille*, ait Julius Caslerius, ex quo cognoscimus nos audire, videre, reliquorumq; sensuum munia subire. *Hic est ille*, qui in somno ligatus, sensationis nos inscios relinquit: est ille, qui nisi adsit, omnes sensus inutiles erunt: *hic est ille*, qui perceptorum speciem phantasia, atq; hæc intellectui offert: *hic in summa est ille*, sine quo nec sensibus externis, neq; internis, neq; principibus animæ facultatibus sua integritas & absolutio constare potest.

II. *Sensus communis officia varia sunt.*

Primò omnes sensuum externorum species recipit: species visibiles, audibiles, & alias. Sic multitudinem in unitatem prudens revocat natura, sensibus externis in unum communem confluentibus. Secundò sensibilia propria à se invicem discèrnit: differre monstrat colorem à sono, sonum ab odore, odorem à sapore, saporem à qualitatibus tactilibus

tactilibus. Non enim id agunt externi sensus, cum quilibet proprio contentus obiecto, alieni nullam habent curam. Tertiò, sensibilia propria à communibus distinguit, colorem, sonum, odorem, saporem & qualitates tactiles, à motu, quiete, numero, figura ac magnitudine. Deniq; præstat ut sentiant animalia se sentire, se nempe percipere odorem, videre colorem. Ubi paulò post actum sentiendi sentire se animal cognoscit.

III. *Sensus communis sensibilia communia sentit per propria.*

Ut sensus externi primò propria sentiunt obiecta, & per ea communia; sic communis etiam communia obiecta per propria cognoscit. Propriis sublati communia percipi nequeunt. Habet se sensile proprium ad commune, ut res ad modum. Modus non imprimit organo peculiarem speciem, sed propriam tantum modificat. Quædam enim species sensiles spargunt per se & primò, ut sensibilia propria, quædam per se & non primò, ut sensibilia communia; quædam nec per se, nec primò, sed per accidens, ut substantiæ.

ZOOLOGIA
CAPUT XIII.
De Phantasia

Præceptum.

Phantasia est sensus internus, species à sensu communi ad se delatas diutius retinens, aliis examinans, novasque inde eliciens.

Quæstiones.

I. *Quanam primaria phantasia actiones sint?*

R. Constantè descriptione. Phantasia primò species à sensu communi allatas dijudicat, & in naturam phantasmatis convertit. Deinde, species novas efformat, conjungendo aut separando species acceptas. Undè nihil tam ineptum, quod actu inter somnia non repræsentet. Dicuntur alias actiones immanentes.

II. *Quanam secundaria phantasia actiones sint?*

R. Plurimæ atq; mirandæ ex sunt. Oves Jacobi Patriarchæ ex aspectu virgarum agnoscebant similes coloribus virgarum. Mulieres deformes è picturarum pulchrarum inspectione formosam edere prolem, Galenus autor est. Idem refert: Phantasticum fuisse, qui observatis januis vitrea vasa ad fenestram protuleris

eulerit, ac pratercuntes interrogaverit, juberent
 ne ea projicere, & cum annuissent illi, singula quæ
 suis nominibus appellavit. cum spectantium risu &
 acclamatione projecerit: postea interrogaverit,
 juberentne puerum quodq; dejici, & cum jussis-
 sent, ilico ipsum quodq; dejecerit. Hæ actiones
 dicuntur Transeuntes, quia à Phantasia ad
 aliud Subjectum transeunt.

III. Quid de instinctu naturali re- ferant?

R. Singulares brutorum actiones instin-
 ctui naturali tribuunt. Cum formica con-
 struit horrea, & comparat in æstate grana.
 Cum aranea facit telam & capit muscas. Cum
 lepus fugit canem, pullus milvum. Nieren-
 bergius sic habet: *Nec animalium instinctum
 aliud reor, quam operationem phantasia, adju-
 dicitum commodi vel incommodi determinatam,
 determinantemq; appetitum ad impetum vel fu-
 gam. Judicium non propriè intelligo, sed histri-
 onem quendam ejus.* Differt autem instin-
 ctus, licet brutorum phantasia in eandem
 speciem coëat, pro formarum & tempera-
 mentorum diversitate, quæ bases indolis
 sunt: inde tanta operum varietas, ut bom-
 byx lanam, apis favos, formica horrea, ara-
 neus telam, hirundo nidam architecten-
 tur.

IV. Quia

IV. *Quid de hoc instinctu notandum?*

R. Phantasia dependet à sensu communi sensus communis à sensibus externis. Sed aranea quæ nunquam vidit telam, quæ ex ovulo suo jam egressa est, telam format. Nec typos intuentur apes, aut juxta exemplar præscriptum laborant animalia cætera. Non igitur hæ actiones phantasiæ tribuendæ sunt: non cognitio ea sensualis est: non animam sensitivam, quæ forma generica est, insequitur. Rectè *Nierenbergius* ad diversitatem formarum recurrit: malè verò maxima ista artificia ad temperamentum refert: malè pro phantasiæ effectu eadem venditat. Verè *Seneca*: *Nascitur hæc ars, non discitur.*

Axiomata.

I. *Phantasia stupenda sunt vires in corpus proprium.*

Mirari eas potius, quàm rimari licet. Cogitando læta, lætamur; tristia, tristamur. Fœtida movent nauseam, jucunda appetitum. Austeros fructus comedentes cum observamus, ipsi perfundimur horrore. Oscitante uno, oscitat alter. Cogitantes intensius de urinæ excretionem, torquentur admodum si præstare nolint. Esurient magis edentes qui cernunt alios. Pestis tem-

pore,

pore, peste corripuntur quandoq; , pestem qui sibi imaginantur. Dolor dentium acerrimus fit, cum laborantes indulgent cogitationibus istis. Ex imaginatione inepta multa, multa stulta cogitant, loquuntur & agunt amantes. Adeo quosdam tenet amor, ut ex obesis macros, è lanis agrotos, è vivis mortuos præstet.

II. Phantasia stupenda sunt vires in corpus alienum internum.

Superant hæc admirationem omnem. Accidit, teste Münstero, cum mulieres duæ in platea confabularentur, & à tergo accederet tertia, ac frontes utriusq; collideret, altera earum quæ prægnans fuit, duas peperisse filias, frontibus ad nasum coherentes, quæ decem annos ita conjunctæ vixere. Quædam ob negatum à lanione fructum carnis, tantum incaluit irâ, ut sanguine stillarent nares, quem cum abstergeret, enixa est tandem fatum labio supremo carentem. Tot modis teneris, fetus mutat ac distorquet membra phantasia, ut sæpe an bruti, an hominis spectes partes, nescias.

III. Phantasia vires in corpus alienum externum nullæ sunt.

Avicenna & Albertus Magnus scribunt,
F pullum

pullum gallinaceum aliquando cervice prodiit accipitrina, eò quod gallina, dum incubaret ovis, territa fuerit ab accipitre supervolante. Putant alii pavones produci albos, si femina incubans ovis, albis tegatur linteis. Scribit Michael Medina, non pullum sed serpentem producturam esse, si dum incubat ovis, cancellis inclusus serpens, ejus semper obversatur oculis. Centent quidam, gallinas educturas diversi coloris pullos, si ova variis pingantur coloribus. Sed à necessario ad nimium sunt progressi. Non hic tanta datur societas quantum requirunt impressiones.

*IV. Non per se, sed per accidens
phantasia mutat corpora, seu
propria, seu aliena.*

Facultas enim cognoscens est. Proprius hujus cognoscere, non mutare, non deformare, non pervertere corpora. Etsi per se præstaret ea, illi qui cornua se gestare, qui è vitro sibi conflatas putavere nates: qui è butyro se credidere compactos, evasisse tales. Per accidens verò mutat corpora, quatenus facultatem cognoscentem, sequitur appetens, appetentem loco movens, loco moventem mutationes istæ mirandæ. Pulchra hic datur & causarum & actionum co-

rona

rona. Phantasia excitat appetitum: appetitus locomotivam: locomotiva spiritus & humores: spiritus & humores pro suo accessu & recessu mutant corpora. Sic timidis & meticulosis crebra sunt spectra. Sic quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam. Sic ad supplicium ducti quidam, virgæ aut lintei madidi ictu expirarunt. Sic hostium injurias, qui volunt mente, horrent, tremunt, rubent, ipsamq; fermè cum sanguine animam evomunt. Sic fœtus nascitur muris gerens signum, quod mater mure territa fuerit: sic Simiæ aspectu fœtus producitur Simiam referens.

V. Nō omnis imaginatio signat fœtū.

Infiniæ sibi imaginantur gravidæ, ut nemo hominis referret vultum, imaginatio quævis signandi si haberet potentiam. Frustra sunt omnes imaginationes, quæ fiunt absq; assensu. Ubi enim nullus assensus, ibi nullus affectus, ibi nulla motio, nulla mutatio. Desiderium verò, terror, amor, ira, ac tristitia, maximis signandi pollent viribus. Hippocrates ait: *Si mulier gravis desideraverit, eademq; comedat, in capite pueri nota à talibus apparebunt.* Et non fugit peritos, gravidas, cum re desiderata potiri nequeunt, magis

signare. Majus enim tunc fit desiderium & quo istud majus, eò efficacius est. Terrorem quoq; amor, & ira vehementissimi affectus sunt, ac spiritus humoresq; turbant maxime, fatumq; utero inclusum vehementer afficiunt.

CAPUT XIV.

De Memoria.

Præceptum.

Memoria est facultas ministra, species à phantasia dijudicatas, retinens & conservans.

*Quæstiones**I. An detur Memoria?*

R. Animi gratia Scaliger de re splendore Solis clariore dubitat. Disputat de quæstione *an sit*, è quæstionibus *quid sit, qualis sit, ubi sit*. His impelli nos putat, ad credendum, nullam dari memoriam. Sed tam evidens experientia memoriam probat, ut nullæ machinationes evertant eam. Redeunt aves ad nidos, apes ad apiaria, lupi, lepores, ac leones ad latibula. Invieta hæc memoria in brutis argumenta sunt. Nos ipsi memoria si destitueremur, frustra doceremur: præterfluerent enim audita. Omnis disciplina memoria constat, quæ thesaurus artium & scientiarum est.

II. Quid

II. *Quid sit memoria?*

R. Est potentia species dijudicatas recipiens & conservans. Scaliger ad quaestionem sic respondet: *Vis animae communis est, ad retinendum tam rerum imagines, id est phantasmata, quam notiones universales; easque vel simplices, vel complexas.* Sed posteriora verba memoriam sensitivam non explicant. Sensus enim singularium sunt, non universalium. In brutis animalibus tantum phantasmata dantur: non conceptus aut notiones simplices ac complexae.

III. *Qualis sit memoria?*

R. Vel bona vel mala est. Cujus ratio quaerenda in cerebro. Unde quibus cerebrum durius, iis difficilior apprehensio, retentio pertinacior: quibus mollius, ii facile recipiunt, retentione utuntur minus fidei ac diuturnae. Scaliger reponit sequentia: *Hic igitur species esse videtur in materia. Ceterum quia materia una aut altera specie induta fuerit, adde tertiam atque etiam millesimam: ea plena erit, ac fortasse confusa.* Sed nec verè, nec ex animo dicit hæc. Omnino species in materia est. Non sunt opposita, sed subordinata: speciem esse in homine, in anima, in cerebro, in spiritibus. Homo subjectum primum est, anima secundarium, cerebrum

& spiritus instrumenta. Et possunt infinitæ species in una cerebri dari parte: sicut infinita lumina in uno aëris puncto. Carent enim dimensionibus, carent figuris, & nec spatio, nec situ habent opus.

IV. Vbi sit memoria?

R. Aristoteles, inquit Scaliger, eodem in loco reponit, quo & Phantasiam. Alii posuerunt in occipitio, manifesto argumento: quod eo in loco percussos, omnium rerum cepit oblivio. Sed de sensuum internorum sedibus disputatum antè. Cerebrum secundum unam eandemq; partem omnium internorum sensuum sedes est. Totum enim hominem est, cuius omnes partes ejusdem naturæ & conditionis sunt. Viget autem magis memoria in parte posteriore, phantasia & sensus communis in parte anteriore.

Axiomata.

1. Memoria non est sensus.

Ob cognitionem dari sunt sensus. Quilibet cognoscere debet objecta. Sed nihil cognoscit memoria. Species tantum recondit & reservat. Potest aliquid asservari, licet non cognoscatur ab eo, qui servat. Non est ancillarum, rimari, ac scrutari, quæ asservanda ab ipsis sunt. Nec alienus à sententia

entia videtur Aristoteles. Memoria est, in-
quit, neq; sensus, neq; existimatio, sed ho-
rum alicujus aut habitus, aut passio.

*II. Virtus memoria est, facile reci-
pere, diu retinere.*

Data enim memoria, ob receptionem &
asservationem. Sed non facile ex æquo, in
una morantur sede. Alterum enim humi-
dam cerebri poscit temperiem, alteram sic-
cam. Hinc multi addiscunt facile, custo-
diunt ægrè. Alii diu retinent, difficulter
recipiunt. Laudandi temperati, quorum
cerebrum nec humidum nimis, nec siccum
valde. Facile enim recipiunt, & servant
fideliter.

*III. Arte parare memoriam, plena
periculi res est.*

Alii medicamentis rem agunt, alii per
memoriam, quam vocant localem. Natu-
ralem cerebri temperiem medicamentis
mutare, periculo non vacat. In delirium
quosdam incidisse ex applicatione medica-
mentorum, testem habemus experientiam.
Multi etiam acquisiverunt memoriam &
miserunt judicium. Sed magno emit me-
moriam, qui discursus dispendiò emit. Lo-
ca vero & imagines, tantum forsàn laboris,
tantum temporis requirunt, quantum res
ipsæ

ipsa ediscenda. Et lusus iste non parum obest iudicio atq; discursui. Adhibenda potius maturè exercitia: observanda in rerum tractatione recta methodus, & à nimio verborum delectu abstinendum.

IV. Memoriae opponitur oblitio.

Mater sapientiæ memoria est, mater ignorantia oblitio. Fit hæc nunc ob senium, nunc ob percussione capitis, nunc ob alios atq; alios morbos. Quidam, teste Plinio, ictu lapidis percussus, *matris, affinium & propinquorum oblitus fuit.* Alius ex præalto tecto lapsus, *literarum omnino oblitus est.* Georgius Trapezantius *in senio omnium literarum Græcarum & Latinarum oblitus est.*

V. Meminisse & reminisci non idem sunt.

Memoria homini cum brutis communis est. Soli homini convenit reminiscencia. Memoria continua conservatio speciei est: reminiscencia oblivionem præmittit. Excidit enim res ante, nec succurrit promptè. Igitur ex aliarum rerum memoriâ servatarum ad eam, quæ periit, fit recursus.

CAPUT XV.

DE

Somno & Vigilia.

Præcepta

Præcepta.

- I. *Somnus est privatio actionum sensus communis & sensuum externorum, ex negatione spirituum, ob animalium salutem facta.*
- II. *Vigilia est operatio sensus communis & sensuum externorum, à spiritibus præsentibus excitata, ob animalium utilitatem.*

Quæstiones.

- I. *Quanam Somni causa efficiens sit?*

R. Privationes non tam *Efficientem*, quam *Deficientem* habent causam. Somnus fit proximè, quia spiritus animales in cerebro continentur & organis sensuum non communicantur. Placent verba Sennerti causas somni describentis. Si causas somni omnes consideremus, animadvertemus, alias somnum inducere, spiritus animales absumendo, quales sunt vigilia, labores & defatigatio, cura, balnea, assus: vel obtundendo & minus mobiles, & quasi ignavos ac turbidos spiritus animales reddendo; seu ut aliis placet, viam iis occludendo, ut sunt vaporosi odores, & vapores à cibo & potu ascenderes, & si quæ hujus generis sunt alia; vel spiritus animales quasi placide sistendo, & à motu ad quie-

tem

tem invitando, ac ne diffuant prohibendo, quales sunt cantus sylvæ, murmura aquarum, frictio blanda, cogitationum suspensio, lectio parum attentæ, silentium, tenebræ. Si verò ad communem efficiendi rationem reducendæ sunt omnes illæ, ea cōmuni ratione somnum inducere percipiemus, quòd spiritus animales in cerebro quietas detinent, & faciunt, ut ad organa sensus & motus non influant.

II. Quodnam Somni Subjectum sit?

R. Animal somni subjectum est, sicut & vigiliæ. Subjectum hoc adæquatum dicitur. Tale, cui somnus competit reciprocè: ita ut æquè latè pateat cum ipso. Omne enim animal plurimas operationes edere natum est. His verò exhauriuntur spiritus, membraq; resiccantur. Igitur quiete opus est, ad spirituum restorationem, partiumq; humectationem. Quod caret alterna requie, durabile non est.

III. Quænam somni sedes sit?

Animal quidem & vigilare & dormire dicitur. Inter corporis vero partes quædam est diversitas: hinc de sede somni disputatum est. Quænam nempe illa sit pars in animali, quæ primariò afficitur somno? *Aristoteles*, qui cor esse voluit primum sensoriū, illud

illud etiam in somno affici primario statuit. *Galenus* qui primum sensorium cerebrum esse scripsit, somnum etiam non cordis, sed cerebri affectionem asseruit. Et sanè à cerebro spiritus animales per nervos communicantur partibus. Cerebrum itaq; somni ac vigiliæ propria sedes est.

IV. Cur animal à somno expergiscatur?

R. Causa duplex est; altera interna, altera externa. Interna calor & spiritus. Concluserant spiritus, calor etiam intro abdiderat sese, his proruentibus ac liberius grassantibus, cessat somnus. Reduci huc potest Phantasia, quæ cum sortis est, etiam appetitum & locomotivam stimulat. Hinc ipsa quoq; somnia nos excitant. Externa sunt omnia objecta sensibilia excellentia. Lux splendidior, sonus gravior, odor fragrantior, aëris vapor aut humor, ac validus contactus. Maximam autem excitandi vim habent sonus & tactus. Unde his potissimum modis excitare solemus dormientes.

Axiomata.

1. Tempus somno aptissimum est, quod præscripsit natura.

Naturam sequentibus omnia facilia, omnia expedita sunt. Contra naturam nitentibus cuncta

cuncta grāvia sunt, cuncta noxia. Turpe est officia lucis noctisq; pervertere. Turpe in eadem urbe antipodes dari, quibus nox est, cū dies nobis: dies cum nox nobis. Aves nocturnae imitantur, quibus, cum lucet, tempus somni est, cum tenebrae ingruunt, tempus laborum & exercitiorum. Evertunt naturam, qui retrò vivunt; & ne gratis faciant, evertuntur ab ipsa. Nihil enim æqvè sanitati adversū, quam dies noctibus, noctesq; diebus æquare.

II. Ordinur vitam à vigiliis.

Natus homo sentit, & vitam auspicatur à lacrymis. Hoc edimur principio, nec alio Principes ac Reges. In utero verò modò conceptus fœtus, nec dormit propriè nec vigilat. Naturales potiùs exercet actiones, quam animales. Vigilia autem & somnus animalibus debentur actionibus. Vivimus primò vitam plantæ, at nec vigilat planta nec dormit.

III. Agrè capiunt somnum cibo nimio repleti.

Pauperes ac divites, miseros ac felices æquare somnus dicitur. Ut dimidio vitæ nihil differant fortunati ac infortunati. Imò re altius æstimatâ, suaviùs dormiunt pauperes divitibus. Hi enim plerumq; cibo & potu intemperanter se obruunt. Eduliorum illa

copia

copia ventriculum opprimit. Oppressus
venter cibum nec digerit, nec tenues vapores
excitat.

CAPUT XVI.

De Somnio.

Præcepta.

I. Somnium est phantasma animalis
dormientis, cerebro obversans, phan-
tasie operatione factum.

II. Et est vel animale vel naturale.

III. Animale, quod ex imaginibus in-
terdum conceptis ac relictis formatur.

IV. Naturale, quod ex humoribus,
temperamento ac similibus causis in
corpore latentibus oritur.

Quæstiones.

I. *Quodnam Somnii Subjectum sit?*

R. Primarium est animal. Non enim ho-
mo tantum somniat, sed ipsæ quoque bestię.
Testatur hoc experientia de canibus, feli-
bus, equis, capris & aliis, quæ somniorum
terriculamentis sæpè agitantur, repenteque ex-
pergiscuntur. Secundarium est cerebrum.
Sicut enim cerebrum somno afficitur, ita quo-
que somnio. Cerebrum verò crudorum hali-
tuum copia refertum non sit, sed purum quo-
dammodo.

dammodo. In aqua turbida aut nulla fit effigies, aut tortuosa & confusa. In cerebro ab halitibus agitato ac turbato aut nulla formantur somnia aut indistincta & parùm coherrentia.

II. *Quid de incubis notandum?*

R. Somniant homines nonnunquam se invadi & premi ab aliquo fermeq; suffocari. Incubus dicitur hoc symptoma, Græcè ἐπιδύτης quasi insultor, aut insultator. Causa est vapor, qui partim *diaphragma*, partim cerebri partem posteriorem obstruit. Hinc respirationis læsio & gravitatis sensus. Ubi phantasia somnia format, & comminiscitur, quasi prematur ab aliquo dormiens. Sicut ubi dolor in parte quadam oritur, se vulnerari, ab animalibus morderi, aut alio modo lædi somniant. Quanquam non negandum, conjungere sese nonnunquam Satanam, qui nullam nocendi prætermittit occasionem.

III. *Quid de noctambulis notandum?*

R. Reperiuntur qui dormientes è lecto surgunt, nudi incedunt, scalas ascendunt, & loca vigilantibus non adeunda superant. Dicuntur νυκτοβάται Noctambuli, aut ὑπνοβάται Somnambuli. Phantasia hic occupata maximè

maximè circa phantasmata est, ut dormientes ea, quæ obferuntur, verissima esse credant. Hæc phantasia appetitum & locomotivam, stimulat, ut exequantur mandata noctu æque ac interdiu. Et tantò feliciores in opere sunt, quantò securiores & audaciores.

IV. *Quomodo intellectus se habeat circa somnia?*

Resp. Non cessat in somno intellectus, sed ipsis se immiscet somniis. Discurremus sapè in somno & rectius forsitan quam vigilantes. Liber enim tunc animus est, & solutus à corporis penso. Zanardus de se ipso sequentia scribit: Hoc mirabile in me cognovi, quod cum non sim in componendis carminibus multum peritus (verum fateor) neq; in Græca Hebraeq; lingua, in somno, currente discursu, carmina pulcherrima Latina vulgariaq; formaverim. Et terminos ante dictarum linguarum cognoverim, ut manè expertus sum: Concionesq; ordinatas; ornatas & pulchriores in somno confecerim, quàm in vigilia, & quæ in vigiliacum multo labore non penetravi, in somno in promptu habui, & plura hæc mihi acciderunt, quæ sine operis intellectu fieri non possunt.

Axiomata.

I. *Dantur Somnia divina*

Frequentia admodum olim erant, hodiè ferme

fermè cessarunt. Divina erant somnia Pharaonis Regis Egyptii de septem tauris pingvioribus, & totidem macilentis devoratis; deq; septem turgidis & prægrandibus spicis à totidem aridis & succis absumptis. Divinum erat somnium Nabuchodonosaris Regis Assyriorum, qui videre visus est statuam grandem & sublimem capite aureo, pectore & brachiis argenteis, ventre & femoribus aeneis, tibiis ferreis, imis pedibus partim ferreis partim fictilibus, & tandem avulsam à monte prægrandem lapidem, suo pte nutu & impetu præcipitari in statuam.

III. Dantur Somnia Dæmoniaca.

Eruditè perquàm de his scripsit Peucerus, in Commentario de præcipuis divinationum generibus. *Diabolici*, inquit, generis sunt omnia illa, quæ Diabolus olim offudit Ethnicis, ubi ad delubra Idolorum, captandarum calium præstigiarum causa, involuti victimarum pellibus cubabant: quæq; nunc Anabaptistis, & omni tempore, Enthusiastis, & similibus fanaticis in abdito ad novas patefactiones velut biantibus, aut Magis & Veneficis, & promiscuè omnibus non converfis ad Deum, sed sue subjectis tyrannidi exhibet, eo fine, ut cades, flagitia ac scelera firmat & stabiliat, Idololatriam.

III. Dan-

Recurrunt noctu, quæ gessimus interdiu,
 Concionantur in somno Pastores, rixantur
 Causidici, disputant Philosophi, unde Lucre-
 tius ait:

*In somnis eadem pleriq; videmur obire,
 Causidici causas agere & componere leges,
 Induperatores pugnare & praelia obire,
 Nauta contractum cum ventis degere bellum.*

Et Claudianus:

*Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
 Tempore nocturno reddit amica quies.
 Venator defessa thoro cum membra reponit.
 Mens tamen ad sylvas & sua lustra redit.
 Judicibus lites, auriga somnia currus
 Vanag, nocturnis meta cavetur equis.*

IV. Dantur Somnia Naturalia.

Mirandæ vires temperamenti, & aliarum
 causarum latentium sunt. Hinc novum so-
 mniorum genus animalibus somniis contra-
 distinctum. De incubo Poëta dicit:

*————— In mediis conatibus agri
 Succidimus, nec lingua valet, nec corpora no-
 tu
 Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequun-
 tur.*

Speſtant huc ſomnia ſanguinea, cholerica,
 Phlegmatica, Melancholica. Sanguinea de
 rebus lætis ſunt, de conviviis, de muſica, de

floribus & aliis. *Cholerica* de litibus & rixis sunt, de pugnis & bellis, de incendiis. *Phlegmatica* de aquis sunt, de pluviis, de balneis, & natationibus, navigationibus, de oneribus gravantibus & fugam retardantibus. *Melancholica* de rebus tristibus sunt, de tenebris, de spectris, de morte & inferno.

V. Varii fortune casus varia præstant somnia.

Cui fortuna favet, jucunda sunt somnia. Quem premit adversa, suos patitur manes. Præter corporis dispositiones, inquit Fracastorius: Sunt & alia quædam, quæ solent nonnulla somnia frequenter inducere, ut iis qui in paupertate sunt, quod semper vident sibi deesse aliquid, sæpius etiam somniant de se ipsis, ut carentibus quibusdam: & in præsentia aliorum, esse aut sine vestibus, aut sine calceis, aut iisdem mutilatis & similibus. Contra verò quibus multa superabundant, somniant aliis dare, geminatas habere vestes & ejusmodi. Qui verò valdè ancipites & perplexi sunt, vel consiliorum, vel inquisitionum circa scientias, illi sæpe somniare solent, circuitu longo de domo in domum, de via in viam progredi, ac demum in angustiis quibusdam sese invenire. Formidulosi certa sunt somnia & maxime sibi familiaria: cer-

ta ava-

in avaris, certa amantibus: & nemo ferè hominum est, qui peculiaria quædam non faciat somnia propter peculiarem corporis dispositionem.

VI. Vanitas est somnia omnia observare, temeritas omnia negligere.

Divina negligenda minimè sunt. Informant nos de rebus necessariis: sive manifesta fuerint, sive obscura. Deus veritas ipsa est: à veritate nil nisi verum. Dæmoniaca fugienda maximè sunt. Satan enim pater mendacii est, & mentes hominum fallacibus concitat visis, nunc apertis & claris, nunc tortuosis & obscuris. Animalia vana sunt, & vani, quæ observant. Phantasia enim actiones præteritas vel repetit tantum, vel multis modis confundit. Nihil tam ineptum, tam absurdum & monstruosum, quod somnia hæc non obferant. Rectè de illis dicimus: *Somnia dormientium deliria, deliria vigilantium somnia.* Naturalia notatu dignissima sunt. Deducunt enim nos ad humorum, ad temperamentorum, ad affectuum, aliarumque latentium rerum cognitionem. Sic is ipse qui stare sibi nuper videbatur in cisternâ sanguine plena, sanguinis evacuatione egebat ob plenitudinem.

Facultate Appetente.

Præcepta.

- I. Facultas appetens est, quâ animal ad bonum prosequendum & malum fugiendum fertur.
- II. Dividitur in concupiscibilem & irascibilem.

Quæstiones.

- I. *An detur Appetitus sensitivus à voluntate distinctus?*

Resp. Facultas appetens alio nomine appetitus sensitivus dicitur. Sequitur enim iudicium sensuum. ~~Ignoti~~ nulla cupido. Differt à voluntate, quia hæc intellectum prærequirit, ille phantasiam. Hæc libera est, ille necessarius. Musca repulsa manibus aut flabello, reditusque & usque ad objectum gratum. Nec potest abstinere positis omnibus ad reditum requisitis. Voluntas denique spiritualia etiam bona petit: Appetitus sensitivus naturalia tantum.

- II. *Unde pugna inter rationem & Appetitum?*

Resp. Ratio ad optimaqueque hortatur homines :

mines : Appetitus in contrariam fertur partem. Ratio in Medea dicebat :

*Excute virgineo conceptas pectore flammæ,
Si potes.*

Appetitus respondebat :

— — — *Infelix si possem ; sanior essem,
Sed trahit invitam nova vis, aliudq; cupido,
Mens aliud suadet : video meliora proboque ,
— — — Deseriora sequor.*

Fit ex accidente , non ex natura debito , sed ex natura vitio. Non sunt in homine facultates oppositæ , ratio & appetitus , sed subordinatæ. Per accidens pugnant : per se consentiunt.

Axiomata.

I. *Cognitionem sequitur Appetitus.*

Nec cognitio omnis , nec appetitus omnis loci hujus est. Non naturalis cognitio : nec naturalis appetitus. Sensuum cognitio nostræ data fuit speculationi ; hanc sequitur appetitus sensitivus. Sic quæ visui , quæ auditui , quæ tactui videbantur grata , appetuntur , imò phantasiæ judicium præpollet , ad cujus repræsentata sequitur cupido.

II. *Appetitus ad bonum fertur.*

Bonum prodest , malum obest : bonum conservat , malum destruit. Abhorret omnis

natura à destructione sui. Ad bonum igitur fertur impetu pleno. Canis panem videns bonum suum judicat, indeqve appetit: cernens baculum, malum æstimat, indeq; horret. Ipsi infantes altis clamoribus petunt poma ac pyra, cerasa ac pruna, velut præstantissima bona.

CAPUT XVIII.

DE

Facultate concupiscibili & irascibili.

Præcepta.

- I. Facultas concupiscibilis est, quâ animal ad bonum prosequendum, & malum fugiendum simpliciter fertur.
- II. Facultas irascibilis est, quâ animal ad prosequendum bonum, & malum fugiendum cum difficultate fertur.

Quæstio.

Quomodo differant appetitus concupiscibilis & irascibilis?

Resp. Differunt objectis, organis, & actionibus. Concupiscibilis objectum est bonum & malum absolutè tale. Quicquid nempe est delectabile, sive & jucundum, concupiscit animal: quicquid molestum, tædiosum & noxium,

noxium, averfatur. Irascibilis objectum est bonum arduum: ubi adversus hostes pugnandum, qui eripere conantur bonum. Concupiscibilis organum hepar est: Irascibilis cor. Hepar amare cogit, cor iram concitat. Actiones concupiscibilis sunt, prosequi bonum, fugere malum. Irascibilis, irasci, atque defendere se adversus vim oppositam. Minus autem concupiscentia intensa iram: ira major remittit concupiscentiam; ut simul habitare nequeant eodem modo in eodem subjecto.

Axiomata.

Erustra est appetitus concupiscibilis sine irascibili.

Impediret vis adversa concupiscibilis actionem, si non succurreret irascibilis. Notandum, ait Titelmannus, quod appetitus datus est animali propter concupiscibilem & est velut propugnator concupiscibilis. Sine appetitu namque irascibili concupiscibilis esset velut inermis & absque defensione. Neque sufficiebat appetitus concupiscibilis ad bene esse animalis, nisi fuisset adiectus etiam irascibilis. Frequenter enim contingit circa id, quod animali est conveniens, occurrere arduum & difficultatem, per quam affectus concupiscibilis statim retraheretur, nisi esset adiunctus appetitus irascibilis, qui confirma-

rer concupiscibilem & velut animares in suo amore & prosecutione.

CAPUT XIX.

DE

Affectibus in Genere.

Præcepta.

- I. Affectus est passio animæ sensitivæ à cognitione objecti excitata, quæ illud aut prosequitur aut fugit.
- II. Sequitur aut facultatem concupiscibilem aut irascibilem.
- III. Concupiscibilem, amor & odium, lætitia & tristitia, desiderium & fuga.
- IV. Irascibilem, ira, spes & desperatio, timor & audacia.

*Quæstiones.*I. *Quanam affectuum efficiens causa sit?*

Resp. Anima sensitiva cum potentiarum, tum affectuum causa efficiens est. Et cum superior anima habeat omne id quod inferior, rationalis etiam anima, & facultatum & affectuum efficiens est. Unde Aristoteles ait, tria esse in anima, affectus, facultates & habitus. Per facultates idonei reddimur ad affectus capiendos: per habitus ad habendos eos bene aut male.

II. *Utrum*

II. *Utrum affectus boni, an mali sint.*

Resp. Natura sua boni sunt omnes: respectu objectorum & subjectorum mali nonnulli. Naturâ nobis insiti sunt: naturalia autem omnia bona. Ob objecta in malos & bonos dividi possunt. Lætitia & spes ob objecta bona, affectus boni sunt. Tristitia, metus & ira, ob objecta mala, mali sunt. Ob subjecta etiam bonis boni sunt, malis mali. Illi enim modum servant: hi peccant, nunc in excessu, nunc in defectu.

III. *An homines magis affectibus obnoxii sint, quàm bruta?*

Resp. Plura homo cognoscit, quàm bruta. Supera, infera, media & omnem mundi sinum pererrat. Nec præsentium tantum, sed longè præteritorum cognitioni intentus est. Quin & futurorum cura anxie persæpè eum tenet. Quo plura itaque cognoscit, eo pluribus etiam obnoxius est affectibus. Multos inopiæ metus premit, alios contemptus, quosdam voluptates sensuum afficiunt, quibus homo omnium maximè indulget.

Axiomata.

I. *Affectus Passio est.*

Non ea passio, quæ demonstrationem ingredi-

greditur & affectio dicitur. Nec illa, quæ receptio formæ est, sive substantialis, sive accidentalis. Nec ista, quæ actioni opponitur & peculiarem constituit classem. Sed quæ tertiæ speciei qualitas est. Ibi enim passio datur & patibilis qualitas. Passio in eam dividitur, quæ animæ & quæ corporis est. Animæ passio nunc notatur, qualis lætitia, tristitia: non corporis, qualis rubor & pallor.

II. *Affectus opinio non est.*

Opinio est incerta noticia, cui languide affertimur. Sicut imaginantur sibi nonnulli, esse pygmaeos, bella cum gruibus qui gerant, esse materiam primam, privationem, alterationem & Elementorum transmutationem. At non est incertum aliquid, lætitia aut tristitia, amor, ira. Norunt irati se irasci, norunt tristes, tristitia sese affici. Nemo nescit, aliter ira, aliter desiderio nos disponi. *Opinio non est res*, re autem constat affectus.

III. *Affectus moderati servant naturam, immoderati destruant.*

Moderati affectus roseo colore corpus pingunt, ipsamque animam suaviter afficiunt. Nimii nunc pallorē, nunc ruborem inferunt, nunc ipsos tremere faciunt artus. Unde versus.

San-

————— *Sanguisq; reliquit*
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat
artus.

Intellectus quoque judicium impediunt, distrahunt, tollunt. Voluntatem seducunt, & in præcipitem deferunt. Multi qui acerrimos hostes vicere, vincere non potuere se ipsos. *Ajacem, inquit Seneca, in mortem egit furor, in furorem ira. Cum arma Achillis interfecti à Paride, non sibi, sed Ulyssi, à Græcorum exercitu essent tradita.*

IV. *Hominum alius alio concitatio.*

Nationum varii sunt affectus, mores, ingenia. Diversitas regionum diversos hominibus ingenerat affectus. Nunc naturalis levitas populos agit, nunc ferocia, nunc superbia. Etiam ætas, sexus & status, certos pariunt affectus. Minus inquietantur viri faminis, proveciores ætate ad olescentibus, sani ægrotis. *Varians & mutabile semper femina.* Queruli ac difficiles ægroti, senes duri ac morosi. Temperamentum quos inferat affectus, etiam neminem est. Sanguinei læti sunt, cholericus iracundi, phlegmatici veterinosi, melancholici tristes. *Magni refert, inquit Lemnius, in affectuum differentiis, quale cujusquam temperamentum existat, quibus humoribus corpus sit op-pletum, quæ spirituum, qui ex humoribus gene- rantur,*

rantur, sit qualitas: siquidem qui calido sunt & sicco corporis habitu, celerius incandescunt, praesertim qui in parvo pusilloq; corpore existunt, quibus oblata etiam futili quavis causa nulliusq; momenti occasione, citissime bilis accenditur, quia propter loci angustiam, minimumq; organorum intervallum mentem confestim corripit, atq; ut bumiles casas ac tuguriola inflamat accenditq;

CAPUT XX.

DE

Amore & Odio.

Præcepta.

- I. Amor est affectus facultatis concupiscibilis, quo animal ad bonum propendit, cum eoq; vult uniri.
- II. Odium est affectus facultatis concupiscibilis, quo animal à malo abhorret, ab eoq; amoveri cupit.

Quæstiones.

I. An amor sine latitia esse queat?

R. Amare est pati, amari agere. Dolorem infert passio hæc, non gaudium. Si voluptas est, multum certè alieni admixtum habet. Fracastorius putat, amorem ex gaudio proficisci. Sed Respondet Scaliger, nec ex omni gaudio amorem, nec ex omni amore gau-

re gaudium esse. Gaudent multi, dum injurias injuriis ulciscuntur. Amant plures dolentes, quàm gaudentes. Non gaudemus, pergit Scaliger, ex quocunq; amore: sed modestè ferimus convenientis rei conjunctionem: quæ vera atq; inculcata voluptas est. Quippe conjugio neq; gaudeo, neq; tristor: sed satis habeo.

II. Quotuplex sit amor?

Scholastici dividunt amorem in concupiscentiæ, desiderii & complacentiæ. *Concupiscentiæ*, quo res amatur: non propter se, sed propter amantem, cui prodest. Sic homo amat benefactorem: rusticus vaccas & equos. *Desiderii*, quo res absens amatur, cui bona optamus. Sic amicus amicum absentem diligit. *Complacentiæ*, quo res præsens amatur, cui bene cupit amans. Sic amicus amicum præsentem diligit. Sed confunditur desiderium cum amore & omnis amor concupiscit. Alia dari posset divisio amoris ratione principii, in naturalem, sensualem & rationalem. *Magnes* amat ferrum, ignis ignem, aqua aquam amore naturali. Parentum etiam amor erga liberos naturalis est: dicitur *soçyn*. Pulchra amamus, fæda horremus ob sensus. Amor virtutis & odium vitii, rationem sequitur, non sensum, non naturam. Deus amatur,

tur, non ex concupiscentia naturali, sed ex fiduciæ ratio ancillatur.

III. *An odium affectus compositus sit?*

R. Simplex est affectus, non egeus alterius. Non est in odio spes. Quid sperat, qui odit ingratos, mendaces, avaros? Non est in odio tristitia. Excitat animum odium, non cohibet, non deprimat. Non est in odio metus. Oderunt principes, quos non metuunt. Non est in odio ira. Sine ira in odio sunt multis mendaces, ingrati, intemperantes. Non est in odio offensio. In odio iniquus iudex est, iis quoque, quos non offendit. Non est in odio desiderium, quo malè vovemus alicui. *Odi mendacium*, inquit Scaliger. *Quid mendacio possim imprecari?* Quia odi impios, liberos: quibus tantum abest, ut malè velim: ut ulterò eos esse discipiam justos. Atque hoc quidem ex ingenio meo.

Axiomata.

I. *Amor affectus unionis, odium aversionis est.*

Amant conjungi amantes, disjungi petunt hostes; Sicut ignis ignem petit, aquam fugit. Quod enim cum amata re conjunctum est, validius est, & quò validius, eò securius, eò à corruptione longius. Quod cum re infensa conjun-

conjunctum est, interitui quam proximum est. Pulchrè Scaliger ait: *amans cum amata re unum esse, qvoad licet, appetit. Quo circa & haerent & corpora conserunt: & spiritus duo secularum conjunctione unus ut sit, faciunt. Id qvoad amoris fundamentum cūm putarent esse veteres sapientes, basium gratâ voce nominarunt.*

II. Amor amicitia minor est.

Mutua sit benevolentia in amicitia. Eodem modo, inquit Tullius, *erga amicum affecti simus, qvo erga nosmet ipsos & nostra in amicos benevolentia illorum in nos benevolentia pariter æqualiterq; respondeat.* In amore satis est inclinatio & cum bono conjunctio. Amor inter homines & bruta est, inter homines & hortos, sed non amicitia. Deest enim benevolentia reciproca.

CAPUT XXI.

De Lætitia & Tristitia.

Præcepta.

- I. Lætitia est affectus facultatis concupiscibilis, qvo animal extollitur ob bonum, aut præsens, aut futurum.
- II. Tristitia est affectus facultatis concupiscibilis, qvo animal deprimitur ob malum, aut præsens, aut futurum.

Qvæ

*I. An mori possint homines ex latitia
aut tristitia?*

R. De mortibus repentinis Plinius habet :
Gaudio obire, præter Chilonem, de quo diximus,
Sophocles & Dionysius, Siciliae Tyrannus, uterq;
accepto Tragica victoria nuncio: Mater pugna
illa Cannensi, filio incolumi viso, contra falsum
nuncium. Pudore Diodorus Sapiencie Diale-
ctice Professor. Pelle tristitiam, inquit Ec-
clesiasticus, longè à te. Multos enim occidit
tristitia, & non est utilitas in illa.

*II. An latus latum generet, tristis tri-
stem?*

R. Abeunt mores patrum cum semine &
sangvine in natos. Non fortes modò crean-
tur fortibus, & imbelles imbellibus: sed & tristes
tristibus, lati latis. Placent verba Lemnii: Qui Se-
nectus tempore producuntur, plerumq; graciles ex-
istunt, tenelli, imbecilles, invalidi, improceri, &
qui minus virium, minusq; roboris obtinent, quod
natura (in senio generantium) vires collapsæ
sint, ac naturales vitalesq; spiritus imminuti,
quo etiam evenit, ut animus demissus existat &
dejectus, mens minus agilis, viva, alacris, erecta,
quoniam omnia parcius contractiusq; consequuti
sunt, nisi forsitan genitores blandi atq; hilares ac
moderatè calefacti vino generatini operam in-
pendant.

Axió-

*Axiomata.**I. Latitia objectum & præsens
& absens esse potest.*

Gaudemus ob præsentia bona : gaudemus
æq; ob futura. Latantur, qui sperant pecuni-
am, quæ egent. *Non refert*, inquit Titelman-
nus, *ad passionem gaudii in appetitu faciendam,*
utrum jam actu sit præsens objectum, vel propin-
quum & certum, quod jamjam habebitur. Quod
enim propè est (juxta Aristotelis vulgatam sen-
tentiam) *nihil distare videtur. Unde gaudium*
etiam de eis, quæ propinqua sunt, & jamjam
ventura, quasi pro præsentibus existimatur.

*II. In latitia cor dilatatur, in tri-
stitia constringitur.*

In gaudio cordis fit dilatatio & spiritus ad
exteriores partes feruntur. Hinc rubicunda
facies, pleni oculi, ac vividus animus. In
tristitia cordis fit constrictio & ad internas
partes rapiuntur Spiritus. Unde pallor in fa-
cie, tabidi oculi ac flaccidum corpus. Ad Car-
danum inquit Scaliger: *non reddis causam, quæ*
re Spiritus in latitia ferantur extra, in tristitia
retrahantur. Ubi ergò putaris te statuere subti-
litatem, nescio. Causa est: quia similia maxi-
mè appetunt unionem. Quod enim non est unum,
non est quidem. Ita quod est à suo simili separa-

rum, videtur & illud defraudare, & ipsum ab illo defraudari essentia quasi complemento.

CAPUT XXII.

DE

Desiderio & Fuga.

Præcepta.

- I. *Desiderium* est affectus facultatis concupiscibilis, quo animal inclinat ad habendum bonum, quo caret.
- II. *Fuga* est affectus facultatis concupiscibilis, quo animal declinat à malo, quod imminet.

*Quæstiones.*I. *Unde desiderii vis sit?*

Resp. Vehementer afficiunt desiderata, & quo diutiùs absunt, eò majores acquirunt vires. Morbis qui premitur, ardet amore sanitatis. Gravidæ ex cerasorum desiderio effigiem eorum impressere nonnunquam foetui. Causa est phantasie robur, quo aliæ facultates obruntur.

II. *An fuga solius mali sit?*

Resp. Ut bonum aliud verum, aliud apparens: Sic & malum aut verè tale est, aut specie tantum. Fuga mali est sive veri, sive apparentis. Non mortem modò fugimus: sed labo-

res etiam, doctrinam & optima quæq; Commune malum est universo affectuum generi competens. Desiderant multi Venerem illicitam, licitam fugiunt. Latantur alii in malis, tristantur in bonis. Titelmannus ait: *Non enim objectum appetibile secundum se ipsum, vel secundum quod in se est, movet appetitum: Sed secundum quod in Phantasia proponitur; sive ita sit in re, sive aliter res habeat.*

Axiomata.

I. Desideria dilatione crescunt.

Bonum futurum concupiscimus, desideramus, assidue in illud suspiramus. Augetur concupiscentia, crescunt desideria, cumulantur suspiria diutius, cum absunt desiderata. Sicut bona valetudo, inquit Cicero, jucundior est iis, qui è gravi morbo liberati sunt, quam qui nunquam ægro corpore fuerunt: Sic omnia desiderata magis, quam assidue percepta delectant.

II. Fuga mali bona, boni mala est.

Recessio ab objecto malo imminente bona est. Naturale enim cunctis conservare sese, & fugere ea, quæ perniciem inferunt. Recedere verò à bono difficili licet & arduo, ac fuga sibi consulere, turpe est. Turpe militi fugam adornare, aut latibula, aut uterum.

H₂

è quo

è quo emerſit, quærare. Cornificius, teſte E-
raſmo, videns milites in bello, quod inter Augu-
ſtum & Antonium gerebatur, fugere, appellavit
eos lepores galeatos.

CAPUT XXIII.

De Ira.

Præceptum.

Ira eſt affectus facultatis irascibilis, quo
animal malum præſens propulſat, &
in auctorem rejicit.

Quæſtiones.

*I. An ira affectum contrarium
habeat?*

Reſp. Malo præſenti opponitur bonum præ-
ſens. At circa bonum præſens occupatur læ-
titia, cui opponitur triſtitia. Iniraſcencia
ſeu carentia iræ, iræ opponi poſſet. At hæc
privatio eſt: ſed de affectu iræ oppoſito nunc
reſ eſt. Rectè Armandus de Bello viſu ait:
*Iniraſcibili facultate ſunt dua conjugationes,
ſcilicet ſpes & deſperatio, quorum utrumq; eſt re-
ſpectu boni futuri: timor & audacia, quorum u-
trumq; reſpectu mali futuri eſt. Unica autem eſt
paſſio reſpectu mali præſentis & dicitur ira.*

II. An ira hominem interficere poſſit?

Reſp. Moderata ira neminem necat: immode-
rata

rata in furorem agit, ejus comites morbi ac
mortes lunt. *Alii nimio fervore, ait Seneca,*
rupere venas, & sanguinem supra vires elatus
clamor egesfit, & luminum suffudit aciem in o-
culos vehementius humor egestus & in morbos
agri recidere. Nulla celerior ad insaniam via
est. Multi itaq; continuaverunt ira furorem,
nec quam expulerunt mentem, unquam receper-
unt. *Axiomata.*

I. *Ira cor contrariis agit at mo-* *tibus.*

Duplex cordis motus in ira est, constrictio
& dilatio. Constrictio ob malum, quod a-
nimal averfatur. Dilatio ob malum, quod in
auctorem rejicere conatur. Vehemens ad-
modum motus hic est, quò incalescit cor, &
sanguinem ac spiritus fervidos in universum
corpus diffundit. *Spiritus exeunt, inquit Sca-*
liger, quasi suppetias instrumentis laturi. Pra-
ducunt enim sese muscoli adictum inferendum in
fortibus, ut in Achille: in imbellibus, & Ciceronē
similibus, ad lingua arma. Ibi illorum laurea est.

II. *Ira immodica res fæda est.*

Pulcherrimum aliàs corpus deforme facit.
Animum præstantissimum foedisimum red-
dit. Utrumq; egregiis declaravit verbis Se-
neca. *Non est ullius affectus facies turbatior.*

*Pulcherrima ora sedavit, torvos vultus ex trans-
quillissimis reddidit. Liquit decor omnis iratos.
& sive amictus illius compositus sit ad legem, at-
trahet vestem, omnemq; curam sui effundet. Si
capillorum, naturâ vel arte jacentium, non in-
formis est habitus, cum animo inhorrescunt, tu-
mescunt vena, concutitur crebro spiritu pectus.
Rabida vocis eruptio colla distendit. Tunc artus
trepidant: inquieta manus, totius corporis fluctua-
tio. Qualem intra putas esse animam, cujus
extra imago tam fœda est? Quando illi intra
pectus terribilior vultus, acrior spiritus est, inten-
sor impetus, rupturus se nisi eruperit?*

III. *Ira dominatur affectibus omnibus.*

*Senecam expositorem habemus. Amorem,
inquit, ardentissimum vincit. Transfoderunt
itaq; amata corpora, & in eorum, quos occide-
runt, jacuere complexibus. Avariciam durissi-
mum malum, minimumq; flexibile, ira calcavit,
adacta opes suas spargere, & domuiq; rebusq; in
unum collatis injicere ignem. Quid? non ambi-
ciosus magno aestimatus ira projecit insignia, ho-
noremq; delatum repulit? Nullus affectus est in
quem non ira dominetur.*

IV. *Ira quandoq; licita est.* *Irascendum nonnunquam sine culpa, sine* *labe.*

labe. Tunc ubi causæ dantur graves, adversus improbos. Utrumque non vacat vitio: levi causâ irasci, & gravi non irasci. Irascendum est in honorem Dei, Ecclesiæ, patriæ, Reipublicæ & parentum. Irascendum conjugum, liberorum, amicorum & famæ causâ. Sed & tunc medium denegatur inter nimium & parum. Cavendum semper ne magnas geramus iras pro parvâ offensâ.

CAPUT XXIV.

DE

Spe & Desperatione.

Præcepta.

- I. *Spes* est affectus facultatis irascibilis, quo animal inclinatur ad bonum absens, quod acquiri posse confidit.
- II. *Desperatio* est affectus facultatis irascibilis, quo animal declinat à bono absente, quod acquiri posse diffidit.

Quæstiones.

1. *An spes & Tristitia simul esse possint in eodem Subiecto?*

Resp. Diversi affectus sunt, oppositi non sunt. Non igitur pellentis sunt naturæ, sed possunt esse simul. Possunt amantes affici tristitia, quos tamen erigit spes, fore ut amore potiantur.

Respondet spes in irascibili, amor in concupiscibili, sicut & desperatio odio. Spes est velut amor boni ardui: desperatio velut odium ardui, quatenus arduum. In spe fit motus cordis dilatantis & præparantis se ad bonum futurum amplectendum. In desperatione fit motus cordis contrahentis se & fugientis arduum ac difficultate & periculis plenum, bonum.

II. *An desperatio toleranda?*

Æ. Desperatio duplex est, alia virtuti, alia affectui opposita. Sicut spes ipsa, nunc affectus est, nunc virtus est. Desperatio ut affectus toleranda & laudanda est. Malum enim ubi tantum, ut superari nequeat, præstat desperare, quàm amare periculum & in eo perire. Gallorum pugnam cum cernimus, primum uterque ingenti lætatur spe: post alter desperat, & voce querulâ fugam capit. Præstat hinc arripere fugam, quàm amittere vitam. Desperatio verò habitui ac virtuti opposita toleranda non est. Nemo hic desperet, nemo diffidat. Judam interfecit non tam scelus, quàm desperatio.

Axiomata.

I. Animal dulce sperare.

Optima promittit sibi, futurorum spe producit. Objectum spei quatuor condiciones habet,

habet. Est bonum: est futurum: est arduum: est possibile adipisci. Hinc ea promissio & expectatio. Thales, quid maximè commune esset omnibus, interrogatus? *Spes*, Respondit. *Hanc etiam illi habent, qui aliud nihil.*

II. *Spes non est fiducia.*

Fiducia boni præsentis est, spes absentis. Qui confidit robori in gerendo onere, aut ingenio in habendo discursu, fiduciam habet, non sperant. Non spei est, sibi ipsi fidere, & certam in semetipso habere fiduciam.

Fallitur augurio spes bona sæpè suo.

III. *Desperandum in impossibilibus.*

Desistit appetitus, dato impossibili. Si summa difficultas est, quam superare non licet, avertitur à bono animal. Cum canis, inquit Titelmannus, cibum appetit vehementer, sed videt flagellum tam terribile & tam terribiliter vibrantem flagellum, qui adstat cibo, ut non æstimet, se posse arduitatem superare, & verbera talia evadere vel perferre, hic certe desperat: quia ab ejusmodi appetitu desinit objecti convenientis propter arduitatem & difficultatem, quam æstimat insuperabilem.

CAPUT XXV.

DE

Timore & Andaciâ.

H S.

Præ.

Præcepta.

- I. Timor est affectus facultatis irascibilis, quò animal malum imminens superare diffidit.
- II. Audacia est affectus facultatis irascibilis, quo animal malum imminens superare confidit.

*Quæstiones.*I. *Quomodo se prodat timor?*

Resp. Cor se contrahit, & calorem ad partes interiores revocat. Hinc pallor in facie, ex retracto sanguine: Ovidius ait:

*Me timor invasit, stabam sine sanguine
mastrus.*

Prodit etiam se timor trepidatione. Postquam sanguis spirituosus ad penitiores partes retractus est. Horror quoque sequitur, ob spirituum in partibus exterioribus defectum.

II. *An audacia sit, ubi nulla spes est?*

Resp. Cardanus dicit: *audacia est spes maxima.* Scaliger respondet: *quid is, qui in maxima ac certissima spe futurae libertatis, propterea ne est audacissimus?* Sed conversionem instituit Scaliger, ubi nulla est. Omnis audax sperat; at non omnis, qui sperat, audax est. Audacia ex spe oritur; at spes non ex audacia oritur.

Scaliger

Scaliger pergit: *quin ex desperatione quoties audacia maxima? quam spem putes in illo versu?*

Una salus victis nullam sperare salutem.

An tibi videtur in hac audacia spes? Verū ex desperatione timor oritur, non audacia. Qui desperat, desinit appetere ac prosequi obiectum propter arduitatem. Audentiores autem cum fiunt desperantes, spe nova ducuntur, & ob conjunctam iram ac furorem denuo rem aggrediuntur.

Axiomata.

I. Fortis affectus timor est.

Vehementer homines torquet, qui non presentibus tantum sed & futuris anguntur. Sæpè imaginatio terret & futuri mali suspicio. *Plura sunt, inquit Seneca, quæ nos terrent, ac premunt. Sæpius opinione amplius laboramus, quam re. Cito accedimus opinioni, & sic vertimus terga, quemadmodum aliquos pulvis, motus, fuga pecorum exiit castris, aut quos aliqua fabula sine autore conterruit. Nescio quomodo vera perturbant. Vera enim modum suum habent: Verisimile est, aliquid futurum mali? non statim verum est; quam multa expectata venerunt; quam multa expectata nunquam comparuerunt*

II. Timidus non est, qui metuenda metuit,

Alia

Alia majora sunt humanis viribus, alia sustineri possunt. Non est timidus, qui metuit fulmina, terræ motum, exundationes. Supra hominem hæc sunt, & vesanus, qui ea contemnit. Psylli contra Austrum, ut ventum illis nimis infestum, armatâ manu profecti sunt, ut fortitudinem ostenderent, sed arenâ obruti stultitiæ mercedem reportarunt.

III. *Audentes Deus ipse juvat.*

Audacia ex spe oritur & fit cum bono arduo proposito, non avertitur appetitus propter arduitatem, sed superare conatur. Hoc ut agamus Deus ipse autor est. Vult ut bonum prosequamur, quanquam arduum & difficile sit. Claudianus ait:

Fors juvat audentes, prisce sententia Vatis.

Alexander audiens Darium multas militum parare myriades, respondit, *unus lupo non multas timet oves.*

CAPUT XXVI.

DE

Facultate Locomovente

Præceptum.

Facultas locomovens est, quæ animal fertur de loco in locum ad objectum vel prosequendum vel fugiendum.

Quæstio

*Quæstiones.**I. Quomodo fiat locomotio?*

Resp. Primo objectum cognoscitur, deinde appetitur: hinc locomotiva acquiritur. Primas tenet facultas cognoscens: secundas appetens: tertias loco movens. Data hæc est, ut bonum à sensibus cognitum, à appetitu desideratum, animal assequatur; aut ut malum à sensibus ostensum, & ab appetitu repudiatum, fugiat vel persequatur.

II. An respiratio huc spectet?

Resp. Dividunt locomotivam in *totalem* & *partialem*. Totalem dicunt, secundum quam animal se totum de loco in locum movet. Partialem, secundum quam membra & partes certæ se movent. Respirationem ad partialem referunt, & describunt eam, quod sit motus thoracis ac pulmonum, quò aër inspiratur & expiratur ad cordis refrigerationem. Sed huc non referenda est respiratio. Motus enim de quo sermo noster est, cognitionem sensuum & appetitum sensitivum sequitur. Sed neutrum in respiratione fit. Non ob sensuum iudicium respiramus, nec ob quendam affectum: sed tantum ex naturali necessitate.

III. An pulsus huc spectet?

Resp. Pulsus etiam ad partialem motum referunt

ferunt. Definitur *quod sit motus cordis & arteriarum, dilatatione & constrictione constans à facultate vitali ad caloris nativi conservationem institutus*. Idem verò de hoc ferendum iudicium quod de respiratione. Non sequitur sensuum cognitionem, nec appetitum sensitivum, neque sit ad nutum & imperium animalis.

Axiomata.

1. Facultas appetens est imperans, locomovens, exequvens.

Cum appetitus inclinatur ad bonum, locomovens mandatum exequitur & objectum profequitur. Cum appetitus declinat à malo, locomovens fugit, malumque avertit. Quantum illa appetens facultas valet affectu, tantum hic locomovens effectus. Ubi foras egreditur & in opere ipso conspicitur, quod hærebat in anima.

II. Locomotiva actus varius est.

Alius *generalis*, alius *specialis* est. Generalis locomotio, progressio aut promotio dicitur. Specialis quadruplex est: ambulatio seu gradatio, volatio, natatio, reptatio. Quædam enim animalia progrediuntur ut quadrupedia: quædam volant ut aves: quædam natant ut pisces: quædam repunt ut serpentes *Crea-
vit*

vit enim Deus bestias terræ & jumenta secundum speciem uam, omne volatile, omne natatile, & omne reptile animæ viventis.

III. Locomotiva actus spontaneus est.

Spontaneus motus naturali opponitur. *Naturalis* est, qui simpliciter à natura fit, neque aliter fieri potest. Sic moventur sidera in cœlo, elementa cum ascendunt aut descendunt. *Spontaneus* est, qui ad nutum & imperium animalis fit, & fieri ac non fieri, fieri hoc, aut illo modo potest. Sic animalia moventur, quando volunt, quamdiu volunt, quomodo volunt. Ubi in brutis quoddam cernimus libertatis vestigium. Quod radix iis est actionum contingentium: ne agant omnia ex necessitate. Quamquam liberaliores non oporteat fieri in belluarum libertate.

LIBER SECUNDUS.

DE

Corpore Brutorum,

CAPUT I.

DE

NATURA CORPORIS BRUTORVM.

Præcepta.

I. Corpus brutorum est Subjectum animæ sensitivæ, eleganter & artificiosè ad

sè ad varias operationes edendas constitutum.

II. Dividitur in partes continentes, contentas & impetum facientes.

Quæstiones.

I. *Quale subjectum innuatur?*

Resp. Anima sensitiva est forma. Forma requirit subjectum, quod dicitur informationis. Quod ingreditur, quod perficit, & cum quo compositum constituit. Abesse nunc volumus Subjecta quæ vocant in hæsonis, cognitionis, operationis & prædicationis.

II. *Quid præstent in corpore tot partes?*

Resp. Ad varias operationes edendas formatæ sunt. Pedes ambulationi, oculi visioni, aures auditioni, aliæ aliis actionibus inserviunt. Poterat essentia canis esse sine oculis, poterat essentia leonis dari sine pedibus. Sed actiones requirebant & oculos & pedes. Canis oculis orbatus è brutorum genere non eximitur, neque leo carens pedibus. *Aliud essentia, aliud integritas.* Mutila dicuntur talia animalia: animalia tamen & sunt & dicuntur.

III. *Quid pars impresentiarum notet?*

venite

Resp. Pars nunc est, quod ad totius constitutionem facit. Quod demere non licet à toto corpore sine ejus detrimento, id jam partis venit nomine. Hinc antiquissima illa divisio, quæ *μέρει* dividuntur in *ἁέρηα*, *ἰχθυήα* καὶ *ὀψιμαύρα* continentia, contenta & impetum facientia; seu in *στερεά*, *ὕγρᾱ*, καὶ *πνευματώδη*, solida, humida & spirituosæ. Aliàs strictius pars describitur, corpus toti coharens, communemq; cum eo vitam participans, ad illius actionem aut usum constructum. Ubi excluduntur è partium censu, & contenta & impetum facientia.

Axiomata.

I. Corpus brutorum pars est, totum est.

Respectu essentialis, pars essentialis est, cum forma essentiam totam constituens. Respectu integritatis, totum integrale est, ex partibus integrantibus conflatum. Ibi est unio, per modum actus & potentiae: Hic per modum continuitatis. Ibi punctum est, cui nihil addendum, nihil demendum: hic dantur incrementa, dantur decrementa.

II. Corpus brutorum humanos movet oculos, movet animos.

Magna dilatatur speculationi nostræ planities.

nities. Dulcissima spectacula obijciuntur oculis & animis. Cuilibet bruto corpus, aptum animæ moribus, datum est. Talem corporis structuram habent animalia, qualem animæ facultates & mores requirunt. Corpus est tale, quia anima est talis. Cornua bos habet, quia anima ipsius pugnax est. Canis nos ferit dente, quia anima ejus mordax. Ridiculum corpus Simia habet, quia animam habet ridiculam.

CAPUT II.

DE

Partibus Continentibus.

Præceptum.

Partes continentes sunt, quæ ob Substantiæ soliditatem manent, aliasque partes ruentes & fluentes concludunt. Ut ossa, venæ, arteriæ, cor, hepar &c.

Quæstiones.

I. An pili, velleræ, pennæ, squamæ, cornua & ungues partes continentes sint?

R. Non minus, quàm ossa, quàm cartilaginee & carnes, ad continentes partes spectant. Habent in se succum & sanguinem: habent spiritum ac vitam. Nutriuntur verè, augentur verè. Cohærent cum toto, ab eoque

aggrè

aggrè divelluntur. Ne putemus excrementa
esse, quæ ornamento sunt corpori & emo-
lumento maximo.

II. An colorem habeant squamae, cornua, ungues & ungulae?

R. Corpora pellucida sunt, colorata non
sunt. Ex accidente quandoq; ob subjectas
partes colorem non tam habent, quàm ha-
bere videntur. Aristoteles ait: colores cor-
naum, ungrium, angularum pro cutis pilorumq;
colore sequuntur. Etenim cutis nigra, cornua
& ungula nigra oriuntur, & candida pari modo
in colore respondent, & cornua, & ungues, &
ungula: mediis etiam medium eadem colorem
preferunt. At dentes naturam osium emulan-
tur: quàm obrem hominum nigrorum, ut Ebi-
opum atq; similitum, dentes & ossa candent: un-
gues nigri modo suæ cutis apparent.

Axiomata.

I. Partium continentium quædam propter esse, quædam propter benè esse, factæ sunt.

Esse non poterat animal sine capite, sine
thorace, sine abdomine. Sunt enim in his
viscera primaria, cor, cerebrum, hepar.
Neq; esse poterat sine iis quæ inserviunt
istis: sine venis, arteriis, nervis. Poterat

autem esse sine cornibus, sine squamis, sine pennis, sine pilis, sine ungibus. Facta hæc sunt non propter εἶναι, sed propter τὸ εἶναι. Ubique natura parens, non de necessario tantum, sed & de utili sollicita fuit.

II. Partium continentium quædam perfecta, quædam imperfecta, sed perficienda: quædam nec perfecta, nec perficienda nascuntur.

Aquila perfectis nascitur oculis: canes & feles imperfectis, sed tamen perficiendis: Talpa nec perfectis nec perficiendis. Perfecta sunt tria ossicula auditus: malleus, incus & stapes. Non crescunt quantum corporis moles crescit, sed quantitatem debitam in ipso habent primordio. Ossa sin-
cipitis ad eò imperfecta sunt in infantibus, ut hiatus quendam efforment: unde ibi cerebri motum videmus in recens natis. Primum igitur membranæ videntur; post cartilagineæ, denique osseæ. Costæ spurix, nec perfectæ, nec perficiendæ sunt. Nocum-
mento enim essent, si perfectæ essent.

*III. Pars omnium præstantissima
cor est.*

Viden-

Videntur quidem tres principes partes mutuis egere auxiliis. Videntur tria membra, cor, cerebrum & hepar conspirare mutuo. Sed quid communicat hepar carens vitâ? Quid præstat cerebrum vita & anima destitutum? Potestatem suam à corde habent, cui debent vitam & animam. *Cor Medicis est, inquit Laurentius, facultatis vitalis domicilium, ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς, vita principium, fons caloris, & vivifici nectaris, arteriarum ἐξοχὴ & scaturigo, pulsus & respirationis primus auctor. quo vigente, vigent omnia, langvente languescunt; intereunte intereunt. Hic artificiosus ille Zenonis ignis continetur. Hic divinus & cælestis ille calor regitur, quem Prometheus è cælo furatum fingunt, ut hominem vitâ donaret. Scilicet in hoc viscere quasi lares esse focumq; oportuit, quo natus singularum partium calor conservaretur, & fugax cuiusq; partis vivacitas ejus influxu recrearetur.*

CAPUT III.

De partibus contentis.

Præceptum.

Partes contentæ sunt, quæ fluunt, vasisq; propriis tanquam conceptaculis concluduntur, ut sanguis.

I. Quas causas sanguis habeat?

R. Efficiens principalis anima est, quæ utitur organis, hepate, liene, venis. Hepar præcipuum organum est. Ad hoc enim venæ lacteæ tendunt: hæc sarcinam deponunt. Hic etiam radices, venæ cavæ & portæ sunt, ut in universum corpus fieri possit sanguinis distributio. Finis est, ultimum animalium sanguineorum alimentum esse, Alit enim eibus, alit sanguis, hic immediatè ac proximè, ille mediatè, & remotè. *Materia generationis* chylus est, proxima nempè, *remota eibus & potus est.* *Materia constitutionis*, serum, liquor ruber, fibræ sanguineæ & alia. Alimenta enim ex diversis constant partibus, undè diversitas in chylo, diversitas in sanguine. Forma, rubicundus ille humor. Humor à partibus continentibus & impetum facientibus differt. Rubedo autem cum primum decet sanguinem. Sanum enim si animal, nec flavum, nec nigrum, sed rubicundum habet sanguinem.

II. An Sanguis totum homogeneum sit?

Resp.

R. Sensuum iudicio quævis pars sanguinis, sanguis est. Rationi serum non est sanguis, neq; fibra sanguinea. Sicut lac homogeneum corpus videtur, sed tribus diversis substantiis constat : Butyrosa, caseosa, serosa. Butyrosa calida est & oleosa : serosa aquosa & salia : caseosa, terrea, frigida & sicca. Sicut urina, sero & contentis, tum naturalibus tum præternaturalibus constat. Sicut vinum præter substantiam propriam, materiam tartaream & calculosam continet. Habet verò sanguis istam partium diversitatem à cibo & potu. Hippocrates ait: *in omnibus cibus & potibus, & biliosi quid est & aquosi & sanguinei & pituitosi, in alio plus, in alio minus.*

II. An Sanguis menstruus vitiosus sit?

Resp. etiam in re vili magni quid inest. Non postrema sapientiæ pars est, nosse corporis sui primordia. Hæc semen, & sanguis sunt. Menstruus dicitur sanguis; quia singulis mensibus ejicitur: si non invenit, cui prodest. Substantia à reliquo sanguine non differt, sed ejusdem cum eo bonitatis est. Ex eodem enim chylo formatur, in eodem hepate generatur, & per easdem vias distribuitur. Et

vitiosus sanguis foetui concepto, qui cedat in alimentum & augmentum? Hic enim ejus finis est. Cum ejicitur atq; perit, præter naturæ intentionem fit. Lactis etiam generatio bonitatem sanguinis hujus confirmat. Ex eo enim lac formatur: bonum è bono, laudabile è laudabili, Si nocet, per accidens nocet: è morboſis qui fluit, non est ſanus. Fit etiam quandoq; ſuppreſſio, ubi mora contrahit labem. Sic optima abeunt in peſſima: ſicut triticum degenerat in lolium, ſicut ſemen corruptum fit noxium: ſicut hominis cadaver olet peſſimè.

Axiomata.

I. Sanguis non unus & idem eſt.

Quadruplex ſanguis datur. Sanguis in ſpecie dictus, qui humidus & calidus eſt, dulcis, rubicundus ex partibus chyli temperatioribus formatus, & alendis partibus temperatis aptus. Sanguis bilioſus, qui calidus & ſiccus eſt, è partibus chyli calidioribus & tenuioribus formatus, atq; alendis partibus tenuioribus aptus. Sanguis pituitoſus, qui frigidus & humidus eſt, è frigidiore chyli parte genitus, alendis partibus frigidioribus & humidioribus aptus. Sanguis melancholicus, qui frigidus & ſiccus eſt, è frigidiore & ſæculentiore chyli parte factus, alendis partibus frigidioribus & ſiccioribus dictus. Atq; q̃ue

que hinc orta diversitas & temperamentorum
& somniorum est, ut habeamus temperamen-
ta & somnia sanguinea, cholerică, phlegmati-
ca & melancholica. Quæ ex præ dominante
sanguine hoc vel illo oriuntur.

11. *Magna sanguinis vis est, magna
moles, & corpora mutandi
potestas.*

Carnifices & latrones humano bibito san-
guine, ferociores fiunt. Canes mitiores,
calido bestiarum cruore assumpto, morda-
cissimi evadunt. Quidam suillo pastus san-
guine, porcorum mores induit. Puella san-
guine ebibito felium, naturam animalis i-
mitata est, voce, gestu, saltu: quia mures
quæsiuit in angustissimis foraminibus. Cau-
sa refertur ad spiritus in sanguine conten-
tos, qui maxima agendi & mutandi pollent
virtute. Unde cum primis calidus & spiriti-
bus refertus sanguis tantas infert mutatio-
nes. Ut nunc quidem communes, nunc
proprii bestiarum mores cum sanguine in-
stillentur homini. Hinc gloriolus Deus in
sacris literis severissimum dedit edictum,
de non comedendo sanguine. Qui, inquit,
vescetur ullo sanguine, ei opponam iratum meum
vultum, & exstendam eum e medio populi mei.

Attendere id debebant mortales, ac non temerè & corporis & animæ sese exponere periculis.

III. *Sanguis animatus est.*

Non ille quidem, qui à corpore decisus ac separatus est, sed contentus in vasis & conceptaculis suis. Hic animæ instrumentum, hic caloris fomentum ac fundamentum est. Anima non absens, sed intimè præsens instrumenta sua regit & ordinat. Neq; etiam cum format sangvinem ab ipso abest. Sed insinuat se primum in materiam, à qua conficiendus iste. Sic & in perficiendo & in confecto sanguine datur. Facta autem sectione, qui effluit, animatus non est. Sublata enim unio cum toto est, quæ ad vitam & animæ communicationem requiritur.

CAPUT IV.

De

Partibus impetum facientibus.

Præceptum.

Partes impetum facientes sunt, quæ ob substantiæ tenuitatem huc & illuc ruunt, vasisque propriis maxime indigent, ut Spiritus.

Quæstiones.

I. *Quid sint Spiritus?*

Resp.

Resp. Sunt corpora subtilissima, maximè mobilia, potissima animæ ad actiones obeundas instrumenta. Corpora sunt. Habent enim materiam & formam, quantitatem, qualitates, locum & alia. Spiritus dicuntur ob tenuitatem & invisibilitatem. Corpora subtilissima sunt: ubiqve enim præsto sunt animæ operanti, omniaqve corporis membra, etiam quæ nullis conspicuis cavitatibus pervia sunt, permeant facile. Corpora mobilia sunt. Nunc enim huc, nunc istuc ruunt, nunc sursum, nunc deorsum. Sursum autem natura sua: deorsum virtute moventis animæ. Potissima animæ instrumenta sunt. Omnes enim actiones mediantibus Spiritibus fiunt. Ubi desunt, neqve visio fit, neqve auditio, neqve ambulatio.

II. Quotuplices sint Spiritus?

Resp. Primo Spiritus alius est *insitus*, alius *influens*. Insitus est, qui cum ipso semine communicatur, indeqve partibus continentibus implantatur, primum animæ & corporis vinculum. Influens est, qui in corpore perfectio generatur, & per vasa sua in membra omnia distribuitur ad spiritus insiti instaurationem & animalis operationes. Dividitur in *naturalem*, *vitalem* & *animalem*. Naturalis est, qui in hepate ex puriore sanguine generatur,

indeq;

indeque per venas in totum corpus distribuitur ad naturales actiones edendas. Vitalis est, qui in corde ex naturali spiritu generatur, indeque per arterias in totum corpus distribuitur ad vitales actiones edendas. Animalis est, qui in cerebro ex vitali spiritu generatur, indeque per nervos in totum corpus distribuitur ad animales actiones edendas.

III. *An Spiritus insitus mobilis, an fixus sit.*

R. Ut animalia variant, sic varius Spiritus insitus est. Aristoteles ait: ut nobilitate, ignobilitateve animæ inter se differunt: ita & natura ejus corporis (spiritus insiti) differt. Perfectorum animalium spiritus in seminibus contenti magis mobiles sunt, imperfectorum minus. Promptius exeunt ex humano semine, quàm è ranarum ac piscium genituris. Elaborato verò corpore, insitus ille Spiritus in continentibus partibus firmiorem habet sedem. Tunc quietus ac fixus omnibus inest membris, potissimum animæ & corporis vinculum.

Axiomata.

1. *Spiritus insitus idem cum calido innato, influens idem cum calido influente est.*

Uni rei tria dat nomina Aristoteles. Primum est θερμός caliditas: secundum θερμὸν calidum: tertium πνεῦμα Spiritus. Spiritus dicitur propter subtilitatem & mobilitatem. Calidum propter inhærentem caliditatem. Caliditas propter egregium fervorem, in animalibus nobilioribus conjunctum. Alter verò spiritus insitus: alter influens dicitur, & alterum calidum innatum: alterum influens. Inest enim calidum, aut ab ipsis rerum primordiis in semine & primo rerum stamine: aut corpore jam confirmato ex membro aliquo principe in partes reliquas influit. Rectius autem nomine spiritus utimur, calidam enim qualitatem infert, quæ & adesse & abesse potest.

II. Spiritus insitus & influens elementaris naturæ non est.

Aristoteles ait: omnis anima potentia corpus aliud participare videtur, idque magis divinum, quam ea quæ elementa appellantur. Ut verò nobilitate ignobilitateve anima inter se differunt ita & natura ejus corporis differt. Inest enim in semine omnium, quod facit ut facienda sint semina, videlicet quod calidum vocamus. Idque non ignis neque talis aliqua facultas, sed Spiritus, quæ in semine spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportionem respondentem elementis

elementa stellarum. Quod vero Aristoteles de insito spiritu ait, de influente non minus intelligendum est. Non enim hic instaurare posset istum, si elementaris naturæ esset. Simile simili delectatur, simili reficitur. Hinc sola vivencia nutriunt, non mineralia, non elementa.

III. *Spiritus animati sunt.*

Etiam ad Spiritus referenda, de sanguine quæ diximus. Animati sunt, quia cum corpore conjuncti sunt. Separati & exclusi carent anima. Proxima animæ in agendo instrumenta sunt. Regit hæc ac disponit non absens, sed præsens intimè. Et deficientibus istis, animal moritur. Vivit igitur per spiritus. Regula est, *per quod quid est tale, id magis tale videtur.* Quomodo anima, inquit Sennertus, quæ corpus vivificat, Spiritus, quibus proximè in agendo nititur, non vivificaverit?

IV. *Spiritus in partibus singulis, sed diverso modo sunt.*

Spiritus insitus in corde viget maximè: minimus in hepate, minimum in pilis aut ungvis. Iustissima mater natura est, quæ cuilibet parti dedit tantum, quantum satis fuit. Dispersus autem per totum corpus est, cum partes sine

PHYSICA.

143

eo nec vivere, nec agere queant. Spiritus naturalis sedem habet in hepate: vitalis in corde: animalis in cerebro: inde in partes omnes diffunduntur per sua vasa, venas, arterias, nervos. Et simul sunt in una parte sine penetratione. Etiam minima membrana pars vivit, nutritur, sentit. Quæ actiones diversis perficiuntur spiritibus. Hi præsentibus sunt sine confusione, sine penetratione. Hæc enim missionis accuratæ ratio est, ut minima jungantur minimis.

PARS SPECIALIS.

DE

BRUTORUM SPECIEBUS.

LIBER TERTIUS.

De

Quadrupedibus.

CAPUT I.

DE

Quadrupedibus in genere.

Præcepta.

- I. Quadrupes est brutum gresfile, caput, collum, dorsum, ventrem, pedesque quatuor habens.
- II. Estque leo, simia, elephas, camelus, tigris, equus, asinus, bos, alces, cervus,

vus, caper, sus, lupus, ursus, canis, vulpes, felis, lepus, cuniculus, melis, glis, sciurus, mus &c.

Quæstiones.

1. *Quanam quadrupedum sint causæ?*

R. *Causa efficiens prima* Deus est. Dixit Deus; producat terra animam viventem secundum speciem suam, jumenta, reptilia, atq; bestias terra, secundum speciem suam, fuitq; ita. Anima vivens hoc animalium genus indigitatur, quia animæ vis perfectior in eo quam cæteris est. *Causa efficiens secunda* natura est: partim stellæ, partim species se se multiplicantes, juxta illud: *crescite & multiplicamini.* *Finis primus & ultimus* Dei gloria est. Hujus enim enarrant potentiam, sapientiam, providentiam. *Finis intermedius* homo est, cui dant alimenta, vestimenta, oblectamenta. Et proprium suum finem species quævis habet, quem novisse non datum mortalibus est. *Materia creationis* terra fuit: *generationis semen*: *constitutionis, partes corporis.* *Forma in genere* anima sensitiva est: *in specie pro varietate specierum* varia. Alia leonis, alia simiæ, alia elephantis.

II. *Quanam*

II. *Quanam quadrupedum convenientie ac differentie sint.*

Resp. Animam sensitivam & corpus organicum, capite, collo, ventre ac cæteris partibus constans, omnes habent. Moribus etiam admodum conveniunt, cum ad pastum abjectæ sint, ventrem curent, & terram spectent.

Prona, cum spectent animalia cætera terram

Os homini sublime dedit, calumq; tueri

Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Differunt autem indole & aliis affectibus.

Dum quædam mansuetæ ac domesticæ, quædam feræ ac sylvestres sunt. Differunt modo pascendi, dum quædam ruminantes, quædam non ruminantes sunt: quædam etiam carnivoræ, quædam herbivoræ, quædam omnivoræ sunt. Differunt divisione pedum, dum quædam ungvisidæ sunt, quædam solipedæ. Differunt munditiæ, dum quædam mundæ, quædam immundæ dicuntur. Non ratione essentia, sed ratione usus & esus.

III. *Quanam potissimum de quadrupedibus notanda sint.*

Facultates communes & propriæ. Communes aut vegetantem aut sentientem sequuntur animam. Illius sunt facultas nutritrix, facultas auctrix, & facultas procreatrix. Hu-

jus sensus cum externus, tum internus, appetitus & locomovens. Propriæ propriam ac specificam comitantur formam. Hæc ut aliis alia, sic proprias ac distinctas infert facultates.

Axiomata.

I. *Quadrupedes incola terrarū sunt.*

Parturit terra primum herbas & arbores: Ut animantium annona essent, antequam ipsa essent. At nondum laborum finis, nondum operis terminus fuit. Etiam gressilibus & reptilibus repleta est eadem, ad stuporemque usq; ut hominis mox creandi sensus mentemque afficerent quàm svavissimè. Sic terra genitrix prima, sic gremium primum quadrupedum facta est. Et quas semel accepit possessiones, servabit perpetuò. Unde hodieque in campis & sylvis, in hortis & agris, spectatissimæ vagantur quadrupedes. His occupatur incolis, his superbit civibus vultus terræ globus.

II. *Quadrupedes dignitate superant bruta cætera.*

Perfectiorem habent animam & perfectius corpus. Unde splendent magis operationes sensuum in, istis quam in reliquis. Ad hominem, qui animalium rex, regula ac mensura est

est, quàm proximè accedunt. Vnde anatomia pro cadavere humano substituūt sapè canum, vitulorum, porcorum ac simiarum corpora. Plerumq; enim idem partium situs est eadem figura, eadem magnitudo, eadem connexio. Et cum hominum viventium sectio crudelis atq; inhumana sit, securè ad bruta recurritur, quæ & mortua & viva secare licet. Ut ex alienis opibus de propriis informemur, rectumq; de similibus faciamus iudicium. Danaus ait: *terrena animalia reliquis animalibus perfectiora sunt.* Nam habent & membra plura, eaq; ipsa magis distincta, quàm aves & pisces & plures vegetioresq; animæ functiones, & quæ etiam ista generant, sunt omnino perfectiora. Deniq; cum homo omnium animantium sit perfectissimum, ad humani corporis naturam proximè accedunt.

CAPUT II.

De Leone.

Præceptum.

Leo est brutum quadrupes rugiens, generosum, superbum & ferox.

Quæstiones

1. *Quodnam Leonis nutrimentum sit?*

Vescitur animalibus, prædaq; vivit. Infestus

K 2

stus est cervis, apris, bubus, ursis & aliis quadrupedibus. Herbas non nisi ægrotus gustat ad concitandum vomitum. Cadavera non tangit, nisi fame coactus. Pressus hæc, villas pastorumq; casas accedit, ac homines etiam invadit ac dilacerat. Prædâ prostratâ, sanguinem sugit primum, mox corpus ipsum crudelem in modum dilacerat ac devorat. Cibo repletus nimium, infertis in os ungvis extrahit, quod deglutivit, ne copia gravetur. Abstinere interdum a cibo, per dies duos, cum perfectam non esse coctionem sentit.

II. *Quenam Leonis magnitudo sit?*

Egregia ea est, sed non maxima. Major quantitas cameli, major elephantis est. Eo vero modo comparatum corpus est, ut singulæ partes, summæ fortitudinis sint argumenta. Caput firmum est, pectus validum, juba durior, præclare armos & colla vestiens, latera robusta, nervi solidi, ungves magni, oculi terribiles, cauda pugna prænuncia, rugitus horrifonus. Ossa leonum solidissima esse scribunt, ut vix habeant cavitatem ullam. Collisa ignem gignere, sicut chalybs silice percussus, sentiunt. Ast ex musca elephantem faciunt. Est soliditas in leonum ossibus, sed ob vitæ ac nutritionis requisitum, succo non carent. Neq; ex mortuis ac aridis ossibus judicandum est de viventibus.

III. *Quanam Leonis generatio sit?*

Resp. Magna leonum libido est, & major in
femina, quam mare. Unde Pardum etiam ad-
mittit, quod sentiens leo tota vi confurgit in
ultrices pœnas. Post coitum tenacissime co-
hærent, sicut canis & lupi. Osficulus enim in
penis medio positus est, circa quem maxima
datur spirituum & humorum copia. Et cum
membrum sit osseum, leo mingens pedem e-
levat, ne urina conspergat pedem. Catuli
autem cum membrum molle habeant, ut ver-
sus terram flecti possit, pedem non elevant.
Existimatum olim est leœnas semel parere per
vitam, eoque partu non nisi unum eniti. Nam
fatum unguiculis suis matricem discerpere,
& hinc eam laceratam cum fœtu ipso ejici.
Sed fabulam refutat. Aristoteles his verbis:
Quod de Leœna fertur, vulvam cum partu e-
mittere, delira fabula est, facta ex ea causa,
quod rarum genus hoc animalis est. Solinus
scribit, primo partu leœnam quinque catulos
proferre, ac per annos singulos uno minus ab u-
no sterilesce.

IV. *Quid de sensibus leonis notan-*
dum?

Sedit ea quibusdam opinio, clarius cate-
ris animantibus videre leonem, quia apertis

nascitur oculis & dormiens oculos non claudit. Sed præstantior acies àquilis & pluribus aliis est. Quod aurem apertis quasi oculis nasci ac dormire videatur, ob palpebras, pro amplitudine oculorum breviores, fit. Brevis palpebris magnos oculos tegere cum nequeat, videtur videre semper etiam, cum dormit aut aliud agit. Clauderet, si posset, oculos, cum inter dormiendum maximè vexetur à culicibus. Odoratu multum valet, indeque masculus femellæ adulterium agnoscit, quæ tamen aqua sese abluit, ut marem decipiat. Egregiam de leone & ursa refert hystoriam Ælianus. In Pagnao, Thraciæ monte, ait, ursa leonis ingressa antrum catulos interemisse, mox parentes ex uenatu reversi, ubi catulorum suorum necem cõspexerant, acerrimo dolore pressi, autorem odorati & insecuti sunt. Ursa matuens arborem conscendit. Illi autem cum se ulcisci non posse animadverterent, leona ad arboris radicem excubavit. Leo in sylva oberrans tandem lignatorem offendit, eumque amplexatus est. Primum ducit in lustrum & ostendit laesos catulos, mox signis quibusdam monet lignatorem, ut arborem præscindat, quam ubi prostravit, ursam in terram prolapsam feræ discerpserunt, & hominem ille sum leo iterum ad eum reduxit locum, ubi prius offendisset.

V. Quid

V. *Quid de appetitu & affectibus
Leonis sciendum?*

R. Immoderatiorem habent appetitum, immoderatiore affectus. Sævisimus ac ferocissimus est leo in sæva ac ferocia animalia: non partem quandam vulnerat, sed totum animal dilaniat. Iratus terram caudâ percussit, & mox dentibus ac unguibus crudeliter prædam. Timere gallum ejusq; cantum dicitur, per qualitates occultas. Ignem etiam formidare, & strepitus rotarum, & sonitus tympanorum creditur. Subtilitatem inducit Scaliger, quonquàm subdubitet de re. *Quædam subtilitas, inquit, est ob causarum ignorantiam: ut quare galli obtutum exhorrescat leo, suis stridorem Elephas, ut ajunt. Verùm sine pavore, sine horrore, galli cantu & aspectu movetur leo. Nec flammis & sonitu ac strepitu terretur quicquam. Irritatur potius & iracundior fit, rubicunda galli gallinacei crista, sonora voce, rutilantibus flammis. Sicut Elephas ferocior redditur succo mororum. Habet ruber color vim movendi spiritus in rubro sanguine contentos. Sonus etiam acutus pertransit subito & commovet animalia. Quod ex gallopavone discimus, quem irritant*

rubra vestes & voces sonora. Tantum abest
timidum fieri inde leonem, ut audacior factus
invadat sæpè gallum, atq̃ve discerpit.

VI. Quo motu progrediatur leo?

Quamquam cursu valeat velocissimo, sapi-
us tamen pedatim incedit ut homo. Cum leo
ingreditur, ait *Ælianus*, nec recta iter facit, nec
simplex ponit vestigium, sed varium imprimit &
multiplex. Modo enim progreditur, modo regre-
ditur, tum rursus procedit, idemq̃ vicissim retrò
comitat: nunc quasi sursum versus, nunc per-
mixtum facit vestigium; deinde partim præcudit
viam, partim obliterat, ut nec venatores ejus ve-
stigiis insistentes lustrum, ubi cum catulis habitat,
reperire possint: quod divina munere proprium
natura leonum dicatum est.

VII. Quanam propria leonis af- fectio sit?

R. Rugitus. Potentia rugiendi leonis pro-
prium est: sicut canis potentia latrandi. Ter-
ribilem vocem habet, qua consternantur ani-
malia quæque. Consistunt boves & vaccæ,
lupi & canes, audito isto horribili rugitu. Al-
drovandus scribit: Etiam si interdum præda
seu animalia ab ipsis leonibus longissimè absint,
ita ut evadere possent, tamen terribili rugitu isto
ita

*ita consternatas reddunt feras, ut consistant
sanguam victimæ & fiant prada leonum.*

Axiomata.

I. Leo quadrupedum Rex est.

Rex generosus sit ac potens. Generosus
leo est, & excelsus in eo animus, qui non fran-
gitur periculis. Neque ulli quadrupedum
major, ulli vires præstantiores. A venatori-
bus cum petitur, neque fugit, neque occultat
se. Gradatim incedit, & cauda pedum
vestigia tegit, ne amare videatur periculum.
Si vulneratur, recta in venatorem irruit, e-
umque prosternit, sociis dimissis. Si infe-
statur solum, telumque avertitur, non pro-
sternit jaculatorem, sed leviter caudâ percu-
tit ac terret. Rex clemens & mansuetus sit.
Novit robur suum leo, & ferrum frangit, cum
objicitur, catulum non lædit, sed tractat a-
micè. Sævitur in feroces, quos aperto aggredi-
tur Marte: sed veniam dat miseris & supplici-
bus. Unde versus:

Parcere subiectis scit nobilis ira leonum.

II. Leo homini infestus non est.

Terror brutorum est, non hominum. Non
lædit hominem, nisi læsus ab ipso. Et feræ si
non præstò sint, extrema cogente necessitate
invadit hominem. Discernere eum putant
inter homines nobiles & ignobiles. Leonem

enim solarem esse, & parcere magis hominibus solaribus. Rectius expressit rem Bodinus his verbis: *Cur homines leo metuat, nulla ratio probabilis esse potest, nisi quod Dei munere & concessu tributum est homini, ut ad ejus non modo aspectum, sed etiam ad vocem omnia animantia terreantur, ac timidissimi etiam homines Elephantes vastissimos calcaribus ac fustibus urgeant, quod divina vox ad homines post divinum testatum reliquit, omnibus animantibus metum hominis incussisse: est enim illud arcanum, cujus ratio probabilis non alia reddi potest, quam quod aeternâ lege comparatum est, ut meliora & ad imperandum magis idonea deterioribus imperent: sic enim natura opifex angelis, hi hominibus, hi bestiis, anima corpori, ratio imperat cupiditati.*

III. Leo benefactorem amat.

Lubet hoc exponere verbis Nierembergii, qui gratum leonis animum sic depingit. *Nobilis quidam Hispanus illustri satis loco natus, quoddam desertum transiens, videt leonem cum dracone acri certamine nisus, confligentem. Quo conspecto humana nobilitas & favere, & opem ferre fera capit, qua inter ceteras dominatum fert, leoni inquam, adeo ut nobilis ille bastâ, quam gestabat, draconem aliquoties impetens, eumq; mortali saucians plagâ, leonem ab eo, in*

quo

quo versabatur, periculo eripuerit. Leo porro suum liberatorem respiciens, nullo alio edocente vel impellente, ita ad amandum eum moveri cepit, ut quocumq; is se conferret, penè ceu canes fidei & domestici equum sequeretur, idq; amore adeò sincero & vebementi, ut nulla ratione abigi posset: Adeò verò is affectus increvit, ut cum eques navem conscendere pararet, in Hispaniam trajecturus (jam enim usq; ad littus eum leo secutus erat) videretq; leo se eodem excludi, rugitu aliisq; editis signis, quendam mortis præferre dolorem ceperit: quibus scilicet ostendebat, quanto perè hac eum à Domino ac benefactore suo dimissio torqueret. Deniq; cum navem magis magisq; à littore dimoveri elongariq; cerneret, ac dolorem diutius ferre non valeret, in aquam sese coniecit, ut quem adeò diligebat, absuntem saltem natatu sequeretur, & mirabili hac gratitudinis & amoris demonstratione vixit tam diu cū maris fluctibus luctatus est, donec & defatigatione nancti, & interiori afflictione victus fundum petiit, aquis mergendus.

CAPUT III.

De Simia.

Præceptum.

Simia est brutum quadrupes hominem externa formare ferens, in plerisque actionibus imitans.

Quæstio

I. *Quodnam Simia nutrimentum sit?*

R. Vescitur nucibus, pomis, piris, omnibusque cibis promiscuè. Avidissima mellis est, quo expleri ac satiari vix potest. Etiam pediculos ori injicit ac devorat. Vino delectatur valdè eoque inebriatur. Sed non facit impune, cum ebria facile capiatur.

II. *Quanam Simia magnitudo sit?*

Sunt magnæ, parvæ, mediocres: sicut ipsa varietate se jactat Natura. Hominis magnitudinem quibusdam attribuit Cardanus. Scaliger tantas se neque vidisse, neque legisse, neque audivisse scribit. *Simias plures vidimus, ait, quantum puer, est annorum octo. Alias formam humanam habet, sed non amicam, admodum.* Facies enim fœda est, nares suppressa, rugæ turpes, ubera fœda in pectore, corpus totum pilis densis stipatum. Oculos profundos habet & cavos, eosque exiguos: ungues crassos & corpus validum. Sola inter quadrupedes cauda caret.

III. *Quæ simiæ generatio sit?*

Libidinosa sunt Simiæ, & humano more complexibus mutuis coeunt. Nec tantum sui ge-

ui generis sed & hominum scœntellas amat si-
 mus. *Amat pueros & mulieres*, ait Cardanus,
 non secus ac homines suæ regionis, conaturq; cum
 incula effugerit, palam concumbere, quod nos
 vidimus. Antonius De turrecremata scribit:
Simio quodam fœminam deportatam ad quan-
dam insulam ex iis, quas vocant Lacertam, sustu-
isse aliquot liberos. Sed placet Nierembergii
 correctio: *Si qui veri partus bestiarum fuerunt,*
inde fœtus hominiformes prodire, inanes potius
mente fuerunt, & semper cum pignore aliquo ir-
rationalis nature.

IV. Quantum simia sensu valeant?

Vident, audiunt, olfaciunt & reliqua sen-
 suum opera edunt. Præclari nihil habent,
 nisi quod astutæ valdè sint. *Simiæ*, quod mi-
 raberis, inquit Nierembergius, usq; ad pericu-
 lum fidei Arithmeticam noverunt. Ocularis te-
 stibus & certis nunciis compertum est, in Perua-
 na regione simias tantam cum incolis familiari-
 tatem contraxisse, ut cum iis pro argento collu-
 dant. Ubi eos vicerunt, unâ tabernam petunt
 bibendi causa, & pretium numerant ex lucro par-
 to. Sed fidem superat narratio.

V. Quid de simia appetitu & affectibus?

Pulcherrima quæq; amat simia, vestes,
 spe-

specula, fœminas. Et nullum animal impensius amat fœtus suos. Gestat eos subinde complectitur, contuetur, ac si pulcherrimi essent. Omnibus in tota æde eos monstrat, & gaudet, cum contrectantur. Tantus sæpè amor est, ut in ipso complexu charam prolem enecet. Et ardentior in mare videtur amor, quàm in fœmina. *Marem vidi, ait Scaliger, & fœminam cum prole. Filiolus, si quid videtur desiderare, manu pugnoq; fœminam à marito mala tractationis ream, etiam addita vultus acerbitate, castigari. Nempe supercilio, rictu, murmure, irati patris, atq; reprehensoris mariti, animum præ se ferre.*

VI. Quid de motu simiæ?

Quadrupes est, sed humano more stat bipes, incedit bipes, saltat bipes. Petulant in super membrorum agitatione mira ac ridicula patrat. Nunc fistula canit, nunc aurigam agit, nunc militem. Ludit libenter cum infantibus, quos matribus absentibus lavat fervidissimâ suffusâ aquâ, quæ aduruntur nonnunquam & necantur.

VII. Quenam propria simiæ affectio sit?

Ridiculum corpus habet & ridiculam animam. Affectio propria stoliditas videri posset, quam

quam semper producit in theatrum. Sed cum
 nec astutia careat, magis naturalis ei videtur
 sana æmulatio. Omnes enim hominum ge-
 tus & actus imitatur, sed sine iudicio, sine re-
 spectu. Lavant sese venatores, agit idem si-
 mia, & capitur. Induunt homines calceos,
 & exuunt ac discunt, mox simia relictos calce-
 os applicat pedibus & irretitur laqueis. Vi-
 derat quædam lavari infantem à nutrice, post-
 eà absente nutrice, infantem nudavit, cali-
 dissimam aquam superfudit, infantemque in-
 terfecit.

Axiomata.

*I. Simia animal malignè astu-
 tum est.*

Versuta Simia est, & blanditur homini, præ-
 fertim fæminis. Sed lædendi occasionem na-
 ta, nihil prætermittit, quo obesse possit. In-
 juriarum quoque diutissime memor est, & si-
 multates nunc obscuras, nunc apertas ge-
 rit. Cum excandescit, verberibus & cæteris
 vix coerceri potest.

II. Simia est simia.

Imitatur hominē, diu bipes incedit, homi-
 num vestes induit, gladio accingitur, & ho-
 minis loco ab incautis quandoque salutatur.
 Sed servat naturam suam, licet purpura vesti-
 atur.

atur. Redit cito ad ingenium, & naturæ suæ sequitur impetum. Omnibus ornata phaleris, si poma aut amygdala projiciantur, accurret, & ineptiis suis risum movet spectantibus.

III. Simia faciem hominis refert.

Multa simiarum genera constituunt. Veniunt in Germaniam cercopitheci, cynocephali, semivulpes, & alia ejusmodi. Convenientiam habent cum simiis, simiæ veræ non sunt. Moribus enim maximè differunt, & quædam cum simia capitale gerunt odium. Simiæ dicendæ simpliciter, quæ hominis referunt faciem & cauda carent. De cercopitheciis Scaliger scribit: *Hos vidimus sibi ipsi caudarum exedere extremas partes.* Hoc agebant ab iis solis committi, qui gustassent aliquando carnes. Nos idem Wittebergæ observavimus, ubi cruentam suam caudam cercopithecus esitabat.

CAPUT IV.

De Elephante.

Præceptum.

Elephas est brutū quadrupes, barriens, robustū, maximū, horridum ac docile.

Quæstiones

I. *Quodnam elephantis nutrimentum sit?*

Ex ra-

Ex rapto non vivit, neque carnibus vescitur, sed contentus est herbis, fœnumque; ovīs instar comedit. Hinc nullam infert vim animalibus minoribus, sed ea tractat amice. Fœnum ac herbæ cum deficiunt, quærit radices & evertit arbores. Etiam oblatum panem ac placentas non respuit, sed avidè captat. Plurimum bibit, & nec à vino abhorret, quo sumpto animosior fit ad pugnam.

II. *Quanam Elephantis magnitudo sit?*

Stupenda ejus magnitudo est, adeò ut inter terrestria maximum animal judicetur. Proceritas æstimatur sedecim pedum. Caput habet prægrande, minoribus pro tantæ molis portione præditum auribus & oculis. A naso pars quædam immanis porrigitur & nunc extenditur, nunc contrahitur. Proboscis dicitur, ac apprehensioni & respirationi inservit. Non panem modò oblatum proboscide capit, sed minima quoque numismata. Et profundiora trajiciens flumina, ut totum demergatur corpus, per sublatam in altum proboscidem respirat. Crura priora posterioribus longiora sunt, ex æquo fere supra & infra crassa, instar columnarum. Dicunt vulgo, ea solida & inarticulata esse, ut flexi nequeant, nec surgere posse animal prægrande,

grande, si concidat. *At dulcis hac phantasia est, quam visus refellit, cum Elephas nunc fleat, nunc erigat crura & genibus submissis fiat supplex.*

III. Quomodo generet Elephas?

Genitale maris pro corporis magnitudine parvum est, genitali equi quantitate respondens. Fœmina ad genua procumbit, cum mas supervenit. Apertè ac in oculis hominum non coeunt, sed secedunt. Utero gerunt menses octodecim, & pariunt nunc singulos nunc plures, magnitudine vituli trimestris. *Catulus ut natus est, videt & ambulat, & cum ab hominibus tangitur, non indignantur parentes.*

IV. Quid de sensibus Elephantis notandum?

Resp. Exquisiti olfactus est, dum melones & cucumeres è longinqvo odoratur. Hostem etiam olfactu animadvertere dicitur. Memoria quoque non parum valet, illatarum injuriarum memor admodum. Miles quidam in urbe Cochim per lasciviam Elephantem putamen nuci in fronte percussit. Studiosè putamen Elephas sustulit, illudque in ore recondit. Post dies plures in quâdam via publica militem obambulantem conspexit. *Atque ex ore elatum putamen proboscide sua*

sa acriter in illum coniecit. Tum exaltabundus abiit, quasi ratione illa injuriam probeclusus.

V. Quid de appetitu & affectibus Elephantis sciendum?

Resp. Nihil habet immoderati. Appetit necessaria, vitat superflua. Cibo nimio non se obruit facile, & si quando plus justè sumpsit, inedia se curat. In potu videtur nimius, dum plurimum aquæ uno bibit haustu. Scriptura dicit, *ipsum ebibere flumina*. Et Aristoteles refert, uno pastu Elephantem sumere novem modios Macedonicos, plerumq; autem *ebibere sex vel septem*. Sed copiam hanc corporis requirit vastitas, non spadat voluptas. Neq; ex lascivia coit, sed prolis causa, idque in occulto facit, non spectantibus hominibus, nec reliquis Elephantis. Prolem amat, sed non more simiarum. Nutrit eam ac fortiter tuetur contra hostes. Amat etiam hominem & proboscide lambit ejus manus ac faciem, & quantum potest testatur affectum.

VI. Quid de motu Elephantis?

In motu alacritatem ostendit, licet vastissimum sit animal. Et gregatim incedunt, ordinisq; excellissimus præest. Reliquos in medio collocant, ut agmen claudant paulo

maiores. Aquas transituri proboscide gestant parvulos, ne sibi relictī suffocentur. Natare enim nequeunt, quāquam delectentur impense & aquis & navibus. Membrorum motus varius est, unde in theatris partes suas optimè agit, ac honoratissimum obtinet locum.

VII. Quenam propria Elephantis affectio sit?

Resp. Barritus. Nomen an Romanum sit, an non sit, disquirant alii. Vocem autem elephantis non malè exprimit. Dat sonum istum, quem prima refert syllaba. Alias barrire quoque dicuntur milites, cum ineunt prælium. Solent enim clamore accendere animos, ut pugnam ineant. Quāquam vasa vacua maximè tinniunt, neque audax fortis. *Qui nimis est audax, sepe infelicitèr audet,*

Axiomata.

I. Elephas animal horridum ac deformè est.

Horrida magnitudo est, horridum corpus univèrsū: pelle tegitur turpi, asperā ac validā, quam gladius penetrare nequit. Omnis setarum tegumento caret, undè à muscis animal vastum angitur valdè. Sed præsidio illi

cutis

cutis cancellata est, quam extendere & contrahere potest. A muscis igitur, cum infestatur, arctatis in rugas, repente cancellis, quotquot adsunt, enecat. Cauda caudæ Bubali similis est, longitudine trium fortè dodrantum, paucis in extremitate pilis.

II. *Elephas virtutibus eminens est.*

Laudant Elephantis probitatem, prudentiam, æquitatem, castitatem, religionem & gloriæ cupiditatem: addunt sermonis patrii intellectum & imperiorum obedientiam. Adumbravit virtutes has Plinius: expolivit Lipsius: Omnia extollunt, ut ex Elephante hominem faciant. Sed tam verè quam eleganter Lipsius adjicit: *ut seria multa. & vera inesse nihil ambigo: ita quedam majora vero: nec usq; quaq; in his talibus veteres illos fidei liasse, facile tecum credam. Quis enim tam magni oneris sit, ut quicquid illi imponunt, vehat? Nec tamen mali quidpiam in istis, etiam falsis: quia innoxia mendaciola sunt.*

III. *Elephas docilis est.*

Discite ea, quæ agrè capit ipse homo: sive corpus spectemus, sive animam, satis id pater. Conformat corpus ad omnes ex arte motus ac gestus. Choreas ducit, & per funem in theatro extentum decurrit. Gladiatorios etiam ac militares adit motus, ad certamina

& praelia paratur. Explodit bombardas minores & mox terga vertit. Literas etiam pingere discit & rectè, & cogitatè. Ælianus ait: vidi ego ipse quendam in tabella literas Romanas promuscide scribentem rectè & non contorè. Quin & cum scriberet, oculi ejus cum rigore dejecti in tabellam erant: ut plane intentos diceret & scriptitantes.

IV. Elephas robustissimus est.

Fidem superat, supra unum animal ædificari currim fortissimam; sed supra elephantem ædificata est, juxta expressa Scripturæ verba. Nec ea vacua, sed machinis referta fuit, & duobus & triginta militibus armatis. Incredibile ergo bestię robur est. De Behemoth in Codice sacro quæ habentur, elephantis sunt pleraque. Ita enim Jobus cap. 40. v. 10. Ecce nunc Behemoth, quem feci tecum, herbam tanquam bos comedit. En nunc potentia ejus in lumbis ejus est, & fortitudo ejus in umbilico ventris ejus. Ossa ejus baculiarei, ossa ejus sicut virga ferrea. Profectò germen montes ferunt ei, & omnes bestię agri ludunt ibi. En rapiet fluvium, ita ut non festinet, confidit se educturum esse Jordanem in os suum. An in oculis ejus capiet eum quisquam, tendiculis perforabit nasum?

V. Ele-

V. Elephantem irritat ruber color.

Rex Antiochus centum millia peditum & viginti millia equitum cum *triginta duobus elephantis* ad praelia institutis contra Iudæos produxit in aciem. Elephantis autem sanguineus uvarum & mororum liquor ostendebatur, quo irritarentur ad praelium. Causa rei est, sympathia inter sanguinem & colorem rubrum. Simile enim movet simile. Rubrum rerum intuitu, ruber agitur sanguis, quo agitato, commoventur Spiritus & excitatur ira.

VI. Ab elephante ebur est.

Ebur quasi à barro dicitur. Non enim tantum barrire dicuntur elephantes, sed barri & ipsi vocantur. Horatius ait:

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barri?
Germani dicunt *Helffenbein* quasi des *Helphanten* oder das *Elephanten Bein*. Nihil aliud ebur est, quam dens elephantis. Sunt illi intus utriusque dentes quatuor ad mandendum, & præter hos duo grandiores exertii prominent. Non autem sursum, ut in apris, sed deorsum retorquentur. Ex his ebur est maximi pretii: vasa varia inde formantur. Olim simulachra Deorum vel ex ebore tantum, vel ex ebore & auro facta sunt. Inter

Salomonis opes throng fuit de ebore, grandis
vestitus auro fulvo, qui habebat sex gradus.

CAPUT V.

De Camelo.

Præceptum.

Camelus est brutum quadrupes, stridens, callosum, robustum, mansuetum ad portanda onera factum.

Quæstiones.

I. Quodnam Cameli nutrimentum sit?

Vescitur gramine, fœno & frugibus. Cibo se non onerat, sed paucò admodum contectus est. Bibit parum, licet calidum sit animal & siccum. Scaliger ait: *paucissimo cibo, nullo potu contenti sunt.* Adeò sitis patiens est camelus, ut quindecim totos dies coactus ferat. Ex more quinto quoque die cum minimum, tum plurimum nono bibunt. Cumq; minus infestentur siti, laboris patientiores sunt. Captant autem aquas turbulentas, puras fugiunt. Et nisi turbulenta fuerit aqua, conculcatione assiduâ ipsi limum excitant, ut turberetur.

II. Quenam Cameli magnitudo sit?

Resp. Vastissimum animal est, & ob longiora
crura:

crura altissimum. Unde & Scriptura de hy-
pocritis dicit: *colantes culicem & glutientes
Camelum.* Et de divitibus ait: *facilius est
Camelum transire per foramen acus, quam
divitem introire in regnum cælorum.* Tuber
in dorso est, unde callosum ac gibbosum di-
citur animal. E pilis ejus formantur vestes
quæ dicuntur Camelotæ. Qualem habuisse
*Johannem Baptistam non obscure testantur sa-
cra litera.* Dentibus in maxilla superiore caret,
sed loco eorum plures habet ventres inge-
stumq; cibum tota nocte ruminat. Maris
membrum ita nervosum est, ut nervus ex eo
confici possit, quo arcus intendatur. Pedes
divisos habet, unde ad animalia bisulca re-
fertur. In sacra scriptura tamen legimus Ca-
melum immundum esse, quia ruminat qui-
dem, sed ungulam scissam non habet.

III. Quid de generatione Cameli?

R. Lascivum animal est, & coitus tempore
sævit, nec intervenire datur sine perniciæ.
Quamvis autem in furorem rapiatur amo-
re, tamen nec matri, nec sorori miscetur.
Singulos gignit: sicut omnia animalia, quò
majore sunt corpore, hoc minùs fecunda
sunt. Annuam foeturam Camelo adscribit
Aristoteles. Scaliger sic habet: *mansuetæ
admodum bestia est, nisi cum accenditur in ve-*

nerem. Id quod initio veris fit. Tum quafi memor omnium verberum atq; injuriarum, quae accepit à rectore, in eum sedit. Mordicus arreptum in aërem sublimem ventilat : projectum pedibus conculcat. Quadraginta dies furore tenetur hoc : quibus exactis, pristina lenitati restituitur.

IV. Quid de sensu Cameli?

R. Nihil occurrit notatu dignum. Videt, audit, gustat, sed non habet quo excellere possit. Neq; memoria adeo valet, unde indocilis valde est. Proverbium datur : Camelus saltat, de eo qui stulte & inepte opus aliquod aggreditur. Modum tamen quo saltare docentur, describit Scaliger. Calido, inquit, in loco, solo uem calido, juveniculum Camelum statuunt. Extra fores, quamdiu ille intus est, tympanum aut Attabalas pulsant. Bestia ob calbris radium pedes sustollit alternatim. Ita per menses aliquot assuefaciunt, donec tandem etiam in aere libero, ac solo non calefacto, audito sono videtur exercere pedum motu saltationem.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Non appetit multa, nec magna. Contentus paucis est, quanquam ob vastitatem corporis pluribus videatur indigere. Felle carere.

carere dicitur, quod de affectibus rectius explicatur, quam de humore. Tempore coitus tamen feroces cameli sunt, & in ipsum rectorem saxiunt. Sese vere invicem amant, & ægrotantibus præsertim ferunt opem.

VI. Quid de motu?

R. Velocissimum motum Camelo tribunt. *Uno die viginti quinq; milliaria Germanica* perficere dicitur. Id autem non *pernicitari pedum*, quàm longitudini adscribendum. Propter passuum enim amplitudinem cursus videtur celerrimos Fessli nullis admonitionibus, nullis minis ac verberibus, sed svaviore cantu ad continuandum iter ducuntur.

VII. Quanam propria cameli affectio?

R. Stridor. Stridore refertur ad funes, significatione prima ac propria. Unde stridor de funibus dicitur, cum agitati strepitum edunt. Virgilius scribit:

Exoritur clamorq; virum stridorq; rudentum.
Per ampliationem autem vocis, stridere dicuntur cameli. Sic stridor translatus est ad camelum tanquam vox propria.

Axiomata.

I. *Camelus deformis est.*

Pulchrum ex partibus pulchris, & pulchra omnium proportionem constat. Tam necessaria hæc pulchro est, ut proprius ejus sit census, forma ac perfectio. Camelus grande animal est, longo ac gracili collo, capite exili, amplo pectore, binis in dorso gibbis & altissimis cruribus. Parum amant hic, ubi nec partes, nec proportio delectant

II. *Camelus cornua desiderans etiam aures perdidit.*

Apologus est, Camelos per oratorem cornua postulasse à Jove. Iratum Jovem & Stultæ postulatione offensum, aures quoque rescuisse. Externæ enim aures breves ac rotundæ sunt. Dicitur de eo qui aliena sectatur, & ne sua quidem tuetur.

III. *Camelus ad portanda onera factus est.*

Natura ipsa damnavit ad labores camelum. Corpus enim habet tuberibus eminentibus constans; ut onera ingentia reponi ibi posse indicet parens rerum natura. Aristoteles dicit: proprium inter bestias quadrupes hoc habet. Camelus in dorso quod dicitur tuber. Et proverbium habet: etiam scabiosus Came-

Camelus plurimorum asinorum gestat onera.
 Nam morbis quoque affectus & morti vicinus
 camelus onera non fugit.

CAPUT VI.

De Monocerote.

Præceptum.

Monoceros est brutum quadrupes, atrox & terribile, diram edens vocem ac durissimum in fronte gerens cornu.

*Quæstiones.*I. *Quodnam Monocerotis nutrimentum sit?*

Resp Vescitur gramine & frugibus. E vegetantibus enim pleraque bruta suum petunt cibum. Existimat Nierenbergius lupis atque leonibus etiam alimenta primum suppeditasse vegetantia. Monoceros autem montes altissimos inhabitans, herbis contentus est.

II. *Quanam monocerotis magnitudo sit?*

Magnitudine ad confirmatam ætatem equum accedit. Capite cervo, pedibus Elephantum, cauda apro, reliquo corpore equo similis est: unicum cornu est media fronte protendit

dit spiris contortum, ad longitudinem pedum quatuor, tam validum, ut quicquid impetat, perforet. Hinc inexpugnabilis est, nec facile in hominum venit potestatem.

III. Quanam monocerotis generatio?

Resp. Coitus tempore mansuescit, feritatemq; vi amoris deprimat. Elapso hoc tempore feminas juxta ac mares sui generis infestat, vitamq; solitariam agit.

IV. Quid de sensibus monocerotis notandum?

Nihil occurrit, quod mereatur notari. Et peregrina hæc bestia est, ac toto orbe à nobis divisa, nec unquam in Europam adducta. Pleriq; rerum harum scriptores aucti potius, quam oculati testes sunt. Unde diversissimæ Autorum de animali hoc narrationes ac sententiæ sunt.

V. Quid de appetitu ac affectibus notandum?

Æ. Ferocissimum animal est, & nullis vinctulis, nullis artibus, nullis beneficiis cicurari potest. Scribunt quidem, visis pueris mansvescere, & aliquando juxta eas delabi

abi in somnum, earumq; amore & odore
 illici. Post venatores accedere, bestiam
 igare, accornu refecare. Sed alia aliis
 ententia.

VI. Quid de motu monocerotis?

&. Celeritate pedum valet. Ad ea refer-
 tur animalia, quibus velocissimus cursus est.
 Qualia sunt cervi, tauri sylvestres, ibices,
 capreae, canes, equi, pantherae & lepores.

VII. Quenam affectio propria mo- nocerotis?

Vox propria nomen certum non habet.
 Nierembergius ait: *vox obscena & diracatis*
& monocerotis. De catis non obscurum, quod
 varia illi vox sit, pro vario affectu. Libidine
 accensi horrendas edunt voces ac ingentibus ades
 replent clamoribus.

Axiomata.

1. Datur unicornis.

Divinis ac humanis literis celebratum a-
 nimal est. Multa sunt animalia unicornia,
 ut onager Indicus, vacca quaedam in Zeila,
 Camphur animal amphibium. Omnibus
 dignitate antecellit, quod propriè Græcis
 dicitur *Monoceros*, Latinis *unicornis*. Hujus
 descriptionem Scaliger his dedit verbis:
Unicornibus equi magnitudo: crura, caput, pe-
des,

des, cervi, pilicolor pallidus; equi juba rarior, brevior. Coxa villosa: Cornu unum integrum Niceæ vidimus, alia alibi.

II. Unicornu rarum, pretiosum, & viribus egregiis preditum est.

Placent verba Rhenodæi: Cum monoceros animal sit & rarum & ferum, nunquam cicurabile, nisi forsan cum adhuc pullus capitur, nec ei ut cervus cornua quotannis decidant, non mirum, si illius cornu rarum sit & pretiosum. Unum tamen longissimum & hominis proceritatem æquans, tanquam thesaurus diutissimus servatur in templo B. Dionysii juxta Parisios, & multa segmina singuli pharmacopola Parisienses in officinis servant, ut quoties usus postulet, hoc insigni præsidio juventur. Laudatur autem plurimum adversus venena & ad partes nobiles exhilarandas & roborandas. Proinde solet dari pesti, morbis contagiosis & omnibus venenatis.

III. Unicornem in diluvio periisse figmentum est.

In Bobemia, Thuringia ac Misnia locis quibusdam cornua effodiuntur è terris, usum habent insignem in Epilepsia, febribus malignis, peste & aliis morbis vehementissimis. Venduntur, quandoque pro cornu

monoceros

monocerotis. Et sunt qui existimant in di-
uvio periisse monocerotem, & nunc extare
tantum cornua. Sed tanta creatoris industria
fuit, ut nulla species periret. Neq; tot cornua
adhuc usq; tempora ex uno alterove animali
relicta esse, vero consonum. Mineralia sunt
cornua illa, quæ terra suppeditat, non animalis
quadrupedis partes. Neq; tantam durtiem
ac soliditatem habent, quantam unicorni
genuinum.

CAPUT VII.

De Tigride.

Præceptum.

Tigris est brutum quadrupes, rabidum,
robustum, indomitum & maculo-
sum.

Quæstiones.

1. *Quodnam tigridis nutrimentum
sit?*

Resp. Vivit ex rapto, Cervos, boves oves,
equos, & canes invadit, interimit ac devo-
rat. Elephantem etiam aggreditur, unde ro-
bustior Elephanto, ac ferocior leone dicitur.
Neq; hominibus parcat, sed persequitur eos,
& quos superat, discerpit. Eo tempore præ-

M

cipue,

cipue, quo catulos alit, adoritur homines, si prius occurrant, quam animal brutorum.

II. *Quanam tigridis magnitudo?*

Resp. Maximum equum refert. Ungues habet aduncos, dentes acutos, pedem multifidum, oculos igneo splendore micantes, currim variis maculis distinctam. Tantum pulchritudine inter gresilia praeferat, quantum inter volatili apavo.

III. *Quanam tigridis generatio?*

Falso creditur omne genus tigridum foemineum esse, nec coire cum ullo mare, sed ex vento concipere. Capitur enim nonnunquam mas, etsi rarius. Raro autem capitur, quia visis venatoribus, catulis relictis, in fugam se conjicit: famina vero catulis adstat, & animo mæsto à latis venatoribus irretita capitur.

IV. *Quid de sensibus tigridis?*

Olfactu valere dicitur, ut vix primas in sensu hoc concedat alteri. Historia refertur de venatore & tigride. *Venator observat cubile tigridis, cum pradae sectatur, catulos eripit & fugit. Bestia rediens odore investigat, quo fugerit venator cum catulis & stupenda celeritate ipsum insequitur. Venator advertens non abesse procul tigridem, unum è catulis projicit in viam.*

viam. Hunc illa reportat, & in cubile refert. Ocyus redit, reliquos etiam repetens. Venator et si equo insidens quam maxime fugiat, vix tamen unum retinet.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Armenta & greges infestat, nec homines ab ea tuti. Quærit nidos in domibus & casis, & in barbaros illos continuo facit impetum. Nec arbores asyla sunt, quas hi conscendunt. Fugientes enim insequitur, deijcit ac lacerat. Catulos amat vehementer & ad imaginem eorum lætatur. Hinc venator, quem insequitur ob ereptos catulos, interdum sphasas vitreas insequenti objicit. Hæc, imagine quam speculum reddit, delectatur, catulosque inesse putat. Sed cum spharam pedibus confringit, ut plenius fruatur catulo, delusam se cernit, venatoremque denuo petit. Hic alias subinde sphasas objicit, bestiamque deludit, donec vel navim vel civitatem ingredi liceat.

VI. Quid de locomotione:

Tantæ velocitatis est, ut similis dicatur Zephyro genitori suo. Cursu facile superat hominem velocissimo equo insidentem. Et navim usque ad milliaria triginta insequitur per littora, quâ aufugit læsor, Obviis autem

quibuscunque hominibus & feris atrox est. Maximè verò famelicæ horribili illa pollent velocitate & ferocitate. Pastæ dicuntur tanta esse ignavia, ut à gregariis etiam canibus in fugam agantur.

VI. Quanam propria tigridis affectio sit?

Resp. Rancatus. Historiam describit Gesnerus, in qua hæc inter alia. *Necessitate cogente tandem ars inventa est, quâ tanti sanguinis penas lueret. Exploratis angustis semitarum, quibus è cavernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat, iter scissum est. Excavatam scrobem tratribus & egestâ terrâ, parte supervacua dispersâ, straverunt. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foveam, & sudibus acutis in scrobis fundo fixus inhaesit. Rancatu suo universam obtundebat viciniam, & montes illo stridore reboabant. Saxis ingentibus è fossæ superciliis in eum sudibus infixum dejectis peremptus est.*

Axiomata.

1. Tigris ferocior leone est.

Oppida invadit, & equos, porcos, & canes adoritur ac devorat. Navim in orâ si prospexerit, prosequitur eam, ut, si quis in terram se conferat, devoret. Insilit quandoque in na-

in naves, & homines abripit. Aliquando tygris cohortem militum aggressa est, & in medio omnium dilaceravit unum Hispanum, tres Indos, tutaqve & immunis evasit. Carnis humanæ avidissima fertur.

II. Tigridi discretio hominum est.

Parcit albis, necat nigros. Æthiops quidam servus cum somniasset à tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prora se abscondit. Rogatus à Domino causam, somnium nocturnum enarrat; cujus veritatem illa ipsa nocte eventus probavit: omnibus enim dormientibus, tigris in navim insiliens, ceterisq; qui plus quam triginta in navi jacebant, intactis, sub prora miseri Æthiopis apprehendit latus & abripuit. Nierembergius statuit, tigridem parcere Hispanis, invadere Indos, & inter multos Europæos internoscere barbarum.

CAPUT VIII.

De Eqvo

Præceptum.

Eqvus est brutum quadrupes hinniens, generosum, docile, fidele, humanis usibus maxime aptum.

Quæstiones.

I. Quodnameqvi nutrimentum sit?

M 3

Nutri-

Nutritur gramine, fœno, paleis, avenâ & hordeo & aliis. Gramen autem ac fœnum firmum nutrimentum non dant, sed avena & hordeum. Hordeum tamen magis præbendum iis, qui exercentur, quàm otiosis. Et cum magna hordei sit ariditas, pariter & avenæ, madefacienda hæc pabula sunt, ne exsiccantur equi. Frustum panis nonnunquam iis offerri salubriter, vidimus, partim ut reficiantur, partim ut in labore perdurent. Aquam turbidam & crassam suavius bibunt, quàm clarâ & puram. Quanquam reperiantur, qui turbidam aquam fastidiunt, fortassis ex consuetudine.

II. Quanam equi magnitudo sit?

Magnitudo corporis nota est. Commendantur autem altiores, si robur respondeat, corpusq; musculorum densitate nodosum sit. Habendo etiam corporis mediocris optima est, quæ inter obesam & macilentam media est. Caput laudatur erectum: & exiguum præferatur magno. Oculi sunt magni & prominentes. Aures breves, erectæ, acutæ & explicatæ, collum mediocre, nec longum nimis, nec breve. Dentes numero sunt quadraginta, & in molares & caninos & incisores dividuntur: à septimo anno ad octavum demum omnes adsunt. Et collo juba prominet, quâ valdè superbi-

perbiunt & gloriantur. In pectore laudatur latitudo, & ad formam, & ad robur, & ad firmiores gressus. Dorsum quidem probatur crassum & latum, si tamen spina paulo sit elatior, commodius præstat equiti sedile. Venter sit moderatus, non nimis amplus. Latera laudantur demissiora, oblonga, & supra ventrem turgidiuscula. Femora sint nervosa, clunes maximæ, rotundæ, solidæ. Cauda proluxa sit, densa, fetosa & crispa, longitudine totum ferè corpus æquans. Pedum præcipua habenda ratio, & militi & agricolæ, & peregrinatori. Nec color negligendus, ubi niger præfertur albo, animumque fortem ac generosum indicat.

III. Quid de generatione equi?

Æ. Salacissimum animal equus est. Mas tanto libidinis furore agitur, ut vel odore equarum percepto nulla vi cohiberi possit. Et equarum famosior est salacitas, quam equorum. Generant autem per totam fermè vitam, ad annum usque quadragesimum. Pariunt stantes & quidem singulos. Optima ad congressum ætas est ab anno sexto ad vicesimum usque. Partum edunt mense duodecimo. Ex vento non concipiunt, ut fabula vulgi est. Mas & fœmina congrediuntur in conspectu etiam hominum, atque in rabiem ferè vertuntur.

Virgilius ait:

*Nonne vides, ut tota tremor pertentet equo-
rum*

Corpora, sit tantum notas odor attulit auras?

At neq; eos vel frena virum; nec verbera seva;

*Non scopuli rupesq; cava, atq; objecta retar-
dant,*

Flumina, correptos unda torquentia montes;

IV. *Quid de sensibus equi?*

R. Videre noctu dicuntur equi, leones, lupi, caprae, feles, & quicumque noctu pascuntur. Sed falsa est opinio, in experientia fallaci fundata. Objecta nisi fuerint illustrata, à nullo animali cernuntur. Odoratu potius valent maximè, unde mares foeminas olfactu percipiunt. Odor porcorum ingratus valde equis est, sicut suilla omnia. Et fœtore extincta lucerne abortiri possunt, non secus ac ipsi quoq; homines.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp. Amicus ac fidelis homini est. Augetur amor, si hominem habet benefactorem. Liberaliter enim à Domino tractatus, tanta cum persequitur benevolentia, ut pro salute ejus vigilet. De Mithridate dicunt, quod somnia capiens, non satellitibus modo, sed etiam Tauro, Equo, & Cervo, custodiam sui commiserit. Ad-
v gila-

vigilarunt bruta hæc, & quodam adventante, regem taurus mugitu, equus hinnitu, cervus sua voce, è somno excitantur. Nec desunt exempla, ubi mortuis Dominis, mortem sibi ipsis intulere equi pertinaci inedia.

VI. Quid de motu equi?

Motus celerrimus est præsertim in planitie. Hinc peregrinantibus, negotiantibus ac præstantibus maximè inservit. Patria autem attendenda tellus est, cum alia terra alios alat equos. Abundant equis regiones omnes. *Ungaria, Bohemia, Polonia, Germania, Dania, Norvegia, Turcia.* Sed ob pernecitatem pedum celeberrimæ sunt Turcici
Hinc versus:

*Turcus acer campis, parvis contentus, obesus
Tergore, perlato celeri pede fertur agellos
Sed plerumq; suis [ut fertur] testibus orbis.*

VII. Quenam propria equi affectio sit?

Resp. Hinnitus. In pugnam cum ducitur, hinnitum magnoq; impetu in hostes irruit. Solus cum relinquitur in stabulo, hinnit, sociosque requirit. Libidinis stimulis cum agitur, hinnit, affectusque vehementiam indicat. Ex hinnitu equi Darius factus Rex

M. 5

est.

est, juxta Herodotum. Mortuo eum Cambyse statutum est, ut magnates equis suis deberentur in suburbium, & rex crearetur, cujus equus primum binniret. Nocte precedente Darii servus equam adduxit præstantissimam, & loco certo alligavit. Mox Darii equum adduxit & cum equa illa commisit. Hinc advenientibus Magnatibus & de futuro rege cogitantibus, binnit primo omnium equus Darii. Congressam enim petebat, & libidine suâ Domino imperium impetrabat.

Axiomata.

I. Equus generosus ac fortis est.

Acriter pugnat mordendo, calcitrando, saliendo, ac toto corpore. Erigit jubam, spumam ore emittit, nates inflat, maxillas huc & illuc torquet, terram ungulis fodit, fremit & hinnit. Hostem & equorum adversæ partis voces agnoscit, & nec sonantibus tubis, nec fulgentibus gladiis ac clypeis terretur. Hanc animi generositatem Scriptura describit apud Jobum verbis magnificis. Numquid dedisti equo fortitudinem? Numquid induisti collum ejus tonitru? Numquid terrebis illum, sicut locustam? Robur naris ejus terror. Fodiunt vallem, & gestit fortitudine, egreditur in occursum armorum. Deridet pavidum, nec formidat nea revertitur à facie gladii. Super eum sonat pbaetra,

obaretra, femur lanceæ & hastæ. Cum impetu & irâ fodit terram, neq; credit, quod sit sonitus buccinæ. Inter buccinas dicit, Euge, & eminus odoratur bellum, commotionem principum & clamorem.

II. *Equus superbus est.*

Phaleris ornatus seipsum circumspicit, miratur dona, & incessu superbo se ostentat. Pugnâ actâ cum victor evasit, gestit audacius, & insolentius effertur, inque ipso incessu vehementer superbit. Victus autem si fuerit, dolet, & se ipsum cum rectore suo contemnit. *Bucephalus Alexandri Magni neminem alium, quàm Alexandrum, regis ornatus phaleris recepit in sedem. Idem verò nudus equisonem etiam ferre recusavit. Et observant accurate equi Dominos, peritis ac præstantioribus fidem præstant & obsequium, imperitis & abjectis viribus omnibus repugnant,*

III. *Equus docilis est.*

Agnoscunt equi humanas voces, sistunt, currunt, vadunt quò jussieris. Militandi artem & saltationes, eos didicisse constat. Egregiè Scaliger doctum equum, deformem aliàs depingit. *Equum pusillum, deformem circumducebat Agyrta quidam: cujus jussu atq; etiam suo interdum nutu ille omnia faceret. Ambulare*

bulare, succus sim properare, currere, saltare vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus sedentem: anteriores pedes ad pateram ferre. Pelvim seu malluvium cruribus sustinere, quasi à tonsore lavaretur, qualem pictum vidimus asinum cucullatum. Humi sese sternere; projectum atq; etiam porrectum jacere; ciliorum compressione annuere. Caput adheri nutum attollere: in terga vertere: supinus ostendere, quo corporis situ mulieres ineuntes admittant virum.

IV. *Ex equi putrescentis medulla vespas & crabrones nasci fabulosum est.*

Etiam cadavera & stercora eqvorum prodesse scribunt. Emortuo eqvo vespas & crabrones fieri dicunt: & è fimo scarabæos. Sed advolare Scarabæos ad fimum vidimus: generari inde, nec novimus, nec admittimus. Cadavera eqvorum viderunt omnes: abjisse in vespas & crabrones, nemo è nostris observavit. Rectius D. Franzius ait: *vespæ & crabrones perhibentur nasci ex exanimato corpore equi, ut ex cadavere bovis apes, quod aliter tamen accipiendum vix erit, quam quod illud genus animalculorum gaudeat humorem suum genitalem, vel ovula sua deponere in ejusmodi cadaveribus.*

CAPUT IX.

De Bove

Præceptum.

Bos est brutū quadrupes, mugiens, animosū, robustū, libidinosum, homini multū inserviens.

Quæstiones.

I. *Quodnam bovis nutrimentū sit?*

Resp. Nutritur gramine, scæno, paleâ, hordeô & aliis. Panem avidè captat ac devorat. Amat nemora, & frondibus delectatur & arbutis, quibus pingvescit, & reliquiis ciborum adeo pingvescere dicitur, ut ne incedere quidem amplius queat. Nierembergius scribit: *in provincia Aden, boves, equos, camelos & oves piscibus vesci. Idem autor est nonnullos duporum instar esse carnivoros. Et fieri posse tantam palati mutationem, ut à pastu ad rapsum, à gramine ad greges se vertant bruta. Sic ut alienum non sit, carnivora quoq; herbis, fructibus ac terrâ ali.* Aquam bibunt & libentius claram, quàm turbidam.

II. *Quanam bovis magnitudo?*

Eqvo haud cedit magnitudine. Frontem habet validam, pugnaq;ve idoneam. Cernua gerit bina, majoraq;ve castratus, minora taulus. Collum est robustissimum, corporis color varius, & ungula bifida. Boves Indici unicornes & solipedes dicuntur. Laudatur nobis bos, *si vultus sit minax, si pedes anteriores*

teriores fortiter figat, si terrā fodiat, si cornua a-
fericdū in prōptu habeat, si cauda erecta, & modi-
cè incurvata sit, ac longitudine corpus totū aq̃uec

III. *Quanam bovis generatio?*

Libidinosum animal est, sed non æqvè o-
mni anni tempore libidine flagrat. Optimum
congressus tempus est, medium veris. Et li-
cet primò ætatis annò generare incipiat, ta-
men ante tertium annum admittendi non
sunt. Sicut nec, qui duodecimum annum
excesserunt, fœcundi admodum sunt. *Duo*
tauri vaccis septuaginta sufficiunt, quia gravi-
dæ eos non tolerant. Non autem tolerant,
quia percussione uteri sequitur dolor, dolo-
rem fuga congressus.

IV. *Quid de sensibus bovis?*

Tempestatum præscium esse ferunt. Odo-
ratu nempe præsentire mutationes aëris. Alias
simplex animal & stolidum bos est: parum
sensibus externis, parū internis valens. Usus
boum in agris potius, quàm in urbibus est.
Unde proverbium; *bos incivitate*; de
eo, qui præter meritum evehitur ad honores.

V. *Quid de appetitu & affecti- bus bovis?*

Intemperans ac valdè libidinosus est. Hinc
ingens taurorum pro vaccis prælium. Armen-
tadi-

diversa cum sunt, tauri à grege secedunt, & alii in alios mugiunt. Propiores facti, infesto vultu se intuentur, ignem naribus spirant, terram pedibus spargunt, & effreni impetum pugnam ineunt. Ambiguâ clade tamdiu concurrunt, donec victoriam retulit alteruter. Victor cervicem jactat, & magis jam robori suo confidit, ad gregem revertitur, ac magna ferocitate exultat. Grex arrectis caputibus adstat, & hunc taurorum & vaccarum regem vehementer perhorret.

VI. Quid de motu sciendum?

Resp. Tardus incessus & piger bobus est. Hinc aratro aptiores quàm bigis aut quadrigis sunt: juxta proverbium: *Equus in quadrigis, in aratro bos.* De eo qui adhibetur ad negotium, ad quod natus & educatus est. Germanicè: *Einem Münch ist nitrgend besser / denn im Kloster.* *Einem Diebe nitrgend besser / denn am Galgen.* Caret tamen lege necessitas. Hodie enim trahunt quandoq; currum bos & equus, ut causæ sociæ: Sed non absq; utriusq; damno, dum equum retardat bos, bovem impellit equus.

VII. Quanam propria bovis affectio?

Resp. Mugitus. Vaccas ad se se vocat bos mugitu

gitu. Ad pugnam rivalet provocat mugitu. Victoriā promittit ſibi, cum validiorem ſuum, quā hoſtis, ſentit mugitum. Et redux proſtrato hoſte ſe victorem eſſe indicat mugitu. Sylvæ reſonant ſapè. Et vox aſcenſu nemorum ingeminata remugit.

Axiomata.

I. Bos indigena melior peregrino eſt.

Alendi ſiſunt boves, ob uſū arādi præſtātor eſt domi natus, quā è Polonia aut Helvetica adductus. Helvetici boves cōmendantur à teneritudine carnis: Ungarici à pingvedine, Polonici à firmitate nutrimenti. Præferimus hos noſtris ob palatū, ſi maſtandi ſunt. Sin alendi ad domeſticos uſus, domeſticos præferimus iſtis. Non enim aquæ, non pabuli, non cæli mutatione tentantur. Neque conditionibus loci inſtantur, ſicut cum è planis in montana & è montanis in plana & campeſtria trāſeruntur.

II. Bos homini inſervit carne, lacte, corio, cornibus & operâ.

Bovis vox & pro vitulo, & pro caſtrato, & pro tauro, & pro vacca ſumitur. Vaccam notat, cum Livius dicit: *Bove eximia capta de grege*. Hinc illæ utilitates, quāquam non omnesejus dem ſexus, Caro vituli tenera eſt, boni ſucci, ſvavis ſaporis, & facilis coctionis, Crasſior

Crassior autem taurorum & vaccarum ac difficilis coctionis, imprimis seniorum. Lac bubulum boni est odoris, dulcis saporis, & bene nutrit, sanguinem auget, ac corpora pingvia reddit. E corio calcei fiunt opera lutoris. E cornibus fistulae, pectines, utensilia. Olim adhibebantur boves in triturando, quia circumducti in area, granula e culmis excutiebant. Hodie agricultura in seruiunt ad aratra aptissimi.

III. *E cadavere tauri apes nasci, fabulosum est.*

Sententia communis est, e cadavere tauri nasci apes, sicut e cadavere equi crabrones, e cadavere hominis serpentes. Non observantur haec in nostris cadaveribus, sed creduntur in gratiam autorum. Multa tauro- rum cadavera habuimus, paucos ante annos, cum miseranda gregem infestaret lues. Apes inde natas nemo vidit, & nemo de hac generatione cogitavit. Maneat alta mente repositum illud D. Franzii: *Sine dubio mens Dei in prima creatione fuit, & adhuc hodie est, ut generationes similium specierum non nisi ex similibus speciebus certissima & constantissima perpetuaque regularitate conserventur.*

ZOOLOGIA
CAPUT IX.
De Asino.

Præceptum.

Asinus est brutum quadrupes rudens, tardum, stupidum, libidinosum, famis, laboris, & verberum patiens.

Quæstiones.

I. Quodnam asini nutrimentum sit :

R. Exiguo & qualicunq; contentus est pabulo. In viis enim, carduis, tribulis, spinis, & aliis vilissimis plantis vescitur. Unde carduos asino acetarii loco esse dicimus: *Disteln sind des Esels Salat.* Lautissimè eos alituri, fursures hordeaceos aut triticeos exhibent. Potus est aqua turbida: unguentis offenditur. Hinc proverbium: *Asinus in unguento.* De eo, cui offertur, quod nec amat nec novit. Ut si qui dono det militi librum, pastori gladium.

II. Quanam asini magnitudo sit :

R. Dantur minores eqvo, dantur æquales eqvo. Aspectu asinus turpis est: aures habet longas ac latas, nec respondentes proportioni corporis. Labra sunt crassa, caput magnum, cutis dura, densa ac solida, ut fustim vix sentiat. Duri etiam in cute sunt pili, & lasificio inepti. Cor habet magnum: unde

timidus.

timiditatem colligunt. Color murinus ei vulgaris est: cauda eandem penè longitudinem habet, quam corpus.

III. *Quid de generatione asini.*

Resp. Salacissimus est asinus, membrumq; genitale enorme habet. Parit mense duodecimo, & lac habet crassissimum. Fecundus admodum est, quia maturè incipit coire, & coit tota vita, usque ad ætatis annum tricesimum. Coiturus horrido clamorè fœminam advocat. Rudere enim asinorum vox est, etiam cum blandiuntur.

IV. *Quid de sensibus notandum:*

Resp. Auditum habet acerrimum. Rationem hujus dant prolixitatem aurium. Sic enim sonum à longo etiam editum facile percipit. Sonos tamen non discernit, unde non tam ad voluptatem quam ad necessitatem sensu hoc excellit. Alias stupidum animal est, nullius disciplinæ capax. *Quidam à tyranno, indictâ penâ, cogebatur, ut informaret Asinum.* Provinciam recusare non potuit, sed decem annos expetiit ad hoc negotium. Admonebatur à nonnullis, ne hoc quidem tempus sufficere, sed prorsus indocilem esse asinum. Respondebat: *novi equidem, sed interea vel asinus, vel ego, vel tyrannus vel nos omnes simul moriemur.*

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Ex. Intemperans & libidinosus est. Pullos ardentet amat, & in necessitatibus defendit. In pericula si incidunt, per aquam & ignem ruit opem laturus. Timidus insuper est valde & patiens laborum. Non calcitratur, nec repugnat admodum, licet plus oneris imponatur, quam ferre queant humeri.

VI. *Quid de motu?*

Motus tardus est. Unde animal ignavum, pigrum, iners & segne dicitur. Neque cedit asinus hominibus, sed pergit viam, hominesque ejectat. Naturale autem asino est, aurículas subinde movere. Hinc cum refertur aliquid asino adstante, annuere videtur ob motum auricularum. Proverbium datur: *Asinus aurículas movens*. De eo, qui, cum nihil intelligat, nutibus ita alludit, aridetque ac si probe teneret omnia.

VII. *Quenam propria asini affectio sit?*

R. Rudere propria asinorum vox est. Ovidius ait:

Ut rudie à scabra turpis asella mea.

Rudit nempe post laborem, cum latatur de re benè gestâ. Rudit cum sceminam cernit, & voce horridâ blanditur. Et rudere non desinit, etsi auro & argento exornetur.

Axiomaia

I. *Asinus asino pulcherrimus.*

Etiā deformes buccæ suos habent baf-
atores. Asinus amat asinum & sus suum.

Comicus sic effert:

Res mira non est, ista si sic proloquar,

Ipsi, nobis si placeamus invicem,

Pulchrag, nati si videmur. Nam, & canis

Pulcherrimus cani videtur, hos, bovi:

Asinus asello pulcher est, & sus sui.

II. *Asinus patienter fert onera.*

Dorso imposita onera vehit in urbem ac
reportat. Magnitudini cum videtur im-
par, non abnuī valde, sed aures tantum
demittit.

III. *Onager pullis propriis vim
infert.*

Onager sylvestris asinus est, & structura
corporis cum asino domestico convenit.
Moribus differt quodammodò, cum primis
amore erga foetum. Oppianus ait: Ona-
ger ex emulatione & rivalitate tanto perē labo-
rat, ut sui pulli de matre sint ei suspecti. Itaq;
femina parienti proximus assidens, partum
expectat, etsi femina editur, amat partum, &
lambens ipsum lingua conformat: si autem edi-
tum marem videt, tū sanè animo incitatur &

ex aegritudine laborare incipit, quod alter mater natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quae propter furienti animo & prompto pullorum te-
sticulos aggreditur abscindere: mater etsi pari-
endi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio
contra patrem auxilia molitur. O me miseram,
inquit, quae partum edidi infelicem ob scelus pa-
ternum! O filium hoc miseriorem, quod non un-
guibus Leonum, sed plus quam hostilibus patrio-
dentibus ob rivalem invidiam castratur.

IV. Ex adulterio asini & equae fit mulus?

Mulum vocamus eum, qui asinum habet
patrem, equam matrem: qui partim patri,
partim matri similis est: magis autem patri,
quam matri, cujus etiam refert vocem. Ha-
bet magnitudinem equi, aures asini, & cor-
pus macilentum. An generet ac pariat, liti-
gant autores. Aristoteles statuit, concipere
quidem posse aliquando mulam, sed nutrire &
in finem perducere non posse. Marem verò putat
generare posse, cum calidioris sit naturae, quam
femina, quae nihil corporis per congressum ad ge-
nerationem conferat. Scribit autem Columel-
la Africa regionibus mularum fetus adeò non
prodigiosos haberi, ut tam familiares sint incol-
lis quam equarum. Sic distinguenda sunt loca,
ut constet veritas. Multi multa negant, vel
quia

quia non observarunt, vel quia ad principia referre nequeunt.

CAPUT XI.

De Alce.

Præceptum.

Alces est brutum quadrupes, velox, simplex, stolidum, flebilem habens vocem.

Questiones.

I. Quodnam nutrimentum alcis sit :

R. Nutritur gramine & feno. Cibus simplex simplici animali datus. Germanicè dicitur *Elendr* / vel à morbo, vel à voce. Vocem enim edit miserabilem, undè non incepte id nominis ei impositum. Et Gesnerus ait, *verè miserum est animal, si erodendum, quòd sæpè audivimus, quotidianum ei morbum comitalem ingruere, à quò non prius levetur, quàm dextri (si benè memini) posterioris pedis ungulam auriculæ sinistræ immiserit : quod ego, si sit, fortuito fieri suspicor, convulsus & dis-* tortis morbi magnitudine membris.

II. Quid de magnitudine :

R. Major est cervo & hirsutior, cornua habens porrecta in tergum, in primo egressu exilia & rotunda, in recessu lata, è quibus sellæ, cochlearia, aliaque formantur. Un-

gulam habet ut bos bisulcam. Ungula hæc in magno est pretio, quia medetur epilepsia.

III. *Quid de generatione?*

Resp. Salax est, & gregatim degit. In sylvis Borussia & Illyrici habitat, locaque frigida amat. Singulos pariunt, nec fecunditate adeò celebres sunt.

IV. *Quid de sensibus?*

Resp. Sagacissimum animal dicitur. Hominem enim olfactu percipit per longum intervallum. Hinc ex metu in foveas & profundos specus sese conjicit.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Res. Venerem valdè appetit & pullos amat. Propriæ gentis etiam amans est, unde gregatim incedit.

VI. *Quid de motu?*

Res. Motus velox est, instar cervorum. Hinc monente Gesnero, alcem cum fera illâ, quam Reunthier vocant, confundunt, eamque tanta celeritate esse contendunt, ut plus die uno conficiat, quàm equus tribus, imprimis super glaciem aut nivem an dem Schlitten.

VII. *Quanam propria ejus affectio?*

Resp. Miserabilis vox. D. Franzius ait: *vocem edit, ut ipse ex animali audivi, admodum flebilem*

abilem & miserabilem, adeò ut si non confite-
retur, existimaretur esse infans. Et hinc inve-
nit nomen, & dicitur apud Germanos Elend id
est, miserum.

Axiomata.

*Alcis motus rapidissimus, signema-
tum est.*

Scaliger ait: vehiculo iunctum inoffenso te-
nere super glacie quatuor & viginti horarum
spatio trecenta germanica milliaria transmi-
tere cursu scribunt. Tanta vires, tanta perni-
citas, tanti spiritus, tanti pertinacia. Hoc nos
neutiquam affirmamus. Virum enim nobilem ca-
rere decet, & crimine mendacii & criminis suspi-
cione.

II. *Ungula alcis medetur epilepsia.*

Auro & argento includitur, ac de collo
puerorum suspenditur & magna cum fidu-
cia gestatur. Sed cum morbus vehementissi-
mus sit, plura medicamenta, eaque interna
adhibenda sunt. Scio, inquit Gesnerus, id non
raro profuisse, sepius tamen frustra tentatum.

CAPUT XII.

De Cervo.

Præceptum.

Cervus est brutum quadrupes, velox,
N 5 timidum,

timidum, rancorem edens, & cornua habens quotannis decidua.

Quæstiones.

I. Quodnam cervi nutrimentum sit:

R. Vescitur frugibus, oleribus, graminibus, aliisq; agrorum & hortorum fructibus. Incredible damnum infert agricolis, olitoribus, vinitoribus. Unde Laurembergius exultantem cervam sic describit: Ich weiß von keiner Haußsorge/meine SpeiseKammer finde ich allenthalben / wenn die Wälder mit grünen Zweigen / Blättern / Grasse/wolriechenden Blumen erfüllet und bedeckt seyn. Mit kurzen: Ich habe Speise die fülle ohne Geld/ und meinen Tisch allezeit gedecket.

II. Quid de magnitudine:

Resp. Magnitudine & pulchritudine corporis excellit. Multum superbit cornibus suis, solidis, in ramos sparsis, & quotannis deciduis. Cornua autem habent mares, non femellæ. Facies illi carnosæ, nasus simus, collum oblongum & gracile. Aures sunt veluti scissæ ac divisæ, cor magnum, in quo os peculiaris virtutis reperiri censent. Cauda brevissima est, de qua memorabile id dicunt, quod venenum contineat, quod potum syncopen & mortem inferat. Sed fellis substantia

Substantia est, quod vel flavus ille color indicat. Neque in omnibus deprehenditur cervis, sed paucissimis.

III. *Quid de generatione:*

Salax animal cervus est. Libidinis tempore mares efferuntur, homines atrociter invadunt, seipsos etiam mutuis vulneribus ad mortem usque conficiunt. Fit hoc in fine mensis Augusti, quo tempore Arcturi sidus cum sole exoritur. Fœminæ libidine tentatæ maribus obediunt, extra libidinem fugiunt eos. Sæpè magna celeritate mares insequuntur fœminas, easque inexorabiles ad consistendum prioribus pedibus amplectuntur, & in ipsa coeunt fuga. Post illud tempus mares à fœminis separantur, & quisque seorsim pascua quærit. Absque difficultate parit fœmina, pullosque ad prærupta ducit, saltum iis monstrat, fugamque capeßere docet.

IV. *Quid de sensibus:*

Ref. Odoratu plurimum valere dicunt cervos. Hinc cavernas, in quibus serpentes latent, adire, vehementer suspirare, & spiratu hoc narium serpentes extrahere, extractos pedibus conterere, in frustra lacerare, & omnia devorare. Sed rem, non nisi in libris visam, memorant. Non vescitur carne
cervus,

cervus, neque serpentis, neque piscis, neque bovis. Abundant cervis regiones nostrae, neque serpentes nobis desunt. Extractio ista à nemine hactenus observata est. Neque extractionis ratio explicari potest. Cervi spiritus invitum atque renitentem serpentem nunquam traxerit. Et cur non canis, lupus aut equus praeſtaret idem.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Ante Arcturi sidus temperatissimi sunt cervi, sed orto eo salacissimi. Tunc amori indulgent, foetum procreant, procreatum suo tempore amant. Timidum autem animal est, causam cordis dant magnitudinem. In magno enim corde calorem dispergi, in parvo colligi credunt. *Sed non omnia parvi cordis sunt audacia; nec omnia audacia sunt parvi cordis.* Cor canis magnum est; & canis timidus non est. Magnum est cor hominis, sed non timidus homo. Inter ipsos homines maximi cordis qui sunt, timidissimi non sunt.

VI. Quid de motu sciendum?

Resp. Velocissimum habet motum. In fuga semper quiescit, & stans longissimè respicit. Canes aut venatores cum sentit appropinquare, fugam capit. Nierembergius inter miranda obsequia, quibus sanctos homines vene-

erentur bruta, refert sequentia. Timi-
sum animal cerva, dum venatorum tela
utia fugeret, ad Bassanum Episcopum Laudem-
m se recipit: qui persequébantur, miraculo ob-
stupfacti steterē. Quidam verò licentiùs acce-
ns, eam de manu Episcopi eripere voluit: sed
se præceptis à Diabolo vexari capit. Episcopus
autem, qui bestiam blandè amiceq; exceperat,
clementer fuerat tutatus, nec in hominis vi-
entiam irasci potuit, ab immundo spiritu op-
pressum miseratus, incunctanter pristina restitu-
sanitati. Idem igitur & tutela fidem & pati-
entia benignitatem servavit, amicis inimicisq;
iuxta favens. Nos istud Scaligeri repetimus:
irum nobilem carere decet & crimine mentla-
ii & criminis suspicione.

III. Quenam propria cervi affe-
ctio sit?

Resp. Vox cervorum iancor est. Tunc cum
primis cum libidinis aguntur stimulis. Nunc
elato capite, nunc ad terram demisso, rati-
ore illo mares convocant fœminas. Alias
glocitare dicuntur, cum sitibundi frigi-
dam petunt. Huc scripturam respicere
volunt, cum in ista erumpit verba rex Da-
vid. Quemadmodum cervus glocitat ad tor-
rentes aquarum, ita anima mea clamat ad te
Deus. Sicut anima mea ad Deum, ad Deum
vivum,

vivum, dicens: quando veniam, & apparebo
toram Deo?

Axiomata.

*I. Cornua quotannis abjiciunt
cervi.*

Ornamenta & armamenta cervorum sunt cornua. Anniculis nondum nascuntur, quoddam tamen initium prætuberans, quod breve hirtumque est, habent. Bimis cornua produnt simplicia & recta, trimis bifida: quadrimis trifida: & sic deinceps usque ad annum sextum. Post similia semper exeunt, ut ramorum numero ætas dignosci nequeat. Numerosiora tunc cornua non sunt, sed crassiora. Ejiciunt vero quotannis sua cornua, ne oneri sint. Interdum ramis arborum implicantur & vi avelluntur. Sed antequam cadant, nova prius subnascuntur cornicula. Postquam cecidère, occultant sese cervi, quia & ornamenta & armamenta sua amiserunt.

II. Cervus multiplicem homini præstat usum.

Placent multa è cervis: caro, pellis, pinguedo, cornua & alia. Melancholicis & senibus quidem non admodum proficua caro est. Difficulus enim coquitur, succum melan-

anchoolicum confert, & hepar atque lienem obstruit. Sanguineis autem & juvenibus firmum præbet nutrimentum. E pelle vestes conficiuntur, pinguedine lentigines curantur, cornibus venena expelluntur.

CAPUT XIII.

De Capro.

Præceptum.

Caprer est brutum quadrupes, vocem debilem ac sonoram habens, libidinosum, timidum & multiplicis usus.

Quæstiones.

I. Quodnam capri nutrimentum sit.

Resp. Vescitur graminibus, scæno & foliis ac fructibus arborum: corticibus arborum & fruticum summitatibus delectatur maxime. Dignum notatu est, quod ex Hippocrate de capra memorat Sennertus: *Alatur capra herbis quibusdam purgantibus: lac capre illius bibat nutrix, fiet ut infans qui lac sugit, inde purgetur.* Ubi primo in ventriculo capræ herbæ illæ mutantur in chylum; ex chylo fit sanguis in hepate, ex sanguine in mammis lac. Lac hoc ubi nutrix bibit, rursus fit ex lacte in ventriculo nutricis chylus, ex chylo sanguis, ex sanguine lac: lac hoc sugit infans & purgatur. Atque ita vis purgatrix cum sua

suo subjecto proprio & spiritu in tot mutationibus integra & incorrupta manet.

II. *Quid de magnitudine?*

Resp. Corporis statura egregia est. Commendatur qui est pugnacior, animosior, robustior magni corporis, mollioris pili, coloris albi, capitis parvi, brevis cervicis & colli, cui crura sunt crassa, costæ firmæ & coxæ amplæ. Imprimis barba & cornua observentur, quæ quò majora fuerint, eò majorem hirco dant auctoritatem. Tam valido ictu ferit interdum hircus, ut asserem aut scutum obtentum perforaret, hominem verò ipsum prosterнат. Ac quoties contravenientem pugnamque indicantem cernit, paratus est, & prævenire conatur. Capra uberis est maximi & lacte abundat. *Si quis capram barba apprehensam è grege trahat, cetera stupent, & quid rei agatur admirabunda spectant.*

III. *Quid de generatione?*

Resp. Animal libidinosum est hircus, ac pro fœmina pugnam init acerrimam. Septimum agens mensem coit, & ad generandum habilis est. Dum alitur uberibus matris, matrem stupro supervenit. Quinquennis parum idoneus habetur implendis fœminis. Senescit enim maturè, nimia libidine exhau-

exhaustus. Capra etiam coire incipit mense septimo, dum lacte materno adhuc alitur. Optimum admissuræ tempus est mensis Novembris, ut Martio turgescuntibus virgultis pariunt. Pariunt maxima ex parte binos, nonnunquam etiam ternos. Et ubi major cœli clementia & pabuli copia, anno bis pariunt.

IV. Quid de sensibus:

Resp. Capra natura sua frigoris impatiens est. Pestem impendentem, terræ motum, cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentire. *Æliano dicitur.* Sed admodum dubitamus, de hæc sensuum excellentia. Sicut nec illud admittendum, acutissimi auditus esse capras, & non tantum auribus, sed & quadam gutturalis parte audire. E nostris nemo id observavit hætenus, & fortassis nemo observabit unquam.

V. Quid de appetitu & affectibus:

Resp. Magna in capris libido est, adeò ut & in tenerrimam cadat ætatem. Hinc celeriter ante sextum annum consenescent. Et vita hircis caprisque brevis est, nec decimum facile superant annum. Hædi matres amant & circa eas lasciviunt.

VI. Quid de motu?

Resp. Caper natura mobilis ac velox est. Capræ
O saltan-

saltantes, adeò perspectæ cunctis sunt, ut & meteoris cuidam dederint nomen. Quidam capræ lacte nutritus, cum adolevisset, semper saltare suevit. Sicut ille, qui à cerva educatus fuit, fugientes cervos summa pedum pernitate insecutus est.

VII. *Quanam propria affectio?*

Resp. Vox debilis est ac sonora. Nomen quando recordamur, proprium non datur. Consistendum igitur in voce debili, molli ac remissa. A grege si ducitur capra, uno tenore clamat, ac desiderium indicat.

Axiomata.

I. *Caprea capro præstantior.*

Capri nomen nunc totum notat genus caprinum, nunc unam speciem. Speciem cum exprimit, caprea capro præstantior est. Tunc enim differunt *caper*, *hædus*, *hircus*, *capra*, *caprea*, *capella*, *ibex*. *Caper* est mas castratus: Ein geschnittener Boock. *Hædus* est mas juvenis ein ungeschnittener Böcklein. *Hircus* est mas non castratus ein ungeschnittener Boock. *Capra* est fœmina, quæ peperit, eine Ziege. *Capella* est fœmina quæ nondum peperit, junge Ziege. *Caprea* est *Capra sylvestris* ein Reh. *Ibex* est *caper sylvestris* ein Steinboock. Sic caprea præstat capro. Valdè enim ejus caro commen-

datur,

datur, quia suavis est saporis, boni succi, facilis coctionis, & paucorum excrementorum. Motu enim frequentiori superflua humiditates absumuntur, caroque tenerior ac subtilior redditur.

II. *Sanguine hirci molliri adamantem non asserendum simpliciter.*

Non alta rumpi vi adamantem, quam hirci sanguine recenti & calido, plerique credunt. Alii ad qualitates oculas, alii ad manifestas rem deferunt. Si fit, non sanguinis virtute, sed eorum quæ continentur in sanguine, perficitur. Alendus enim prius hircus ille herbis solutivis, sileré montano & petroselinino.

CAPUT XIV.

De Ove.

Præceptum.

Ovis est brutum quadrupes, balans, simplex, timidum, patiens & mansuetum.

Quæstiones.

I. *Quodnam ovis nutrimentum sit?*

Resp. Vescitur gramine & fæno. Panem etiam devorat cum voluptate, nec avenam respuit. Salis admodum appetens est, & pa-

rietes urina humana conspersos lambit. Aqua frigidâ ac limpida delectatur, cisternas & impuras aquas odit.

II. *Quanam magnitudo ovis.*

Resp. Minor capro est, mollia vellera habet, nunc alba, nunc nigra, nunc varia. Caput parvum est & infirmum, pedes bisulci, cauda crassa & longa. Oculos habet patulos, mammas inter femina, easque binas. In India ad maximorum asinorum magnitudinem accedere dicuntur.

III. *Quid de generatione:*

Resp. Minus salax ovis est. Maturè quidem coire incipit, sed sterile semen emittit. Nostris in locis anniculi rarò implentur. Pariunt annis septenis, maximâ ex parte singulos, rarò binos aut ternos.

IV. *Quid de sensibus:*

Resp. Sagacitas magna & singularis industria in ovis non datur. Memorabile esse dicunt, agnoscatim ab ipsa nativitate agnoscere matres suas, & vocem earum inter multa millia discernere, aliena ubera præterire & solius matris sugere. Sed contingit sæpè, ut reperiantur sub alienis matribus agni: sæpè clamore magno matrem quæritant, quam habent propè altantem.

tem. Hæc enim animalis simplicitas ac fer-
mè stoliditas est.

V. Quid de appetitu & affectibus:

Resp. Moderata videntur omnia. Patiens &
contenta est ovis paucis. Neque pugnax est,
eum natura inerme sit animal. Non valet un-
guibus, non dentibus, non calcibus, non cor-
nibus. Mansuerum animal est, mite ac placi-
dum. Non clamat admodum, sive tondeatur,
sive mastet pr. Nulla hîc vehementia, nulla i-
racundia, sed singularis patientia, & miranda
simplicitas.

VI. Quid de motu?

Resp. Moderatior etiam gressus est. Non ac si
negatus prorsus sit motus celerior. Necessestas
si datur, velocissimè currit: sed cum non irri-
tatur, nihil facit raptim. Agni saltant lubenter
& suis lascivis saltationibus nobis faciunt
delicias.

VII. Quanam propria affectio sit:

Resp. Balatus. Balare propria ovium vox est.
Lavare oves, Poëta sic exprimit:

Balantumq; gregem fluvio mersare salubri.

Alibi ait:

Quæsitus matri multis balatibus agnus.

Pro balare veteres etiam dixerunt belare, &
hec, quam vocem clamore exprimere suo vi-
dentur.

1. *Ovi semper vultus idem, frons eadem.*

Semper sui similis est, sorte sua contenta. Eandem emittit vocem, siue ad pascua ducatur, siue ad lanienam. Ferre vix possumus porcorum clamores, cum mactandi sunt. Non aperit os ovis, sed patienter fert mortem ipsam.

II. *Ovium maxima utilitas est.*

D. Franzius ait: *Fermè nihil est in ove, quod non aliquas habeat utilitates: quia præbet lac, parit agnos, suppeditat materiam seu lanam pro vestibus, carnes corporibus alendis conducunt, pellis apparatus pro vestibus & aliis multis rebus, ex intestinis conficiuntur chordæ, fîmus optimus est ad stercorandos agros & quidem totâ suâ vitâ pariunt, etsi non admodum diu vivunt.*

III. *Ovium nulla utilitas, si pastor absit.*

Errare possunt facillimè & loca desertâ petere. Morbis possunt corripî & oppetere mortem. A lupis possunt infestari ac dilacerari. Pastor igitur adsit, & diurno & nocturno tempore. Hujus officia sunt oves ad læta pascua & ad limpidas ducere aquas: oves gubernare & regere, ne aberrant, aut in paludes & foveas præcipitentur: oves defendere adversus lupos:

pos: & infirmiores in sinu quasi gestare: oves
deniq; præservare à morbis, sanas ab ægrotis
separare, & ægrotantibus ferre auxilium.

CAPUT XV.

De Sue.

Præceptum.

Sus est brutum quadrupes grunniens,
lascivum, immundum & vorax.

*Quæstiones.**I. Quodnam suis nutrimentum sit:*

Resp. Animal voracissimum est, præ cæteris ad
pastum natum. Appetit herbas & fruges, sed
magis radices, quas longo oris rictu è terrâ
extrahit. Delectatur glandibus, pomis, piris,
& aliis fructibus. Etiam carnem devorat, &
ipsis cadaveribus vescitur. Nec stercorebus, a-
liisqve spurcissimis rebus parcat. Hinc loca
impura inquirat, & quicquid reperit, movet.
Adèd ad rem attentus est, ut firmo intuitu
terram conspiciat, & nequicquam ad cælum
vertat oculos. Potus est aqua, seu pura, seu
impura, serum & aliâ.

II. Quenam suis magnitudo:

Resp. Quantitas egregia est. Exterior corporis
constitutio vilis & contempta. Frons illi an-
gusta, oculi cavi ac profundi, rostrum longū
& latum. Collum habet crassum, corio durio-

ri cinctum. Venter amplior est, & in fœmina mammis duplici ordine præditus. Crura breviora sunt, ungulæ bifidæ. Cauda minus hirsuta est, quam frequenter intorquet. Totum corpus pilis crassioribus ac rigidioribus tegitur. Pingvescit valdè, ut nonnunquam surgere nequeat. *In clunibus mures quandoq; formant antra; nidum juxta ac cibum nacti.*

III. Quid de generatione:

Resp. Libidinosum animal est & multiparum. Cum mares, tum fœminæ coire incipiunt, octavo ætatis suæ mense. Prægnans scrofa est menses quatuor, patitq; octo, decem, ac duodecim uno partu. Reperiuntur aded improbæ, ut proprios devorent porcellos. Pecus enim hoc impatiens famis est, & si non adsit quo vescatur, sobolem ipsam invadit. Præstantior est proles mense Martio nata, minus præstans hyeme, pessima æstate.

IV. Quid de sensibus:

Resp. Præsentit sus pluviam, unde ore stramina portat & ad stabula properat. Odoratur panem, poma ac pira è longinquo. Memoria quoq; valere multum dicuntur, quod Ælianus confirmat sequentibus: *Porculatoris vocem suillum pecus sic agnoscit, ut etiamsi ab eo procul seductum fuerit, appellentem intelligat, cui quidem rei testimonio est id, quod proximè sequitur.*

Cum

*Cum maris prædones ad Tyrrhenam terram piraticam navem appulissent, ex hara permultos suos furto abactos imposuerunt in navim, quam solvientes ad navigandum incubuerunt. Subulci presentibus piratis silentium tenebant, suosque ea-tenus abduci quiescebant, quoad ex portu latrones se eripuissent, & à terra solvisent. Tum voca-
 quibus audiri solita suarii quàm maximè poterant exclamantes, eos retrò versus ad se revocabant. Porci primum ut sublatum clamorem pastorum exaudierunt, statim se in alterum navis latus compellentes eam everterunt: malefici pirata naufragio quam mox funditus perierunt, suos ad suos enatarunt.*

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Intemperans est, & vix expleri potest. Omnia appetit, & jucundissima putat, quæ foetent maximè. Luto delectatur, & si quid luto foedius est. Nequit ferre rosas, & poma-aurantia ac citrea, sed amat stercorea. Porcus etiam gaudet porco & clamante uno, omnes accurrunt opem laturi. Foetum quoque proprium amat, & vehementer grunit, si clamorem audit charæ sobolis. Quamquam fame pressus obliviscatur amoris ac devoret prolem suavisissimam.

VI. Quid de motu?

O s.

Cele.

Celerem habet motum, ut hominem maximo currentem nisu prævenire possit. Pigerri-
mi fiunt interdum ex nimia pingvedine, &
volutatio in luto suillo generi gratissima est.
Rationem Aristoteles dat, *quia olfactum hebe-
riorem habet.* Sed nulla in olfactu hebetudo
datur. Ac cum rosas & majoracum & amara-
cum ob fragrantiam ferre nequeat, cur non à
luto abhorret ob foetorem? Potius *suum cuiusque
pulchrum*, & animal impurum impuritate
gaudet. Creavit Deus naturæ autor animalia
munditiem amantia, creavit etiam, quæ mun-
ditiem detestantur.

VII. *Quanam propria Suis af- fectio sit?*

Resp. Grunnitus. Propria porcorum vox est
grunnire. Grunniunt currentes, stantes, seden-
tes. Grunniunt cum cibum capiunt ac potum.
Grunniunt cum blandiuntur ac latantur.
Grunniunt cum comprehenduntur & ma-
ctantur.

Axiomata.

1. *Simia & sus maximè corpus hu- manum referunt.*

Secant libenter Anatomici Simias & sues.
Simiæ hominem partibus externis referunt,
sues internis. Antequam igitur ad humana
corpora sese vertant, sues velut exemplar præ-
mittunt.

mittunt. Majori autem cum fructu sectio in
macris instituitur, quàm in obesis. Vasa enim
rectius conspiciuntur, nec pinguedo nimia
impedimento est.

II. *Sus vivens nemini prodest, mor-
tuus multis.*

Quamdiu vivit, omnes offendit torvor a-
spectu, foetore & grūnnitu. Cum mactatur, su-
um habent usum carnes, farcimina, pellis &
setæ. Caro suilla non anteferenda quidem.
Omniibus carnibus est. Scaliger *medicos dement-
es ac vecordes vocat, qui carnem suillam præfe-
runt perdicibus.* Ventriculum tamen qui ha-
bent temperatum ac robustum, ea non inutili-
ter vescuntur. Rusticis cum primis, fossoribus,
messoribus, fabris, & aliis firmum alimentum
petentibus, optimum præbet nutrimentum.
Farcimina etiam negligenda non sunt, maxi-
mè carne & ventriculo repleta, è *sanguine ve-
rò & cerebro facta, deteriora sunt.* Pellis suilla
libris præstat operimenta, magis durabilia,
quàm ovilla ac vitulina. Setis utuntur picto-
res & alii.

III. *Suibus peculiare est grandine
affici.*

Grandines sunt *grana alba & rotunda, ma-
gnitudine lentis, hinc inde grandinis glacialis
instar*

instar dispersa, qua dolorem afferunt, sit angantur. Fiunt ex inflammatione sanguinis. Hinc irâ concitati sues facillimè morbo hoc velut leprâ corripiuntur. Caro horum insalubris ac pessimi succi est. Cognoscuntur è gressu, cùm posterioribus pedibus stare nequeunt. Setam etiam dorso qui evellit, cruorem in radice pili evulsit cernit. Et os cum aperitur, inferiore lingua parte grandines habentur.

CAPUT XVI.

De Lupo.

Præceptum.

Lupus est brutum quadrupes, ululans, rapacissimum, voracissimum, & ovibus infestissimum.

Quæstiones.

I. Quodnam lupi nutrimentum sit?

Resp. Voracissimum & insatiabile ferè animal lupus est. Carnes, pilos, ossa, aliaq; solida & integra, devorat potius, quam comedit. Hinc Germanorum proverbium: Er frisst wie ein Wolff: Er hat einen Wolffsmagen. Sævit mirum in modum, & nec homini, nec ulli animali pareit. Oves & capras auriculâ apprehendit, & secum abducit. Cum verò renituntur, clunes cauda ferit, cogitq; ut misera animalia celerius currant seductore ipso. Ad ali-

os lupos cum pervenit, prædam dilaniant, & quisque partem suam sibi seorsim sumit.

II. Quanam lupi magnitudo sit.

Resp. Forma lupi similis magnis pastorum canibus est. Dentes habet acutissimos, ad morsum validissimum. Oculi sunt splendentes, noctu lucem e aculantes. Hinc noctu videre dicitur, quæquam contra rationem. Cerebrum crescentem ac decrecentem lunam sequitur. Armos habet validos, quibus ovem gerere, & fugere pastorem potest. Crura sunt longa, & genitalia ossæ. Intestina minus spiris involuta, unde citius exeunt, quæ devoravit. Cauda est villosa et propè corporis longitudini æqualis.

III. Quid de generatione.

Minus libidinosus est lupus, ad toto anno non nisi dies duodecim coit. Membrum habet osseum, & a verso modo canis instar coheret. Parit uno partu septem, aut novem. Nonum, canem & non lupum esse ajunt. Sed fabulam sapit, cum simile simile gignat. Lupam primo partu, unum eniti dicunt catulum, secundo geminos & sic deinceps, usque ad catulum nonum, indeque sterilefcere.

IV. Quid de sensibus

Tempestatis acerbitatem præsentit lupus.
Hinc

Hinc maturè frigidiora loca cum calidioribus commutat. Grassatur noctu, & cum primis circa tempus antelucanum, ut minus conspiciatur. Visu non parum valet, quanquam à necessario ad nimium progressi sint homines. Putant enim in crassioribus quoque tenebris à lupo conspici armenta. Quod cum visionis repugnet naturæ, à vero est alienum.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Immoderatus appetitus cibi est, moderatior veneris. Amans etiam proles est, atque tum maximè sævit, cum catulos alit. Si captus fuerit, mitescit, nec infert damna sociis. Ceciderunt aliquando in fossam mulier, vulpes & lupo. Singuli occuparunt certa loca, & quieti fuerunt totâ nocte. Lupus neque vulpem, neque mulierem attigit, sed in statione sua persistit timidus. Venator manè prædam triplicem conspexit, & ad conspectum fæminæ, vicinæ suæ cohorrui. Infiliiit fossam subito, & primo lupum interfecit, deinde vulpem: denique extraxit mulierem semimortuam, & una nocte canam factam.

VI. Quid de motu:

Non parum valet motu. Cursu celerissimo insequitur anseres, quos cum fatigavit, apprehendit.

prehendit. Lepores etiam aggreditur, & nunc cursu, nunc astutiâ vincit. Ovem cum rapuit, pastoremque insequencem conspiciit, nec dimittit, nec interficit eam: sed fugit ocyssimè.

VII. *Quanam lupi affectio propria sit.*

Resp. Ululatus. Ululare propriè dicuntur lupi, sicut rugire leones, latrare canes. Virgilius ait:

Per noctem resonare, lupis ululantibus, urbes.

Proverbium datur:

Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis.

Wer bey den Wölffen ist/der muß mit heulen. Insanire oportet cum insanientibus. Unde versus:

Omnibus esse lupos licet in regione luporum:

Inter pygmaeos non pudet esse brevem.

Axiomata.

I. *Lupus pilum mutat, non mentem.*

Canescere proprium hominis dicitur, in tertio modo. Ut soli competat homini, & omnibus ejus individuïs, sed cum restrictione ad certum tempus, nempe senectutem. Sed luporum etiam est canescere, etiam equorum, etiam canum. Et seniores lupi, cani jam facti, rapaciores atque auda-

audaciores sunt, villas accedunt, & in præsentissimum periculum se præcipitant. Hinc illud proverbium: *Lupus pilum mutat, non mentem*, pro eo; *Senectus improbo adfert quidem canitiem, sed non aufert malitiam*, das Alter hilfft von Thorheit nicht.

II. *Viso lupo non obmutescit homo.*

Multorum insedit animis, hominem viso lupo obmutescere aut raucedine corripi. Hinc Germanorum proverbium: *Er hat einen Wölff gesehen*. De eo cui repente vox adempta est. Sunt etiam, qui tunc hominem obmutescere putant, cum lupo ipsum prius conspexit. Servius ait: *hoc Physici confirmant, quod vox detrahatur ei, quem primum lupo viderit*. Unde etiam proverbium hoc natum est: *Lupus in fabula, quoties supervenit ille, de quo loquimur, & nobis sua presentia amputat facultatem loquendi*. Physici igitur tantæ rei causas inquirent anxie. Sed dant causam rei, quæ nunquam facta, nunquam futura est. Non desunt nobis lupi, qui & vident nos, & videntur à nobis, sine periculo vocis. Rectè Scaliger ait: *Cur visis lupis homines obmutescunt? quia in illius oculis vis. Quid si ejus oculos non videt? Nam ejus oculi dorsum penetrant & occiput ad linguam? Utinam tot ferulis castigarentur mendaciorum assertores isti: quot à lupis visi sumus nos, sine vocis jactura.*

III. In

III. *In lupum non convertitur homo.*

Maxima hominum pars delectatur fabulis. Fabula est homines in lupos mutari, per campos divagari, in armenta grassari, & obvia quævis dilaniare. Anima humana non mutatur in animam bruti, neque humanum corpus in corpus beluinum. Homo si moritur, separatur anima & in separato statu perstat, ad finem usque mundi. Corpus verò exanime corumpitur, & in pulverem redigitur. Ac illud impossibile naturæ universæ, post certum temporis intervallum deponi lupinam speciem, & assumi denuo humanam. Lusus Sathanæ est, qui hominum pervertit sensus, ac plebem incautam decipit.

CAPUT XVII.

De Urso.

Præceptum.

Ursus est brutum quadrupes, murmurans, sæviens, deforme, robustum ac perniciosum.

Quæstiones.

I. *Quodnam ursi nutrimentum sit?*

Resp. Devorat promiscuè poma, pira, nuces, castaneas, caneros, & ipsa quoque dulcia mel-

la. Conscendit arbores altissimas, non tantum, ut omnis generis fructus quærat, sed & ut rimas ungvis aperiat, & mel inde rapiat. Cum pungitur aculeis apum, parum capit detrimenti. Prodest enim punctio gravedini capitis. Descendit ex arbore averius, primum pedibus posterioribus, ut anterioribus sustentet corporis molem. Vescitur etiam formicis quodam medicinam eum facere suspicatur Scaliger. Neque à cadaveribus abstinere, sed luporum more ea secum portat ac devorat. Hinc Ovidius ait:

*Corpora magnanimo satis est prostrâsse leoni,
Pugna suum finem, cum jacer hostia, habet.
At lupus & turpes instant morientibus urfi;
Et quæcunq; minor nobilitate fera est.*

II. Quid de magnitudine?

¶ Corpus habet grande ac deforme. Pellis spissa & villosa est. Caput invalidum, ob ossa infirma, præsertim in syncipite. Hinc vel colapho exiguo lædi potest maximè animal robustum. Pedes habet humanis manibus similes, ac posterioribus interdum insistit, anterioribus ineptias agit. Vis magna illi in brachiis & lumbis est, quibus obvia quævis discerpit, ovilia oliveta frangit, animalia apprehendit & necat. Color eorum plerumque niger est, è frigidissimis tamen locis nonnunquam albi ad nos deferuntur.

III. Quid

III. *Quid de generatione?*

Resp. Flagrant libidine ursi, cœuntque non canum aut eorum, sed hominum in ore, mutuis complexibus. Nec suæ tantum gentis, sed & hominum amare solent fœminas. Fuit quidam, qui puellam in speluncam rapuit, eandemque osculatus quotidiè est, & ex pomis & piris agrestibus maturiora ac pulchriora selegit, eidemque edenda amatorie obtulit. Johannes Saxo & Olaus Magnus scribunt: *Reges Danorum ursum progenitorem habere, qui virginem rapuit pulcherrimam, quæ ex fera filium peperit, forma elegantem, sed villosum, vocatum à patre Ursum.* Hæc non credi liberaliter oportere, statuit Nierembergius: nec etiam ultra naturæ vires esse, si muliebri semen efficax sit. *Nobis absurdum est, ex hominis & bruti congressu verum edi posse hominem.*

IV. *Quid de sensu?*

R. Sensus tactus in naso tenerrimus est. Hinc percussus ibi, irritatur vehementer: Undè proverbium: *Ne tentes nasum ursi.* Pro eo ne tentes eos, qui nocere queunt. Auditum delectat Musica, cujus amantissimus est. Olaus Magnus refert, in septentrionalibus locis pastores ab ursis circumventos ludere cōtinuò pastorali tibia, ut sono demulceantur ursi, ac homines à fœvitia animalis liberentur. *Mares di-*

cunt hybernis mensibus somno sepeliri *quadragesima diebus*, fœminas *quatuor integris mensibus*, & tunc maximè pingvescere. Excitados pedes priores cum murmure sugere, ac mirificè illo pedum succo refici & nutrirî. Nos illud damus, latebras hyeme quærere ursos, & somno indulgere maximè : sed abstinere prorsus à cibo, & succo pedū nutrirî, negamus.

V. Quid de appetitu & affectibus?

&c. Prolem amat vehementer, eamque pectori admovert, fovet, ac tegit. Catuli si matri fuerint abrepti, ægerrimè fert, ac mirum in modum sævit. Et aliàs iracundum animal est, ac vindictæ cupidissimum. Si læditur à quoquam, indefinenter persequitur & pedibus anterioribus, qui instar manuum sunt, reum lacerat.

VI. Quid de motu?

Resp. Motus tardus est, nec tam fugâ, quàm manibus se defendit. Corpus enim valdè crassum & vix mobile habet. Paratus aliàs ad omnem nequitiam est, incedit pedibus duobus, consistit erectus, saltat, ludit, saxa projicit, & ad magistri sui nutum se componit. Quamquam autem interdum nimia confidentiâ deceperit rectores, qui lacerati ac pessimè tractati ab astutè maligno animali sunt.

VII. Quenam propria urse affectio sit?

Resp. Murmur das brummen. Murmur enim edit ursus, der Bär brummet: Hinc proverbium est. *Ursi instar indignans murmurat.* De irato murmurante ac saviente. Germanicè: Er brummet wie ein Zeibelsbär.

Axiomata.

I. Ursa parit cecos.

Ursa partu uno plerumque parit quaternos, eosque cecos, sicut canes & feles. Varia enim & valdè mirabilis natura in oculorum fabrica est. Quod Scaliger alias exposuit verbis exquisitis. *Statim oculata aquila, inquit, equus, homo. Nullum penitus habent ostrea. Semper tectos talpa. Habet igitur analogum quoddam. Semper apertos piscis. Tectos, ubi vult, homo. Inter hæc duo, cancer: neque tectos, neque detectos aliquo modo. Oculorum imitationem potius quam oculos lymax. Occlusos primum catulus, postea diductos aperti genis. Aristoteles in quinto de generatione animalium scripsit idem super oculos hirundinum, superque faciem urse.*

II. Ursa non parit informes.

Aristoteles ait: Ursa faciem minimum pro sui corporis magnitudine edit, quippe quæ minores

catto, majorem mure, parere soleat, nudum item
& cecum, & cruribus propemodum membrisq;
aliis plurimis indiseretum & rudem. Hinc o-
pinio illa, ursam gignere fœtus informes, nu-
da instar carnis, sine oculis, pilis, aliisque par-
tibus, quam carnem informem lambendo post
modo componat & efformet. Ad hæc Scali-
git: Bonum Phidiam: si quantum demendum,
quantum relinquendum sit, sciat. Quid hujus-
ce fabula autoribus fidei habendum sit, ex hac
historia cognoscet. In nostris alpibus venatores
satam ursam cepere: dissecta eâ fœtus planè for-
matus, intus inventus est.

CAPUT XVIII.

De Pardo

Præceptum.

Pardus est brutum quadrupes, robustum,
ferocissimum, astutum, jucundis ma-
culis in cute præditum.

Quæstiones.

**I. Quodnam Pardi nutri-
mentum sit?**

1. Venatur animalia & vivit ex rapto. Ag-
greditur apros, cervos, lepores & ipsos quo-
q; homines. Simulat interdum se somno
aut morte oppressum esse, & repente irrumpit in
bestias circumstantes, easque dilaniat ac de-
vorat.

vorat. Misit aliquando Romam Rex Portugallia pantheram eqvo Persico insidentem. In sylvas deducta à venatore, qui rector erat bestia, miranda celeritate in apros & cervos insiliit, eosdemque jugulavit.

II. *Quanam Pardi magnitudo?*

Canem venaticum magnitudine refert. Capite selem repræsentat, sicut omnia fere animalia sæva, feli similia sunt. Parvum autem est caput, parvi Oculi, frons longa os magnum, auro rotundæ. Collum longum est ac tenue, longum dorsum, clunes carnosæ, cauda prolixa, ungues magni & acuti, corpus totum maculosum.

III. *Quid de generatione?*

Libidinolum animal est, & congregitur cum diversis speciebus. E congressu Leænae & pardi generatur leo, sed ignobilis, nec iubatus. Sentit enim congressum olfactu in adultera leo, totaque vi consurgit in poenam. Congreditur etiam leo cum panthera, & fit Leopardus. Cum lupis quoque ac canibus panthera miscetur, & sunt foetus utramque speciem referentes, si non semper corpore, tamen animo. Credunt catulos Pantheræ prævenire justum partus tempus. Lacerare enim unguibus suis uterum, indeque effundi dolore cogente. Atque hinc parere amplius non

non posse pantheram, cum non hæreat semen in illa corrupta & lacerata matrice. Sed falsa hæc sunt, è falsis nata principiis. Nullus in utero usus ungvium est: Recondunt ungves suos leones, pardi & feles, & non nisi requirente usu promunt. Nihil igitur hinc metuendum mali à condito, in corporis vaginas, ungvium mucrone.

IV. Quid de sensu?

Resp. Olfactu non parum valet. Hinc cum vini avidissimus sit, venatores vinum suave & odoratum apponunt & affundunt, ut odore vini alliciatur. Quo facto, Pardus vinum bibit immoderatus, eoque accenditur, ac sine difficultate capitur. Aromatibus etiam gaudet, & per multa locorum intervalla fragrantiam sequitur, præsertim cum arbores liquore turgent, & venti odorem vehunt.

V. Quid de affectibus?

Resp. Trahitur amore odorum. Quin ipsa quoque Panthera admirabilem odoris suavitate habere dicitur. Solinus ait: Tradunt odore pantherarum & contemplatione armenta affici mirè, atq; ubi eas præsentiscant, properatò convenire, nec terreri, nisi solius oris torvitate, quam ob causam Pantheræ absconditis capitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut
pecuarios

*pecuarios greges stupidos in obtuto populentur
secura vastatione.*

VI. Quid de motu?

Resp. Velocissimum animal est, & subito in-
vadit armenta. Non autem tam cursu, quàm
saltu rem agit. Pollux ait: *Βουμ & aprum dices*
συρρήγνυα, leonem *εφορμα*, pardalim *πη-*
δα, id est saltare. Citò autem fatigari & ex-
hauriri dicitur. Imprimis enim impetus, omnes
vires, omnemq; corporis contentionem in-
sumit.

VII. Quenam propria affe- ctio sit?

Resp. Vox propria nomen non habet. Al-
bertus dicit: *Panthera tempore libidinis admo-
dum vocalis est, & ad vocem ejus alia ejusdem,
aut vicini generis animalia conveniunt. Qua-*
nam autem ista vox sit, non exprimit.

Axiomata.

1. Panthera bene olet, sed non nisi bestiis.

Olfactum homines habent minorem, bru-
ta excellentiorem. Nullam in panthera o-
doris suavitatem invenit homo. Bruta tan-
tam percipiunt, ut alliciantur & capiantur.
Hinc Erasmus scribit: *ut panthera bene olet,
sed non nisi bestiis, quas ad se trahit: ita Scotus*

*bonis ingeniis gravis est, stupida ista & bardi
quovis aromate gratior.*

II. *Pardus non mutat maculas suas.*

Manent naturalia, mutantur quæ veniunt
usu & arte. Sanè pulchra pardi pellis est, ma-
culis ornata nigris aut subalbis. Tenentur
hac corporis pulchritudine cùm bruta, tùm,
homines. Et ipse quoque pardus novit hæc
naturalia sua ornamenta. Unde caput tor-
vum abscondit sæpè, corpus reliquum spe-
ctandum præbet. Contentio aliquando erat
pardo cùm vulpe. Pardus contemnebat vul-
pem, quod ipse pellem haberet colorum ma-
culis variegatam, vulpes autem subrusam &
fœdam. Vulpes respondebat, sibi id esse in
animo, quod illi in cute. *Præstare ingenium
varium, versicolore cute.*

CAPUT XIX.

De Cane.

Præceptum.

Canis est brutum quadrupes latrans,
sagax, vigilans, ac hero suo mirè
blandiens.

Quæstiones.

1. *Quodnam canis nutrimentum sit?*
Voracissimum animal est, & recipit quæ e-
vomu

vomuit. Nutritur ossibus, carnibus, pane & aliis. Humana etiam cadavera devorat, quin hominem vivum allatrare, lacerare ac devorare gestit. Nec in peregrinos tantum & hospites, hanc suam exerit ferociam, sed in ipsos domesticos, & è quorum manu sæpe sumpsit cibum. *Memorie proditum est*, ait Scaliger: *& famulos, & heriles liberos, atq; etiam heros ipsos à domesticis canibus laceratos. Neg; canis canis amicus est, sed alter alterum lancinat.* Carnem autem caninam non tangunt, quibus cunque etiam odoribus ac saporibus transformetur.

II. Quid de magnitudine canis notandum?

Varietas magna est. Sunt majores, sunt medii, sunt minimi. Sicut dantur venatici, villatici, pecuarii. Bodinus ait: *Non possunt ejusdem speciei plures species haberi, figura tantum plures esse possunt, quales sunt canum in ipsis diversissima.* Alios enim ad venationem, alios ad pecudis custodiam, alios ad hominum praesidia sapiens opifex procreavit. Quin etiam inter venaticos quibusdam tibiae brevissima, ac longissima corpora tributa sunt, ut ferarum incerta latibula subirent, cursoribus verò longissimas & fectissimas tibiae, alvum striatam, latissimum, pectus

petus ad respirationem faciliorem, & rostrum acutissimum ad aëris sectionem, caudam catervis longiorem, ad conversiones in cursu recipreco regendas.

III. Quid de generatione?

Resp. Libidinosum animal est canis, palam in omnium conspectu coeunt. Etiam cum matre, cum sororibus ac liberis congregitur. Nec sua specie contentus est, sed cum lupis, vulpibus & hominibus miscetur. Mares de foeminis maximè pugnant, ad sanguinem usque. *Post coitum tenacissimè cohærent ob officulum in penis medio positum, circa quod spiritus & humores aggregantur.* In utero gestant dies sexaginta & unum, aut duos, aut ad summum tres. Et nascuntur oculis & auribus occlusis, ab imperfecto ad perfectum procedente natura. Pariunt uno partu quinque & plures.

IV. Quid de sensu?

Resp. Sagacissimus est canis, & non tantum vestigia heri à peregrini, sed & luporum, aporum, aliorumque brutorum à se invicem discernit. Quidam etiam coturnices ac perdices sentiunt eminùs, *nec discedunt priùs, quàm aut ielo petita, aut retibus capta fuerit præda.* Causa tãta sagacitatis est nervus odoratùs, major in cane, quàm in bove, eqvo aut alio animali.

imali. Vigilantissimus etiam est, & nocturno diurnoque tempore agit excubias. Cum furem aut bestiam adesse sentit, indefinenter vociferatur. *Cum dormit, somnia habet, & sepeq; nemine presente latrat & ululat, falsa deceptus imagine.* Valet etiam memoria. Nam per egregia temporum & locorum spatia domum repetit, domesticos à cæteris discernit, benefactores amat, hostes metuit.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp. Iracundum est animal. Vix cohabitare possunt duo in vastissimis ædibus. Neque dominorum amicitia canum parit societatem. *Nihil profectò, inquit Scaliger, est inhospitalius cane: hoc enim penè solus habet, aut cum paucis commune, ut nullam cum suis popularibus ineat societatem.* Hinc proverbium: *Una domus non alit duos canes.* De invido, quæ parem ferre nequit.

VI. *Quid de motu?*

Resp. Motus celerrimus est, leporesque, lupos, & reliquas feras cursu superat. In gratiam Domini autem, dato signo oppidò subsistit. Tam reverenter herum suum habet, ut dimittat prædam ad ipsius nutum. Sunt etiam rebus ludicris dediti, ligna, lapides, & pilcos
ab

abjectos reportantes. Ercum incaluisse se dicunt Domini, pileum è capite tollunt. Quidam macellum petunt, carnes emunt, & domum reportant. Alii cum assatur caro, videntur veru, & ancillis potiùs, quàm ventri ac gulæ obediunt. Adhibentur quoq; in Comœdiis, & saltationibus, variisque gesticulationibus delectant spectatores.

VII. Quenam canis propria sit affectio?

Resp. Latratus. Latrare & allatrare canum est. Propriè id agunt, & ex debito. Judicio autem pollent, ut hunc silentio prætereant, alium impudenter allatrent. Gellius de Scipione scribit: *solum id temporis in Capitolium ingredientem canes, semper in alios savientes, neq; latrarunt eum, nec incurrerunt.*

Axiomata.

I. Cor canis nihil adversus latratum.

Cor canis ajunt, si quis tecum habuerit, aut etiam comederit, à cane non mordebitur, nec allatrabitur. Refellit id Bodinus verbis istis: *Ego, quisquis hæc credit, non caninum duntaxat habere cor, sed totum esse canem credo.*

II. Lupi non transeunt in canes.

Erat hoc Cardani absurdum, quod Scaliger diluit. *At è cicuribus lupis, qui sunt deinceps*
gene-

generati, eos post multas generationes in canes transire. Neq; constat hoc, neq; tibi compersum est, neq; sapientibus sit verisimile, nisi illi canibus commisti sint. Quod si semper è sua specie progenerent, non futurum. Mitiores quidem fore: lupinam formam baud unquam deposituros.

CAPUT XX,

De Vulpe.

Præceptum.

Vulpes est brutum quadrupes, ganniens, callidum, crudele, malitiosum & gulosum.

*Quæstiones.*I. *Quodnam vulpis nutrimentum sit?*

Resp. Animal ferè omnivorum est. Vescitur gallinis, anatibus, anseribus, muribus, piscibus, uvis, vespis & aliis. Pastum egreditur potissimum noctu, nec in hominum conspectu cibum capit. Gallinas cum invenit, omnes jugulat, antequam gustare incipiat. Primum verò amicitiam simulat, ac singularem pietatem. Hinc effgies de vulpe in religioso vestitu, gallinis & anseribus concionantis.

Ilqua.

II. *Quenam magnitudo?*

Resp. Quantitas & figura cani abſimilis non eſt. Pilos autem denſos habet, plerumque coloris ruſi. Cauda craſſior ac prolixior eſt, qua piſcibus, veſpis & canibus inſidiatur. Piſcibus cum ſtruit inſidias, juxta ripas oberrat, caudamque in aquas immergit. Piſces famelici caudam arripiunt, pilisque ſe involvunt, & à vulpe trahuntur ac decipiuntur. A veſpis cum vexatur, terræ cavernas aut arbores cavas petit, caudâ foris relictâ & extentâ. Huic veſpæ ſeſe implicant, ut liberum non facilè habeant egreſſum. Vulpes ex antro reverſa, ad parietem, murum aut arborem ſe convertit, veſpas comprimit ac devorat. Canibus cum urgetur, urinam caudæ immittit, hac canum oculos & ora diverberat. Moleſtiæ impatientes canes, pedem figunt ac vulpem deſerunt.

III. *Quid de generatione?*

Resp. Genitalia habent oſſea. Pariunt uno partu quatuor, eosque cæcos. Rarò grvida vulpes capitur, cum ſe abſcondat mirificè. Fœtus etiam in lucem editos occultat, & omnibus modis ex hominum conſpectu tollit. Congreditur etiam cum diverſis ſpeciebus. cane, lupo & aliis. Hinc ſpecierum mutationes, & mira confuſio.

IV. *Quid*

IV. *Quid de sensu?*

R. Vegetum habet sensum, semper parata ad quodvis patrandum. Cum primis auditum acerrimum habet, ut aquæ motum sub glacie percipere queat. Unde sorites de vulpe aures admovente flumini:

Quod strepit movetur. Quod movetur non est fixum. Quod non est fixum cedit. Ergo submergar, si hâc ire pergam.

Quamquam non vulpis sed hominis hæc sit ratiocinatio.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

R. Animal nequam & malitiosè astutum est. Omnis ejus caliditas in aliorum perniciem tendit. Catulos suos amat, aliâ nulli amica est. Canes decipit, gallinâ stricdat, anates & anseres persequitur, nec lepores ab ea tuti. Quamquam canum potius præda lepus sit. Hinc canem terrestrem fugiens lepus & è rupe repente in mare præcipitatus, ac à cane marino morsibus petitus, querulâ voce dixit:

--- *In me omnia terrâ pelagiq, rapina est,*

Forſitan & cali, ſi canis aſtra tenet.

VI. *Quid de motu vulpis?*

Resp. Semper claudicat, quia crura dextra breviora sunt sinistris. Motum tamen celerem

Q

lerem habet, & noctulepores continua per-
secutione fatigat. Cum enim cursu præ-
venire lepores vulpem, instat hac totiesque
illos sedibus exturbat, donec optatam re-
portet prædam. Et à canibus cum urgetur,
tortuosis utitur ambagibus, miraque calli-
ditate canes abigit.

VII. *Quenam propria vulpis
affectio?*

R. Gannitus. Voces aliorum animalium
vulpes imitantur & latrant cum canibus, u-
lulant cum lupis, murmurant cum ursis.
Propria autem earum vox gannitus est. Et
ut alia nomina à brutis translata in homi-
nem sunt, sic gannire quoque homini tribu-
tum est. De indignante & occlamante il-
lud dicimus: *Quid gannit ille?* Lucretius ca-
nes quoque gannire dixit, cum lambunt aut
lactant catulos.

*At catulos blandè cum lingua lambere ten-
tant.*

*Aut ubi eos lactant, pedibus morsug³ pe-
tentes,*

*Suspensis teneros imitantur dentibus haustus
Longe alio pacto gannitu vocis adulant.*

Axiomata.

I. *Caro vulpina non est comedenda.*

Est

Est enim viscosa, concoctu difficilis, praveque succi. Non nisi à venatoribus quibusdam, & qui falluntur ab his, comeditur. Aliquam habet gratiam circa tempus autumnale; ubi ex uvis & arborum fructibus acta est pingvior. Galenus ait: *Canum & vulpium carnem nunquam equidem gustavi, nec anè gustare unquam fui adactus, neq; in Asia, neq; in Græciâ, neq; in Italia. Ajunt tamen hanc proq; mandi: conjecturare tamen possum vim ei esse carni leporum similem.*

11. *Vulpes captu difficilis.*

Astutum animal est, & fraudes fraudibus eludere novit. Hinc proverbium: *vulpinare cum vulpe.* Germani dicunt: *Man muß mit einem Fuchs mit einem Fuchs fâhen/und nicht mit einem Schôps.* De Simfione sacer dicit codex, quod ceperit vulpes trecentas, & caudas conjunxerit, ac titiones inter has posuerit, Segetesque Philistinorum combusserit. Factum hoc propter frequentiam vulpium in locis istis, quæ oppida ingrediebantur, & sine noxa cum hominibus conversabantur. Hinc in Judæa incredibile damnum vineis inferebatur à vulpibus. Ovidius de vulpemesses incendente ait:

*Quâ fugit, incendit vestitos mesibus agros,
Dampnosa vires ignibus auradabat.*

De Felc.

Præceptum.

Felis est brutum quadrupes, blandum,
velox, astutum, omne genus murium
prosequens.

*Quæstiones.*I. *Quodnam felis nutrimentum sit?*

R. Nutritur iisdem ferè, quibus canis. Id
habet peculiare quod avibus & muribus
struat insidias. Magna cum voluptate de-
vorat mures, quos & nocturno & diurno
venatur tempore. Felem cultu sponsalicio
exornatam in nuptiali die velut sponsam
collocat fabula. Ea percurrentem cum
spectat murem, sponsa quidem erat sed &
felis. Irruens enim in murem, nuptialem
neglexit coenam. Hinc proverbium: *Ca-
tus mures captare non desinit.* Pro eo, diffi-
cile est mutare naturam. Convenit cum
istis: *Cælum, non animum mutat, qui trans
mare currit. Naturam expellas furca, tamen
usq; recurret.*

II. *Quanam magnitudo?*

Resp. Quantitate minor vulpe est. Caput ha-
bet rotundum, oculos splendentes, pedes
ungvibus acutis instructos, Corpus totum

lusus varios dispositum maximè est. Cum pendere aliquid, aut trahi, aut alio modo cernit, assultat, ore & ungvis captat, nunc resilit, nunc profilit, de quod rapit, projicit, mirèqve gesticulatur. Et cum quavis occasione data ludere gestiat, propriam sæpè caudam capit, dimittit, resumat, itaque se gerit, ut pueri & otiosi homines risus habeant materiam.

III. Quid de generatione?

Libidinosum animal est, magnoque clamore coit. Marem magis libidinosum dicunt, quàm fœminam. Hanc enim fugere istius consuetudinem, & apprehensam ac compressam horrendum edere clamorem. Sed provocat fœmina sæpè marem, par igitur in utroque sexu libido. Neque clamor solius fœmellæ, sed illi cum mare communis est. In congressu verò, si tacente aut murmurante mare, ejulatum edit fœmina, ex genitalium dolore fit. Pariunt partu uno quaternos & plures. Fœtus mense Martio editus probatur, Augusto rejicitur. Savit autem in fœtum masculus, eumque interimit. Hinc mater sollicita toties loca mutat, ut contra maris rabiem charam defendat sobolem.

IV. Quid de sensu?

Q

Resp.

Resp. Odoratu valet plurimum, muresque anteqvàm vidit, invadit. In tenebris videre dicitur à plerisq; , & rectius, qvàm clara luce. Sed non sufficit ad visionem oculus splendidus. Objectum illustratum si non fuerit, nulla dabitur visio. Splendor autem oculorum felium tantus non est, ut & medium & objecta illuminare qveat. Ne proprium qvidem corpus felis illustrat, nedum aliena atqve remota objecta.

V. Quid de appetitu & affectibus?

R. Mures appetit atqve odit. Non appetit, ut amet atqve conservet. Etiam cum satur est, captat eos ac necat. Etiam qvos non devorat, apprehendit & occidit. Interdum ludit cum muribus catus, dimittense eos ac denuò captans, sed finito lusu occidit ac devorat.

VI. Quid de motu?

R. Motum habet velocem, & scandendo, progrediendo, reptando, saliendoque se exercet masculè. Murem cum cernit, toto irruit imperu, gratamque captat prædam. Omnes angulos ædium percurrit, operta aperta que perlustrans. Ex altissima turri cum dejicitur, parum admodum capit detrimenti. Volare enim videtur ob pedum, caudæ, ac totius corporis extensionem.

VII. Qua.

VII. *Quenam propria felis affectio?*

Varia felis vox est, pro vario affectu. Ob-
scena vox est, cum libidine turget. Terri-
bilis ac dira, cum Catī de fœminis certant.
Miserabilis, cum fœmina mare[m] advocat.
Mollis & remissa, cum liberior ab affecti-
bus est. Germani dicunt: Die Katzen mau-
nen.

Axiomata.

I. *Feles non ex arbitrio oculos con-
trahunt ac distendunt.*

Pupillam oculorum ad solis ortum aut
occasum feles contrahere & extendere,
existimarunt antiqui. Cardanus arbitrio
felium id adscripsit & libertati propriæ.
Scaliger, arbitrium felis nullum esse, pul-
chris declarat verbis: *Ambitiosè scripsisti:*
felem pro arbitrio pupillam contrahere ac dis-
tendere. Esset enim motus voluntarius. Ergo
à musculis. At ibi nullus: quemadmodum in il-
lorum opticorum discretione compertum nobis
est. Sed variatio temerè fit, ac sine lege, aut vo-
luntate, ab affluentia spirituum, commotione,
retractione, resolutione, quæ neutiquam sunt in
animantis potestate. Quod & eo iudicio ma-
nifestum fiet: quando altero clauso oculo, alte-
rius pupilla dilatatur.

II. Ob felium praesentiam in deliquisum animi quidam incidunt.

Naturale est dissidium inter quosdam homines & feles. Praesentibus his, in deliquium animi illi cadunt, & saltem non exanimantur. Nec vim retrahere potest cista, cui felis includuntur. Major enim est, quam ut impediti queat aut domari ligno. Ad occultam fugiunt qualiter. Saniores, cum manifestarum tanta potestas non sit. Nos etiam subiectum istarum qualitatuum advertendum censemus. E corpore enim felis effluvia egrediuntur, quae quosdam afficiunt homines. Fieri potest, ut gravis felis territa, imprimat soboli naturale cum fele dissidium. Hinc ferre nequit istius effluvia, quae vim inferunt, quae naturam ipsam destruunt.

III. Feles amant munditiam.

Tegunt excrementa sua, & abscondunt, quantum possunt. Non ob odorem, ne prodantur muribus. In libero campo id agunt, ubi nec venantur mures, nec diu perstat odor. Nec ob invidiam, ne homines utantur iis ac fruantur. Livor exiguus est, qui non alio nos privat bono, quam foetido excremento. Causa est amor munditiae. Ne
foeti-

fœtida ista materia, ædes, hortos terrasque conspurcet. Sicut ob munditiem, pedes, ventrem, caudam, & cæteras partes perpetuò feles lambunt.

CAPUT XXII.

De Lepore.

Præceptum.

Lepus est brutum quadrupes, timidissimum, velocissimum & fœcundissimum.

Quæstiones.

I. Quodnam leporis nutrimentum sit?

R. Vescitur brassicâ, malvâ, atriplice, lactucâ, uvis & aliis. Noctu potius quam interdiu cibum capit. Carnes non petit, nec edit, sed contentus herbis est. Nierembergius ait: *Carnivora sunt digitata, vivipara omnia, præter leporum genera.*

II. Quanam magnitudo?

R. Feli æqualis ferè est. Caput habet breve & in acutum desinens. Aures longas, oculos exprorectos, & palpebras præcisas. Hinc oculos semper habet apertos, & magis cum dormit, minus cum vigilat. Cor maximum habet, unde timiditatem naturalem colligunt. Pedes sunt inæquales.

Q

postea

posteriores anterioribus longiores, hinc montem facilius ascendit, quam descendit. Facilius etiam montem descendens, quam ascendens capitur. In genu posteriori osficulum est, quo ceu basi inter saliendum lepus nititur. Dicitur talus: Germanicè *der Hasensprung*. Cauda ei brevis est, cursumque auribus potius, quam caudâ moderatur.

III. *Quid de generatione notandum:*

Resp. Animal libidinosum est. Coit ac parit tempore quo vis, maximè vernò. Et dum fert uterum, superfoetat. Cum enim peperit catulos, alios in utero habet. Hinc quo plures capiuntur, eò plures inveniuntur. Partu uno parit foetus quatuor aut quinque.

IV. *Quid de sensibus:*

Auditum pollet acutissimò, & ad quemlibet frondium strepitum expavescit. Præsentens igitur pericula futura, fugit maturè, ne pereat. Videre dicitur noctu & dormire apertis oculis. Hinc proverbium: *Lepus dormiens*. De eo, qui quod non facit, id facere se simulat: aut quod facit, id facere se dissimulat.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp.

R. Mediæ naturæ inter fera & mansueta animalia est. Naturâ suâ timiditatem summam habet, & omnium præda fit. Proverbium est: *Mortuo leoni & lepores insultant.* De eo, qui vivens terror omnium erat, mortuus ludibrium omnium. Aut de iis, qui cum larvis luctantur, cum umbris decertant ac mortuos benè meritos mordent.

VI. Quid de motu?

Resp. Saltat magis, quàm currit, velocissimè tamen properat. Omnes ejus partes ad celeritatem compositæ videntur. Proverbium est: *cancer leporem capit.* De re absurda & impossibili. Tardus enim cancer, lepus velocissimus est. Flexuoso autem cursu utitur, & unâ eademque via exit & redit.

VII. Quanam propria ejus affectio?

Resp. Vocem acutam & sonoram habet. Catuli cum premuntur manibus, acutissimum edunt clamorem. Nomine hic non exprimitur, sicut alia res plurimæ ob penuriam vocum.

Axiomata.

I. Esus leporis pulchritudinem non dat.

Caro frigida & sicca est, succumq; melancholicum gignit. Frustra igitur sunt, qui

qui esum animalis hujus, pulchros dare homines, sibi habent persuasum. Frustra etiam in summis habetur delitiis, juxta illud Martialis:

Inter aves turdus si quis me judice certet:

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

II. *Lepores non utriusq. sunt sexus.*

Totam speciem Hermaphroditis constare imperiti quidam venatores statuunt. Sed recentiores Experientia docuit, mares à fœminis sexu esse discretos. Bodinus ait: *Hermaphroditi sunt quidam, nec tamen omnes, idq. à venatore peritisimo didicimus, cum ea de re dubitaremus. Is enim affirmabat, Hermaphroditos lepores esse plurimos, nec tamen ea fecunditate, qua fœminas; marem autem nunquam uterum gestare, multo minus superfecundare.*

III. *Malum omen non est, si peregrinantibus per transversum occurrat lepus.*

Fortunam nostram non moderatur lepus, nec cursus leporis, sed Deus, qui gressus nostros dirigit, sine cujus nutu ne pilus quidem de capite decidit. Occasionem superstitutioni dedit, quod lepus solitudinem amat; loca autem deserta periculosa sunt.

CAP.

PHYSICA.
CAPUT XXIII.
De Cuniculo.

25

Præceptum.

Cuniculus est brutum quadrupes libidinosum, fœcundum, semiferum, cuniculos sub terra agens.

Quæstiones.

I. *Quodnam cuniculi nutrimentum sit?*

R. Nutritur iisdem quibus lepus; brassicæ; malvâ, oleribus, pomis, piris & aliis fructibus. Pane quoque delectatur maximè, & pugnat acriter de oblato cibo. Noctu potius, quàm interdiu, cibum capit. Bibit aquam, sed sæpè dies aliquot abstinet à potu.

II. *Quanam magnitudo?*

Lepore minor est, partibus autem fermè convenit. Hinc à nonnullis lepusculus vocatur, & generis leporini esse putatur. Color plerumque candidus est, alias etiam fuscus. Ungulas habet divisas & ruminat. Ut non respondeat natura isti Latinorum versioni: Camelum & leporem & cuniculum non comeditis, quia ruminant, & ungulam non dividunt. Lutherus: Das seßt ihr aber nicht

nicht essen das wiederkäuert / und die Klauen nicht spaltet/das Cameel/ der Haase und Caminischen / die da wiederkäuern und doch die Klauen nicht spalten/sollen euch unrein seyn.

III. *Quid de generatione notandum?*

Rz. Animal libidinosum est & fœcundum. Parit toto annò, partu uno ternos aut quaternos. Superfœtat etiam, undè singulis mensibus catulos alit. Et hæc fœcunditas adeò sæpè numerum auget, ut ædibus inferant damna. Sub terra enim habitant in cavitatibus atqve antris. Fuerunt qui legatos Romam miserunt, aliasqve terras ac regiones petierunt, cum è suis à cuniculis ejectarentur. Martialis ait:

*Gaudet ineffossis habitare cuniculus antris,
Monstravit faciles hostibus ille vias.*

IV. *Quid de sensibus?*

Resp. Visu non admodum valet, sed plus auditu. Et cùm timidum sit animal, ad quem vis strepitum exhorrescit. Magno igitur conatu fugam capit, ne pereat in periculis.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp. Semiferum animal est, cum nec mansuetum nec ferum; sed mediæ quodammodo naturæ sit. Et natura sua timidus cuniculus est, sed irritatus pugnat acriter. Tan-

tâ inter eos sæpè pugnatur vehementiâ, ut dentibus pellem dilacerent, & ad tempus bene longum pugnare continuant. Mares etiam in liberos crudeles sunt, ac fatum vix ceditum enecant.

VI. Quid de motu?

Motum velocem habet: sed velociorem lepus. Recta verò ire viâ non amat, sed flexuoso utitur cursu. Pedibus posterioribus terram pulsat, atq; sonum ingratum excitat.

VII. Quenam propria affectio.

Vocem acutam habet ac tenuem. Murmurat etiam quandoque, cum panem oblatum retrahimus, aut cum masculus fœmellam insequens illuditur.

Axiomata.

I. Cuniculus animal semiferum est.

Nec mansuetum, nec ferum, sed mediæ quodammodò naturæ est. Mane & vespere egreditur ex antro, reliquo tempore se-
rè latet. Et licet inhabitet ades, non tamen mansvescit adeò, ut tangi & portari temerè possit absqve offensa.

II. Cuniculus animal fecundum est.

Parit anteqvam absolvat primam ætatis annum. Et parit ternos ac quaternos. Superfecit etiam non secus ac lepus. Hinc singulis

singulis sæpè mensibus catulos alit. Quæ
fœcunditas adeò replet ædes, ut maxima
iis inferant damna.

III. *Lepus & cuniculus specie differunt.*

Habent enim diversas actiones, diversasque operationes. Non corpore tantum minor lepore est cuniculus, sed & robustior atque audacior est. Cuniculose etiam agere, nunquam visus est lepus. quod tanta promptitudine præstat cuniculus, ut inde nomen tulerit. Cursu quoque cuniculus lepore tardior est, non tantum pedibus, quantam animò valens.

CAPUT XXIV.

DE

Mele seu Taxo.

Præceptum.

Melis est brutum quadrupes, somniculosum, obesum, cavernas amans & lucem fugiens.

Quæstiones.

I. *Quodnam melis nutrimentum sit?*

Resp. Vescitur melle, radicibus, frugibus, avis, pomis, piris, cæterisque fructibus. Amat

mat maximè loca arboribus repleta, cum gra-
tum suppeditent pabulum. Pomorum enim
ac pirorum esu pingvescit maximè.

II. *Quanam magnitudo melis.*

Resp. Fermè ad vulpis aut mediocris canis
magnitudinem accedit. Caput habet crassum,
breve ac humile, cutem duram, sordidam,
pissam, villosam & rigidam. Dentes acuti
sunt, unde animal mordax est. Dorsum latum
habet & crura breviora ac caudam villosam. Pin-
gvescit valdè, unde proverbium: *melis instar*
obesus. De homine corpulento, pingvi, ac
pigro.

III. *Quid de generatione notandum.*

Resp. Generat nunc unum, nunc gemellos. De
alacritate nihil constat, cum lucem fugiat, &
maximam vitæ suæ partem in terræ cavernis
agat. Hinc proverbium: *Melis instar lucem*
pergit. De eo qui degit in antro, & rarò egre-
ditur. Germanicè: *Er liegt inne wie ein Dachs*.

IV. *Quid de sensibus?*

Resp. Præsentit tempestates. Non quidem
longè ante, sed cum istarum in aère sunt primi-
ordia. Alias tota penè hyeme dormire dici-
tur. Somnolentum itaque animal est & legne-

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Timidus, laevis est, indeque tenebras amat.

Id verò cum primis notatu dignum est, quod parentes aetate fessos nutriat. Placent verba Nierembergii: *De eruditione & exemplo brutorum ad omnem nos instituentium frugem, egimus non semel, pauca adjicere liceat. Parentes suos aetate grandes nutriunt Elephanti, glires, leones, rupicapra & alia capra sylvestres, taxii, ciconia.*

VI. Quid de motu?

Resp. Pigrum animal est, frequentius dormiens ac quiescens, quàm se movens. Neque etiam longè à cubili ac caverna discedit, sed in vicinia se continet. Imprimis noctu è caverna egreditur, ubi omnia turò cernit.

VII. Quanam propria affectio sit?

Vocem acutam habet. Fortia animalia plerumque gravem edunt vocem, ut leo, bos. Timidis vox acuta est, ut lepori, cuniculo, meli.

Axiomata.

1. Luna crescente augetur taxii adeps, decresciente minuitur.

Hæc ea lunæ humorum Domina potestas est. Auget & minuit humores, cum augetur & minuitur ipsa. Latius crescunt pili nostri, crescente lunâ refecti; tardiùs decrescunt. Cerebrum animalium ad lunæ augmenta & decrementa augetur & minuitur. Caro can-

crorum

orum & ostrearum succi plena est plenâ lunâ. Verres, hâdos, & eqvos decrescente luna castrari convenit, non crescente.

1. *Meli disfidium naturale cum vulpe est.*

Bella gerit assidua cum vulpe. Vulpes vero cum robore taxum superare nequeat, ad fraudes & dolos se vertit. Urina & stercore ovæam melis polluit. Fœtoris hujus impatiens melis est. Migrat igitur, aliasque sedes pererrat. Ingreditur tunc vulpes, ac triumphans spæcum occupat.

CAPUT XXV.

De Glire.

Præceptum.

Glis est brutum quadrupes, somnolentum, validum, mordax, vorax, gallinis infestum.

Quæstiones.

1. *Quodnam nutrimentum gliris sit?*

Resp. Vescitur fructibus arborum, sed maxime appetit ova atque gallinas. Has undique conquirat, inventasque trucidat. Occidit unâ, non devorat statim prædam quam nactus est, sed inquirat altius. Quotquot reperit, jugulatae condit. Nulla demum superstitæ, devorare

reincipit ac replere ventrem. Dominis propriis non facile ova ac gallinas surripit, secum, ubi necessitas urget. Catulos cum alit maxima inferre solet damna.

II. *Quanam magnitudo:*

Resp. Magnitudinem felis habet, membra valida, colorem varium. Dentes sunt exerti & acuti, quibus ova capit. Foramina duo invenimus in ovis acutis dentibus facta. Caput etiam gallinarum dentibus istis perforat, & subito easdem necat.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Fœcundum animal est, & partu uno plures edit. Parvo tempore adeò se multiplicat, ut pagos totos & tota oppida repleat. Capitur autem non difficulter admodum, si columba aut pullus gallinaceus inferatur decipula.

IV. *Quid de sensibus notandum:*

Resp. Odoratu præcellit, quo gallinas latentes investigat. Dormire dicitur tota hyeme, nec ullum tunc capere cibum. Hinc versus est:

*Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.*

Sed & hîc à necessario ad nimium progressi sunt autores. Conspiciuntur enim hyber-

quoque tempore in horreis, ova & gallinas
quærentes.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Semiferum animal est, habitans partim
in sylvis, partim in ædibus, & crudele est,
inexplebili aviditate sitiens sanguinem galli-
narum. Foveas facit profundas, quas replet
spoliis, ac terrâ, foliis & lignis operit.

VI. Quid de motu?

Resp. Motum habet mediocrem & felis instar
arbores & parietes scandit. Sæpè sciurorum
more de muro in murum, de tecto in tectum
saltat. Nec periculum gravioris lapsus est,
cum expanso corpore rem agat, felium mori-
bus assumptis.

VII. Quanam propria affectio?

Vocem habet acutam. Clamante uno,
concurrunt reliqui, & clamore amicum testan-
tur consensum. *Hinc proverbium: concurrunt
sicut glires.* De iis, qui conjunctis viribus ali-
quid tractant.

Axiomata.

*I. Glires non moriuntur & re-
viviscunt.*

Glires hyberno tempore inventos nullis
ictibus, nullisque vulneribus moveri dicunt,

Reviviscere autem redeunte vere ac sole, non secus ac homines nonnulli quondam obdormiverint, alii annos sexaginta, alii trecentos, ac postea revixerint. Et fidem & veritatem hæc superant. *A privatione totali, qualis mors est, ad habitum & vitam, non datur regressus naturaliter.* Alias verò à negatione actus secundi ad negationem actus primi argumentari non licet. Non neganda vita ipsa, ubi non patent vitales actiones.

II. Glires nec tota hyeme dormiunt, nec tota æstate vigilant.

Labor assiduus frangit vires: & quies nimis polluit perditque vigorem. Non est durable quod alterna caret requie:

Occidet, ad circi si quis certamina semper

Non intermissis cursibus ibit equus.

Firma sit illa licet, solvetur in æquore navis,

Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.

Me quoque debilitat series immensa laborum,

Ante meum tempus cogit & esse senem.

Oia corpus alunt, animus quoque pascitur illis

Immodicus contra carpit utrumque labor,

CAPUT XXVI.

De Erinaceo.

Præceptum.

Erinaceus est brutum quadrupes, pelle acule-

aculeata vestitum, malignè astutum.

Quæstiones.

*I. Quodnam nutrimentum
Erinacei sit?*

Resp. Poma, pira, uva, & fructus alii. Hinc arbores ascendit, poma ac pira decutit, in istis sese volutat, ut spinis hæreant. Post ad iter sese accingit & ad cavas arbores, in quibus habitat, properat. Pomum unum si decedit, mox omnia abjicit, & ad arborem redit, novumque cibum requirit.

II. Quenam magnitudo?

Resp. Parvum animal est instar porcelli, Germanicè Saußgel. Rostrum habet porcino, rostro simile. Ipsum corpus aculeis vallatum est, ut apprehendi nequeat. Hinc insidias sibi fieri cum sentit, in formam pilæ convolvitur, ut tractari nequeat. Unde locutio proverbialis: Totus echinus asper. De homine intrastabili. Germanicè es ist nichts freundliche an ihm.

III. Quenam generatio?

Re. Erinacei hominum modo se complexi, coeunt. Et cum par tus instat tempus, foemina contrahere alvum dicunt, ne spinis lædatur. Duriorem autem postmodum &

asperioresm foetum, majores inferre cruciatus. Hinc proverbium: *Echinus partum differt*. De iis qui in perniciem suam neunt moras. Sed profecto res ea moram non patitur. Et secundina tegitur echinus, ut uterum laedere nequeat. Etiam inclusus utero molliores habet spinas, unde nihil metuendum mali.

IV. *Quid de sensu notandum?*

Resp. Praecire tempestates dicitur, adeo ut pluvia imminente petat cubile. Nierembergius ait: *Quam sagacitatem demirabimur brutorum, si presagia damus. Erinacei mutationem Aquilonis in Austrum contendentes in cubile presagiunt.*

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp. Maligne astutus est, & una fallacia in omnibus periculis triumphat. Timidum alias animal, sed spinosum est. Spinis igitur contra quemvis hostem se defendit. Spinis etiam alimenta acquirit & reportat, *Echinus videntia tempore, inquit Nierembergius, vites subit, pedibusq; botrorum acinos in terram decurrit, quos ibidem volutatus undiq; spinis confixos excipit.*

VI. *Quid de motu?*

Resp. Motum habet mediocrem. Arborem ascendit, & pira ac poma decutit. Hominem

nem accedentem eum cernit, fugit. De fuga cum desperat, in globum se volvit, ne apprehendatur. Interdum urinam emittit ex metu. Sicut timor plerumq; animalia ad excrementorum emissionem stimulat.

VII. *Quanam propria affectio?*

Resp. Vocem acutam tribuunt Erinaceo & propriam eam faciunt animalium timidorum. Quamqvā canis timidus non sit, licet acutam vocem habeat. Plerumqve igitur contingit, non perpetuò.

Axiomata.

I. *Erinaceus intractabilis est.*

Propter aculeos enim tractari & apprehendi nequit. D. Frantzius ait: *notissimum hoc est animal spinis acutissimis obsitum, unde impune non potest apprehendi, & rectè est imago intractabilis rustici, vel sophistæ spinosi, cum quo nemo potest conversari sine lide.*

II. *Facilius est Erinaceum capere, quam tenere.*

Simplex est Erinaceus, unde facilis captu. Aculeis autem cum præditus sit, undiqve impunè teneri nequit. Hinc Ælianus scribit: *ὥσπερ γὰρ ἐχίνον λαβεῖν μὲν ῥᾶδιον, οὐν ἔχειν δὲ χαλεπὸν: ὅτι καὶ τὰ χρήματα: Quæ admodum echinum, sic etiam numos capere.*

re, facile est, tenere verò difficile. Germanicè:
wie ein Igel wohl zubekommen / aber nicht
wohl zuhalten ist / also auch das Geld.

CAPUT XXVII.

De Sciuro.

Præceptum.

Sciurus est brutum quadrupes, pru-
dens, solers, velox & somniculo-
sum.

*Quæstiones.*I. *Quodnam sciuri nutrimentum sit?*

Resp. Nutritur glandibus, nucibus, pomis, piris & aliis fructibus ac frugibus. Imprimis delectatur suavioribus cibus, Saccharo & amygdalis dulcibus. Accum cicurari facile queat, hominem spontè accedit, à pedibus ad caput ascendit, in sacculo nuces, amygdalas, panem & alia quærit. In sylvis degens, cibum æstate congerit, quo per hyemem victitet.

II. *Quenam magnitudo?*

Resp. Animal parvum est, sed egregiæ formæ. Caput subtile & breve habet, dentes acerosos, quibus acerrimè mandet. Auriculæ sunt

la sunt rotundæ, cauda villosa & longa ad reliqui corporis magnitudinem. Hac non ornamento tantum illi est, sed & varios habet usus. Cum movetur, eâ se gubernat. Cum pulcibus ac muscis vexatur, ea se defendit. Cum calore æstivo utitur, eâ super dorsum repositâ, calorem frangit. Cum transit aquam, eâ pro velo utitur. Pili plerumque sunt rufi, interdum nigri, raro albi. Pedibus anterioribus cibum capit, orique admover: posterioribus verò insidet.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Genitale maris osseum est. Edunt partu uno plures & coeunt tempore verno. Nie-rembergius ait: coeunt & pariunt quovis tempore lepores & cuniculi. Quadrupedum prægnantes Venerem arcent præter equam & suem. Aristoteles de muliere & equa solis animalium id affirmat. Vere coeunt lacerti, elephanti, equi, glires, sciurus, canis. Mense septembri Camelii: Hyemis initio ursi, apri. Lupi toto anno non coeunt dies amplius duodecim: sues agrestes semel quotannis coeunt, domestici sæpè.

IV. *Quid de sensibus notandum?*

Resp. Præsentit tempestates, ac nidum quâ spiraturus est ventus obturat, aliaque in parte foramen format. Somno maximè indulget,
&

& non hyberno tantum, sed ætivo quoque tempore totos dormit dies. Memoriam egregiam habet, foveasque, quibus nuces iniecit, post menses aliquot sine errore repetit.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Appetitum moderatum habet. Non assumit plus cibi, quàm requirit natura. Satur, licet verberibus adigatur, nihil comedit amplius. Sed quæ offeruntur accipit accondit. Optimum agit patremfamilias, quem mediocris victus & accurata reliquiarum custodia deget maximè. Timidum alias animal est, & horret canes, magnoque clamore fugit insectantes.

VI. Quid de motu:

Resp. Plurimum motu valet. Et de ramo in ramum, de arbore in arborem saltitat. Fluvium trajiciens assere vel cortice pro navi utitur, & cauda pro velo. Ridiculis etiam gestibus homines delectat mirificè. Sæpè lasciva & histrionica saltatione, risum spectantibus offert. Non rarò supinus alludit: heri manus prehendit, eas leniter dentibus detinet, mox dimittit, iterum arripit, projicit, recipit. Cumque denegatur manus murmure submisso eam insequitur, ludnmque continuare gestit.

VII. Quæ

VII. *Quanam propria affectio sit?*
 Resp. Vox acuta est. Canem cum cernit, fuga
 sibi consulit, & voce acuta, pedumque stre-
 pitu, testatur affectum. Murmurat quandoq;
 cum oblata nuges retrahuntur, aut negantur
 nutrimenta.

Axiomata.

I. Sciurus amat munditiem.

Animal jucundum est, formamque amat &
 puritatem. Lambit se perpetuò, comit se, &
 quàm maximè potest exornat. Singulis an-
 nis depilatur, fermeque calvescit. Sed mox
 pulchrioribus pilis de novo vestitur, ac pristi-
 num corporis decus recuperat. Hinc latatur
 admodum, nihilque agit magis, quam ut pilo-
 rum æqvabilitati corporisq; puritati studeat.

II. Sciurus non dormit tota hyeme:

Deglire quod ajunt, etiam Sciuro tribuunt.
 Quamquam sciurum non semper dormire, sed
 hyeme quoque cibum capere statuatur Bodinus.
 Nobis nec glires, nec sciuri tota dormiunt hy-
 me. Nec enim ratio id suadet, nec confirmat
 experientia. Bodinus ait. *Pleraq; animan-
 tia tota hyeme delitescunt, ut murium ac muste-
 larum genera, erinacei, talpa, arsi, taxi, serpenti-
 tes, hirundines, glires, quæ sine cibo ac potu hye-
 mes ferè transigunt. Quædam tamen sibi anno-*

nam parant, cuius ope hyeme in latibulis vescantur, scilicet cuculi, apes, formica, vespa, sciuri. Glires tamen ex omnibus cibo vacui ac sopore sepulti hyeme reperiuntur.

CAPUT XXVIII.

De Mustela.

Præceptum.

Mustela est brutum quadrupes, solers, timidum, callidum, malignè astutū.

Quæstiones.

I. Quodnam mustela nutrimentum sit?

Resp. Venatur mures, eosdemque devorat. Plures capere dicitur, quàm felis, eosdemque majores ac minores. Nec talpis parcit, sed aggreditur eas & occidit. Aviculis insuper insidiatur, quas captat ac comedit. Ova quoque sorbet, & pullos gallinaceos aufert.

II. Quanam magnitudo?

Resp. Animal parvum est, sed formosum. Caput breve habet & dentes acutos. Aures sunt rotundæ, cauda pilosa & longa. In dorso & lateribus plerumque sunt rutilæ, in ventre candidæ. Pelles in vestimentorum usum veniunt.

III. Quanam generatio?

Genitale maris osseum est. Edunt partu uno plures

plures & coeunt tempore verno. Aure concipere, & ore parere dicuntur. Nierembergius scribit: *Musclam ore parere fabulantur Fabulantur certè. Neg³ enim ventriculus gestationi aptus, nec auris conceptioni.*

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Domum ruituram sentit & paulo ante migrat. Dormit plurimum, hyberno maxime tempore. Imò totà hyeme dormire dicitur, more glirium.

V. *Quinam affectus?*

Resp. Amat foetum, quem maturè quidē emittit, sed rursus in periculis intrare recipit. Adversatur suis, cornicibus & serpentibus. *Exstimant à naturā datum esse animalculum hoc, ut pugnet cum Basilisco.* Aliàs timidum animal est, & ad quemvis arborum strepitum exhorrescit.

VI. *Qualis motus?*

Resp. Velox est mustela, & prædam, quam fecit, citissimè aufert. Corpus admodum flexile habet, & ad furta clandestina aptissimum. Mutat loca subinde, ut cubile reperire difficile sit. *Visa dicitur mustela continuatis saltibus fluvium transisse, sine submersionis periculo.*

VII. *Quenam affectio?*

Resp. Vox acuta est. A sono nomen fecisse videntur Germani: *Wiesel/wieseldhen*. Nie-rembergius ait: *Timidis vox plerumq; acuta, ut lepori, murium generi, mustelis, canibus.*

Axiomata.

I. *Mustela novit rutam.*

Discernunt bruta inter bona & mala, inter noxia & salutaria. Canes inter amicos & inimicos. Leo inter magnanimos & humiles. Mustela inter rutam & allium. Priusquam ineat mustela pugnam cum serpente, rutam edit, cujus odor serpenti inimicus est. Ad hominum fermè accedit iudicium, qui pestis tempore rutam utuntur. Prodest enim cum butyro, cum jusculis, cum aliis cibis sumpta. Etiam vinum per rutam deco-
latum ac potum, contra venena porrigitur utiliter.

II. *Mustela malignè astuta est.*

Nierembergius scribit: *malignè astuta sunt, quæ sunt angustis oculis vel pupillis, ut mustela, ichneumon, catti, simia, vulpes, stellio, lutra, crocodilus, mures, lupi, lynces, castor, ursi, erinacei, hyæna, chamæleon.* Hæc omnia sunt etiam mordacia: Simplicia & stolidia *bos, alce, cerpus, ovie, asinus, sim.*

CAPVT

De Viverra.

Præceptum.

Viverra est brutum quadrupes, vorax,
mordax, terræ cavernas amans.

Quæstiones.

I. Quodnam viverra nutrimentum sit?

Resp. Vescitur hordeô, triticô, avenâ, & cæteris frumentis. D. Frantzius ait: *Alio nomine dicitur fur sen furunculus, quia plurima furatur & comportat in suos specus sine fine, vel innumera grana pro hyeme, & illa quidem omnia pura sine paleis: ita ut sæpè dimidius modius in uno antro unius viverræ reperiatur, adeò ut rectè sit dicta viverra, quasi vi omnia ad se perrens, eiu Hamster.*

II. Quanam magnitudo?

Parvum animal est. Caput habet exiguum, ventrem solidum, pedes breves & crassos. Cutis color subrufus est, cui pili pertinaciter hærent, ut cutis laceretur priùs, quàm extrahatur pilus.

III. Quanam generatio?

Resp. Gestant in utero quadraginta dies & pariunt partu uno plures. Nierembergii
S ait:

ait: *multifida & parva ejusdem generis multa
pariunt: ut canes, feles, oves, lepores, lupi, viverra,
rygres, leones, lutra. Supra cuncta murium fœ-
tus: ex uno genitos centum viginti, tradiderunt
Aristoteles & Plinius.*

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Sensum habet debilem. Nec visu,
nec auditu, nec alio sensu celebris est. A-
varitia claram fecit viverram, quâ primas
tenet inter pèssima animalia.

V. *Quinam affectus?*

Resp. Amat fœtum, cui grana colligit & pro-
bè prospicit. Cæterum timidum animale est,
& fugit lucem, vitamque in crasso & obscu-
ro loco degit. Odit cuniculos, quos vena-
tur & ex cavernis propulsat.

VI. *Qualis motus?*

n. Tardiozem habet motum. Neque saltu
valet admodum; quanquam lacescita impe-
tum facere in hostem conatur.

VII. *Quanam affectio?*

Vox ei acuta. Cum interficitur, voce clarâ
finit vitam.

Axiomata.

I. *Viverra nimia est in acquirendo
ac retinendo.*

Vorago

Vorago avidissima est, nunquam expletur, nunquam satiatur. Et quæ acquisivit, sibi servat, ipsam quoque fœminam ab esu arcens. Avaros imitatur, qui se ipsos rerum suarum Dominos ac hæredes arbitrantur.

II. *Viverra fœmina mare dolosior.*

Mas fœminæ negat cibum. Hæc clam aliud fingit foramen, aditumque sibi ad cibum parat. Quanto tenacior ille, tanto hæc voracior ac liberalior est.

III. *Viverra domi audax, foris timida.*

Decuplo major cuniculus viverræ est. Sævit in istum hæc, aggreditur in antro, lacerat & necat. Extra cavernam aggredi non audet. Sicut gallus in sterquilinio potest plurimum.

CAPUT XXX.

De Lacerta.

Præceptum.

Lacerta est animal quadrupes, solers, velox, venenosum, homini amicum.

Quæstiones.

I. *Quodnam nutrimentum?*

Resp. Ad omnivora animalia refertur. Pasta herbarum vivit, nec carnes respuit. Vermiculis, muribus & talpis vescitur.

II. *Quenam magnitudo?*

Resp. Corpus parvum est, flavi & viridis coloris, variis insignitum punctis. Caput exiguum, cauda ejusdem longitudinis cum corpore reliquo. Lingvâ bifidâ, & ore aperto inspirat aërem. Pedes proportionè minimi, cruraque brevissima sunt.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Lacertæ humano more se completuntur & coeunt. Coeunt autem vere, & pariunt ova. In Anglia nullas generari lacertas scribunt.

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Tota penè hyeme dormire dicitur. Vere verò profilit & æstate se exercet: luditque in conspectu hominum.

V. *Quinam affectus?*

Resp. Serpentes hostes habent, & rubetas, & cochleas. Hominem amant valdè, & viso eo profiliunt, ludunt, blandiuntur. Venenò autem cum consent, non merentur amorem mutuum.

VI. *Qualis motus?*

Resp. Velox animal est, & cum infestatur, fugâ sibi consulit: maturè. Corpus habet flexile, & variis gesticulationibus suum erga homines testatur affectum. Caudam agitacredò, & motu illo homini blanditur.

VII. *Quæ-*

VII. *Quanam affectio?*

Resp. Sibilum edit. nec major ei clamor. Quamvis dissectetur in partes, non dat ejulatum. Dissecta autem partes vivunt & denuò coeunt.

Axiomata.

I. *Lacertæ similis est Salamandra.*

Animal venenatum est, nigri & flavi coloris. Caudam habet prolixam & flexuosam, cutim asperam, pedes acutos. Stellulas in dorso habet, seu lucida quædam puncta. Igneæ dicitur natura, adeò ut vivere atque superesse queat in flamma. Sed penetrat natura ignis, viventium corpora dissipat ac destruit. Placet sententia Galeni ac Dioscoridis: *Salamandra non diu vivit in igne, sed à majori flamma uritur ac consumitur.*

II. *Lacertæ similis est chamæleon.*

Habitat in Africa & India, & figuram lacertæ habet, subitque cavernas. Non alio quàm aëris elemento vivit juxta Plinium. Alii chamæleontem rore & muscis ali scribunt. Proprium ejus est, ex metu varios assumere colores. Semper eum reddere dicitur, quem proximè attingit, præter rubrum & candidum. Hinc varium hominem chamæleonte mutabiliorē dicimus. Sed quemadmodum

alias affectus mutant colores; sic idem chamaeleonti contingit maximè ob corporis subtilitatem.

III. *Lacerta similis est Stellio.*

In Italia & Thracia nascitur stellio. Habet in tergo guttas lucentes instar stellarum. Vescitur araneis & rore, sed libentius melle. Odio habet scorpionem, cujus ferre nequit conspectum. Cutim exuit, quæ restituitur, perindè ac in serpentibus.

IV. *Lacerta similis est crocodilus.*

Nascitur in Egypto & India, ac est oviparus. Habet pedes quatuor, dentes validos & exactos, linguam immobilem, totamque adhaerentem. Durissimam cutem in dorso habet, in ventre mollissimam. Die in terra, noctu in aqua degit: hyeme totâ dormire dicitur. Indicus immanior & crudelior est. Integrum hominem cum vestibus devorare eum scribunt, & hoc actò profundere lacrymas. Nullum animal è tam parvo initio in tantam vastitatem excrecit. Parit enim ova, paulò majora asserinis, & excrecit in longitudinem septendecim aut etiam viginti ulnarum. Proverbium est: *Crocodili lacryma*. De iis qui simulant graviter se affici incommodis alterius, quæ ipsi attulerunt.

PHYSICA.
CAPUT XXXI.

279

De Rana.

Præceptum.

Rana est brutum quadrupes, coaxans, in-
jucundum, & invalidum.

Questiones.

I. *Quodnam rana nutrimentum?*

Resp. Herbas & flores comedit. Etiam carnes
& mortuas talpas devorat. Nec ab avena, hor-
deo, pomis, piris & cæteris abstinet.

II. *Quanam magnitudo?*

Resp. Parvum animal est, sed fœmina major
mare. Oculi sunt pellucidi, pectus latum. Pe-
des quatuor habet & posteriores prioribus
longiores sunt. Caret vesica, nullamque red-
dit urinam. Irritata ejaculantur humorem
noxium, quod cum agunt, mejere dicuntur
vulgò. Sed è clunibus non è vesica istum hu-
morem expellunt.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Congrediuntur ranæ & semina miscent.
Semen hoc Germanis dicitur Groschgehefe /
Groschragen. Mutatur autem in ova, è quibus
ranulæ parvæ fiunt, rotundæ, nigræ, oculis
tantum & capite insignes. D. Frantzius ait:
*Quandoq; semen vel ova ranarum ab incautis &
imprudentibus una cum potu imbibuntur, unde*

ſepè in multis hominibus nata fuerunt rana, & hoc modo ſemina ſeu ova vermium cum cibo ingeri poſſe quibusvis iudicandum relinquimus.

IV. *Quanam ſenſatio?*

Reſp. Tempeſtates præſentiunt & prædicunt. Veſperi coaxantes ſerenitatem diei ſequentis indicant. Frigida aqua delectantur maximè, & pluvia cadente, accurrunt ocyùs, ex ipſis quoque terræ cavernis. Tota pene hyeme dormire dicuntur, more lacertarum.

V. *Quinam affectus?*

Reſp. Timidum animal eſt, fugitque hominem. Non egreditur facilè è lacubus & piſcinis, præſentibus hominibus. Quin cum impetu ſeſe præcipitant in undas ex metu ad hominum conſpectum. Proverbium eſt: *Rana in paludem reſiit ex aurea etiam ſella: Der Froſch hüpfte wieder in den Pfuhl / und ſaß er auff einem güldnen Stul.*

VI. *Qualis motus?*

Reſp. Saliunt potiùs, quàm currunt. Velox ſæpè eſt, & varia rana, ut vix aſſequamur fugientem. Quædam arborem aſcendunt, ibique reptant potiùs, quàm ſaltant. Sunt virides & dicuntur *Gräßfröſchlein / Laubfröſchlein.*

VII. *Quanam affectio?*

Reſp. Rana coaxant. Propria hæc eorum vox eſt

est, quā omnibus molestæ sunt. Ululare etiam dicuntur mares, cum ad generationem foeminas vocant. Ranas in Cyrenaicâ planè mutas esse scribit Aristoteles. Plinius contra ex accidente id fieri statuit. *Quod muta sint ea,* inquit, *in causa est aquarum natura ob nimiam humiditatem. Unde si quis transferat hoc animal, loquax statim fecerit, & ad propriam naturam reducerit, quasi liberatum Circes vinculis.*

Axiomata.

I. Rana nec ex limo, nec ex luto, nec ex aqua, nec ex putredine fit.

Non ex quolibet fit quodlibet, sed ex certo certum. Animatum ab animato vegetans à vegetante, sentiens à sentiente, rationale à rationali est. Simile simile gignit. dissimile oritur à dissimili.

II. Rana similis est rubeta.

In hortis & agris inter frutices reperitur rubeta. Germanicè eine Kröte. Foetum animal est, dorsum habet gibbosum, eminentibus utrinque ad latera ossiculis. Magna ex parte circa noctem progreditur. Congressum etiam nocturno agit tempore. Generatur ex ovīs. Germanicè Krötengeheße. Miscentur etiam cum ranis, & cum venenatae sint, foetus noxius ac venenatus oritur. Non velsitur terra, sed

herbis, lumbricis & aliis. Virus emittitè clau-
nibus, & verberantem interficere conatur.

CAPUT XXXII.

De Talpa.

Præceptum.

Talpa est brutum quadrupes, sub terra
vivens cumulumq; excitans, oculo-
rum usu fermè captum.

Quæstiones.

I. Quodnam nutrimentum sit?

Resp. Vescitur vermibus, quos longè se mo-
ventes audit. Pericula verò imminetia sen-
tientes vermiculi ascendunt atque ad superfi-
ciem terræ fugiunt. Etiam radices herbarum
ac arborum devorant, damnumque incredibi-
le hortis inferunt. Nec frumentis parcut, si
ad horrea pateat via.

II. Quanam magnitudo?

Resp. Animal parvum est, sed crassum & soli-
darum partium. Rostrum habet instar por-
celli, quo terram fodit, excitans passim cumu-
los. Caput depressum est, crura brevissima,
pedes digitati. Oculi imperfecti sunt & mem-
branâ tecti.

III. Quanam generatio?

Resp. Animal viviparum est. Sexum habet
&

& congregitur sub terra. Falsum est quod dicunt: talpam è terrâ pluviis madidâ & putrefactâ generari. Nec animam dat terra, nec corpus.

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Auribus carere dicunt talpam, & auditum habere præstantissimum. Explicanda hæc sunt, ne unum evertat alterum. Non est tanta auditus præstantia in talpa, ob aures quasi resectas. Audit liquidius sub terra, non ratione organi, sed medii. Habitat in terrâ excavatâ, ubi colligitur sonus, collectusq; ad internas transmittitur aures.

V. *Quid de affectibus?*

Resp. Timidum animal est. Fugit lucem, amat tenebras. Semper in obscuro degit loco, & cum egreditur, quod potissimum mease Juniofit, facile capitur.

VI. *Quid de motu?*

Resp. In terra cum habitat, parum movetur. Quietis magis, quàm motui indulget. Egredisa ex antro, tardior est, nisi ex metu fugâ sibi consulat.

VII. *Quanam affectio?*

Resp. Vocem edit acutam, præsertim cum verberatur. Proverbium est: *Talpa loquax*. De eo qui impendiò garrulus, sed nullius judicii est.

Axiomata.

I. *Talpa ceca non est.*

Cecior talpa, proverbialis est locutio. Sed videt talpa, licet obscurius, & magis in tenebris quàm luce clarâ. Habet oculos, sed tectos. Cute enim detracta orbiculus quidam in loco oculorum apparet. Quem frustra fecisse naturam, absurdum est.

II. *Talpa muri similis non est.*

Scaligerum audiamus castigantem Cardanum: *Talpam formâ & magnitudine muri similem cum scribas, diligentiam tuam desideravi. Longè magis diversi pedes quàm cauda sunt. Ursinis enim similiores. Totum corpus latius, depressius, crura brevissima. Caput depressum: ut bufonio proprius sit, quàm murino. Os quod ab ore muris valdè alienum.*

CAPUT XXXIII.

De Mure

Præceptum.

Mus est animal quadrupes, timidum, velox & callidum.

*Quæstiones.*I. *Quodnam nutrimentum?*

Resp. Animal fermè omnivorum est. Caseos multos cum invenit, optimum eligit, cæteris spretis.

spretis. Poma ac pira etiam devorat, habito
subinde delectu. Quandoque segetes popu-
latur. Agris, hortis, horreisque incredibile
inferunt damnum mures. Aquam eos bibe-
re negat Aristoteles. Sed vidimus sæpè &
cibum & potum mures cum avibus cepisse.
Quin sputa hominum lingunt inopia aquæ.

II. *Quenam magnitudo?*

Resp. Corporis quantitas exigua, varia tamen
est. Multa enim murium genera sunt, quo-
rum aliqui *maiores*, quos *Rattas* vocamus:
alii *minores* sunt. Caput habent longiuscu-
lum, caudam proceram, colorem cinereum,
nigrum, fuscum, rufum. Prioribus pedi-
bus pro manu utuntur, cum grana tritici ac
hordei aut uvas devorant. Alii *domestici* vo-
cantur, alii *agrestes*. Addunt *aquaticos*, sed
natant tantum per aquam & in terra habi-
tant.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Pariunt vivum animal, & duodecim ac
plures uno edunt partu. E putredine aut
quisquiliis non fiunt. Cum animatum ab
inanimato, vivum à non vivente produci ne-
queat. Salis gustu prægnantes fieri putan-
tur. Quod sensu isto admittendum, quo se-
men fit calidius.

IV. *Quæ*

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Præcellit odoratu. Hinc odoribus allicitur faciliè, & muscipulis capitur.

V. *Quinam affectus?*

Resp. Timidi sunt mures: sed & ipsi à multis timendi. *Elephanti horrent mures*, & non pauci inter homines ipsos. Mus etiam muri favet. Lapsos in aquas extrahunt, tenentes mordicus caudas.

VI. *Qualis motus?*

Resp. Motum habent velocem. Noctu discurrunt, interdiu ferè dormiunt.

VII. *Quanam affectio?*

Vox exilis est. Sibilum edunt potius, quam clamorem.

Axioma.

Muri similis est Ichneumon.

Ichneumon speciem muris majoris habet. Dicitur aliàs mus Indicus. Nascitur in *Ægypto*, caput habet oblongum, aures rotundas, caudam longam. Vescitur serpentibus, avibus, & aliis. Infestus crocodilo est, cui insidias struit, mortemque infert. Sic parva maxima, sic imbecilliora fortia superant. A parvis etiam caveri oportet, cum magnas sæpè gerant iras, & jucundam habent vindictam.

LIBER

De Avibus in genere

Præcepta.

- I. Avis est brutum volans, sanguineum, rostratum & pennatum.
- II. Est aquila, accipiter, vultur, struthio-camelus, grus, ciconia, cygnus, pavo, anser, phasianus, anas, gallus, no-
dua, corvus, psittacus, columba &c.

*Quæstiones.*I. *Quanam avium causa sint?*

Resp. Causa efficiens prima, Deus est. Dixit Deus, producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile volet super terram, in superficie expansionis cœli. Causa efficiens secunda, natura est: partim stellæ, partim species semper multiplicantes. Hæ proximæ causæ; illæ remotæ sunt. Finis primus & ultimus, Dei gloria est. Finis intermedius, homo. Homini enim dant alimenta, tegumenta, oblectamenta. Proprium verò insuper habet finem avis quælibet, sed ignorant istum mortales. Materia creationis, aqua fuit: generationis semen est, constitutionis partes corporis. Forma in genere anima sensitiva est: in specie alia atque alia. Alia aquilæ, alia accipitris, alia anseris,

II. *Quæ-*

II. *Quanam avium convenientia & quæ differentia sint?*

Resp. Animâ sensitivâ & corpore organicô omnes constant. Moribus etiam conveniunt valdè. Sed differunt formis specificis, indole & aliis affectionibus. Quædam *rapaces* sunt, ut aquilæ, accipitres, vultures; quædam *mites*: ut columbæ, gallinæ, anates. Quædam *societatem amant*, ut anseres, gallinæ, anates. Quædam *solivagæ sunt*, ut aquilæ, vultures, accipitres. Quædam *carnivoræ sunt*, ut aquilæ, vultures, falcones; quædam *granivoræ*, ut gallinæ, columbæ, passerres: quædam *vermivoræ*, ut philomela, hirundo, upupa, quædam *omnivoræ*, ut pica, cornices, corvi. Quædam *perpetuæ* sunt, ut columbæ, passerres, pica: quædam *æstivæ*, ut ciconiæ, hirundines, alaudæ; quædam *hybernæ*, ut bombycilla.

III. *Quanam potissimum de avibus notanda sint?*

Resp. Quædam vegetativam, quædam sensitivam, quædam propriam insequuntur animam. Hinc spectanda nutritio, augmentatio, generatio, sensus, appetitus, motus & peculiaris affectio. Prolixiores esse si deceret; temperamentum etiam notandum foret. Neque prætermittenda ætas, quam cum homine, & aliis habent communem. Sed brevitati studendum, nec recedendum à proposito. *Axioma*

I. *Aves quinto creationis die factæ sunt.*

Disquisitum olim, utrum gallina, an ovum prius extiterit? Novimus ex verbo Dei, animalia ipsa integra perfecta quæ à Deo condita esse. Septimo creationis die non potentiâ, sed actu corpora naturalia fuerunt. Sic consummati sunt cœli, consummatus mundus est. De avibus ita sacer codex habet: *Creavit Deus cetos magnos, & omnem animam viventem reptantem, quam produxerunt aqua juxta speciem suâ, atq; omne volatile alatum secundum speciem suam &c. Et fuit vespера fuitq; dies quintus.*

II. *Aves ex aquis create sunt?*

Dixit Deus, ait Moyses, producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile volet super terram in superficie expansionis cœli. Aquam igitur allocutus est creator. Hæc ad verbum Domini dedit primo pisces, deinde aves. Nicrembergius ait: *Fraterculant aves cum piscibus. Communis vulva humor est. Ideo & pisces per aquam volant, & aves per aërem natant. Illi aves pelagi, istæ pisces sublimes. Similitudo incessus & elementi conjunxit nativitatem.*

III. *Aves aëris incolæ sunt.*

Albertus ait: *dicendum quod motus avium*

est in aëre & quies in terra: & illud elementum dicitur ornari illo genere animalis, quod est locus motus ejus & non quietis. Nierembergiius scribit: Ad illud elementum spectant animalia, ubi frequentia sunt, quo spatiantur, quo vivunt, in quo delectantur. Atque hinc colligit laudatus Autor incolas aëris aves esse, cum ibi frequentes sint, ibi spatientur, ibi vivant eoque delectentur.

IV. Aves partibus quàm maximè conveniunt.

Exposuit rem in Physica Christiana Lambertus Danaus. *Primum omnia*, inquit, *volatilia sunt sanguinea*. Itaque & cor & hepar & pulmonem, & arterias, & venas, reliquaque sanguinis officio & officina subservientia membra habent: imò & testiculos: vesicâ autem carent. *Femella vulvam juxta septum adjunctam habet*. *Bipedia autem sunt omnia, quæ propriè avium & volatilium numero comprehenduntur*. Genua habent, sed in adversum atque nos inflexa. *Geniculatio enim eorum retrorsum fit, non antrosum*. *Alata sunt omnia, rostrata, caudata, plumis vestita: quædam etiam ad majorem decorem cristas gestant*.

V. Aves ex ovibus fiunt.

Ova alia subventanea, alia prolifica dicuntur.

ur. Crediderunt quondam, vento quædam
ova concipi. Hinc subventanea, aut ova ven-
ti appellata sunt. Rectius dicimus, ova sub-
ventanea in ventum, prolifica in fœtum mu-
tari. Et illa semine fœminæ tantum; hæc se-
mine & maris & fœminæ constant. Modus
formatiois ab Ulyssæ Aldrovando sic descri-
bitur. *Que coivit gallina, aut alia quavis vo-
lucris, ovum concipit superius ad septum trans-
versum: ubi primo minutum & candidum cerni-
tur, mox rubrum, cruentumq;, deinde increfcent
luteum & flavum efficitur totum; jam amplius
auctum discernitur, ita ut intus pars lutea sit,
foris candida ambiat: ubi perfectum est, absolvi-
tur atq; exit putamine dum paritur, molli, sed
protinus durefcente, quibuscunq; erumpit portio-
nibus, nisi vitio vulva defecerit.*

CAPUT II.

De Aquila.

Præceptum.

Aquila est avis, clangens, generosa, belli-
cosa, visum, acutissimum, volatumq;
altissimum habens.

Quæstiones.

I. Quodnam aquila nutrimentum
sit?

T 2

Resp?

Resp. Vivit ex rapto. Insecta admodum est brutis, cervis, tauris, canibus, columbis, anseribus. Magno impetu adoritur ea, & aduncis unguibus, rostroque acuto dilacerat. In uno aquilæ nido inventæ sunt aliquando trecentæ anates, centum anseres, quadraginta lepores, & plurimi pisces. De potu lis est, an aquila aquam bibit, an non? Sed cum animalia dilaniet, sanguine illo contenta est, nec aquam petit. Hinc apud Jobum extat: *pulli ejus lambunt sanguinem.*

II. Quanam aquilæ magnitudo, & formatio sit?

Resp. Ultra magnitudinem anseris aut cygni non excrevit. Maxima tamen apparet ob alarum longitudinem. Habet rostrum durum & aduncum, ungues recurvos, carnem duram, ossa solida ac firma. Dentibus caret, cum serratum intus rostrum dentium sit loco. Oculi sunt rubri, concavi ac profundi. Crura haud ita longa, & pes dexter sinistro major. Pennæ rigidae sunt ac duræ, collum longum, cauda brevis. Halitus pessimè olet, adeo ut inficiat prædam. *Unde reliquias besternas, nec ipsa aquila, nec alia animalia repetunt.*

III. Quanam generatio sit?

Resp. Aquilæ nomine cum mas, tum femina, venit.

venit. Verè sexus discrimen habent, & maris
 penis, foeminae uterus datus. Majores, pulchri-
 ores, & ferociores foeminae sunt: mares mino-
 res & mitiores. Salacissima avis est, & foemina
 per decies compressa, postquam surrexerit, si
 nas revocet, denuò accurrit. De ovibus ex Mu-
 sai versu recitat Aristoteles:

*Excludit binos, edit terna ova, sed educat u-
 num.*

Ast ternos excludi, ternos ali & educari, inq;
 vidis inventos esse, testes sunt *Ornithologi*. In-
 cubant diebus tricenis pullumque mature ad
 volandum excitant, alis suis imponunt, & nec
 dum potentem satis, ejiciunt. Tota regione,
 quam parentes incolunt, liberos exterminant,
 ut singula aquilarum paria tractum teneant
 ingentem.

IV. Quenam sensatio?

Resp. Visum acutissimum habet, & solem i-
 psam absque noxa intuetur. Nec acutissimè
 tantum, sed & longissimè cernit objecta. De
 locis enim altissimis clarissimè conspicit o-
 mnia, aviculas in terra, pisciculos in mari.
 In exploranda prole de visu sumit argumen-
 tum. Quæ immotam tenet aciem contra ple-
 num Solis jubar, eam pro genuina agnoscit,
 reliquam quasi degenerem abjectat. Nictare
 dicitur à Scaligero adversus Lunæ splendorem.

Sed castigatur Scaliger à doctissimo Aldrovando. Nec audiendus est, inquit, ille magnus aliàs subtilitatum indagator, asserens aquilam adversus Lunæ fulgorem, cum plena est, nictare: nam omnibus clarum est, aquilam inter aves diurnas censeri, ac reverà esse. Quæ verò diurnæ sunt, noctu quiescant necesse est: & quidem maxime rapaces, quæ victum labore ac corporis motu sibi quaerunt sub sole; ut è contrario nocturnæ, nunquam vel rarissime interdiu videntur. Non est ergò existimandum, ut mea fert opinio, in tale discrimen à natura vocari aquilam, ut visum probeat contra lunæ fulgorem, cum illum in Phœbeos radios lucidissimos & acutissimos figat intrepidè.

V. Quid de appetitu & affectibus aquila?

Resp. Appetitum cibi habet insatiabilem. Pulchrè scribit Aldrovandus: *Avidæ admodum & penè inexplebiles sunt aquila, ideoq; si quando famem (cujus alioqui patientes sunt) tolerant, cum diuturnum jejunium, multa cibi ingestione compensant.* Unde si quid ex copioso venatu superest jam exsatiatis, reliquis avibus, quæ ipsas hujus rei causa affectare solent, relinquunt; at si eis ad plenam saturitatem quidpiam deficiat, ad convivias revertuntur, quibus suam ingluviem, violato

violato hospitijure, expleat. Nam juxta Ovidium:

Vivitur ex rapto, nec hospes ab hospite tutus. Imò si forsitan major fames eas premat, neq; à sui generis volucris abstinent. Cæterum naturale odium inter aquilam & alias aves esse scriptitant. Pennis aquilinis etiam cum aliarum avium pennis dissidium esse putant, adeò, ut si pennis anserum aut columbarum miscantur, has corrumpant & consumant. Sed universale & commune odium non asserendum. Aliæ enim plures ex quadâ fermè liberalitate. Ferre eas optimè potest: sed fame pressa sævit in ipsas. Particulare verò odium cum cygno & grue non negandum. Pennæ aquilinæ duriores, densiores, & corruptioni minus obnoxie sunt. Hinc superstites manet cæteris corruptis. Sicut cannabis cum lana contexta consumere videtur lanam. Sed cum durior sit, superest ea corrupta.

VI. Quid de motu?

Resp. Volatum habet velocissimum & altissimum. *Aquila*, inquit *Aldrovandus*, pennas naves sunt valde densas, & corpus, si id illis comparas, admodum exiguum. Quare tam sublimem feruntur, ut cæteras aves omnes, atq; eas potissimum, quæ corporis mole, & pennarum raritate in altum se efferre non possunt, sub se despiciant.

Scaliger ait: *Tam sublimis volat aquila, tam indefessa pertinaciâ, ut sub se omnes alias despiciat volucres, tum robore; pondere: impetu nulla ei par esse potest.* Scriptura quoque per aquilæ pennas aut volatum, summam pernecitatem indicat.

VII. Quanam aquila propria affectio sit?

Resp. Clangor propria aquilæ vox est. Non canit, sed clangit, strepitumque omnibus avibus horribilem eddit. Etiam Dracones, aquilæ volantis clangorem audientes, fugiunt & in speluncas suas se recipiunt. Differt autem clangor aquilæ ab aliarum avium clangore. Longè enim gravior, longè terribilior est. Pullos aquilarum mutos dicunt, & nec clangere nec murmurare posse testantur. Causa est copiosus humor, qui linguam nimis humectat, & ad sonum efficiendum ipsamque motum ineptum reddit.

Axiomata.

I. Rex avium aquila est.

Imperium debetur generosiori ac potentiori: at generosissima ac potentissima avis aquila est. Sit audacissimus gallus, sit formosissimus pavo: sit maximus struthiocamelus. Aquila generositate & potentia principatum tenet.

Magni-

Magnitudine animi omnes aves superat. La-
cessita verò à cornice aliisque minoribus, in-
natà quadam animi nobilitate dissimulat, eas-
que præclare contemnit. Si tamen insectari
eam non desistant, coacta tandem unguibus
acutis dilacerat vilissimum hostem. Prover-
bium est: *Aquilam cornix provocat.* Si ho-
muncio qui nec prodesse, nec obesse potest,
superiorem aggreditur. Etiam istud in usu:
Scarabeus aquila obstetricatur, aut, *Scarabeus*
aquilam quærit. Cum impotentior mala mo-
litur majori. Ferunt enim Scarabæum perde-
re velle ova aquilæ. Tanta verò avis hujus di-
gnitas est, ut in *insignia Romanorum Imperato-
rum relata sit.* Caput autem divisum est, cum
multa ab eo ablata fuerint partes. Tanta præ-
stantia aquilæ est, ut Evangelistæ Johanni ad-
signata sit. A divinitate enim Salvatoris au-
spicatur, & si sublimius altiusque locutus esset,
nemo hominum intellexisset.

II. *Aquila ejusdem generis non sunt.*

Aquila Græcè dicitur *æetós* aut *ajetós.* Sex
potissimum species describunt Aristoteles &
Plinius. Prima est *Melanæus* *Stodæ*
adler / colorem habet nigricantem, cor-
pus non adeò magnum, rostrum vero aquili-
num & admodum aduncum. Versatur in ru-
pibus. Secunda est, *Pygæus* *weißgeschwenz-*

T 5,

ter

ter Adler. Caudam habet albicantem, magnitudinem mediocrem, rostrum luteum & aduncum, mansitat in oppidis & campis. Nunquam tamen ceterorum more, montes, sylvasque petit. Tertia est *Morphnos* *Endten* Adler/ magnitudine & viribus Pygargum proximè sequitur, & saltus, convalles ac lacus incolit. Quarta est *Pernopterus* *Gener* Adler vulturina aquila, subaquila magna quidem, sed ob alas parvas, & ob ignaviam ac deformitatem, omnium vilissima & maximè degener. *Imbellis est*, inquit Plinius, *ac degener, ut quam verberet corvus. Eadem jejuna semper aviditatis, & querula murmurationis. Sola aquilarum ex anima fert corpora: cetera cum occidere, confidunt.* Quinta est *Haliatus* *Meer* Adler clarissima oculorum acie, quæ viso in mari pisce, præceps in eum ruit, & discussis pectore aquis rapit. Sexta est *Chrysætos*, seu aurea aquila, quæ sola genuina, sola vera, omnium maxima, fortissima & generosissima est. Hæc intelligenda, cum nomen aquilæ simpliciter & sine addito datur. Latissimè eam laboriosissimus Aldrovandus, è quo velut teste oculato pauca notamus. *Summâ ferociâ*, inquit, *quidvis obvium laceſſebat, & feles, canes, si ad caveam paulo imprudentius accessissent, atq; adeò hominem ipsum, aut unguibus, aut roſtro impetebat.*

Inter-

Interdum vocem quandam querulam, lamentantis in morem & clangosam edebat (clangere enim seu plangere propriè ac peculiariter aquilæ est,) minimò obstreperam aut stridulam, sed acutè sonoram ac claram. Tandem laqueo cervicis injecto strangulata, atq; ad stateram examinata libras duodecim pendere comperta est.

III. Aquila cadavera non tangit.

Ex generositate spernit aquila cadavera. Proprium avis hujus obvios quosque, & qui nullo labore parantur, cibos respuere. Vultures intelligendi sunt, aut aquilæ vulturinæ, cum vel in sacris, vel in profanis scriptis, aquilæ cadavera sectari dicuntur. Laudatus sæpè Aldrovandus sic habet : Cadavera & ex anima corpora non tangunt aquilæ, præter solum Pernopterum, avem degenerem. Quare quod in Evangelio Matthæi scriptum est: *ubicunq; fuerit corpus, illic & congregabuntur aquilæ*, ut de mystico sensu, de quo agere non est hujus loci, nihil dicam, D. Johannes Chrysostomus de vulturibus intelligi vult, cum inquit, *De vulturibus enim dicit scriptura in Jobo quoniam ubicunq; fuerit corpus, illic invenientur vulturum pulli.* Hoc enim naturale bis est, ut dicit D. Hieronymus, ut etiam transmarina cadavera sentiant. Ne verò sacrum textum aut corrumpere, aut in eo temerè quidpiam inveniri,

miri, vel etiam antiquorum Patrum ac Ecclesiæ Doctorum sententiæ refragari velle videmur, accommodum utrique reconciliando loco, & veritati historię naturalis maximè consonum erit, existimare cum Aristotele aquilas, quæ cadavera sectantur, vulturinas esse, & vulturis speciem referre, dubii nempe inter hunc & illum generis.

IV. Aquila post senectutem non juvenescit.

Non redeunt priscæ quercus in molles surculos, nec salices vetustæ in teneras arbusculas. Annosæ vaccæ non juvenescunt, licet recentissimis vescentur graminibus. Retrogradum nihil est, sed à principio ad finem tendunt omnia. Fidem superant, quæ de aquilæ narrant senectæ & juvenia. Ex seniore aquila non fit juvenis: sicut nec ex seniore gallo junior. Pennas mutant nonnullæ aves singulis annis, atque sic quasi rejuvenescunt. Sicut serpentes pellem veterem quotannis exuunt & renovantur. Sicut arbores folia & frondes deponunt novasque recipiunt. Mibi, inquit Aldrovandus, nulla ratio tam probabilis hujus mutationis esse videtur, quam quæ de mutatione pennarum intelligitur. Videntur enim aves, quæ pennas mutant, renovari ac velut senectâ

senectâ depositâ rejuvenescere. D. Frantzius ait:
Et hæc est sententia expeditissima. Sicut enim,
serpentes quotannis senectam exuunt, ita inter
volatilia aquila & ejus cognata rapaces aliæ a-
ves.

CAPUT III. De Accipitre.

Præceptum.

Accipiter est avis pipans, animosa, robusta, volatum citissimum & altissimum habens.

Quæstiones.

I. Quodnam accipitris nutrimentum sit?

R. Rapax avis est, & gallinas, columbas, corvos ac lepores devorat. Viliores etiam muribus, ranis ac talpis visitant. Nobiliores nec pisces spernunt; & cancerorum carne delectantur maximè. Cor animalium, & imprimis avium non comedere dicuntur ab Aristotele & Plinio. Sed periculum fecerunt Albertus & Aldrovandus, & absumpta ab iis corda conspexerunt. Animalibus viventibus quamdiu vescuntur, aquam non bibunt. Satis illis est sanguis, quæm sugunt. Bibunt verò aquam, cum cicures facti cibariis siccis utuntur.

II. Quæ-

II. *Quanam magnitudo & formatio?*

Resp. Quantitate corporis parum cedit aquilæ. Fœmina major ac ferocior, mas minor est, ut in omnium rapacium genere. Majores etiam in frigidis regionibus dantur, quàm in calidis. Color ex albo, fulvo & nigro distinctus, maculisque conspersus est. Pectus habet acutum & firmum, pennas in alis & cauda magnas, ac crassas. Crura lutea sunt, ungues mucronibus horrent. Cor magnum est, lien exiguus, cerebrum copiosum.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Salaces admodum sunt, sed parum fecundi. Ut plurimum tria aut quatuor ova pariunt, & vicenis diebus incubant. Pullos quamprimum volandi facultatem nati sunt, nido expellunt. Albertus ait: *Accipitres pullos suos volantes cibant ferè mensis spatio, & postea recedunt ab eis. Et docent eos capere aves, quas vivas adferunt & coram eis dimittunt, incitantque pullos ad capiendum. Ubi autem perfectè jam volare, & ad capiendum idonei fuerint, ejiciunt aut relinquunt eos atque deserunt.*

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Visu & memoriâ valent. Solem, ut aquilæ, oculis intentis conspiciunt. E locis e-

iam altissimis speculantur prædam, quam toto impetu prosterunt. Informantur à magistris, quorum voces audiunt, iussaq; capeſcunt. Gaudent hominũ consortio, eorumq; affectant quodammodo consuetudinem. Dociles sunt admodum, & nutui hominum obtemperant quàm promptissimè. Ad omnem venationis obsequium parati sunt, Dominis suis ubique præstantes obedientiam ac reverentiam.

V. Quid de appetitu & affectibus?

Resp. Animal vorax, audax, & iracundum est. Calidam & siccam habet temperiem, quam audacia sequitur & iracundia. Odium naturale est inter accipitrem & gallinas. Gallinæ acutam accipitris vocem cum percipiunt, fugiunt, & quàm ocysimè queunt, sese occultant. Pulli quoque gallinacei vix ovo exclusi conspectum è longinquo accipitrem, horrent & fugâ sibi consulunt. Putat Plinius, ova vitari, si gallinæ vocem accipitris audierint, dum incubant. Sed ex more suo, à necessario progreditur ad nimium, cum nulli è gallina in ovum sint ductus.

VI. Quid de motu?

Resp. Volatus velocissimus, & altissimus est. Sicut rapacia omnia rapidissimi pernicissimi.

cissimique sunt volatûs. Tam altum habent volatum, ut visum humanum effugiant. E ex altitudine illâ prædâ in terris conspiciunt, eamque rapidissimæ sagittæ instar petunt. Nonnunquam in aëre se suspendunt resupini. Nam alas caudamque deorsum expandunt, in aëre hærent & ungvibus rostroque contra fortio rem ac superiorē dimicant.

VII. Quanam propria affectio sit?

Resp. Vocem habet variam pro affectuum ratione. Aliam cum irascitur, aliam cum blanditur, aliam cum cibum quærit, aliam cum prædâ invenit. Lucretius ait:

Accipitres atq; ossifraga, mergig, marinis

Fluctibus in falsis victum vitamq; petentes,

Longè alias alio faciunt in tempore voces.

Clamosam tamen & acuram admodum vocem habet. Dicitur specialiter pipare juxta Auctoris philomelæ versum:

Accipiter pipat, milvus hiansq; lipat.

Axiomata.

I. Accipiter acceptus est Magnatibus.

Sylvestris & rapax avis familiaris atque domestica fit homini. E manu heri sui egreditur, aves ad nubes usque persequitur, & fessa ad manum Domini regreditur. Vociferantibus aucupibus, & dimicantem ad pugnam fortius urgen-

argendam hortantibus, ferocissimam se-
rabet, & magno impetu hostem persequi-
tur, prædamque reportat. Incredibilem res
adfert exercenti voluptatem, nec par-
am, si obqvæstum fiat, utilitatem. Hinc
principes & magnates avem habent in deli-
ciis, & ad summum dignitatis evexere fasti-
gium.

II. Accipitres ejusdem generis non sunt.
Accipiter ab accipiendo dicitur Latinis, &
avidam, cupidam, ac rapacem avem notat.
Germanis vocatur Habicht / quam in rem e-
gregia Aldrovandi extant verba. Germano-
rum, inquit, lingua locupletissima, ac propriis
omnium rerum vocabulis, si quæ alia, ditissima,
quam nulla hætenus alieni indiomatis seu pere-
grini confusio corrumpit, adeoque sincera hanc vo-
cem Hapich, vel Habich pro accipitre in genere u-
surpat, quam si examini subicere, crymologiamque
ejus curiosè indagare libet, multò exactius res si-
gnificata, ut pleraque hujus lingvæ vocabula alia,
naturam exprimere comperiemus, quàm vel ac-
cipiter Latinis, vel aliarum gentium hujus avis
quævis vernacula nomina &c. Cæterum am-
plissima est accipitrum familia, & Asturem
seu stellarem, palumbarium, seu Falconem
columbarium, Nisum den Sperber / Cir-
cum, Alalonem, Tinnunculum, Buteo-
nem

nem seu triorchidem, subbuteonem & alia genera complectitur. Omnes hæ aves conveniunt quâdam cum interna, tum externa ratione, quanquam in nonnullis differant maximè.

III. Panis accipitri lethalis non est.

Fruges respuunt accipitres & alia rapaces aves. Carne gallinarum, columbarum, anatum & anserum delectantur. Hinc ab Augustino scriptum est: *panis hominem alit, accipitrem necat.* Verum nihil contemnit jejunus stomachus, & fames dulcia reddit omnia præter seipsam. Fame coacti vultures non panem solum ac fruges, sed ipsa quoque stercorea deglutiunt. Artis etiam magna vis est, & nihil majus assuetudine. Arte factum, ut suppetente carne rejecerint eam & panem devorarint accipitres. Sicut taurus primò aratrum detrectat, assuefactus fert benè, quod mutare nequit.

*Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Post venit assveto mollis ad arva iugo.*

CAPUT IV.

De Vulture.

Præceptum.

Vultur est avis pulpans, vorax, audax, olfactu & memoriâ valens, volarum tardum & humilem habens.

*Quæstiones.**I. Quodnam vulturis nutrimentum?*

Resp. Nutritur cadaveribus, imprimis humanis. Homines qui propter scelera honore sepulchri indigni judicabantur olim in agris inhumati, canibus, corvis & vulturibus relinqvebantur. Incredibilis vulturis est voracitas, ob quam famosus semper fuit. Hinc proverbium: *Vulture edacior*. An pareat ventibus, disceptatum est. Sed experientia confirmatum vivas cum volucres, tum quadrupedes eum devorasse.

II. Quanam magnitudo?

R. Magna moles corporis est, & aquilam nonnunquam sesqui altera proportionem excedit. Rostrum habet aduncum, oculos fædos ac torvos, pennas in capite & collo parvas. Guttur longum est & capacissimum, crura hirsuta & cutis crassa. Alarum pars interior vellere tecta est, secus ac aliis speciebus, quibus nuda contigit.

III. Quanam generatio?

Resp. Magna vulturis libido est, quâ tentatae feminae, si mares absint, inter sese saliant. Existimant multi subventanea ova in cæteris irrita esse, at in vulturibus fecunditate insignia. Alianus scribit: *vulturem non nasci marem ajunt, sed feminas omnes generari,*

quam rem non ignorantes haec bestia, pullosque solitudinem ac inopiam timentes ad gignendos pullos talia machinantur. Adversa Austro volant, vel si Auster non spiret, ad Eurum ventum oris biatu se pandunt. Spiritus venti influens, ipsas implet. Sed recitasse hæc, est refutasse.

IV. Quanam sensatio?

Resp. Acutum habet visum, ut ex alto conspiciat, quæ multâ montium obscuritate celantur. Olfactu verò maximè celebris est, juxta versum:

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu:

Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Modum verò non tam per spirituales qualitates, quàm per effluvia explicandum censemus. Cadaver innumeras spargit atomos, quæ aërem replent. Integer exercitus omnes tractus replet, si occisus resolutus fuerit. Hinc ultra maria, quin & ultra quingenta milia passuum putorem cadaverum percipere vultures dicuntur.

V. Quid de affectibus?

Resp. Amat foetida, fugit suaveolentia. Mirum in modum capitur odore cadaverum, unguenta tantopere abhorret, ut eorum odore perire dicatur. Similis Scarabæo est, qui foetidissima excrementa amat, unguenta ac rosas fugit.

VI. Quid

VI. *Quid de motu?*

R. Tardum ac pigrum habet motum, & vix tertio aut quarto nisu in altum tollitur. Fit hoc ob magnitudinem & gravitatem corporis. Aldrovandus ait: *Reverà difficulter admodum sese humo tollit, quemadmodum & struthiocamelus, nimio corporis pondere pręgravatus non volare, sed alarum remigio cursum promovere videtur. Sic cum in aërem sublatus est, tardum etiam volatum exercet: quem scitissimè Aristophanes ea de causa natationem quendam vocare videtur, quod lento graduper aëra evectus, veluti natare in nubibus videatur. Unde ei γαργολι ἀερονίχαις dicuntur vultures.*

VII. *Quanam propria affectio?*

Resp. Quoad vocem, proprio nomine, pulpāre dicitur, communi, clangere. Ita Aldrovandus: *Vultures cum vocem edunt, proprio vocabulo pulpāre dicuntur, ut Ovidius, sen quisquis est, Philomēla auctor, testatur illo versu:*

Dum clangunt aquila, vultur pulpāre probatur.

Et Thomas Rhodinus in eo libello, quem Abyssum stellarum inscripsit, inquit: *vultur pulpans, accipiter pipans. Homerus tamen eos dicit clangere.*

Axiomata.

I. Vultur sagax est.

V 3

Per

Per longa locorum intervalla sentit cadavera. Hinc proverbium: *Vulture sagacior*. De eo, quoniam dapum odor facile allicit, qui nidorem quemvis præsentit. Quidam eo progressi sunt, ut cadavera futura præsentire vultures credant. Unde versus:

Hanc volucrem narrant lucetres nosse cadaver

Venturum, olfactu tam viget hæc volucris.
Sed olfactus rerum præsentium, non futurarum est. Ubi nullum cadaver, ibi nullus cadaveris odor, nullaque odoris perceptio.

II. Vultures ejusdem generis non sunt.

Duo genera dat Aristoteles: unum parvum & albicans, alterum majus & cinereum. Numerum augent recentiores, & quatuor genera describit Aldrovandus. *Primo dat vulturem cinereum Aschenfarben geyer / secundo Baticum Braunen geyer. Tertiò leporinum Däsen geyer. Quarto aureum Goldgeyer.*

CAPUT V.

De Struthiocamelo.

Præceptum.

Struthiocamelus est avis lugens, maxima, stolidi, gressum habens, & ova sua in arena condens.

Quæstiones.

I. Quanam nutritio?

Resp.

Resp. Nutritur seminibus & sine delectu sapè quicquid offertur, devorat. Ferro nutriti creditur communiter, sed nec ratio permittit, nec experientia probat. A vivente quod non est, viventi in nutrimentum non cedit. Albertus ait: *Sinuthio camelum ferunt ferrum edere & concoquere, quod ego nō sum expertus. Nā ferrum à me pluribus, huius generis avibus objectum est, quod illi devorare noluerunt. Ossa tamen magna in breves partes truncata & lapides avidè comederunt.* Aldrovandus ait: *Ego ferri frustula deglutire, dum Tridenti essem, observavi, sed quæ incocta rursus excerneret.*

II. Quenam magnitudo?

Resp. Omnium maxima avis est, & Plinio equitis insidentis equo altitudinem excedere dicitur. Quod eo accipiunt modo autores, quatenus collum quantum potest, erigit. Rostrum habet exiguum, sed acutum & validum. Caput anserinum est, & parvum ac cebrebrum in eo ferme nullum. Collum & caput plumis carent, exiguis pilis tantum flavent. Collum autem longissimum est, quo Camelum imitari potest. Longa etiam crura sunt & carnosæ, camelorum cruribus similia. Pedes in ungulas duas divisi sunt, sicut equorum, boum & vaccarum. Pennæ in dorso nigerrimæ sunt maribus, fœminis fuscæ & molles.

les. In cauda subalbida maribus, subfusca
fœminis. Varietatem colorum cum habent,
artis non naturæ inventum est.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Libidinosum animal est, & multa edit
ova durissima & maxima. His autem non in-
cubat, sed in arena condit ea ac discedit. Ex
fabulo nidum humilem construit in terram
& aggere munit, ne cadente pluviâ, obruatur
aqua. Solis calore ex ovistandem excludun-
tur pulli. In scriptura hæc extant : *Struthio*
quando ova sua derelinquit in terrâ, tu forsitan
in pulvere calefacies ea ? Obliviscitur, quod pes
conculcet ea, aut bestia agri conterat. Struthio
dura est in pullos suos, quasi non sine sui, frustra
laboravit nullo timore cogente. Privavit enim eo
am Deus sapientiâ, non dedit illi intelligentiam.

IV. *Quid de sensu?*

Resp. Nihil quod excellens sit, occurrit. Ca-
put enim habet exiguum, & cerebrum fer-
mè nullum. Hinc stolidus avis est, nec iudicio,
nec memoria valens. Manus hominum effu-
gere cum vult, caput inter arbusta & umbro-
sa loca condit, & sic toto corpore latere se
existimat. *Scilicet quos ipsa non videt, ab iis nec*
videri se ipsam putat. Secura de capite, tota
cum capite capitur.

V. *Quid de appetitu & affectibus?*

Resp.

Resp. Vorax avis est, & omnia ingerit. Nescit discrimen boni & mali, salubris & insalubris. Ovorum suorum non habet curam, sed eorum obliviscitur, & alienis, quæ fortè invenerit, incubat, undè exclusi pulli miserè lamentantur parentibus orbatì. Cum eqvo naturale dissidium habere dicitur, & ab eodem infestari vicissim,

VI. Quid de motu?

Resp. Gressum habet potius, quàm volatum. Magna enim corporis moles, ne in sublime feratur, impedit. Pennas habet, non ut volantem dirigant, sed ut currentem adjuvent. Similes magis quadrupedum pilis, quam avium plumis sunt. Currit autem celerrimè à venatoribus cum urgetur, & alas ad modum veli erigit. Non autem spes omnis in fuga est, sed currens pedibus lapides arripit, retroque in venatores ejaculatur.

VII. Quanam propria affectio sit?

Resp. Rarò vox ejus auditur, & cum auditur luctum ac ululatum refert. Pulli maximè à parentibus deserti lugere ac ululare dicuntur. Hinc in sacro codice Dominus ait: *Faciám plañtúm Draconis, & luctum sicut filie Struthionis.* Et alibi: *Frater fui Draconum, & socius filiorum Struthionis.*

I. Vox Struthiocameli similitudinem notat.

Parvæ avis nomen gerere videtur avis maxima. Plerique omnes per Antiphrasin ac Ironiam quendam factum putant. Sicut bellum quasi minimè bellum. $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}s$ enim dicunt passer est: $\sigma\pi\sigma\theta\acute{\iota}o\nu$ passerculus. Cardanus ait: *Struthio passerculus dicitur Græcè, quasi per Ironiam nomine compositio, velut si quis gigantem pygmeum diceret simul, vel homunculum gigantem.* Rejicit hoc Scaliger, nec sine causa. Nominis rationem, inquit, subtilius enucleare licet è veterum monumentis. $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}\nu$ prisci non passerem vocabant, sed gallinam. Id quod etiam de Nicandro, qui desitarum affectavit usum vocum, deprehendes. Et foras è aves omnes quas Βαπίας dicit Aristoteles. Scaligerum sequitur Becmannus, cujus hæc sunt verba: $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}s$ passer est: $\sigma\pi\sigma\theta\acute{\iota}o\nu$ passerculus. Quæ autem magna illa avis æq̃, vocatur *Struthio*, *Struthiocamelus*, $\sigma\pi\sigma\theta\iota\omicron\chi\acute{\alpha}\mu\eta\lambda$? Quantum memini illa nunquam ita nudè vocatur *Struthio*: verum ex $\pi\epsilon\rho\sigma\theta\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\omega\varsigma$. Vel $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}s$ μέγας vel $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}s$ λιβυκός; vel $\sigma\pi\sigma\theta\iota\omicron\chi\acute{\alpha}\mu\eta\lambda$. $\sigma\pi\sigma\theta\acute{o}s$ quidem cum id nomen generatim Priscis fuerit idem, quod ales, aut etiã gallina. Colligere est è citatis his, *Struthio camelum* notare avem *Camelo* similem. Longissima crura habet, sicut camelus.

mely. Carnosa crura & crebris corticib9 infecta habet, sicut Camelus. Pedes in ungulas divinos habet, sicut Camelus. Longissimum collum habet, sicut Camelus. Solidissimam carnem habet, sicut Camelus.

II. *Struthiocamelus avis est.*

Ad gressilium potius, quàm volatilium ordinem, moles corporis eum transfert. Pedes etiam non in digitos, ut aliarum avium, sed in ungulas, ut equorum & boum divisi sunt. Habet insuper palpebras avibus negatas: non habet volatum avibus propriè tributum. Sed in avium censu est, cum tota corporis forma avem referat. Bipes est, haec alas & pennas, rostrum, caudam, ova & alia. A scriptura quoque inter aves, easque immundas recensetur. Si non convenit satis cum cæteris, habeat symbolum: *diversa ab aliis naturâ valemus.*

III. *Struthiocamelus pulcherrima avis non est.*

Multi sunt in pennarum Struthionis ostentatione milites & mercatores. Candidas, nigras, rubras virides & cæruleas exhibent. Qua diversitate pulcherrima fit avis, sed ignorantibus. Scaliger ad Cardanum scribit: *majorem risum movent colores, quos ab insectorum officinis in apothecas nature transtulisti.*

Quis

Quis enim te non rideat illa venditantem? Hosce colores, quos in galeis insigunt nativos esse Struthiocameli? Omnes enim è fusco & albo picti sunt: ut mihi dixerunt multi mercatores Africani. Quod ut melius intelligerem, Ciconia colori compararunt.

CAPUT VI.

De Grue.

Præceptum.

Grus est avis gruens, prudens, societatis amans, ordinem inter volandum observans.

*Quæstiones.*I. *Quodnam gruis nutrimentum sit?*

R. Frugibus nutriuntur anserum ferinorum more. Ingentia inferunt damna agris, dum eos noviter tritico satos depascuntur. Gratiā aliquā rependere dicuntur colonis, cum & serpentibus vescantur. Quemadmodum ciconiæ à serpentibus liberant Thesaliæ incolas, sic idem faciunt grues. Lapidēs etiā devorare, & aurum revomere dicuntur. Sed ineptiæ ineptiis tegendæ, mendaciā mendaciis.

II. *Quenam magnitudo?*

R. Valdè augetur, adeo ut viri mediocris magnitudinem referat. Collum duos dracon-

drantes longum est : altitudo ab imo pedis ad tergum summum quatuor ferè dodrantes habet. Helluo quidam optavit sibi collum gruis, ut majori cum voluptate escam ingereret. Pennæ in alis longiores sunt, quas milites ornatis gratia pileis addunt. Nigricant autem natura sua, sed arte nunc flavæ, nunc aureæ formantur.

III. *Quanam generatio?*

R. Fœminæ non confidentes, sed stantes coeunt. Pariunt ova bina, & inter ea lapidem ponunt juxta Albertum. Non certi generis, sed quemcunque fortè invenerint. De aquila ferunt, quod lapidem Alitem inferat nido. Et hujus lapidis eam esse vim scribunt, ut qualitate occultâ serviat parturientibus. Admotum enim femori parturientis, partum juvare: brachio verò gravidæ junctum, Fœtum in utero servare, ne excidat. Delectum hunc non habent grues. Fœmè sicut gallinæ pariunt lubentius, si ovum aut lapidem ovo similem in nido reperiant.

IV. *Quanam sensatio?*

R. Visu non parum valent, feminaque in agris sparsa accuratè seligunt. Hinc granilegæ dicuntur, quia grana legere solent. Tactum etiam exquisitum habent. Frigus enim præsentiant, & maturè è frigidioribus locis in calidiora peregrinantur.

V.

V. *Qualis motus?*

R. Volatum habent altissimum & ordinatissimum. Sive enim volent, sive pascantur, se non separant, sed conjungunt. Hinc verbum *congruere à gruibus dictum putant*. Et subduce quodam cum aquila, & aliis rapacibus avibus prælia gerunt. Dux ætate & experientia reliquos superat, bellaque & itinera sæpius agit. In medio constituunt juniores ac imperitiores. Agmen claudunt ætate & calliditate insignes.

VI. *Qualis affectus?*

R. Amant sese mutuo & in prospera & in adversa fortuna. In pullos tantus amor est, ut vias & fœmina certent de educandis istis. Fortem habent animum & ad prælia subeunda paratissimum. Nulla tamen in istis avaritia, nulla injustitia, nulla invadendi ac prædandi cupiditas.

VII. *Quanam affectio propria?*

Resp. Grus à gruendo nomen accepisse dicitur. Ut enim sues dicuntur grunnire; ita grues grûere. In genere etiam clangor & clamor gruibus tribuitur. Magno enim conatu vociferantur.

--- Atq; æthera tranant

Cum sonitu, fugiuntq; Notos clamore secundo.

Axió.

Axiomata.

I. *Grues aves æstiva sunt.*

Hyeme ingruente avolant & peregrinantur, Thracia patria est, quam mutant ob inclementiam hyemis. Tendunt in Ægyptum & Æthiopiam, ab extremis ad extrema. Sacra scriptura dicit: *Etiā Ciconia in celo conovis tempus suum, & turtur, & grus, & hirundo observant tempus adventus sui: populus autem meus non novit iudicium Jehovæ.*

II. *Grues cum pygmæis non pugnant.*

Aristotelis, Plinii, Alberti & aliorum assertio est, grues pugnare cum pygmæis. Res ea multis habita est pro figmento, pro mendacio. Aldrovandus ait: *Cum pygmæos dari negemus, grues etiam cum iis bellum gerere, ut fabulantur, negabimus, & tam pertinaciter negabimus, ut ne jurantibus credamus. Scilicet hominum narrata assertionis fundamenta sunt. At quorum hominum? Primum Poëtarum: post peregrinantium, sed*

--- Pictoribus atq; poëtis

Quodlibet audendi semper fuit æqua potestas. Peregrinantes verò fidem perdiderunt jam dudum. Et affirmare non veretur Strabo, universos India scriptores fabulamenta scriptis commendasse, fidemq; iis abnegandam esse.

CAP.

ZOOLOGIA
CAPUT VII.
De Ciconia.

Præceptum.

Ciconia est avis glottorans , prudens,
casta & iusta.

Quæstiones.

I. *Quodnam nutrimentum ciconia sit?*
Resp. Nutritur ranis, lacertis, bufonibus, serpentibus. Hinc stagna amat, & hortos, & prata, aliaque irrigua loca. Quondam in Thessalia magna afficiebantur pænâ ciconiarum occisores. Serpentibus enim mirum in modum scatebant stagna.

II. *Quanam magnitudo?*

Resp. Augetur valdè & crura habet longa, longum collum, longum rostrum. Pennæ albæ sunt, nigris distinctæ. Rostrum crassum est & fuscæ coloris. Non multum habet carnis, pennarum autem copia magna est, cauda brevis, ad volatum minus apta.

III. *Quanam generatio?*

R. Ciconia casta est, & veneri non indulget, nisi in nido. Ovis non fœmina tantum, sed & mas incubat. Spatio mensis absolvitur incubatio. Interdum ovum aut pullum quoque piciunt nido, famem metuentes. Cum adolescunt pulli, educuntur à parentibus, ut pascant & quarant vicium.

IV. *Qua-*

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Frigus præsentunt, unde à nobis avo-
ant, loca calida petunt. Alias etiam tempe-
states sentiunt, antequam veniunt. Cum enim
imminent, in nidum medium ambohus pe-
dibus se confestim sistunt. tristi habitu pen-
nas diffundunt, rostrum in pectus condunt,
plumas ceu barbam promittunt, vultumque
demissum eò obvertunt, undè tempestas in-
greditur.

V. *Qualis affectus?*

Resp. Odium habent cum serpentibus, bu-
fonibus, vespertilionibus. Virgilius ait:

Candida venit avis: longis invisâ colubris.

Ælianus scribit: *Ciconia nō modo magno vesper-
tilionis tenetur odio: sed hæc etiam illius.*

VI. *Qualis motus?*

Resp. Volatum habent nunc altiore, nunc
humiliore, nunc velociore, nunc tardi-
ore. Dum volat, pedibus moderatur iter,
velut gubernaculò nauta. Et uni innititur pe-
di plerumque cum vigilat, uni etiam cum
dormit, caputq; humero alteri imponit.

VII. *Quanam affectio?*

Resp. Ciconia avis glottorans est. Lingux e-
nim & rostri motione glottorat. Et rostrum
modo in hoc, modo in illud latus, modo in
pectus, modo in tergum jacet, cum crepitat,
Versus est:

Glottoras immensa de turre ciconia rostro.

X

Axi

*Axiomata.**I. Ciconia avis aestiva est.*

Ut grues sic & ciconiæ fugiunt inclementiam frigoris. Abitura in certis locis congregantur, & more gruum, gregatim discedunt. Noctuid faciunt, non interdiu. Manè circumvolitant & non tam redire, quàm rediisse animadvertuntur.

II. Ciconia caret vitiis, præstant virtutibus.

Profunt omnibus Ciconiæ, nocent paucis. Columbas non dilaniant ut accipitres. Gallinas non rapiunt ut milvi. Non vescuntur cadaveribus ut vultures. Non in conspectu hominum congregiuntur, ut anates. Non furtores auferunt ut corvi: sed iustitiam, castitatem, prudentiam & omnem virtutem exercent.

CAPUT VIII.

De Ardea.

Præceptum.

Ardea est avis clangens, vorax, sagax, animosa, arduum habens volatum.

*Quæstiones.**I. Quodnam nutrimentum sit?*

Resp. Devorat pisces, non minores tantum, sed integras anguillas, aliosque majores. Qfistreis etiam insidiantur, quorum carne deleantur maximè. Ingrediuntur aquas, & facili

facili negotio venantur pisces. Majores aqua
i fuerint, stantes in littore pisces, quos de-
vorent, expectant. Accurrunt enim illi, ni-
lore pedum allekti, & præda sunt animali
voraci. Hinc piscium inescatores, Ardea adipe-
muni, piscesq; alliciunt. Censent quidam, pisces
manibus comprehendi posse, si ardea oleo inun-
gantur.

II. Quenam magnitudo;

Corpus parvum non est, sed ad accipitris
quantitatem proximè accedit. Rostrum lon-
gum est, cavum & capiendis piscibus
aptum. Collum longum habet & involu-
tum. Crura etiam longa sunt, & digiti pe-
dum terni. Corpus totum macilentum est;
tenue & leve.

III. Quenam generatio?

Resp. Dicunt ardeas tanto coire dolore, ut
lachrymas emittant sanguineas: foemellas
etiam summo cum dolore parere: Sed vidit
Albertus coire Ardeas & ova parere. lachrymas
illas non vidit, neq; dolorem tantum observavit.
Lachryma etiam ad bruta non referenda sunt: &
si difficilis partus primus, faciliores ceteri erunt.

IV. Quenam sensatio?

Resp. Prasentiant tempestatem, quâ inimi-
mente multo cum clangore avolant. Aldro-
vandus, supra nubes efferri scribit, dum
inquit: *Profecto longe magis in eò animali ad-*

mirandum est, quòd imminente pluviam supra nubes evolet, ac si planè calleat. à nubibus pluvias oriri: qua in re ceteris avibus multò prudentior est, quæ quidem futuras jamjam pluvias optimè præsagiunt, sed eas vitare nequeunt, quod facit Ardea dum supra nubes pluvie fomenta quam altissimo volatu sese effert, ut inter alios plerosq; gravissimos autores testatum reliquit Virgilius:

---- --: Notasque paludes

Deserit, atque altam supra volat ardea
nubem.

V. Qualis affectus?

Resp. Ardeam amant cornices, odio habent aquilæ, accipitres, falcones. alaudæ. Inimicam etiam vulpem habet, à qua capitur & devoratur. In pugna ardeæ & accipitris multa fiunt admiratione digna. In maximis angustiis ardea anum opponit accipitri, & excrementis pennas istius conspurcat. Quascunque attigerit, corrumpuntur & comburuntur.

VI. Qualis motus?

Resp. Arduum habet volatum, unde & dictam ardeam putant. Volat autem collo contracto, non exporrecto, ut anseres. Gregatim non volat, licet gregatim nidificet. Pullis enim ejus insidiantur accipitres & aliæ aves rapaces. His igitur resistere ut possint, semper ardeæ complures simul circa nidos versantur.

VII. Qua-

VII. *Quenam affectio?*

esp. Clangens avis dicitur. Differt verò clangor hic ab aquilæ clangore. Gravior enim aquilæ clangor est, levior ardeæ.

Axiomata.

I. *Ardea avis diversorum generum est.*

Ardea Græcè *εραδριός* dicitur, & à Oræco per syncopen factam Latinam vocem quam conjiciunt. Germanis vocatur ein Keger. Dantur autem ardeæ variae: cinerea *Adsenfarben Keger* / alba *weißer Keger* & hæc vel major vel minor: *castanei coloris* *Edanten farben Keger*: *ardea astra seu stellaris* *Rohrdummel*.

II. *Ardea prasaga futurorum est.*

Quatuor modis hoc præstat. Cum caput pectori imponit, cum altum volat: cum plus solito obstrepera est; cum mediis in arvis aut arenis tristis residet. Infirmum enim corpus habet, & ob raritatem cutis ab effluviis in aëre hærentibus facile afficitur. Hinc dolorem variis gestibus prodit, & futuram tempestatem vitare conatur.

CAPUT IX.

De Pelecano.

Præceptum.

Pelecanus est avis boans, vorax, solitudinem amans, humilem habens volatum.

*Quæstiones.**I. Quodnam Pelecani nutrimentum sit?*

Resp. Nutritur piscibus, serpentibus, vermibus, & arundinum ramentis. Capturus pisces non toto corpore mergitur, sed in caput precipitanter volvitur, collum subindè demittit, dorso interim supra aquas eminente, piscemq; obvium amplissima fauce exceptum devorat.

II. Quanam magnitudo?

Resp. Corporis magnitudine æqualis cygno aut anseri est. Pennæ sunt longæ & foris albicant, in fundo rubrum colorem ostendunt. Collum longum est, longum rostrum, crura breviora. Alæ longissimæ sunt, in extremitate summa nigræ. A posteriore rostri parte datur ingluvies, velut sacculus propendens. Mira hujus est capacitas, adeò ut in hoc utero parvulus puer Æthiops aliquando inventus sit.

III. Quanam generatio?

Resp. Avis peregrina & incognita est. De ovibus & incubatione pauca dant autores. In terra nidificare & scrobem facere dicitur. Incubant ibi ovis anserinis æqualibus. In pullis enutriendis singularis occurrit benevolentia. Aliundè si non suppetit cibus, esculenta quæ prius sumserunt, revomunt.

IV. Quanam sensatio?

Resp. De sensibus nihil dignum notatu occurrit.

rit. Inhabitat enim loca ab hominum confortio remota, paludes, fluvios & maria. Unde literæ sacræ Davidem *Pelecano similem tradunt, cum errabundus per solitaria loca fugit.*

V. *Quinam affectus?*

Resp. Pullos amat mirifice, & ignem circa nidum à venatoribus excitatum, non absque vitæ periculo extinguit. Aldrovandus scribit: *Animosi atq; impeterriti ante omnia animalia leones: illi tamen tam feroces, tam invicti, tanto corporis animiq; vigore pradi, consternantur statim ad unius prætentæ facule conspectum, præq; timore propemodum exanimascunt. Videt Pelecanus ignem, cuius non ignorat vehementiam, audacter accedit, ardorem, in membra singula intolerabili cruciatu penetrantem sentit, neq; loco dimovetur: exuriturne tota, neq; tantillū quidē consternatur, patientissimāq; cōstantia vicens intenta potius, quā suam mortis genere omnium atrocissimo conficitur, tanta in ea charitas, tantus amor, tanta vis pietatis elucescit: & quispiam audebit eam stuporis insimulare, & maleferiatam avem dicere?*

VI. *Qualis motus?*

Resp. Altum volatum non habet, sed petit ima, innatat aquæ, rostroque in fundum demisso pisces extrahit. Volant nunc soli, nunc grega-

gregatim. Cum volant, sonum alis edunt, sicut cygni.

VII. Quanam affectio?

Resp. Pelecanus boare dicitur. Vocem enim habet torvam boatui non absimilem. Unde & Onocrotalus dicitur, quia voce rudentem asinum refert.

I. Pelecani descriptiones variae sunt.

Nomen est à Græco *πελεκάνη*, rodo. Rostro enim rodit arbores. Aliis dicitur, quod pellem habeat canam, seu plumas albas. Nunc describitur per ingluviem illam maximam & vocem absurdam. Unde alio nomine Onocrotalus dicitur à voce asini. Germanicè Kropffvogel Nunc sub ardea stellaris specie notatur, quæ ingluvie caret, nec aquis innatat. Nunc Platea dicitur & Palmipes à Plinio & Gaza. Germanicè der Löffler/die Löffelgans. Nunc sub specie avis pectus vulnerantis depingitur. Unde Aldrovando dicitur der Mahler-oder gemeine Pöbelspelican. Vulgaris & vana descriptio ultima: minus accurata secunda.

II. Pelecanus pictorum & antiquorum nonnullorum figmentum est.

Pictores Pelecanum adunco pingunt rostro, pectus sauciantem, & pullis mortuis sanguinem effluentem communicantem, qui ore hiante

ante recepto sanguine vivificentur & restituantur. Hieronymus scribit: *Pelecenum, cum suos liberos à serpente occisos invenit, lugere, & se & latera sua percutere, & excusso sanguine corpora mortuorum in vitam revocare.* Dicit Aldrovandus: *Ego profectò, ne juranti ea credam.* Dicimus nos: A morte ad vitam non datur regressus per naturam.

CAPUT X.

De Cygno

Præceptum.

Cygnus est avis drensans, candida, robusta, animosa, natatum magis quàm volatum amans.

Quæstiones.

I. *Quenam nutritio?*

Resp. Vivit herbis & granis. Carnibus non vescitur nisi in pugna, ubi ex iracundia alterum devorat. Aristoteles ait: *Oloribus, ut alter alterum devoret, in more est, maximè, in volucrum genere.*

II. *Quanam magnitudo?*

Resp. Formâ anseri similis est, sed multo major, totus candidus, pedibus nigris. Pennas habet mollissimas, quæ à mollibus in lectis expetuntur maximè. Rostrum latum & in extremitate obtusum est, ferratum falcisquè in modum. Collum longissimum est, multâ carne

præditum. Unde aquila magnum cernens cygnum, aves minores dimittit. Unum enim cygni corpus ventrem famelicum exsaturat melius, quàm decem ac plura aliarum volucrum.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Semel anno parit idque initio veris. Libidinis tempore colla mares applicant foeminae naribus, amplexandi gratia. Post mutuos illos amplexus mas foeminam conscendit. Facto congressu tam mas quàm foemina aquis se immergunt. Plures producunt eosque speciosos foetus. Ova sunt oblonga, testâ dura obducta.

IV. *Qualis sensatio?*

Resp. In sensu nec excessum, nec defectum habent. Aquis delectantur maximè, commoranturque in lacubus, paludibus, & stagnis. Præferunt stagna fluminibus, præsertim cum impetulantibus. Quietiora enim sunt stagna, natatumque non impediunt.

V. *Qualis affectus?*

Resp. Fortis est cygnus, & corpore & animo. Pugnat cum aquila, & vincit quandoque. Plures cygni unum aquilam si adoriuntur, superant. Aquila unum cygnum à cæteris separatum si offendit, vincit atque ungibus diserpit. Pugnam cygnus non incipit, sed provocatus atque laesus fortiter se defendit.

dit. Ex iracundia eò progreditur, ut cygnus cygnum devoret, & nec pullis nec ovis parcat.

VI. Qualis motus?

Resp. Benè narrant, malè ambulant, mediocriter volant. Malunt nare in aquis, quàm volitare in aëre. Narrantes pedem alterum, versus caudam extendunt, ut illo tanquam velutantur. Longius iter si absolvendum, gregatim volant, gregatimque natant. Et posteriores caput imponunt dorso anteriorum.

VII. Qualis affectio?

Resp. Cygnus drenare dicitur juxta versum:
Grus gruit, in glomis cygni propè flumina
drenant.

Sibilare quoque dicuntur, sed cum anseribus atque aliis vocem hanc habent communem.

Axiomata.

I. Cantio cygnea signum est.

Cygnum vitæ suæ finem nosse, lætoque animo expectare, ac suavissima cantione funcere carmen sibi met canere credunt. Innumera id statuunt Auctores. *Homerus, Plato, Aristoteles, Cicero, Seneca, Virgilius, Lucretius* & alii. Laboriosissimus etiam *Aldrovandus*, ob unanimem omnium omnis ævi scriptorum consensum, & ob artem asperam ad tubæ cantionum efformatam, dulce melos, præ-

præsertim morti vicinos cygnos cantare affectu. Sed nihil frequentius, quam multitudinem, quam autoritate decipi. Et quam omnium literis demandata hæc cantio est, tam inaudita, nullique unquam audita fuit. Tristitia etiam ac placida, ac taciturna ante obitum sunt animalia. Si aptissimum instrumentum, si tubam elegantissimam nacti sunt cygni, cur vigentes, florentesque concessis non utuntur bonis? Placent verba Scaligeri, *De cygni vero*, inquit, *cantu suavissimo, quem cum mendaciorum parente Gracia jactare ausus es, ad Luciani tribunal, apud quem aliquid novi dicas, statuo te. Multitudo ingens ad Caratonum fluvium. Quid dicam tibi? Anseres sunt.* Sic Scaliger cygnum canentem cum crepitante & sibilante anserem comparat. Lucianus, quem judicem constituit, nautas quæsit, an cygni cantibus ac modulis indulgeant? Responderunt hi, se audivisse cygnos, qui incomptam & inamamnam vocem ediderint. Adeo quidem ut corvos & graculos illis collatos Syrenas esse confirmare possint.

II. Candidus cygnus candoris exemplum est.

Candor cygni proprium dicitur. Proverbium est: *cygno rarior atro.* Et versus:

Rara avis in terris nigroq; simillima cygno.

Candori corporis candor animi respondet.

Pacem

Pacem habet cum omnibus avibus, & non nisi lacescitur pugnat. Pugnat autem fortiter, & ne bellicosissima quidem aquilæ cedit. Domi & foris ita se gerit, ut laudetur ab omnibus, culpetur à nullis. Summa laudum hæc est: *Cygnus benè nascitur, benè vivit, benè senescit, benè moritur.*

CAPUT XI.

De Anser.

Præceptum.

Anser est avis gingriens, robusta, timida, natationi magis, quàm volationi dedita.

*Quæstiones.*I. *Quanam nutritio?*

Resp. Nutritur herbis, frumentis, oleribus. Quidquid ferme offendit, devorat, & in terris & in aquis. Hinc & rusticis imprimis gratus est, non tam, quia magni fructus, quàm quia parvi oneris est.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Corpus magnum est, collum longum, rostrum latum, crassum, & terræ instar dentatum. Pes infimus latus est & planus, intercedentibus inter digitos membranis. Hinc palmipes, planipes, & latipes dicitur. Multa constat carne, quæ grata gustui, sed difficilis coctionis est, multisque scatet excrementis.

Color

Color non niger est, nec viridis; sed vel albus vel cinereus, vel ex utroque mistus.

III. Quenam generatio?

Resp. Avis verecunda est, & coit non frequenter, ut gallinæ & anates: non quovis anni tempore ut boves: non in omnium præsentia, ut sues & canes: sed plerumque seorsim in fluminibus & stagnis. Singulis maribus quinque debentur foeminæ, quæ pariunt duodecim ac plura ova. Incubat tantum foemina, & excludit circa vigesimum octavum aut trigessimum diem. Præstat autem propria ova suis subicere matribus dum aliena admittere nolunt.

IV. Quenam sensatio?

Resp. Multum auditu valet, ut & cum apte certare possit. Tempestates præsentit, quas continuo clangore prænnunciat. Multi ex osse pectoris ante solstitiū hyemale colligunt, quàm sæva sit futura hyems: & quamdiu duratura. Si pectoris os clarum est, esis carnis hiems erit rigida. Si spissum & opacum, nix plurima hyemsque tepida sequetur. Fides esto penes autores.

V. Qualis affectus?

Resp. Animal timidum est, & ad quemvis strepitum exhorrescit. Sed cum commodo aliquo conjuncta timiditas est, quia præcavet pericula

pericula imminencia. Pro pullis autem dimicat animositate maxima. Tunc pectoribus se percutiunt, alis diverberant, rostris hærent, clangoribus increpitant.

VI. *Qualis motus?*

Resp. Anceps animal est, terras & aquas amans:

Anser aquis gaudet, sylvis aper, aëre falco.

Minus valet alis, gravemque habet volatum. Volat autem exporrecto collo, sicut contracto ardea. Bene natat nec absque aquis facile degere potest. Mira in ipso pedum est velocitas. Qvondam pedestri itinere in longinquas venere regiones.

VII. *Qualis affectio?*

Resp. Clamare, canere, strepere, garrere, libilare & gingrire dicuntur anseres. Maxime propria vox est gingritus das schnattern. Iterum iterumque strepitum hunc edunt, cum vorant, cum ambulant, cum volant. Hinc conventiculum mulierum, anserum more blaterantium & vulgò forum anserinum cin Gänsemarkt appellant.

Axiomata.

I. *Anser ferus & domesticus ejusdem sunt speciei.*

Eadem in iis essentia, eadem propria, eadem corporis structura. Mores sunt alii, ferique nunquam mansvescunt; domestici feris interdum sese miscant. Caro ferorum domest-

mesticis præfertur, cum minus scateat excrementis. Feri ac sylvestres hyeme imminente discedunt, & ut grues tum volandi duces, tum somni custodes habent.

II. Anseres intelligunt voces suas.

Habent voces distinctas anseres, & alio discedentes, alio peregrinos, alio familiares excipiunt. Diversi illi clamores aliud nihil quam signa latentium affectuum sunt. Quod nobis vox articulata præstat.

III. Anser singularis prudentia non est.
Simplex est & stulta avis, parum habens ingenii. Fœminæ hominem minus sapientem, prudentem anserem vocant etine fluge Gans. Et versus est:

Cælum, non animum mutant, qui transmare currunt.

Redditur: Es flog eine Gans über den Rhein/ und kam Gigaß wieder heim. Proverbium est: *Bibente anser uno, bibit & alter.* Hoc est, quod unus stultorem facit, omnes faciunt.

CAPUT XII.

De Pavone.

Præceptum.

Pavo est avis pupillans, pulcherrima, superba, libidinosa,

Præsti-

*Quæstiones.**I. Quenam nutritio?*

Resp. Nutritur omnis generis frumentis, maxime hordeo. Ubi frequentiores sunt, per agros vagantur, sponte se pascunt & vendere altiores arbores petunt. *Sin pinguioribus*, inquit Aldrovandus, *tunc hordeum libenter offeras; nam hordeo, quamvis alioquin omni frumento vescantur, inter cetera grana maxime oblectantur.*

II. Quenam magnitudo pavonis?

Resp. Egregia est, sed pennarum potius, quam corporis aut carnis ratione. Caput exiguum est, collum longiusculum, dorsum maculis quamplurimis conspersum. In capite speciosa extat crista, quæ coronæ instar illud exornat, & non tam è pennis, quam è scapis tenerrimis viridescens confata est. Unde Plinius ait: *Pavonis apicem crinitæ arbuscula constituunt. Cauda tantâ colorum varietate, tantoque oculorum nitore ornata est, ut naturam nihil pulchrius fingere potuisse existimatum sit.* Ita disposita est, ut in duas quasi dividatur, majorem & minorem. Et oculi pennarum instar gemmarum nitidissimarum omnium oculos in se converunt. Magna tamen differentia inter mâles & fœminas est. Pulchriores enim illi, nâ minus formosæ sunt.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Pavo masculus salacissimus est, ut uni quatuor aut quinque femellæ concedendæ sint. Adeò libidine flagrat, ut incubantem etiam fœminam invadat atqve ova frangat. Fœminæ ova pariunt duodecim non continuatis, sed binis aut ternis diebus interpositis. Enituntur autem ea plerumque noctu perticis insistentes. Fœnum igitur aut stramina inferenda stabulo, ne frangantur. Incubant dies viginti & septem aut viginti octo. Ut enim ter septem dies dati generi gallinaceo: ita ternoveni pavonino generi.

IV. *Quanam sensatio?*

Resp. Præsentire venena & loca ubi recondita sunt, fugere dicuntur. De qua prærogativa Aldrovandus scribit: *Apud me fide carent, alii quibus lubet, fidem adhibeant. Cum plus solito clamitant, pluviam præfagire creduntur.* Paracelsus autem insolitum illum clamorem, mortem alicujus in domo, in qua habitat portendere autumat. Sicuti enim, inquit, vulturi à natura insitum est, cadaveris trans mare odorem percipere, & ad id se convertere: ita & pavones odorantur cadaver futurum. Sed nugamenta sunt, cum sensus versetur circa entia; non circa non entia.

V. *Qualis affectus?*

Resp.

Resp. Malevolum & invidum dicunt pavonem, quia tegit excrementa sua, ne cedant in hominum usum. Sed leve admodum argumentum hoc est, & vitium quærit, ubi posuit laudem natura prudens. Pavo munditici studiosus ac sordium hostis est. Hinc excrementa tegit, ne apertæ exponantur luci. Idem feles, idem canes agere cernimus, absque invidiæ suspitione.

VI. *Qualis motus?*

Resp. Parum volat, sed gressu majestatem quandam præ se fert. Non enim vulgarem habet incessum, sed tardum ac regium. Hinc comparatur cum Junone, de qua Paræmia habet: *Junonem ingredi*. Dicitur de iis, qui spectari gaudent, & superbissimo incessu movent oculos & animos.

VII. *Qualis affectio?*

Resp. Pupillare dicitur, undè versus;

Pupillat pavo, trinsat hirundo vaga.

Noctu expergefactus vociferatur, sed quo fine non constat. Persvadent sibi multi clamorem illum tristitiæ signum esse. In tenebris enim constitutum pavonem pulchritudinem suam cernere non posse, eamque perdidisse existimare. Dicendum potius, tempestatis mutationem clamore suo indicare aliam prudentem.

I. Pavo avis pulcherrima est.

Pavoni formæ palmam è volucribus dedit natura. Nullam, inquit Cardanus, avem pulchriorem pavone nostro fingere naturam posse credam. Solon à rege Croeso purpurâ auroque ornato & in throno suo regali constituto, interrogatus, nunquid unquam speciosius quicquam spectasset? Respondit: pavones & phasianos venustiores sibi videri. Fabula est, aves plerasque in electione Regis pavoni ob pulchritudinem, majestatem, fastumque planè regium, imperium committere voluisse. Sed corvos ac cornices aquilam, non tam ob formositatem, regiumque splendorem, quàm ob rapacitatem ac tyrannidem, pavoni prætulisse.

II. Pavo avis superbissima est.

Formam suam ipse miratur, cum a claudatur magis magisque componit gressus, & gemmantem ostentat caudam. Præclare tenet, ubi formæ sita sit dignitas, hinc caudam elevat, undique expandit, seipsum circumagit, & quandam quasi pompam pulchritudinis agit & exercet. Nec ignorat solis fulgorem corporis pulchritudinem augere posse, undè isti se exponit, coloresque variis modis immutat, & quovis fermè gressu novam formositatis præbet speciem. Hinc Ovidius ait:

Laudas

*Laudatas ostendit avis junonia pennas,
Si tacitus spectes ipsa recondit opes.*

III. Pedes pavonis deformes non sunt.

Pedes cinerei sunt, maculis nigris conspersi & calcaribus armati. Omnium fermè sententia est, pedum deformitatem terrere avem, ut quoties conspiciat eos, contristetur & pro dolore vociferetur. Cardanus ait: Sentit pavo pulchritudinem suam, exclamatq; dum pedes intuetur, deformitatem eorum aspernatus. Sed respondet Cardano Scaliger subtilis: de pavone nostro plebeja narras. Conspectu cruribus, quod ea turpia sint, vociferari. Quis hoc tibi Cardane palam fecit? Quoties ipse sibi crura obtuetur, quare non semper, sed aliquando luget invisum à natura decus? Quoties evenit ei ut passatur nec crura conspiciat sua. Ubi figat vestigium, nescit: nisi oculis capiet locum, in quo ponat pedem. At eo spectaculo cum sit à primis assevetus annis, quid novi patitur in veteri memoriâ: Anicularum fabellæ sunt hæ, Cardane, à quibus, modo aliquid dicas, nusquam te abstinere video. Quid verò habeant ejus pedes obscenitatis, haud equidem scio.

CAPUT XIII.
De Gallo Pavone.

Præceptum.

Gallo pavo est avis crocitans, pulchra, superba

perba, libidinosa, maximè cum pavone
conveniens.

Quæstiones.

I. Quanam nutritio sit?

Resp. Nutritur hordeò & avenâ, instar galli-
narum & anserum. In frigidis regionibus
ægerimè vivit, & non nisi maximo labore e-
ducatur. Ante centum, & quod exturrit, an-
nos delata avis hac ex nova Indiâ in Europam
est. Et cum carnem lautissimam ac laudatis-
simam habeat, nonnisi ingentibus sumptibus
alitur.

II. Quanam magnitudo sit?

Resp. Magna avis est, & collo, & cruribus, &
carne, & pennis. Collum non secus ac ca-
put â plumis nudum est, & tantum pelle pur-
purascente obducitur. Caput durissimum
est, constans appendiculâ quâdam carneâ.
Contrahit hanc, cum cibum capit, alias tant-
operè eminet, ut digiti longitudine rostrum
superet. Crura procerissima sunt, & cauda
longissima. Cum irascitur, totus inhorrescit
plumis caudamque in rotam versat, & gradu
superbo accedentes exterret. Mas fœminâ
major est, cæteris adeò conveniunt, ut decipi-
antur sæpè incauti, fœminam pro mare ha-
bentes.

III. Quanam generatio?

Resp. Salax avis est, & mas ex defectu fœmi-
narum

narum gallinas & anates invadit: foemina in maris absentia gallos invitare, urgere & cogere conatur. Ova pariunt quindecim, viginti & plura. Incubatio diebus tricenis absolvitur, & si mari pateat accessus, invadit incubantem frangitque ova. Pavones etiam cum gallo pavonibus miscentur & plurimos procreant pullos.

IV. Quanam sensatio?

Resp. Sentit facile frigus, quo vehementer afficitur. Pluvii si fuerint dies, labore multo, multisque curis vix servantur pulli. Radiis solaribus etiam adeo afficiuntur, ut concidant & subita morte pereant.

V. Qualis affectus?

Resp. Iracundum animal est, praesertim cum libidine flagrat. Pugnant inter se totis viribus, & glabrum caput rostro validissimo adeo pertundunt, ut nisi fortissimum esset cranium, frangeretur. Nonnunquam vero tanta iis timiditas est, ut ne cum gallinaceo quidem gallo incant pugnam, totiesque lacesiti turpiter fuga sibi consulunt.

VI. Qualis motus?

Resp. Parum volat, cum grave admodum habeat corpus. Incessus maris superbus est & pavoninus. Ut enim pavo incessum lentum, fastuosum, & ut vocant, Junonium habet: ita
Y 4 & gallo

& gallo pavonis gressus nil nisi fastum refert. Gallina amore cum capitur, sese circumspicit, lento incessu accedit, ac corporis animique dotes ostentat.

VII. Qualis affectio?

Resp. Sicut corpore & animo partim pavonem, partim gallū refert: ita voce nō multum iis dissimilis est. Aldrovandus ait: *Gallopavo vocem quandam edit, crocuationi gallinaceae pavoniæq; non dissimilem, cum fragore nempe per collum longè lateq; vagantem, quasi instar liquoris in dolium infusi obstrepentem.*

Axiomata.

I. Gallopavo est quasi species.

Mentitur speciem, species non est. Sicut mulus non est species, sed monstrum speciē mutans: ita gallopavo monstrū est, ex gallo & pavone natum. Prima n. origo fuit mōstrosus ille congressus, ex quo natum hoc monstrum est. Placet tamen speciebus annumerare gallopavonem, si non ob rem ipsam, saltem ob similitudinem.

II. Gallopavo cedit pulchritudine pavoni.

Speciosus quidem est, & formā multorū in se vertit oculos. Caudam etiam jactabundus admodum pavonis more in orbem explanat. Sed caret speciosā cristā, quā superbit pavo. Caret etiam oculis in cauda, ob quos fastigium tenet pavo.

III. Ap-

III. Appendicula exponit gallopavonis affectus ?

Pellicula illa carnosa cristam galli referens, nunc colore caruleo, nunc pallido, nunc rubro tingitur. Fervente irâ, adeo rubore suffunditur, ut vel lychnum ab ea accendere possis. Non secus ac homines irati, vindictæ cupiditate flagrant, adeo exardescunt, ut omnem sanguinem projecisse in faciem videantur. Hinc proverbium de iratis: *Er siehet auß/wie ein Calentischer Hahn im Kamm.* Causa rubedinis humores ac spiritus sunt in faciem irruentes.

IV. Gallopavo offenditur colore rubro.

Objecta movent sensus & externos & internos. Hinc in gallopavone ipse quoque sanguis movetur rei rubræ intuitu. Sanguine agitato, agitantur spiritus, qui fervidiores facti iram magis concitant. Hoc non ignorasse videntur Persæ, qui cum Judæis pugnaturi, succo uvæ & mori in elephantes fuso, eos irritare & in pugnam provocare sueverunt.

CAPUT XIV.

De Gallo.

Præceptum.

Gallus est avis cucurians, animosa, superba, libidinosa, tardi volatus.

*Quæstiones.**I. Quanam nutritio?*

Y s

Resp.

Resp. Nutritur etiam omnis generis granis. Etiam vermes devorat, ac stercora, venenataq; animalia. Pane oblectatur & carne, nec à lapidibus abstinet. Avis igitur omnivora est, nulloq; discrimine vescitur quibusvis.

II. Quanam augmentatio & formatio?

R. Quantitas egregia est, & gallus gallina major. Multum etiam differunt corporis structurâ mas & fœmina. Mas cristam in capite habet erectam, quæ nec caro nec cartilago, sed peculiaris substantia est, sanguinis copiâ rubens. Fœmina cristâ quidem nō caret, sed ea tantum minor ac depressa est. Mas sub mento utrinque à malis paleam habet egregiam, barbæ in modum dependentem. Fœminis ut cristâ minor, sic & palea minor est. Mas in collo jubar seu longiores plumas collum ac cervicem undique ambientes habet, quas iratus explicat, suamque generositatem ostendit. Mas caudam habet egregiam, in eaq; duas longiores pennas. Fœminis & caudâ vilior, & plumæ colli minores sunt.

III. Quanam generatio?

R. Salax animal est gallus, gallina autē non æque libidinosa. Unus gallus plures habet gallinas & singulis diebus vel quinquagesies inīt. Pugnāt etiam acriter pro gallinis, tantum eo fine, ut solus iis potiatur. Gallinæ post coitum inhorrescunt, & sese excutiunt,

non

non secus ac homines languidiores pandiculationem habent. In primo partu ova in putamine, cruore suffunduntur, ob loci angustiam. Pariunt ova viginti, triginta & plura, & dies viginti incubant.

IV. Quenam sensatio?

R. Visu plurimū valet, oculisq; intentis Solem intuetur. Aves etiam rapaces maximè distantes cognoscit & ab aliis distinguit. Gustum habet exquisitissimum, quia aridissima quæque, etiam dentibus nondum fracta dijudicat. Nec exquisitori caret tactu. Aëris enim mutationes præsentit, ac cantu prænunciat.

V. Qualis affectus?

R. Animosa avis est, & iracunda. In certamine pertinax est, & pugnam fortiter init, acriter urget; ac feliciter finit. Magna animi constantia est, hoste præsentem. Excelso enim animo adversarium adoritur, terram ferit, plumas circa collum exigit, pennas caudæ deorsum, sursumq; vibrat, hinc insilit, & nunc acuto rostro, nunc calcaribus iterum iterumq; ferit. Superba avis est, & semper sibi majorē tribuit quantitatem, quam habet ipsa. Per fores cum incedit, inclinatur sese, ne fortè lædatur.

VI. Qualis motus?

Resp. Volatu minus valet, gressum autem habet

habet superbum. Erecto capite incessuque lento in fimo suo valdè gloriabundus incedit. Hinc Proverbium: *Gallus in suo sterquilinio plurimum potest.* Germanicè. Ein Hahn auff seinem Mistte ist der stärckste: Non ab simile multum illud est: *duobus gallis in eodem sterquilinio, & duobus fatuis in una domo nō cōvenit.* Zwen Hähne auff einem Mistte / und zwen Narren in einem Hauß tügen nicht zusammen.

VII. *Quenam affectio propria?*

Resp. Cucurrere dicuntur galli, foeminæ glocitare. Notissimus hic galli cantus est; cujus naturam & prisca & recentiores inquisiverunt. Gallinæ glocitantis amorem cum ardentissimo Dei amore confert sacra pagina. Varios etiam alias habent clamores, & cum invenerunt cibum, galli gallinas, gallinæ pullos, insolito clamore convocant. Ova etiā sua non sine ingentibus clamoribus pariunt gallinæ. *Axiomata.*

I. *Certum cantus tempus non observat gallus.*

Et variis temporibus, & variis de causis cantat gallus. Cantat cum provocat ad duellum hostem, quia avis animosa est. Cantat post congressum cum gallina, quia avis libidinosa est. Cantat, cum cantare audit alium, quia avis æmula est. Cantat cum evasit victor in pugna, quia animal gloriosum est.

Can-

Cantat cum gallinas de somno excitare laborat, quia paterfamilias est. Cantat cum aëris imminet mutationes, quia tempestatum prænunciis est. Cantat ante exortum solis, quia lætatur. Sed cantu horas ac minuta observare, bonique instar horologii esse, fabula vulgi est.

II. Gallus non edit ova.

Ova in gallinis ad septum transversum, hoc est, in superiore ventris infimi parte concipiuntur. Hinc in mediam & infimam inferioris ventris partem deferuntur, ibique perfectè elaborantur, elaborataq; ex utero per anum ejiciuntur. De gallis vero Levinus Lemnius scribit, *in patria sua duos annos gallos ovis suis tanto studio incubasse, ut etiam fustibus abigi agrè potuerint, cives autem ova, ne basilisci exinde emergerent, confregisse, & gallos strangulasse.* Sed nec edunt ova galli, nec ex semine galli basiliscus fit. Dicendum vetustiorum gallinarum fuisse ista ova, & seniores gallos cum maris officium præstare nequiverint, stultè affectasse foeminarum munus.

III. Multa homini commoda è gallis & gallinis.

Caro boni succi est, grati saporis, facilis coctionis, & paucorum excrementorum. Convenientissima iis est, qui minus exercentur laboribus, cæteris non satis firmum præbet.

præbet alimentum. Est tamen aliqua ejus differentia. Primas tenet caro capi, secundas caro pullorum, tertias caro gallinarum: ultimas caro gallorum. Præter carnem ova etiâ gallinarum suum præstant usum. *Optima sunt tremula & sorbilis*, in aqua fervente cocta. In cineribus quæ coqvuntur, cedunt bonitate sorbilibus. Quæ ad duritiæ majorē coqvuntur, deteriora sunt. Omnium insaluberrima quæ fricta sunt in sartagine. Deteriora etiâ sæper antiquiora, meliora recētiora. IV. *Capus inter gallum & gallinam medius est.*

Sicut Eunuchi & spadones nec mares nec foeminae sunt: ita capus nec mas est, nec foemina est. Fit enim capus, cum inflicto vulnere evelluntur testiculi & refecatur crista, ac cæduntur calcaria. Tunc omnis perit virilitas, adeo ut nec cantet, nec coeat, nec curam familiæ gerat. Castigatus pullos ducere, & quasi novum animal, novos recipere mores infit. Calcaria autem recisa & cristæ exsectæ loco insita, coalescunt, nutriuntur & augentur.

CAPUT XV.

De Anate.

Præceptum.

Anas est avis garriens, libidinosa, sordida, tardi volatus, lacus ac flumina amans.

Quæstiones.

I. *Quodnam nutrimentum?*

Resp.

Resp. Nutritur seminibus, verinibus, ranis
araneis, lacertis & quibusvis reptilibus. Sor
dibus delectatur maximè, & rostrum cœne
committit, ac quicquid reperit, ingurgitat. In
aqua, quam in terra versatur lubentius. Gau
det aquis fluviorum, & difficulter absq; iis
vivit, præsertim cum cibis siccis nutritur.

II. Quenam augmentatio & formatio?

Resp. Anserè & gallo minor est. Masculis o
mnia membra præstantiora & coloratiora
sunt, quam fœmellis. Rostrum iis latum est,
lati pedes, latum dorsum. Color in capite
& collo plerumq; viridis: pedes ruffi sunt:
alæ albo viridi nigroq; colore distinctæ sūt.

III. Quenam generatio?

Resp. Libidinosum animal est, & congres
sum capitis agitatione indicat. Mares duo
vel tres unam fœminam inire certatim non
verentur. Mirum quod amoris socios ferre
possint, cum nec gallis, nec anseribus, nec
columbis id eveniat. Interdum mares tantæ
libidinis fervent æstu, ut gallinas etiam in
vadant, licet non destituantur propriæ spe
ciei fœmellis. Ova pariunt plura, & incuba
tum absolunt diebus viginti & septem.

IV. Quenam sensatio?

Resp. Nihil præclari in sensibus est. Pennas
rostro purgantes ventum præfagire dicun
tur, sicut & pluviam imminentem significa
re

re putantur, cum alias concutiant, & sub tecto latere amant. Cum frequentes congregantur, aut se sæpius lavant merguntq; futuros creduntur denunciare imbres.

V. Quales affectus?

Resp. Anates naturâ timidæ sunt, & ad quævis strepitum expavescunt. Sunt etiam astutæ, & aquilam aliosq; hostes sæpius fallunt. *Ælianus scribit: Cum aquila in anates rapiendas involat, se intra aquam submersione abdunt, atq; infra aquam natando ex alio loco extra aquam eminent. Quod si aquila illuc quoque incumbat & insitet, verum demerguntur atque tam diu sursum deorsum commeant, cum aquila fuerit submersione suffocata aut discesserit in aliam prædam licentio rem. Tum enim hæ deposito bestis sui metu ad summam aquam relate rursus natant.*

VI. Qualis motus?

Resp. Gressus tardus est, adeo ut quandam gravitatem monstret, unde Poëta:

Non velox pennis, & pede segnis anas.

Causa tarditatis sunt crura breviora, ita formata ut ad natandum magis, quam ad gradiendum sint apta.

VII. Qualis affectio?

Resp. Anas garrire dicitur. Valde clamorosa avis est, & Pythagoras eam non nisi locis ab hominum frequentia semotis alii voluit. Mas.

PHYSICA.

398

voce[m] habet raucam & tenuiorem, fœmina
crassio[re]m. Pontanus de clamoso ait:

Hic clamore grues vicerit atq[ue] anates.

Axiomata.

I. Anatum naturalis domus aqua est.

Natura duce undas petunt. Vix egressæ ex
ovis, aquam amant, & natare incipiunt. Pli-
nius ait: *Super omnia est, anatum ovis subditis
gallinæ atq[ue] exclusis admiratio. Primo non planè
cognoscentis fœtum, max incertos incubitus solli-
cite convocantis: postremo lamenta circa piscina
stagna, mergentibus se pullis naturâ duce.*

*II. Anates domestica & sylvestres, ejusdem
sunt speciei.*

Eadem forma, eadem potentia natan di,
eadem vox, eadem corporis structura est.
Plus tamen volatu valent sylvestres, minus
domesticæ. Caro etiã sylvestrium magis
laudabilis quam domesticarum est. Non se-
cus ac caro anserum sylvestrium præstanti-
or carne domesticorum. Motu enim humo-
res abundantes cū excrementis dissipantur.

CAPVT XVI.

De Corvo.

Præceptum.

Corvus est avis crociens, nigra, vivax, vo-
rax, & sagax.

Quæstiones.

I. Quanam nutritio?

Z

Resp.

Resp. Nutriuntur vario cibo. Vescitur cada-
veribus, vermibus, piscibus, pomis, piris, u-
vis, nucibus, pane & aliis Cadavera suspen-
sorum gratissima iis sunt fercula, undè Ger-
mani cum mala imprecantur, dicunt: *daß
dich die Haben fressen*. Malum signum est cum
abstinentia à cadaveribus corvi. Apud Athe-
nienses pestis erat, ubi passim cadavera jace-
bant insepulta, nec tamen à corvis aut aliis
brutis devorabantur. Corvi etiam furto sub-
trahunt res alienas, potissimum monetas:
Unde Germani, *Er stehlet wie ein Raab*. *Er-
furdia corvus* cicur vicibus diversis de mensa
in qua pecunia fuit, nummos abstulit ad sex
florenos usque, eosque sub lapide aliquo in
vicino horto abdidit.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Quantitas egregia est, quanquam aliis
major, aliis minor. Rostrum ei atrum, durum,
crassum, acutum ad dilanianda cadavera,
frangendas nuces, & pugnandum cum hosti-
bus aptum. Colore totus corvus ater est, in-
quit Aldrovandus, adeò saturo, ut nemo ni-
gredinem cujuspiam rei exactissimam satis
pro dignitate commendare se & extollere
posse putet, nisi eam corvinæ, utpotè omniū
exactissimæ & plenissimæ comparet. Ita in
sacris canticorum libris sponsa sui sponsi cæ-
sariem à corvina nigredine commendat.

III. *Quæ*

III. *Quenam generatio?*

Salax non est, sed raro coit, semperq; bini inviolata conjugii jura servant. Ova pariunt non duo tantum, sed quatuor etiam, aut quinque. His incubant dies viginti. Faciunt hoc naturè, mense scilicet Martio, pullosq; aliarum avium more nutriunt.

IV. *Quenam sensatio?*

Resp. Odoratum habet sagacissimum, & vulturum more cadaverum odores facilè sentit. Hinc strage edità, mox advolant, non secus ac si futuram prævissent.

V. *Quales affectus?*

Resp. Magna corvi audacia est. Non mortua tantum, sed viva etiam animalia rapit ac devorat. Alianus scribit: *Corvus aquila nihil de animo concedit, quo minus quam hac audax sit. Non enim contra pusilla tantum animalia venire audet, sed & contra asinos & boves pugnat, quorum in cervicibus confidens cor percutit & mulcorum effodit oculos.*

VI. *Qualis motus?*

Resp. Diu non quiescunt, sed circumvolitant frequenter. Volatus tamen gravior ac tardior est ob gravitatem corporis. Clamore hominum nonnunquam factum fuisse ferunt, ut supervolantes corvi attoniti & velut sagittà sauciati deciderint. Majori enim voce ac-

rem disjunctum fuisse, nullamque volantibus firmitatem præbuisse. *Sed aut fabula est, aut alia causa subest.* Fortassis timor deturbavit aves volatuminus valentes.

VII. *Quenam affectio?*

Resp. Varias edit voces, adeò ut Fulgentius sexaginta quatuor numeret. Maximè verò propria & naturalis vox crocitus est. Nullo enim affectu, nullaq; tempestate impulsus crocitre seu crocitare solet.

Axiomata.

I. Nigredo corvi non est inseparabile accidens.

Albi corvi fuère visi sæpius in Norvvègia & aliis frigidioribus regionibus. Nivium aspectum animalia efficere candida existimant. Sed solus aspectus, solus visus id neutiquam præstat. *Deferenda causa est ad sanguinem frigidiorum*, unde & homines in locis frigidis albi, in calidis nigri sunt.

II. Corvi pullos alere non recusant.

Albos esse corvorum pullos, adeoq; deferri à parentibus & esurire strenuè dicunt. Sed nec albi sunt pulli, nec à parentibus deferuntur, nec esuriunt. Non minori cura corvi alunt pullos quàm columbæ aut passerres. Laurembergius ait: *Man macht viel klagens über der Raben Unbarmherzigkeit; nimbt auch hieraus die Erklärung des 147. Psalms. Der denn Vieh sein Futter giebt den jungen Raben die*

Ihn

Ihn anrufen. Ist alles erdichtet/ falsch/ und der Natur und täglichen Erfahrung zuwider. Wunder ist's das man solchen Fabeln glauben giebt/ da doch die Raben bey uns und sonstn hin und wieder häufig genung: Also baseln ieder dieses wohl könnte in Augenschein nehmen.

III. Corvorum vivacitas celeberrima est.

Novem secula corvum vivere volūt. Hinc Theophrastus moriens naturam accusavit, quod corvis & cervis vitam dederit longiorem, hominibus brevissimam, qui tamē longissima digni fuissent. Sed experientia docuit recentiores, ultra centum & octo annos corvum non facilē protendere vitam.

CAPUT XVII.

De Columba.

Præseptum.

Columba est avis gemens, simplex, munda, mitis & innocens.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

Resp. Nutritur tritico, hordeo, avenâ, lolio, milio, pisce & aliis granis. Maximam partem ipsa ex agris quærit victum, ac non nisi hyeme paucis mensibus, cum diuturnæ nives agros operiunt, impendio Domini alitur. Hinc major columbarum quæstus est, quàm anserum, gallinarum & anatum.

Z 3

II. Quæ.

II. Quanam augmentatio ?

R. Quantitas corporis media est. Caput plenum, quibusdam cristatum. Pedes etiam aliis nudi, aliis pennis ornati. Color varius est, quibusdam rufus, aliis cinereus, nonnullis albus. Albæ damnantur ab Aristotele, quia ab accipitre conspiciuntur è longinquo. Sed in domesticis non improbabitur albedo, cum accipitrum injuriis adeò expositæ non sint.

III. Quanam generatio ?

R. Salaces quidem & lascivæ sunt, sed servant jura conjugii. Plerumq; mares osculantur fœminas, prius quàm ascendant. Ova pariunt bina, eaq; candida, è quorum uno semper marem, altero fœminam generari, fabulosum est. Fœcundissimæ sunt, quippe quæ singulis quadragenis aut tricenis etiam diebus concipiunt, pariunt, incubant & pullos nutriunt. Cum verò nec aptum locum nec commodum cibum habent, hyeme quiescunt. Incubatio cum fœminæ, tum maris opera perficitur & excludunt pullos die vigesimo aut etiam decimo octavo. Et tunc sobolem cum mas tum fœmina fovent, fœminæ tamen in opere illo ferventiores maribus sunt. Pulli à partu cœci sunt, sicut & pulli corvorum.

IV. Quanam sensatio ?

R. Plurimum valent sensu, præsertim visu, au-

su, auditu & gustu. Accipitrem tanquam hostem communē ē longinquo vident, & quodlibet illius genus accuratē agnoscunt. Quin & clamorem accipitris cum audiunt, ocyus aufugiunt. Omnia granorum genera edunt, alia tamen aliis libentius. Triticum statim agnoscunt & amant, hordeum autem non nisi ex melioris defectu assumunt.

V. Qualis affectus?

Resp. Mitis & placida columba est. Etiam simplex, imbellis, & innocens, prudentia quoq; cum simplicitate conjuncta est, *cum simplicitas sine prudentia stultitia sit*, sicut *prudentia sine simplicitate versutia*: Versus aliās habentur:

Felle columba caret, rostro non lēdit, & unguēs possidet innocuos, puraq; grana legit.

Gaudet aquis, quaritq; greges, celeriq; volatu

Tuta petit, fœtus educat alterius.

Masculus ipse fovet fœtus, atq; incubat ovie,

Conjugii servant fœdera casta simul.

VI. Qualis motus?

Resp. Pernicissimum habent volatum, ut cum quavis ave pernecitate certare queant. Unde Rex David in anxietate suā exoptat sibi non aquilæ, non vulturis, non ciconiæ, sed columbæ pennas. *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Quamvis autem avolent, tectorum tamen suorum memo-

res summa fide ea repetunt, & nobiscum conversantur.

VII. Qualis affectio?

Resp. Columba gemere dicitur. Vocem enim habet suspiranti similem, unde versus:

Et castus turtur, atq; columba gemunt.

Axiomata.

I. Non vacat ira omni columba.

Pavidum animal est, adeò ut nates quoq; in pavore tremant, juxta multorum assertum. Quod non adeò absurdum, cum in aliis quoque animalibus deprehendatur. Canes timore correpti in femora caudam contrahunt. Ipsi quoq; pueris in pavore nates contremiscunt! Omni verò ira non caret columba. Pugnant inter se se sæpè ad sanguinem & mortem usque. Columbus qui semel victus est, iterat pugnam, & tunc victor nonnunquam evadit.

II. Columbis cognatus palumbus est.

Palumbus, Germanicè Ringel-Taube / oder Holz-Taube / est columba sylvestris, major domesticis. Degit in arboribus in iisque nidulatur. In collo album circulum sed imperfectum, & in superna ejus parte duorum digitorum intervallo desinentem habet. Cætera quod spectat, cum columbis nostratibus convenit.

III. Columbis cognatus turtur est.

Turtur Germanice Turtel-Taube / idem syl-

fylvestris columba est, minor domesticis. Nidulatur iisdem ferè in locis, quibus palumb9, nempe in arborum verticibus & montium jugis. Vocem habet gementem, unde & turtur vocatur. Frequens ejus fit mentio in sacris & honorifica. *Vox turturis audita est in terra nostra. Ne tradas congregationi inimicorum animam turturis.*

LIBER QUINTUS DE PISCIBUS.

CAPUT I.

De Piscibus in Genere.

Præcepta.

- I. Piscis est brutum natans, branchiis, pinnis, squamis, spinis & vesica in ventre constans.
- II. Estque Cetus, Silurus, Sturio, Canis, Salmo, Lampetra, anguilla, loligo, cyprius, lucius, halec &c.

Quæstiones.

I. Quenam piscium causa sint?

Resp. *Causa efficiens prima* Deus est. Ita Sacra Scriptura: Creavit Deus cetos magnos, & omnem animam viventem reptantem, quam produxerunt aquæ juxta speciem suam. *Secunda natura est*, partim stellæ, partim species sese multiplicantes. Pergit Sacra Scriptura: *Benedixit illis* Deus dicens: *Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris. Finis proprius &*

ultimus Dei gloria est. *Finis intermedius*, homo. Omnia enim propter hominem, homo propter Deum. *Finis proprius*, mortalium vocibus exprimi nequit. *Materia creationis* aqua fuit, *generationis* semen: *constitutionis* corpus organicum. *Forma in genere* anima sensitiva est; *in specie* alia atque alia. Alia delphini, alia balenæ, alia anguillæ.

II. An pisces respirent?

Resp. Respiratio fit ut temperetur calor cordis. Habent pisces calidum cor, calidum sanguinem, calidos spiritus. Opus igitur habent ventilatione & respiratione. Nec existimandū aërem respirationis materiam esse. Quod quis non habet, alteri dare non potest. Aër non est frigidus: nequit igitur frigefacere. Aqua assumenda est, ut refrigeratio cordis fiat. Piscibus aqua cruda & crassa, ob crassiores spiritus: avibus, quadrupedibus, & hominibus aqua resoluta & subtilis ob subtiliores Spiritus necessaria est.

III. Quomodo pisces generentur?

Resp. Congrediuntur & semina miscent, atque sic multiplicantur. Placent verba D. Frantzii: quod attinet ad rationem piscium propagationis, aliqui arbitrati sunt, omnes esse feminas, & concipere sine maribus, siquidem aliqui statim habent ova cum nascuntur. Sed experientia ostendit

ait ipsos coire, admotis invicem partibus supinis, & plerumq; citissimè absolvere coitum, exceptis vitulis marinis, qui tanquam canes diu coherent. Paulò post: Ova piscium à piscibus ita fovendi & defendendi, sicut ab avibus, utiq; nemo, ut puto, còmpertum pro certo habet, nemo etiam dices. Quis igitur incubat ovis, quis infantulos pisces defendit, quis ut in infinitum augeantur hoc genus animalium suo nutritatu efficiet, nisi solus Deus? Denn da kòmptekines Menschen Hand dazu.

Axiomata.

I. Pisces aquarum incolæ sunt.

In aqua generantur, in aqua formantur, in aqua nutriuntur, in aqua augentur. Voce vel muta alloquuntur nos mortales: Húc animos advertite rerum novarum cupidi. Prægnantem aquarum uterum introspicite. Fætus magnitudine mirabiles, multitudine inæstimabiles perpendite! Non minus uterum hunc, quamvis innumeri exeant nati, notate. Dominus enim est, qui uterum implet, & fætus in eo conservat. Ut sapientiam incomprehensibilem, potentiam inæstimabilem, & providentiam imper-scrutabilem homines deprædicent.

II. Elegans piscium structura est.

Fabrica piscium omnium ad se oculos animosq; trahit. Habent caput, oculos, aures, nares,

nares, os, rostrum, maxillas, dentes, labra, linguam, palatum, fistulam, asperam arteriam, pulmones, branchias, cor, diaphragma, peritonæum, gulam, ventriculū, intestina, podicem, lienem, hepar, vesicam felleis, renes, testes, vesicam aëris, penem, uterum, spinas, collum, barbam, pinnas & pedes. Partes has oculis cernimus, sed non omnes in omnibus: Differt enim partium numero piscis à pisce.

III. Insignis inter pisces & aves cognatio est.

Resp. Eandem habent productionis materiā. Aquæ enim produxerunt aves & pisces. Primum quidem pisces, postea aves. Eundē habent diem natalem. Quinto enim die Deus & aves & pisces creavit. Eodem fermè incedunt modo. Quod enim natatus est piscibus, id volatus est avibus. Pisces videntur esse aves aquaticæ, & aves pisces aërei. Easdem ferè etiam habent corporis partes. Quod enim in piscibus sunt squamæ, id in avibus sunt plumæ. Quod in piscibus pinnae, id in avibus pennæ. Et ut avibus aures sola quædam constituunt foramina; sic & in piscibus præter foramina nihil est.

IV. Mare monstrorum pater non est.

Certant de incolis mare & terra. Non minus enim mare quàm terra suos nutrit vitulos, canes, ursos, apros, lepores, lupos, vulpes,

pēs, asellos: suos itidem pavones, phasianos, perdicēs, corvines, milvos, corvos, alaudas, hirundines & passerēs. Hinc multi mare vocant monstrorum patrem. Reprehendit hoc in Cardano Scaliger his verbis: *Mare, inquit monstrorum pater est. Sanè vox hæc indigna Philosopho. Monstra namq; sunt præter natura opera. At aliud est τὸ πᾶσι, Quoniam, aliud τὸ ὡς γίγνεται.*

CAPUT II.

De Cetis.

Præcepta.

- I. Cetus est piscis maximus in mari degens, pulmones habens, & animal perfectum ex se gignens.
- II. Estque delphinus, Balæna, Phocæna, Orca &c.

*Quæstiones.*I. *Quenam nutritio?*

Resp. Cetus, Græcè τὸ κῆτος. Germanicè *Walffisch* / nutritur imprimis piscibus, quos velut Dominus maris venatur ac prædatur. In Pomerania Gryphisvaldi captus quondam fuit cetus, in cujus ventriculo reperta est ingens copia piscium, non coctorum, & inter alios Salmo vivus ulnæ longitudine, ita ut tota dolia seu tonnæ inde replerentur. Hinc de Jona, in ventrem beluæ marinæ projecto D.
Frane.

Frantzius ait : O te miserum Jonam, qui in tam densum, profundum, firmum, spurcum carcerem propter tua peccata descendere meruisti, quid cogitasti, quando interdum algâ, spumis, aquâ salâ & aliquot tonnis balecum, percarum, & aliorum piscium undiq; fuisti obrutus ? quando ventriculi parietes calidiores te apprehenderunt & reliqua ceti membra compresserunt ? Misericordia Domini te conservavit, quia & tu in hoc inferno recordaberis templi Domini, id est, omnium promissionum divinarum, quas in Synagogis & templis sanctis antea toto vitæ tuæ tempore ex sacris explicari & inculcari audiveras literis.

II. Quenam magnitudo ?

Resp. Vastissima animalia sunt ceti, adeo ut quintuplo majores maximis Elephantis videri fuerint, & trecentas ac viginti ulnas haberint. Ob enormem corporis molem, aquis latissimis ac profundissimis indigent. Ad littora delati, enatare nequeunt, sed hærent & capiuntur. Concurrunt tunc tota regio, & gaudio exultans ad arma ruit, sagittis, bombardis, hastis, ligonibus, furcis, anchoris, bidentibus, aliisq; instrumentis instructa. Habent ceti pulmones quibus respirant. Habent etiam fistulam amplissimam, quâ aquâ ore acceptâ respuunt. Per hanc sæpe in nares, quæ præter vehuntur, maximam aquarum copiam effundunt.

III. Quæ-

III. *Quenam generatio ?*

R. Generant non secus ac animalia terrestria. Ova enim non pariunt. Sed intra se perfectum animal generant. Et membra generationis non secus ac terrestria animalia habent. *Vidi equidem, inquit Rondeletius, balenæ mentulam tantam, quæ etiam à procero homine humeris gestata, utrinque terram contingeret, unde quanta sit, cum balenæ libidine concitata feruntur, conicere oportet.* Mammæ etiam habent & lac, quibus catulos, interdum binos, nutriunt. Catuli hi teneri adhuc, matrem sequuntur, non autem ut plurimi piscium cæterorum in mari sine discrimine vagantur.

Axiomata.

I. *Cetus animal vorax est.*

Voracitas summa in ceto, aded ut impleri vix possit. Inhiat inter omnes pisces potissimum hæcibus ob dulcedinem carnis. Et hanc alimentorum copiam, ut & insidiarum absentiam causam magnitudinis summe dicit Cardanus. Sed Scaliger grandescere ait, quia non capitur. Nos naturæ auctorē cuius piscium speciei certos posuisse terminos, & ampliores quidem cetis dicimus, quia sic placuit. Voluntas creatoris est ratio facti.

II. *Cetus maxime pingvescit.*

Pingu

Pingui abundant plurimo ceti, quod non concrefcit, fed ut oleum liquidum manet, atque in lucernis ufurpatur. Causam pinguedinis affert Rondeletius vitam otiofam, corii denfitatem, alimenti copiam & temperamentum. *Etenim, inquit, animalia inerti pinguefcere certum eft, quod quotidie experimur in iis, quæ eam ob caufam anguftis locis concludimus, ut in fuibus & capis, & in his quæ breueme latent, ut in gliribus & taxis.* Omnes autem ceti tardiffimè ferè moventur, ob corporis molem, & id modicum, quod tardo motu digeri poffet, corii denfitate præpeditur. Sic & in hominibus cutis conftipatio corporis constitutionem plethoræ fimilem efficit. Jam cum voraci animali alimentum femper præfto eft, id ad faginandum corpus multum confert. Exemplo funt luxui & crapulæ dediti, qui obefi effe folent.

III. Ceti vocem edunt.

Proverbium habet: *magis mutus quàm piscis eft.* Sed cetis non neganda vox, cum magno boatu sæpè ingentia loca repleant. Habent enim pulmones, habent collum habent arteriam afperam. Insuper & linguam habent latam, non adhærentem palato, neq; offeā, fed mobilem & carneam, quæ modo exeri, modo condi poteft. Datur itaq; iſtis vox: at non datur fermo. Vox n. fonus eft, ab ore anima

animalis prolatus ad affectus exprimendos.
Sermo autem est, vocum articulationum dispositio, ad communicandos conceptus, necessaria.

CAPUT III.

De Salmone.

Salmo est piscis medius, & in mari & in fluviis degens, maculis rotundis insignis, suavissimi saporis, & non mali succi.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

R. Salmo, Germanicè Salmen oder Lachs / an ciboullo, & quonam tandem utatur, non conveniunt Autores. Multi eum non aliò cibò, quàm solà aquà victitare credunt. Hinc in ventriculo exenterati nihil reperiri aperiunt, præter spissum quendam humorem, aut mucum subflavum. Alii floribus ruris, pediculis aquaticis & piscibus, eum frui asserunt. Atq; in dissecti intestinis talia se invenisse testantur. Nos rationem alimentorum attendentes, posteriorem sententiã magis approbamus, & si aquà nutrirī quandoque videntur, non tam aquà, quàm contentis in ea aluntur. Hinc aquà, quæ nivium liquatione, herbis variis, & agrorum pinguedine crassior sit, magis delectantur.

II. Quanam augmentatio?

Aa

B. Ma

R. Magnitudinem egregiam habet, ob quam eum piscem cetaceum dici posse existimât. Maximam partem bicubitalis est, & *Deffavia* à libris viginti quatuor usq; ad triginta sex capitur. Squamis tegitur exiguis, maculis rotundis ita notatis, ut sub ruffis illis & luteis notis insignis sit. Dorsum caruleo est colore, ad nigredinem vergente: venter argentei coloris æmulus. Os habet amplum & valdè denticulatum. Non n. tantum dentes in utraq; maxilla habet, sed palatum etiam quadruplici eorum ordine munitur, & lingua ipsa iisdè hæret. Oculos habet magnos, & branchias quaternas. Pinnas habet binas juxta branchias, binas in dorso & tres in ventre. Cauda etiam in unam latam & rotundiusculam pinnam desinit.

III. *Quanam generatio?*

R. Mares geniturâ pleni, cum feminis coeunt, quæ ova pisorum magnitudine pariunt, & in locum sabulosum reponunt. Certum a. nidum construunt, cujus latera lapidibus muniunt, intus excavant, ut detecta sint ova, ne pluvie impetu dispellantur. Fit tamen quandoq; ut fluminum raptu dissipentur, ubi pars à piscibus devoratur, pars servatur atq; augetur, atq; in piscem perfectum formatur. Ova nonnunquam imminutis fluviis in sicco relinqvuntur, nec tamen pereunt, sed

sed aquis restitutis perficiuntur, ac si nunquam destituta fuissent undis.

Axiomata.

I. *Salmo certum nativitatis & educationis locum non habet.*

Et in mari & in fluminibus gignitur, alitur, augetur. Suaviter a. dulci fluminum aqua afficitur. Unde in illis Oceani locis, ubi copiosiores influunt aquæ dulces, & plures & meliores capiuntur. Magno nonnumquam agmine è mari in flumina transeunt, & circa æstivum solstitium in Albi, Mulda, Sala aliisque fluviiis capiuntur. In oceano per hyemem, aut saltem bonam ejus partem transigunt, circa veris a. initium flumina petunt.

II. *Salmo carnem habet non ingratam.*

Caro antequam coquitur, albicat, cocta vel salita rubescit. Tenera est & suavissima, nec malum præbet succum. Moderatus tamen ejus sit usus. Larga n. manu devoratus Salmo, ob nimiam pinguedinem, molestam affert satietatem. Habenda etiã ratio ætatis, loci & temporis anni. Commendantur magis juniores, in mense Aprili, Mayo & Junio, & qui in dulci fluviorum aqua fuere. Aëgris a. & quibus minus validus est ventriculus, non conveniunt. Viscosi n. sunt & concoctu difficiles. Non modo recentes sed & sale conditi fumoq; indurati comeduntur. Sed hî concoctu difficiliore.

ZOOLOGIA
CAPUT IV.
De Cyprino,

Præceptum

Cyprinus est piscis medius, fluviatilis & lacustris, crassus, squamis validissimis præditus, numerosa prole brevi tempore piscinas replens.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

R. Cyprinus Germanice Karpffe / vescitur herbis, mucro, tritico, & aliis frumentis. Domi cum alitur, panem immittimus in piscinam ne tabescat. Alias luto delectatur admodum ac terrâ argillorâ.

II. Quenam augmentatio?

R. Crassus magis, quàm longus esse videtur. Plerumq; librarum quatuor aut quinque habetur, interdum etiâ viginti. Squamas habet latissimas & validissimas, ut facile ictus lapidû sustineat atqve repellat. Caput habet breve, dentes inæquales, & barbâ geminâ. Pinnae eivariæ sunt, duæ ad Branchias, duæ in medio ventre, una propè caudâ, & una insignis in dorso. Cauda illi lata ex nigro rubescens. Senioris color flavus est, junioris ad fuscû magis inclinatus.

III. Quenam generatio?

R. Piscis fecundissimus est, quinqvies aut sexies uno anno pariens. Non tantum maris & foeminae

& foeminae commiftione nafci; fed spontè etiam fine ullo maris ac foeminae femine generari, communiter dicitur. *Vidi*, inquit Rondeletius, *in aquis, in cava loca & montibus fept a receptis & collectis, spontè generari cyprinos, in qua loca nec rivus, nec stagnum, nec palus, nec lacus, nec fluvius ullus, nulla denique aqua prater caelestem influxiffet.* Sed non recurrendum ad spontaneam illam viventium generationem. Latere folent femina, & fuccellu temporis prorupere in actû. *Axiomata.*

I. Cyprino terra argillofa gratisfima.

Habitat in fluyiis & lacubus, fed non æq; bene in quibuslibet. Albertus ait. *Hic piscis in aliquibus aquis generat, & in aliquibus graffatur & crefcit: fed optime valet in fundo argillofo, teritico primum feminato, & postea argillâ defuper parfa, & hinc aqua perfufa.*

II. Cyprinus carnem habet minus falubrem.

Caro mollis & humida eft, fuccumque præbet non parum excrementitium. Imprimis illi, qui in fluyiis, civitatibus vicinis ac fordes exipientibus degunt, pravi fucci funt. Affumendi, ut pifces ferè omnes calidi, ne ventriculum nimis refrigerent & humectent. Post efum eorum non aqua, aut tenuis cerevifia, fed generofum vinum bibendum.

CAPUT V.
De Siluro.

Præceptum.

Silurus est piscis magnus, vorax, deformis, pingvis & boni saporis.

*Quæstiones.**I. Quanam nutritio?*

Resp. Silurus Germanicè *Wals* / *Wall* oder *Weller* / valdè vorax est, ac lacubus, stagnis & fluviis perniciosus. Venatur enim minores pisces, & in eos mirâ voracitate tanquàm helio grassatur. Fama est, in *Pannonia* captum aliquando fuisse *Silurum*, in cuius visceribus, humana manus annulis ornata, inventa sit.

II. Quanam augmentatio?

Resp. Crescit in magnitudinem egregiam. Nonnunquam res *ulnas* longus, & pondere *ad centenas usq; libras* capitur. Corpus habet fuscum & nigris maculis plenum. Nullæ ei sunt squamæ, sed corium satis crassum & lubricum. Caput habet grande, latum & limum. Rictus oris amplus est, & ad capitis longitudinem patulus. Labia suprà infraque aspera sunt, quibus prædam retinet & frangit, cum dentibus careat. Venter magnus est, cauda tenuis & lata. Duas habet pinnas ad branchias, & unam ab ano, quæ ad caudam extenditur.

III. Quanam generatio?

Resp. Congreditur & ova parit, eaq; diligenter custodit, & cum ipso fœtu in dulcibus aquis liben-

libenter versatur. D. Frantzius ait: *Silurus sua ova diligentissime custodit, ita ut sæpè in ipsa eustodia capiatur, præsertim quando caudâ suâ verberat aquam ut terreat pisces, undè etiam nomen accepit à σείω, quod est moveo, à vehemente motu & sonitu caudæ.*

Axiomata.

I. Silurus pingvis admodum est.

In dulcibus aquis pinguescit quàm maximè. Inter Pascha & Pentecostem è mari migrat in Albim. Hinc capitur obesus admodum & crassus. In magnis nonnunquam pingvedo per dorsum duos etiam digitos crassa est, non secus ac in porco terrestri.

II. Silurus grati saporis est.

Suavitas in carne est, & succum præbet satis bonum. Tùm recens, tum falsus in cibo laudatur. Sed facilioris coctionis recens, difficilioris falsus.

CAPUT VI.

De Sturione.

Præceptum.

Sturio est piscis magnus, pingvis & suavis, paucocibo cõtentus, è mari in fluvios tendens.

Quæstiones.

I. Qvanam nutritio?

Resp. Sturio, Germanicè Stör oder Stier / nihil cibi à nonnullis capere dicitur. Cardanus Sturionem non vesci scriptitat. Casti-

gatur à Scaligero his verbis. *Quis piscium omnium in universo natura ambitu vivere sine alimento potest?* Germanorum etiam proverbium habetur: *Er lebet des Windes/wie der Stör.* De homine, qvi nullius aut parcissimi cibi est. Sed omni animato suum convenit nutrimentum. Et nec ventus, nec aër, nec aqua nutrire possunt. Verisimile est, sordibus, mucò & qvisqvi-
liis eum nutrirì. Dùm enim cibum qværit, terram sub aquis fodit. Undè Albertus ait, *nihil cibi crassiora in ventre ejus reperiri, sed tantum humorem viscosum, quem exuxerit.*

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Corporis magnitudo egregia est. Tanti quandoq; capiuntur, ut *ducentas libras* pendant. *Qui centum & octoginta libras excesserit, vidi,* ait Cardanus. Corpore est tereti & oblongo. Caput quadratum est, & totum dura cartilagine potius, quam ossibus constat. Os illi sine dentibus & sine maxillis est, à reliquorum pisciù formâ planè diversû. Nares & branchias habet, quibus refrigeratur. Barba adest gemina. In dorso crassiores quædam squamæ sūt, reliquæ partes cubiculari & scabro teguntur operimento. Pinnae & ad branchias, & in ventre, & in dorso habet. Ipsa etiam cauda in duas caudas degenerat.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Ova pariunt, fœtumq; ex iis excludunt.
Sunt

Sunt qui ova colligunt, & nunc nutrimentum
gratissimum, nunc medicamentum efficacissi-
mum inde parant.

Axiomata.

I. Sturio gratissimus antiquis erat.

Romani cum ceperunt eum, cum tibiis & co-
ronis in cœnam processerunt, coronatis et-
iam iis qui gestarunt. Undè facerè Comicus
ex persona parasiti ait: *Quis est mortalis tantâ
fortunâ affectus unquam, quâ ego nunc sum? cu-
jus hac ventri portatur pompa, vel nunc qui mihi
in mari accipenser latuit antebac, cujus ego latius
in latebras reddam meis dentibus & manibus.*

II. Sturio gula potius, quam sanitati confert.

Delectus habetur ratione sexûs, temporis, lo-
ci, magnitudinis & præparationis: Præferun-
tur enim mares foeminis, & inter has ovis ple-
næ cæteris, quæ enixæ sunt. Probantur impri-
mis circa solstitia, & qui longius recesserunt
à maris litoribus. Præferuntur minores majori-
bus. Comeduntur & recentes & sæpe conditis:
illi tamen hic gratiores sunt. Recentes
vino, saccharo, zinzibere, pipere, caryophil-
lis, ovis passis majoribus & minoribus paran-
tur. Omni apparatu facto, habent adhuc car-
nem duriusculam, præpinguem ac glutinosâ.
Hinc neq; ægris, neq; debiliorem ventriculum
habentibus apponendi sunt. Sanis verò & ven-
triculo validiore præditis ferculum gratissi-
mum sunt.

ZOOLOGIA
CAPUT VII.
De Lampetra.

378

Præceptum.

Lampetra est piscis medius, corpore oblongo, celebris saporis elegantia, in mari & fluviiis degens.

Questiones

I. Quanam nutritio?

Resp. Lampetra, Germanicè lamprete vesci dicitur aqua & musco. Sed non tam de aqua, quam de contentis in ea hoc admittendum. Cum capitur, esca quadam composita in fontibus & aquis dulcibus nutritur ac servatur.

II. Quanam augmentatio?

Resp. Corporis crassitudo exigua est, longitudo eximia. Cute tegitur lævi, nunc albicante, nunc nigricante, maculisq; conspersa. Os neq; in longum neq; in latum scissum est, sed excavatum, in quo cavi sparsi sunt dentes plurimi, acuti, flavi, hamati. Pinnulam membraneam supra caudæ extremū habet, aliamq; hanc paulò superiorem. In lateribus pinnis caret, cum iis ad natandum opus non habeat, sed flexuoso corporis impulsu promoveatur.

III. Quanam generatio?

Resp. Nihil notatu dignum de generatione apud Autores. Ova parit, è quibus nova proles.

Axiomata.

I. Lam-

PHYSICA.

I. *Lampetra olim in magno honore fuit.*
 Apud Romanos, sex, septem, viginti quoque; aureis olim una emebatur. Aldrovandus scribit: eodē modo hodiē Romae pisciū ferē nobilissima censetur, adeo ut nobilis quidam coquus (referente Jo-
 vio) aule Romanæ procerum, coturnicibus eam comparavit. Scribit Platina, Rōmāna aule fortassis offensus, benē anatura actum esse, quod Roma ex Tiberi capiuntur & delicatissima, quoniam vallatæ ibi gula inter se auctis pretiis certant.

II. *Lampetra succus tantæ bonitatis non est.*
 Habent saporem gratum & delicatum, si rectē præparentur, vinoque enecentur, & aromatibus condiantur. Ubi condimentum magis ad palatum est, quam pisces ipsi. Hinc condimento illud fuisse parastum, memorat Aldrovandus. Huic enim funem instar Lampetra coctum, multoque jurulento immersum grandi in patina quis apposuit, ut notam omnibus eius edacitatem gulamque eluderet. Hic jam magna pultarii parte absumptā pseudolampetram aggressus, diu multumque cum illa maxillis & dentibus inhaerente coluctatus, cachinnum cunctis tollentibus, facere respondit: utinam mihi sæpius sic illudatis! Nam in hoc condimento non modo funes sed & ipsas catenas, (quibus insani vobis similes vincantur) & cum voluptate quidem absumerem.

CAPUT VIII.

De

ZOOLOGIA
De Loligine.

389

Præceptum.

Loligo est piscis medius, corpus habens rotundum & in acutum desinens, in metu atramentum effundens, ut abscondatur.

Quæstiones

I. Quanam nutritio?

Resp. Loligo Germanicè Blacsfisch dicitur ab humore atramento simili, quem effundit. Nutritur variis in aqua contentis ac diligenter, quicquid in ventriculum demittit, rostro atterit. Unde cuncta quæ in Stomacho reperiuntur, pulmenti formam habent.

II. Quanam augmentatio?

Resp. Magnitudinem trium cubitorum interdum habet. Cutis est mollis, non squamosa, non aspera, non testacea. Pedum numero & promuscide insignis est. Pedes inferiores minores, superiores majores sunt. Totum corpus tenerum, longiusculum & rotundum est, desinens in acutum.

III. Quanam generatio?

Resp. Mas flagrat amore foeminae, & sæpè causa ejus perit. Foeminam etiam captam mas liberare laborat, sed à piscatoribus petitur ipse & capitur. Mas si captus fuerit, foemina fugit. Parit foemina ova, maximam partem geminabinosq; gignit foetus.

Axiom-

PHYSICA.

Axiomata.

I. Loligo & sepia pisces cognati sunt

Conveniunt structura, atramento, carne & a-
lis. D. scrimen Germanicè sic interpretatur
Gesnerus: Loligo eis lang Blacksisch/sepia ein-
runder Blacksisch.

II. Loligo crudi succi est.

Non admodum commendatur loligo, cum car-
nem habeat duram ac difficilis coctionis. A-
perito verò coquo cum apparatur, non ingra-
tus est. Coquitur cum atramento suo adjecto
butyro ac pipere.

CAPUT IX.

De Asello.

Præceptum.

Asellus est piscis medius, tumidum habens
ventrem, & grande caput, ac carnem mi-
nus laudatam.

Quæstiones.

I. Quam nutritio?

Resp. Asellus Germanice Stoddsich nutritur
cotentis in aqua. Maximus apud Britannos &
Hollandos est asellorum quæstus. Tanta enim
eorum ibi copia, ut post patriæ telluris satura-
tatem in Germaniam aliasq; longe disitas re-
giones, non sine longo fœnore transporten-
tur.

II. Quam augmentatio?

Resp.

Resp. Duos & tres cubitos sæpe excedit. Caput ei grande, os amplum, & venter tumidus est. Hinc nunc ventricosus, nunc capitosus asinus dicitur. Ad exterarum regiones cum mittitur, caput præciditur.

III. Qvenam generatio?

Resp. Ova parit, indeq; prolem gignit.

Axiomata.

I. *Asellus ignobilis piscis est.*

Odiolum nomen habet & Græcis & Latinis & Germanis. Recens, carnem albam, mollem & friabilem, palatoq; non ingratam habet. Exiccatus verò osseam ferè induit duritiem, unde robusto baculo diverberatur, ut affusâ aqâ rectius dissolvatur & elixetur.

II. *Asellus salis & butyro immersus glutinosior fit.*
Causa est humoris tenuis absumptio. Sicut farina aqâ multâ affusâ, & aliquandiu conjuncta, tam spissâ redditur ac glutinosa, ut eâ ad ferruminanda multa utamur. Tenuiores enim partes ab igne absumptæ sunt. Et sicut saccharum aqâ dissolutum coctione fit spissius & glutinosius. Ita etiam atramentum, cum partes tenuiores exhaustæ sunt, crassius fit, & adeò digitis adhærescit, ut non sine labore avellatur.

CAPUT X.

De Lucio.

Præceptum.

Lucius

PHYSICA.

Lucius est piscis medius, oblongus, parvis ac
enuibus squamis præditus, voracissimus,
audacissimus & vivacissimus.

Questiones

II. *Quanam nutritio?*

Resp. Lucius Germanicè ein Hecit / nutritur
piscibus, ranis, & aliis in aquam immis-
sis. Voracissimus & crudelissimus est, in propriam
sævians gentem. Lucios enim qui dissecant,
frequentissimè in ventre inveniunt non albur-
nos tantum & tincas, sed minores quoque luci-
os. Piscem sæpè seipso paulò minorem ado-
ritur, quem cum apprehendit, caput & reli-
quas partes superiores ingerit, inferioribus ex-
tra os aliquandiu dependentibus, donec pri-
oribus mutatis ac digestis, has quoque trahat ac
digerat. Certum est feles etiam parvas & ca-
nes in vivaria coniectos ab iis devorari. Cra-
coviensis quidam Polonus Rondeletio retulit, an-
seris pullos duos in ventre lucii à se visos esse: ali-
quando etiam lucium, pedem ancilla in piscina
apprehendisse.

II. *Quanam augmentatio?*

R. Piscis egregiæ magnitudinis est. Argen-
tinæ aliquando captus fuit, qui libras viginti &
sex appendit. Corporis figura oblongior est
dorsum latum & serè quadratum, perpetuo æ-
quale donec ad postremas pinnas ventū fuerit.

Caput

Caput habet macrum; osseum & quadratum. *In hoc instrumenta passionis Dominica reperiri censet vulgus: sed superstitiosè.* Rostrum habet longum, & rectum maximum. Maxilla inferior superiore lōgior est, & cochlearis modo excavata. Dentes habet acutos, longos, firmos, & in acies dispositos. Pinna sex habet, duas ad branchiarum imas, duas inferiore ventris loco, & duas non procul à cauda. Cauda brevis est, in duas etiam desinens pinnas. Tegitur corpus squamis exiguis & tenuib9, ut iis ferme carere videatur. Hinc si parvus fuerit, inter edendum à quibusdam negliguntur & non separantur. Quoad colorem venter albicat, dorsum ex subflavo nigrescit.

III. Quanam generatio?

Resp. Mense Martio & Aprili coeunt & pariunt ova, idq; ad Junium usq; continuant. Inveniuntur interdum in piscinis, ubi antea nulli fuere. Hos ex luto virtute Solis æquivoce generatos credunt. Placet magis sententia D. Frantzii, qui sic scribit: *ut ut hæc disputantur, tamen vero similior est ratio, omnes minimorum minimos pisciculos provenire nonnisi ex sui generis semine, quoad interdum vix sensu notabile esse libenter concedimus. Posse autem semina piscium per anatis, & ciconias & ranas, deferri in novas & puras piscinas, quisham dubitabit? Qui edunt*
ova,

va, solent ipsa egerere imperfecta, ita ut e-
ita augeantur, non aliter ac farina tumore
ubacta augetur, tum scilicet pars solida au-
getur tumore, & postea spiritus ipsi provoca-
i tumorem efficiunt.

Axiomata.

I. Lucius vivacissimus est.

Altra ducentos annos vivere dicitur, nisi per-
at morte violenta. Exemplo, hoc confirma-
ur istius, qui à Friderico II. Imperatore ca-
tus, & cum certâ inscriptione aquis iterum
immersus, atq; post trecentos fere annos de-
uò inventus est. Inscriptio talis fuit: *Ego*
um ille piscis huic stagno omnium primus impo-
us, per mundi Reſtoris Friderici II. manus, die
. Octobris. Captus a. fuit Anno salutis 1497. &
missus ante annos ferme trecentos.

II. Lucii caro laudabilis est.

Carnē habet friabilē, coctū non adeò difficilē,
nec multis excrementis scatentē. Hinc agris
cedi solet, imprimis calidā & siccā reperi-
laborantib; His nō tm. nihil mali, sed & pluri-
num emolumentum adfert. Esū ejus puerperis
etiam concedunt, quibus tamen reliquo-
um usus piscium interdictus est.

CAPUT XI.

De Anguilla.

Præceptum.

Bb

Angvil-

Anguilla est piscis medius, corpore oblongo, lævis, jucundi saporis, sed intalubris.

Quæstiones.

I. *Quenam nutritio?*

R. Anguilla, Germanicè *Äel*, nutritur vermibus, ranis, piscibus, radicibus, herbis & similibus. Totus in eo est Rondeletius, ut anguillas solâ aquâ nutriri probet. *Solâ aquâ, eâq; paucissima ac dulcissima*, inquit, *anguilla pascuntur & augeſcunt. Quamobrem ii, quibus anguillarum vivaria curantur, diligenter dant operam, ut quàm maximè pura ſinceraq; ſit aqua affluens, & effluens ſemper per ripas, ubi vivaria extruunt: nam niſi aqua limpida ſit, brevi ſtraguſtae interuunt.* Sed quod nec animatum eſt, nec ab animato venit, nutrire nequit. Et nō tam ad aquam, quàm contenta in ea reſpicendum eſſe, vel ipſa monet dulcedo, quâ requirit.

II. *Quenam augmentatio?*

Reſp. Anguilla in tantam nonnunquâ excreſcit magnitudinem, ut brachii craſſitiem æquet. Lævis & valdè lubricus piſcis eſt, ut manu teneri nequeat. Caput habet longum & acutum, os apertum, dentibus parvis & acutis præditum, ordine multiplici. Color pro varietate aquarum variat. Qui puram ac deſluentem aquam incolunt, ventrè habent candidum, & dorſum ſubcæruleum:

qvi

qui verò impuram & stagnantem inhabitât,
entre sub albo & dorso subviridi aut sub-
nigro constant.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Aristoteles ait: *anguilla nec, mas nec, semina est, nec, prolem ex se aliquam generare potest.* Item: *Hoc unum inter sanguinea, totum genus, sine coitu, sine ovo procreatur. Quod ita se constat argumento, quod infœculentis stagnans aqua omni exhausta & limo detracta anguillæ denuò generantur, ubi aqua accessu pluvia.* Sed Rondeletius scribit: *se vidisse anguillas corporum complexu coeuntes. & in inferiore venteris parte, & vulvam in fœminis & semen in masculis reperiri.*

Axiomata.

I. Anguilla suavis est, sed insalubris.

Piscis delicatissimus est, ob suavitatem carnis. Idem insalubris tamen & nec ægris nec sanis proficiuus est. Glutinosa n. pingue-line, & pituitoso succo ac lento abundat. Inde nec facile coquitur, nec præbet laudabile nutrimentum.

II. Anguilla puram aquam amat.

In Germania non caret anguillis, vel Albi vel flumen facile aliud. Danubius non alere licetur anguillas, ob aquæ frigiditatem. E fluminibus autem mare ipsum ingreditur, secus ac

lampetra aut Silurus: hi enim pisces è mari
ad flumina tendunt.

CAPUT XII.

De Trutta.

Præcept:

Trutta est piscis medijs, oblongus, maculis
varius, ob saporis elegantiam succique
præstantiam celeberrimus.

Quæstiones.

I. *Quanam nutritio?*

Resp. Trutta, Germanicè *Fohre* / *Forell* / ve-
scitur vermibus, locustis, limacibus, variis-
qve in aquam immixtis. A piscibus etiam nō
abstinet, sed percas, barbos, fundulos, aliq-
que invadit. Tanta aviditas in ea, ut ab imis
ad summa tendens supra aquam efferatur &
in scapham nonnunquàm incidat.

II. *Quanam augmentatio?*

R. Magnitudinem habet cubitalem, squa-
mas exiguas, maculas multas, pinnas duas
ad radices branchiarum, duas sub ventre,
unam versus caudam, & duas in dorso. Cau-
da est brevis & non divisa, rostrum minus
acutum, oculi rubentes, dentes acutissimi.
Totus ferè piscis ex albo flavescit, aureisq;
maculis pingitur. Quamvis pro varietate
fluminum variet color, & piscis & macula-
rum. Cutis facilè rugatur, & à carne absque
difficultate divellitur.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Coëunt & pariunt mense Octobri, cū-
que partus instat, modicas scrobes faciunt.
Nidum itaq; formant, in quo edantur & nu-
triantur pulli.

*Axiomata.*I. *Trutta caro laudabilis est.*

Grati est saporis, facilis coctionis, paucorū
excrementorum, boni, multi ac tenuis suc-
ci. Minores præferuntur majoribus, macra
linguibus, ac maculas rubras habentes cæ-
teris. Mense Octobri minùs salubres sunt,
quia tunc pariunt.

I. *Trutta multa cū Salmonibus cōmunia habent.*

In utrisq; eadem ferinè forma, eadem cor-
poris partes externæ, caro rubicunda, ma-
culæ multæ, ascensus ad summas aquas, saltā-
di vis & agilitas, svavitas in cibo. Ma-
gnitudine etiā aliqua truttarum species Sal-
monibus ferè aqualis est, undè & trutta
Salmonata Sachsophre dicitur.

CAPUT XIII.

De Barbo.

Præceptum.

Barbus est piscis medius, oblongus, & in la-
tera modicè compressus, squamis exiguis
præditus, & barba gemina celebris.

*Quæstiones.*I. *Quanam nutritio?*

Bb 3

Resp.

Resp. Barbus, Germanicè Barbe/oder Bar-
me/vescitur piscibus, cochleis & cadaveri-
bus. Adeò vorax est, ut ne suo quidem par-
cat generi.

II. *Quenam augmentatio?*

Resp. Plerumq; unius libræ pondus est; ali-
quando duarum, trium pluriumve. Figura
corporis oblonga est, in latera modicè cō-
pressa. Rostrum etiam longius & auctius
habet, cartilagineum & pingue. Eo superi-
oris rostri extremo duæ appendices, & ex
lateribus duæ aliæ propendent, quas bar-
bam vocant. Est a. substantia cutanea quidē,
sed mollis, lubrica & subrubra, oculi par-
vi sunt, pupilla nigra, quam aureus circulus
ambit. Dentibus caret, pinnas duas ad brā-
chias habet, duas in ventre, unam à podice,
unā in dorso. Ipsa quoq; cauda ē pinna ge-
mina conflatur. Squamas habet exiguas, &
colorem varium. Venter colore est lacteo,
latera argenteo, dorsum ex albo flavescit
& parvis nigrisq; maculis conspergitur.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Congrediuntur & ova pariunt. Ova
hæc ne ab aliis devorentur, diligenter cu-
stodiunt.

Axiomata.

I. *Barbi caro damnanda non est.*

Cardanus statuit, barbum neq; frigidū, ne-
que calidum; neq; elixum, neq; assatum, bo-
num

um esse. Placet magis sententia Sennerti,
 hujus hæc sunt verba: *observatum esse non me-
 mini aliquem ex carnis ejus esu aliquid damni
 experisse. Est enim candidissim¹, facil² s³ coctionis
 & distributionis, alimentiq³ & succi non mali.*

II. *Barbi ova venenata non sunt.*

Prægnans barbus innumeris refertus est o-
 vis. Hæc assumpta nonnullis tormina ventris
 excitarunt, vomitum crearunt, alvum tur-
 barunt, choleram generarunt, syncopē in-
 duxerunt, aliaq; gravissima mala intulerūt.
 Hinc venenata & malefica vi prædita esse
 ova illa dicuntur. Sed à nostris quandoque
 comeduntur sine noxâ. Censendum potius
 ova illa à debili ventriculo corrumpi, in se
 verò noxæ expertia esse. *Sicut lat in vitiosum
 ventriculum immissum, adeò corrumpitur, ut
 veneni inferat symptomata.*

CAPUT XIV.

De Tinca.

Præceptum.

Tinca est piscis medius, brevis ac crassus,
 squamis exiguis præditus & muco plenus.

Quæstiones.

I. *Quanam nutritio?*

Resp. Tinca Germanicè Schlen/à muco què
 Schleim appellamus, sordibus rerum pu-
 trescentium vescitur, à carne verò abstinet

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Quatuor & quinque librarum pondere alibi capitur, sed in Albi libras duas non facile excedit. Brevis & crassa est, capite crasso & retorto. Rostrum habet breve ac rotundum, & pro dentibus serrata ossa. Oculi sunt nigri & aurei, pinnae ad branchias binæ, binæ in ventre, à podice una, una etiā in dorso. Squamis minutis ac valde connatis tegitur. Color in quibusdam subalbus, in aliis subflavus, in nonnullis subniger est.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Et ex semine & absque semine generare censetur. Sed toties castigatum posterius, ut videatur superfluum, quicquid etiam obijciatur. Lucios quoque & tincarum semine generari putat, quod fabulosum esse statuimus.

*Axiomata.*I. *Tinca piscis vilis est.*

Nec grati saporis est, nec boni succi, nec facile coquitur, nec recte distribuitur. Plebejus piscis est, indignus qui apponatur mensis magnatum. Hinc cum nobilis quidam Florentinus tincam convivis suis laudavit, omnibus excussit lacrymas obrisum.

II. *Tinca amat lacus & paludes.*

Rarò in fluminibus habetur, frequenter in lacubus & stagnis. Non gaudet aquis currentibus, sed stagnantibus. Sic putredine delectatur,

lectatur, ut ipsa inter sordes nascatur & educatur.

CAPUT XV.

De Haringo.

Præceptum.

Haringus est piscis parvus, dulcis, brevis extra aquam vitæ, in oceano degens.

*Quæstiones.*I. *Quanam nutritio?*

Resp. Recentiores Zoologi ex penuria Græci & Latini nominis, Germanicum vocabulum latinitate donarunt. Communiter halec & haringus ut Latinum & Germanicum differre putantur. Sed piscis in Latinorū scriptis halec appellatus, fluviatilis ac dulcium aquarum piscis est, haringus verò marinus. Halec etiam vilis pisciculus & fex piscium illis dicitur: haringus verò celebris & non ingratus piscis est. Nutriri creditur aquâ: sed contenta in aqua nutriunt, nō aqua ipsa.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Longitudinis est pedalis, unicum habens intestinum, quod jejunum esse asserit Albertus. Dorso est caruleo, ventre albo, squamis acutis cutiq; pertinaciter coherentibus. Noctulucens ventribus versus summū æquor obversis. Squamæ tm. emittunt splendorem, ut mare fulminare videatur.

III. *Quanam generatio?*

Bb 5

Resp;

Resp. Pariunt semel anno, sed tantâ fecunditate, ut multa millia hominum iis sustententur. D Frantzius ait : *Vix alius est inter omnes pisces, qui sit fecundior, unde haleces ferme totum mundum pascunt.* Præterea caro horum piscium, nativo, eoq; bono constat, unde pleriq; pisces in mari, præsertim grâdiores, his ipsis piscibus struunt insidias. Itaque ceti his ipsis piscibus insidiantur, quod dum fit, haleces ad littora dispersis agminibus appropierant, quasi possint effugere insidias. At tum in hominum potestatem veniunt, non tantum haleces, verum etiâ persecutores, ceti. Et ita singulari Dei providentia duobus summis bonis ditescunt, & fruuntur regiones maritimæ.

Axiomata,

I. *Haringi omnium regionum incolis grati.*

In omnes regiones transportantur è locis maritimis. Comeduntur non tantum recentes, sed & sale muriaq; conditi, imò & fumo indurati. Recentes carnem habent albam & friabilem, boni saporis, boni succi & facilis coctionis. Sale conditi difficilioris sunt, nunquam boni saporis & succi. Bibacibus a. gratissimi sunt, cum sitim iis provocant, ut alacrius svaviusq; potent. Infumati, quos Büßling vocamus, difficillimæ sunt coctionis & mali succi.

II. *Ha-*

II. *Haringus piscis marinus est.*

Habitat in oceano & frequentissimus est in Anglia, Scôtia, Hybernia, Norvvegia, Dania, Belgio. Capitur post æquinoctium autumnale, reliquo tempore maris secreta petit.

CAPUT XVI.

De Alburno.

Præceptum.

Alburnus est piscis parvus, albedine insignis, molli carne, in fluviis & lacubus degens.

*Quæstiones.*I. *Quenam nutritio?*

Resp. Alburnus ab albedine nomen habet. Germanis *Weißfisch*. Piscis vorax est, unde & hamo facillè capitur. Devorat a. vermes, ranas, aliaq; in æquam immissa.

II. *Quenam augmentatio?*

Resp. Longus est tres aut quatuor digitos, oculis magnis rubescentibus, capite parvo, corpore latiusculo sed depresso. Squamis tegitur tenuibus, & candido præditus colore est. Pinnas habet duas à branchiis, duas in ventre, unam propè caudam.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Congreditur & ova parit, bis aut ter anno.

*Axiomata.*I. *Alburnus facillè percipit odores.*

In cavernis cum latet, & esca hamo aquis im-

immittitur, odore evocatur & capitur. Dubium est, an respirando, an absq; respiratione odoretur? Respirationem qui negant piscibus, alburnum sine ea odorari censent. Sed & respirant pisces & respirando odorantur. Branchiarum enim beneficio aquam attrahunt, & cum ea odorem.

II. Alburnus & in fluviis & in lacubus vivit.
 Communissimus piscis est, cunctisq; notissimus. Et lacustris & fluviatilis est, succi exigui & saporis minus grati. Homines plebei cum cœpis coqvunt, indeq; Zwiebelsfische appellantur.

CAPUT XVII.

De Fundulo.

Præceptum.

Fundulus est piscis parvus, carnem mollem & salubrem habens, in fundo fluviorum ac lacuum degens.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

Resp Fundulus à fundo nomen habet. In aquarū fundo enim degit. Germanis Gründling seu Gründel appellatur. Nutritur musco, hirundinibus, aliisq; in aqua contentis. Cadavera etiam submersa devorat calvariisq; bubalis delectatur.

II. Quanam augmentatio?

Resp.

Resp. Piscis digitalis est. Maculas à capite versus caudam habet nigricantes & rotundas. Squamis tegitur parvis. Caudam habet exiguam & bifurcatam. Duas pinnas in lateribus habet, duas in ventre, unam in tergo, & sub cauda ad anum unam. Quanquam sint duo genera hujus pisciculi: alterum commune & majus, alterum speciale & minus.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Parit anno bis aut ter. Ova singulari folliculo inclusa sunt.

Axiomata.

I. *Insignis funduli bonitas est.*

Parvus hic piscis in maximo versatur honore. Coquitur vino, & sub finem modicè affunditur acetum. Boni est succi, facilis coctionis & ad voluptatem sanitatemq; non parum confert. Hinc agris etià non incommodè apponi posse censetur. D. Sennertus inquit: *inter minores pisces boni saporis, salubresq; planè alimenti, coctu facilis, & qui diu in stomacho non morantur, atq; ad voluptatem & sanitatem plane commodi, & qui agris etià tunc concedi possunt, sunt quos vulgo fundulos Schmerlen vel Gründling à fundo nominamq.*

II. *Fundulus in fundo maxime degit.*

In fluviis & lacubus maxime habitat, ut & in fontibus campestribus, In rivis etià plurimè

rimi capiuntur, præcipuè Februario, Martio, & Aprili. Post pascha parere incipiunt, & tunc gratiam perdunt. In cœno qui vivunt, cœnosi sunt & ipsi: præstantiores sunt arenæ & saxis adherentes. Amant profundiora loca, fundumq; petunt lubentissimè.

Appendix.

De Cancro.

Cancer est animal exangue, parum natans, lubenter progrediens, terræ cavernas inhabitans.

Quæstiones.

I. Quid de nutritione?

Resp. Cancer, Germanicè Krebs / vescitur conchiliis, ranis, aliisq; carnibus. Et urgente fame à propria etiam gente non abstinet. Lacte sine aquâ, & potare potest & nutrirî multis diebus.

II. Quid de augmentatione?

Resp. Quantitas est media. Capite & collo carere dicitur à Galeno. At ubi oculi, ibi caput, quamvis tamen à reliquis partibus distinctum satis non sit. Dentes etiam habet duos, juxta os, & duos in ventriculo. Ventriculus vero ab ore parum distat, quem intestinum sequitur simplex usq; ad extremam partem tendens & excrementa ejiciens. Oculos habet duos, non in rectum sed obliquum atq; ad latera dispositos

fitos. Pedes habet denos cum duobus forcipibus ac chelis, maximam partem denticulatæ sunt, & quarum pars superior mobilis, inferior immobilis est. Coloris est subviridis, qui ad nigrum tendit, post coctionem a. rubescit. Deponit tempore veris crustam suam de toto corpore, capite, ventre, pedibus, & singulis partibus. Caudam an habeat disputant, sed non videmus, cur illud ultimum, licet operimentum corporis sit, caudæ nomine non veniat?

III. Quid de generatione?

Resp. Sexum habent, maresq; valde libidinosi sunt, ut unus in una caverna vel tres habeat foemellas. Pugnât pro his vehementer, & alteri alter ob id forcipes frangit. Mares duas inter ventrem & caudam habent spinas, quibus foeminæ carent. His verò hirsutior & amplior cauda data est. Post congressum in foeminis intrinsecus nascuntur ova, quæ successu temporis in laram illam & hirsutam caudæ partem deponuntur.

Axiomata.

I. Crescente luna crescit caro in cancri.

Carnem habent duram, frigidam & humidam, undè difficilis coctionis sunt, & non nisi validis ventriculis conveniunt. Condimentis tamen attenuantibus & calefacientibus emendatur. Crescente lunâ crescit, decrescente decrescit caro ejus. Dominâ n. humorum vigente,

vigente, vigent humores, succumbente succumbunt.

II. Forcipes fracti renascuntur.

Non n. ex semine formati sunt, sed ex humore sanguini respondente. Sicut renascuntur in arboribus folia, in avibus pennæ, in piscibus squamæ, ita & in canceris forcipes.

III. Cancer non est retrogradus.

Duces itineris oculi sunt. Cum horum positu si concordat progressus, in anteriora fit, non in posteriora. Cancrorum oculi non in rectum, sed in obliquum dispositi sunt. Hos sequitur cancer, & ratione sui corporis recta progreditur. Nec cum Scaligero dicendum, oculos propter progressionem in latus flecti. Contrario fit modo: progressio propter oculos fit in latus. Horum dispositio non est arbitraria, sed naturalis ac necessaria.

LIBER SEXTUS

De Serpentibus.

CAPUT I.

De Serpentibus in Genere.

Præcepta.

I. Serpens est brutum reptile, callidum, venenosum, homini infestum.

II. Estq; draco, aspis, vipera, natrix &c.

Quæstiones.

I. Quo.

I. Quomodo serpentes homini infundant venenū?

Resp. Putat vulgus serpentem lingua vulnerare, & cauda vulnere venenum immittere. Sed homines lingvam pro telo habent, non item serpentes. Vulnera quæ lingua fiunt, non tam corpus quam famam lædunt. Alii prudentiores, serpentem dentibus vulnus infligere, caudæq; venenum infundere dicunt. Verum licet caudâ non tangant partem vulneratam, veneno tamen eam inficiunt. Dicimus nos serpentes serratos habere dentes, fistula tenui perforatos & pellicula parva ex parte operatos. In parva ista pellicula hæret venenum, indeq; vulnere, ubi dentibus læsere, infunditur.

II. An venenum pars serpentis, an excrementum illius sit?

Resp. Excrementi potiùs quàm partis habet rationem. Eo modo quo excrementa per totum corpus ejicienda, retinentur, & ad pelliculam dentibus adnatam propelluntur. Basso, ait: *Finge quæ in homine sunt noxia, quæq; per totum corpus dispersa sunt, ac per cutem, reliquosque meatus exeunt, in unum locum coire, ibiq; diutius paulatim concoqui. Quid futurum speras, ubi maligni illi spiritus in unum congregati; lentosq; calore adjuvi, majora impedimenta per concoctionem exegerint? Si humores excrementitii, dum egeri nequeunt, putrescentes desinunt in vi-*

Cæ

rus;

rus; quid hic noxiorum omnium ex omnibus partibus in unum confluxus?

III. Cur carnes serpentis, licet venenatae non sint, venenum tamen proliciant?

Resp. Venenum prolicere venenum, adeoque simile attrahere simile, testis est experientia. Butones arefacti & regioni cordis applicati venena exhauriunt. Scorpio parti, quā punxit, adjunctus, venenum quod amisit attrahit, & vulnera quæ fecit, sanat. Quin carnes serpentis, quæ veneni expertes sunt, contra venena non minorem habent virtutem, quam venena ipsa. Hæ ut antea vivo serpente venenum fovebant: ita nunc extincto eo, amorem instaurant, venenaq; alliciunt.

Axiomata.

I. Serpentes non tantum in calidis, sed & frigidis habitant regionibus.

Non in India tantum & Africa, sed in Suecia etiam habentur, in Dania & Norvvegia. Ubi tantus cœli rigor, ut mare ipsum integros exercitus cum machinis aheneis sustineat. Latent ibi hyeme sub terris & saxis semimortui, tempusq; vernum expectant. In Germania nostra reperiuntur non pauci, in paludibus, in pratis & sylvis, in caulis & castris rusticis.

II. Serpentes ex ovibus fiunt

Sexum

Sexum habent, & tam arctè coherēt, ut ē longinquo unum corpus esse putetur, cum duobus capitibus. Unde figmentum illud, dari serpentes bicipites, ac bilingues. Pariunt ova, ē quibus fœtum excludunt, sola excepta vipera, quæ vivum parit animal. Indeque id accepit nominis, quasi vivipara.

III. Serpentes ē spinali hominis medulla nasci, fabulosum est.

Verum formarum originem qui tenet, falsitatem plebejæ hujus opinionis agnoscit facile. Experientia etiam nos informat, cū passim cadavera humana sint, serpentes a. non sint. Si alicubi in cadaveribus inventi sunt, cibum quæsiverunt. Delectantur n. dulcibus, sed dulcis humana caro est. Igitur odorum suavitate ad loca illa alliciuntur, non verò ibidem generantur.

CAPUT II.

De Dracone.

Præceptum.

Draco est Serpens maximus, validissimus, terribilis, caudæ robore plurimū valens.

Quæstiones.

I. Quanam nutritio?

Resp. Vescitur carnibus & cadaveribus. Tanta in eo voracitas, ut una vice totum

cervum consumat. Fame compulsus homines etiam aggreditur, necat ac devorat.

II. Quanam generatio ?

Resp. Magnitudinis stupenda est, & alius viginti cubitos, alius triginta, alius quadraginta longus est. Nicephorus tam miranda magnitudinis draconem describit, ut illum interfectum octo paria bouum vix loco movere potuerint. Quem &, ne aërem inficeret, interfectum combusserunt. Caput habet oblongum os triplici ordine dentium refectum, oculos magnos & acutos, duas membranas in dorso, squamas asperrimas in toto corpore, caudam longam ac validissimam. Color aliis rufus est, aliis cinereus, aliis niger.

III. Quanam generatio ?

Resp. Ova parit, indeq; pullos excludit. Hi cum sitiunt, nec aquam, qua restinguunt sitim, inveniunt, miserabiles habent lamentationes.

Axiomata.

I. Draco mammas non habet.

Dicunt draconem, licet animal crudele sit, mammas tamen suis præbere pullis. Hinc mulieres mammas negantes infantibus reprehendunt. Imprimis in meretrices invehuntur, quæ jugulant nonnunquam infantes, quod nec dracones, nec aliz bestię agunt.

agunt. Sed mammæ draconum in natura non dantur. Nec figmentis opus est, ad vitia hominum corrigenda. In Scriptura cum mentio fit mammarum draconis D. Frantzius inquit, *non esse intelligendum de serpentibus & draconibus specialiter sic dictis, sed de magnis quadrupedibus, quia scriptura voce Hebrææ quasvis immanes belluas intelligat.*

II. Draco alas habet.

Etiā hæc vulgi opinio Sapientum non intrat animas. In multis draconibus ne vestigium quidem alarum deprehensum est. In cæteris pinnæ potius seu membranæ instar pinnarum quam pennæ aut veræ alæ spectatæ fuere. Non autem negamus Satanam sub specie alati draconis apparuisse veneficis. Mille enim artifex est, omnia tentans, quibus decipiat, ipsumque Deum gloriosum blasphemet.

CAPUT III.

De Aspide.

Præceptum.

Aspis est serpens venenosissimus, astutissimus & maximè noxius.

Quæstiones.

I. Venam nutritio?

Resp. Aspis eine Otter / nutritur herbis, in quibus lubenter degit ac sese occultat, ut so-

lo capite emineat. Muribus etiam vescitur, quin & avibus, quas necat cum advolitant, capite ex herbis exprorecto deceptæ.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Longitudinem habet quinque cubitorum. Cervicem latam & tumidam, oculos cavos ac hebetes. Cum mordet, nulla morsus apparent vestigia, & tamen veneno inficit ac interficit. Hæc enim qualitatum occultarum natura, ut in minimo etiam maximas habeant vires.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Sexum habent & pariunt ova similia monilibus aureis. Inter marem & foeminam maximus amor est, adeò ut læsâ parte unâ, altera superstes, cædis autorem persequatur.

Axiomata.

I. *Aspis per se vocem incantatoris non percipit.*
Brutum animal est, quod incantationes non intelligit. Saran verò sese conjungere solet, qui voces & verba percipit. Hic in perniciem hominum suos habet lusus, ut veneficos agnoscere, verba intelligere ipsasque adeò aures obturare dicatur serpens ipse.

II. *Si Basiliscus est, aspis est.*

Visu & halitu Basiliscum animalia omnia necare scribunt. Et tam exactè describunt eum, ac si vidissent & manibus palpassent. Si quid veri

veri subest, non Basiliscum, sed aspidem concernit. Hujus n. venenum perniciosissimū est, præsertim in calidis regionibus. Homines verò augent, omnia, & simplici vero duplex aut triplex falsum miscent. Placet illud Bodini: *Cui visus est unquam? si aspectu solo necat.*

CAPUT IV.

De Vipera.

Præceptum.

Vipera est serpens, morsus acerrimū, vivum pariens animal.

*Quæstiones.*I. *Quanam nutritio?*

Resp. Vipera Germanice Brandschlange/nutritur herbis, ranis, muribus & aliis.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Longitudinē habet cubitalem. Quamvis pro locorum varietate variet. Cervicem habet tenuem ac corpus tumidum & amplū. Cum irritatur, oculis coruscat, linguam exerit, & acerrimē mordet.

III. *Quanam generatio?*

Resp. Mares fœminis junguntur, prolemque vivum edunt. Tradit Plinius, *fœminam in congressu mariti collum comprehendere, eumque necare. Hoc a. eam impunē non facere, cum catuli in utero postmodum ventrem matris dis-*

cerpant, eamq; interficiant. Hinc & viviperam dictam esse, quia viperit, aut quia vi parit. Rectius verò Bodinus ait: utriusq; sexus vipera lagenis vitreis inclusa partus eniti visa sunt, utroq; parente superstite. Quam verius est, viperam dici, quod sola ex omni serpentum genere vivos pariat.

Axioma.

Vipera acerrimè mordet etiam dissecta.

Rusticus fuit, qui cum pratum demeteret falce, viperam fortè dissecuit, mediamq; divisit. Et cum eam mortuam esse putavit, partem alteram in qua caput erat comprehendit. Sed vipera caput erexit, ac rusticum acerrimè momordit. Hic ori statim admovit vulnus, ut sanguinem exsugeret, vulnusq; purgaret. Sed correptus venerò, subitâ morte periit.

CAPUT V.

De Natrice.

Præceptum.

Natrix est serpens maculis insignis, stagna ac paludes amans.

Quæstiones.

I. *Quanam nutritio?*

Resp. Natrix Germanicè Natter aut hydrus Germanicè Wasser Schlange appellatur. Nutritur herbis, ranis, muribus & aliis.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp.

Resp. Longitudinem habet cubitalem; Color cutis cinereus est, maculis tamen undiq; cōdecoratur. Amat stagna ac paludes, cum autē exsiccantur, in terram redit.

III. *Quenam generatio?*

Resp. Mares foeminis conjunguntur, ovaque pariunt, & inde foetum excludunt.

Axioma.

Singularia, quæ natrici tribuunt, signata sunt.
 Natricis inquit flatus adeo noxius est, ut si virgam recenter cæsam ori ejus admoveris, in cortice, vesicæ felleæ excitentur. Gladium fulgentem ori natricis si admoveris, eum linguâ veneno inficiet, quod usq; ad summum gladii delatum, tetro caruleoq; colore ipsū tingit. Hominem in calce si momorderit, venenum per totum corpus in momento spargitur. Unde morsus pedibus suspenditur, ne ad cor ascendat venenum. Sic naturæ admirandas effingunt vires, mirabilia ingenia.

Additamentum

DE

Insectis in Genere.

Præceptum.

I. Insecta sunt animalia minora & infirmiora, commissuris insignita.

Cc 5

II. Et

II. Et sunt apis, formica, aranea, musca, papilio, locusta, pediculus, vermis &c.

Quæstiones.

I. An insecta respirent?

Resp. Transpirant potius, quam respirant. Respiratio est frigidi corporis per os aut nares, aut aliud membrum in corpus attractio, & ejusdem cum fuligine expulsio. Transpiratio est frigidi corporis per totum corpus ingressus & egressus. Hæc insectis competit, ut fiat refrigeratio & restauratio. Cū etiam ex iis sonum, murmur & cantū quædam edant, attrahant aërem necessum est. Quin & odoratu prædita sunt, aded ut apes dulcia, & culices acida, procul sentiant, attractione aëris igitur opus habent.

II. Cur insecta in partes divisa vivere queant?

Resp. Vermis cum secatur, pars ad caput spectans, caput versus tendit: pars ad caudam spectans caudam versus se movet. Et vespæ cum dividuntur, vivit cum pectore caput, vivit etiam alvus. Neque tantum de bimembri insectorum divisione, sed etiam de ea, quæ in plures fit partes, hoc intelligendum. Causa est, quia humidum cum calido æquabiliter ferme per totum corpus diffusum est. Hinc comparari solent plantis,

is, quæ ipsæ quoq; dissectæ vivunt, sed diu-
tius longè quam insecta.

Axiomata.

I. *Insecta præstant incisuræ.*

Insecta, Græcè *ἐντομα*, ab incisuris dicta
sunt. Commissuris enim insignita sunt,
nunc in supina, nunc in prona, nunc in ut-
traq; parte. Nonnunquam etiam animalia
rugosa, aut annulosa dicuntur. Et hæc impri-
mis ratione à gressilibus, volatilibus, natati-
libus & reptilibus discernuntur. Non admit-
tenda ea distinctio, quæ communiter da-
tur, ratione perfecti & imperfecti. Nul-
lum insectorum imperfectum est, habent
omnia, quæ habere debent. Rectè Aldro-
vandus ait: *consuerimus animalia esse imperfe-
cta, bestiolas quibus natura plus virium & in-
genii contulit, quam multò grandioribus? Quis
non miretur potius minutissimorum animalcu-
lorum industriam, artem & sagacitatem. Si quis
in vermiculo quid desideret, præter congruens
vermis anima corpus, ut pennas ad volatum, aut
pedes ad ingressum, rostrum ad esum, non erit hoc
animal vermis, sed monstrum quoddam verè im-
perfectum, quod ad nullam certam animalis spe-
ciem referri queat, non secus ac Horatianum il-
lud:*

Huma-

Humano capiti cervicem pi-
stor equinam
Jungere si velit & varias in-
ducere plumas.

II. *Natura in minimis animalibus ma-
xima est.*

Plinius ait: *In magnis corporibus, aut certè ma-
joribus facilis officina sequaci materia fuit. In his
tam parvis, atq; tam nullis, quæ ratio, quanta
vis, quam inextirpabilis perfectio? ubi tot sensus
collocavit in culice? Et sunt alia dictu minora.
Sed ubi visum, in eo prætendit? ubi gustatum
applicavit? ubi odoratum inseruit? ubi verò tru-
culentam illam & proportionem maximam vocem
ingeneravit?*

CAPUT II.

De Api.

Apis est insectum nobilissimum, laborio-
sissimum, ingeniosissimum, & utilissimū.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

Resp. Vescitur melle, aliisq; rebus dulcib;,
bibitque è fontibus limpidissimis. Sibi for-
mat dulcia mella, sed maximus industriæ i-
psius fructus in nos redundat. Sicuti ubique
inserviunt homini bruta, & plantæ, & crea-
turæ omnes. Unde Poëta canit:

Sic

*ic vos non vobis mellificatis apes :
ic vos non vobis nidificatis aves :
ic vos non vobis fertis aratra bo-
ves :*

*ic vos non vobis vellera fertis o-
ves.*

II. Quanam augmentatio ?

Resp. Quantitatis exiguae est, ut miremur
in abjectissimo & minimo illo corpore, ha-
bitare tam laboriosum ac sapientem animū.
Caput in proportionem ad partes alias, ma-
gnum habet, antennas breves, alas breves &
candidas, intus currentibus flavis lineolis:
Color corporis ad cinereum vergit, tota-
que apis fermè hirsuta est.

III. Quanam generatio ?

Resp. Sine coitu generat, omni destituta se-
xu, non secus ac plantæ. Cardanus eas è mel-
le nasci statuit. Sed rectè Scaliger respondet:
non è melle quatenus mel est, fieri potest genera-
tio; esset enim semen apis. At hoc falsum est. Ne-
que è melle putrefactio, quippe quod non putre-
scit, sed prohibet putrefactionem. Genitale
quiddam apes in cellis ponere planum est, ex quo
apicula progignuntur.

Axiomata.

I. Apum

I. *Apum prudentia inastimabilis est.*

Carpunt succos ad mella idoneos, hos per longa intervalla per ventos ac turbines ad suos deferunt alveos: disponunt quicquid attulere, ac per favos digerunt. Tandem diversa in unum coalefcere faciunt. Hac nostra domestica miracula, quorum tantò major certitudo est, quantò nobis propinquiora & frequentiora sunt. Aldrovandus ait: *Mirabile quomodo tam pusilla animalcula, ex tanta florum diversitate mel ceramq; colligant; mirabilius verò quomodo collectum per longissima sæpè intervalla ad alveos suos deferant; sed quam maximè mirabile, quomodo ita in favis coherere faciant, ne excidat.*

II. *Apes odoratum multum valent.*

Mel è longinquo sentiunt & advolant. Aldrovandus ait: *Conspicimus sanè apes in medijs etiam urbibus ad officinas pbarmacopolarum aliorumq; mella venditantium, ex agris, mellis odore allectos numerosè advolare revolareq; ad alveos suos, melle onustos ac cera.*

CAPUT III.

De Formica.

Præceptum.

Formica est insectum prudens, laboriosum, summa cum industria grana colligens.

Quæsti-

*Quæstiones.**I. Quenam nutritio?*

Resp. Vescitur frugibus & fructibus, indeque frugilega ac granifera dicitur. Ovidius ait:

*Hic nos frugilegas aspeximus ordine longa,
Grande onus exiguo formicas ore legentes.*

II. Quenam augmentatio?

Resp. Quantitas corporis parva admodum est, sed omnia membra tam sapienter formata sunt, ut minimum corpus maxima nobis Sapientiæ divinæ præbeat argumenta. Oculis carere dicuntur Cardano, sed improbat sententiam Aldrovandus. *Formica senes,* ait, *alas emittunt, & volant non parum: quas videre in senectute dicemus, cum in juventute non viderint.*

III. Quenam generatio?

Resp. Ova pariunt, quæ in vermiculum huius ipsius speciei abeunt. Albertus ait: *Ova formica sunt oblonga, extrahunt corpus paulatim recipiunt in locis calidis incrementa, quousque perfectè compleantur: & si fortè ab aliquo de loco submotæ ac dispersa fuerint, à formicis recolliguntur, & ad suos nidos referuntur.*

*Axiomata.**I. Formica prudentissima est.*

Grana colligit æstate, ne hyeme, ubi arent omnia ac defunt, fame pereat. Collecta grana

grana in principio, seu acumine ubi culm9
surgit, exedit. Madida grana in apricum
profert & ad solem exsiccat. Tanta hic sa-
pientia, ut in Scriptura Sacra dicatur *sapien-
tior sapientibus ipsis.*

II. Formica laboriosissima est.

Campos, agros, areas & arbores percurrit,
fruges & grana quærens, & cum invenit,
quod quæsit anxie, sæpè onus corpore pro-
prio majus in nidum deportat. Neque in-
terdiu tantum, sed & noctu, si plena sit Lu-
na, opus captum continuat. *Vade ad formi-
cam o piger, ait Salomon, & considera vias ejus,
& discite sapientiam, quæ cum non habent Ducem,
nec præceptorem, nec Principem, parat in æstate
cibum sibi; & congregat in messe quod come-
dat.*

CAPUT IV.

De Aranea.

Præceptum.

Aranea est insectum venenosæ naturæ, ob
telam quam format, industria sin-
gulari decantatum.

Quæstiones.

I. Quanam nutritio?

Resp. Vivit ex raptu muscarum & aliorum
animalium minorum. Hinc laxos pasim
suspendit casses, muscasque inhaerentes
magno

magno aggreditur impetu, & mox superat necat, post succum sanguinemque exsugit.

II. *Quanam augmentatio?*

Resp. Parvum animal est, octo habens pedes diversæ longitudinis, ob diversas, quas illis edit, operationes. Aldrovandus ait: *Quibusdam fila qua neverunt, attenuavit. Et in longum protrahunt, aliis eadem in retam deducunt ac invicem conjungunt, aliisq; per eadem prorepunt, & cum volunt, ex iis seu immobiles sese suspendunt.*

III. *Quanam generatio?*

Resp. Generatur è congressu, more eorum animalium, quæ ex animalibus sui generis procreantur. Aldrovandus scribit: *Ova araneorum cum aliquando observarem, inveni esse multa, modica, livida, exiguis maculis respersa, divisa, invicemq; separata, mollia & viscida, quasi casu aliquo fuerint perdita, aranea diligenter inquiri, & sui additamenti interioribus, & rostro etiam reportat.*

Axiomata.

I. *Aranea prudensissima est.*

Hæc ea prudentia, quæ naturam sequitur, non sensum, non intellectum. Seneca ait: *Non vides quam nulli mortalium imitabilis sit illa aranea textura? Quanti operis sit, fila dis-*

De

pons.

ponere ? *Alia in rectum immissa firmamenti loco, alia in orbem currentia, ex denso rara, quibus minora animalia, in quorum perniciem illa tenduntur, veluti retibus implicata teneantur. Nasctur hæc ars, non discitur. Itaq; nullum est animal altero doctius.*

II. Araneæ venenum non omnibus noxium.

Ab homine sumptum araneæ venenum, seu cum potu, seu cum cibo, miserè afficit & affligit corpus. Nunc calorem nunc rigorem, nunc pruriginem, nunc tumorem, nunc tremorem creat ægroto. A gallinis verò, aliisque avibus sine periculo araneæ comeduntur. *Sic non omnibus venenum est, quod alicui venenum est.*

CAPUT V.

De Musca.

Præceptum.

Musca est insectum tædiosum, protervum, audax, importunum & inquietum.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

Resp. Muscæ omnia fermè degustant, omnia liguriunt, maximè verò sanguini inhiant. Musca hominis & conviva, & contubernalis & commensalis est. Plenam ubique mensam

sati habet, sive in pauperum degat tabernis, sive in Regum Principumque turribus ac palatiis. Huic coqui oblationa condunt, quæ degustat antequam Domini ipsi. Imò invadit dominos, iisque pungendo molestus admodum est, & cum repellitur, redit ocyus, ac iterum iterumque repulsâ magis magisque regredi laborat.

II. Quenam augmentatio?

Resp. Magnitudine & structurâ variat. Quædam enim magnitudinem minimam, quædam mediam, quædam majorem habent. Quædam capite sunt magno, quædam parvo; quædam ventre crasso, quædam exiles antennis seu cornicula in fronte gerunt, quædam iis carent. Habent proboscide, quâ omnia libant ac vorant. Habent alas non ut aves, sed ex pelliculis conflatas. In sole quas cum expandunt, varios exhibent colores, non secus ac formosa cauda pavonis.

III. Quenam generatio?

Resp. Coeunt & conjunctim sæpè simul volant. Materia generationis semen est, è quo primum producitur vermiculus, mox musca. Scaliger ait: *Acutior cum existimaverit ovum esse plus quam semen. Et quidem sine ullo sequestro procedere statim à semine in animal: in nonnullis aliter fieri. E semine enim*

Da 2

non

non illicò animal fieri, sed quoddam medium. Hoc medium est duorum modorum: unum est perfectius, ut vermiculi muscarum soboles, è quibus fiunt muscæ: alterum imperfectius, ut ova. Cujus proportionis sunt plantæ. Non igitur fructum semen esse, aut ovum puto, quale semen est animalis: sed fœtum integrum ex seminis internis occultis, non tamen dearticulatum. Perfectum inquam cæteris omnibus nisi dearticulatione. Hæc extra vulgi opinionem, rudiora ingenia non admissura scio.

Axiomata.

I. Muscæ oleo aut aqua extinctæ reviviscunt.

Salem si aspergimus aut cinerem extinctis istis, muscæ reviviscunt. Extinctæ itaq; fuerunt quoad vitam actum secundum, non primum. Adfuit anima, adfuit vita in extinctis illis muscis quoad actum primum: abfuit anima, abfuit vita quoad actum secundum. Hinc & non tam mortuæ, quàm quasi mortuæ, aut semimortuæ muscæ dicuntur. A totali enim privatione ad habitum naturaliter non datur regressus.

II. E muscarum majorum excrementis fiunt vermes.

Immundum animal musca est, stercore suo

suo tabulata, picturas, vestes, libros, aliaque conspiciens. Et non rarò è stercore illo, præsertim majorum, vermes nascuntur car-nibus imprimis infesti. Scaliger in manu muscam materiam illam, è qua vermis natus fuit, deponere vidit. Ratio rei hujus animis candidis obscura esse nequit. Muscæ enim omnia liguriunt, vermiumque materiam unà cum cibo assument, assumptumque per al-vum reddunt.

CAPUT VI.

De Papilione.

Præceptum.

Papilio est insectum fragilissimū ,
tempus vernum indicans, & flo-
res amans.

*Quæstiones.**I. Quenam nutritio?*

Resp. Papilio Germanicè SommerVogel
aut *Molken Dieb*/ cibum capis minimum &
potissimum è floribus. Flores enim amat, &
sugit inde, quicquid ad palatum est.

II. Quenam augmentatio?

Resp. Quantitate & structurâ variat, cum
centum & pluribus constet generibus. Ple-

rique antennas habent & alas farinaceas ac fragiles, quarum quædam maculolæ sunt, quædam maculis carent. Et ipsi papiliones nunc uno, nunc duobus, nunc pluribus præditi sunt coloribus.

III Quanam generatio?

Resp. Coëunt & ova pariunt. Nasci etiam dicuntur ex arboribus, vermibus & aliis. Sed intelligendum idcum ratione, quâ dictum sæpius. Quod in arboribus, in foliis, in rebus putridis fit, non statim ex iis fit.

Axioma.

Lucernas advolant quidam papiliones.

Pyrausta, Græcè πυραυστός vulgo insectum in igne natum dicitur, sed nulli animato talis competit nativitas. Quoddam papilionis genus flammæ capitur splendore, ignique involitat ac comburitur. Tales ergo habemus pyraustas naturales. Hinc proverbium est, *pyrausta interitus*. De eo qui sibi ipsi exitium accessit. Et *pyrausta gaudium gaudet*. De momentanea voluptate, quam sequitur perpetua calamitas.

CAPVT VII.

De Locusta.

Pre-

Locusta est insectum vorax, inquietum, medium tenens inter volatile & reptile.

*Quæstiones.**I. Quenam nutritio?*

Resp. Locusta Germanicè *Hewschrecke* / herbis ac frugibus infestissima est. Fruges enim absumit, ac ipsis quoq; arboribus stragem infert. Hinc DEUS iratus multa sæpè locustarum agmina immisit, iisq; impios afflixit. Non leonibus semper ac ursis, sed locustis etiam, aliisque abjectissimis animalibus hominum punit improbitatem.

II. Quenam augmentatio?

Resp. Multa locustarum sunt genera, diversa quantitate & structura prædita. Habet autem locusta pennas fragiles & pedes inæquales, cumque sedet, alata esse non putatur. In saltu continuo est, non simpliciter ingrediens, neque volans, sed instar pulicis saliens.

III. Quenam generatio?

Resp. Generatur è coitu mutuo, minoræque mas, major sæmina. Ova parit, quæ

hyeme sub terrâ latent, & vere sequenti in locustas mutantur. Hinc vernis aquis pereunt ova, paucioresque nascuntur locustæ: vere autem sicco multa locustarum dantur agmina.

Axioma.

Locustas manducavit Johannes Baptista.

Axioma seu locustas manducasse Johannem Baptistam referunt Evangelistæ Matthæus, Marcus & Lucas. Ubi per locustas quidem herbas, alii arborum summitates, alii caneros, alii aliud intelligunt. Sed nodum in scirpo quærunt. Cum enim *Axioma* hoc ipsum notent insectum, populi etiam Orientales pro cibo insectum hoc haberint, ipse quoque Moses in seligendis cibis diligentissimus, locustas Judæis permisit, cibum Johannis fuisse hoc insectum facile intelligitur. Durus quippe ac ingratus cibus duræ & asperæ Johannis vitæ conveniebat.

CAPUT VIII.

De Verme.

Præceptum.

Vermis est insectum ignobile & abje.

abjectum, pedibus carens, motum plexibus variis perficiens.

Quæstiones.

I. Quenam nutritio?

Resp. Nutritur succo corporum animatorum. In herbis & arboribus qui vivunt, succum inde petunt. In animalibus qui degunt, inde succum ac sanguinem trahunt. In terra qui sunt, radicibus herbarum & arborum, infesti sunt.

II. Quenam augmentatio?

Resp. Magnitudine & structurâ variant, cum dentur maximi, medi & minimi. Habentur in homine, brutis, plantis, terris & aquis. Nierembergius scribit, in hominibus qui circa Nigritarum regiones navigant, nasci vermes intensissimum dolorem excitantes: & apparere eos in diversis corporis partibus, in suris & pedibus, in genibus & poplite, in inguine & scroto, in femore, in brachiis, & plerumq; in partibus carnosiss. De causâ mali nihil certi definire audet, litem sub iudice relinquens. Credibile tamen omnium maximè, ex aqua potabili eos progenerari, quæ ex lacunis & stagnis hauriatur.

III. Quenam generatio ?

Resp. Matrem vermium putredinem dicunt, sed absque causa. Congrediuntur vermes, & mediante semine se multiplicant. D. Sennertus ait : *Statuendum videtur aut in talium generatione semen, aut certè quiddam semini ἀνάλογον* adesse, & proximum principium, ac peculiarem in materia potentiam ad talem formam suspiciendam latere. Quod innuisse videtur Aristoteles, qui 3. de partib. animal. c. II. scribit : generari in terra spiritus in humore, calor animalis in utroq; inest, ita ut quodammodo plena sint anima omnia. Et 3. de generatione animal. cap. 3. idem docet, etiam in excrementis posse principium vitale inesse.

Axioma.

Etiā vermes per benedictionem divinam se multiplicant.

Non acquiescendum in cœlo & illis : sunt enim causæ universales. Non acquiescendum in calore : est enim accidens, & commune naturæ instrumentum. Ad propriam recurrendum formam, quā se multiplicant, sicut cætera animalia. Rectè D. Franzius ait : *Ex materia putridâ generari dicuntur vermes ; rectius autem*

etiam

etiam ita prodire statuendum, sicut in hoc tractatu
 saepius monuimus, ut salva maneat benedictio
 divina omnibus creaturis multiplicandis initio or-
 bis pronuntiata, nimirum ex annis, creati
 propemodum in sensibilibus, quæ cum cibo ab ho-
 minibus sine dubio, sepe attrahuntur, & è calo-
 re intestinorum à putrida materia vegetantur.

CAPUT IX.

De Cimice.

Præceptum.

Cimex est insectum, foetore suo horrendo, &
 moribus omnibus odiosum.

Quæstiones.

I. Quænam nutritio?

Resp. Cimex Germanicè etne Wanze/sangvi-
 nem humanum quærit, quo delectatur maxi-
 mè. Quia etiam sylvestres dantur, alia quoq;
 prostat materia olera nempe & stirpes. Vo-
 luit Chrysippus cimicem tam abominandum
 animal, utilitatem quandam præstare homini,
 dum excitat eum è somno, ut curam adhibeat
 in locandis rebus Respexit huc Scaliger, cum
 scripsit: Quis miserior aut in felicius naturæ
 interpretabitur opera, quàm qui ad ea cimi-
 cem allegatum dicat: ut noctu ex importuno
 somno excitet nos ad preces Cœlitibus fun-
 dendas?

II. Quæ-

II. *Quenam augmentatio ?*

Resp. Cimex corpus latum potius quàm longum habet. Adeò verè sanguineus est, ut levius manu comprimatur. Compressus tantopessime olet, ut nihil videatur abominabilius. Animal admodum invisum est tam divitibus, quàm pauperibus.

III. *Quenam generatio ?*

Resp. Generatur in lectis & præsertim in eorum rimulis. Fiunt etiam in parietibus, lecti quàm proximis. Pauperum verò habitationes magis infestantur cimicibus, quàm divitum. Hi enim stramina & lintea & reliqua mutant subinde, pauperibus idem agere non licet. Ex excrementis hominū nasci putantur, sed in excrementis potius dicendū, quàm ex excrementis. Quia imò minùs infestantur lecti à cimicibus, quādiu ab hominibus occupantur. Rectè Aristoteles, *cimicem per coitum generari & lendes producere scribit, interim ex sordibus nihil fieri putat.*

Axioma.

Ex cimicibus contritis oriri novos non credendum.

Non enim ibi principium seminale, è quo novi cimices. Scaliger ait: *vulgo jam statum est, è cimicibus contritis cimices item exoriri. Quod mihi quidem non sit verisimile.*

Sed

sed quibus primordiis illis in locis, concreabantur
 olim ii, qui fuerunt ibi contriti, subnascentes alios.
 Ligna enim quadam; ut abiegna, & paleas ha-
 bere illius ac species secum rudimenta naturalia,
 manifestum est. Qua natura superstitie atq; in-
 columii manente, non tam redintegretur in con-
 tritorum tabo, quam nova ex veteribus principiis
 substituatür generatio.

CAPUT X.

De Pediculo.

Præceptum.

Pediculus est insectum ignobilis-
 simum ac vilissimum, tædi-
 um & odium & odium pos-
 sessori pariens.

I. Quanam nutritio?

Resp. Nutritur succo hominum bruto-
 rum ac plantarum. Habent enim suos pedic-
 ulos plantæ, suos bruta, suos homines. Et
 ubi humorum copia, ibi plures ac frequentio-
 res pediculi. Hinc pediculis magis infestantur
 famina, quam viri; pueri magis quam iuvenes.

II. Quanam augmentatio?

Resp. Quantitas corporis minima est,
 diversa

diversa tamen in diversis. Hominum generi, qui competunt, triplicis imprimis sunt ordinis, figura & loco differentes. Primum genus, quod communius ac frequentius est in capite, maximam partem vivit, quanquam & thoracem, ventrem & reliquas partes petat, ipsisque vestibus inhæreat. Oblongum est, posteriore patre crassum, anteriore acutum. Secundum genus, pubem, barbam, axillas ac palpebras inhabitat, latumque est & planum. Tertium minimum est, & subcandidum inter cutim & cuticulam habitans, manus ac pedes potissimum infestans.

III. Quenam generatio?

Resp. Generantur non ex putredine, non ex excrementis, non ex carne non ex sanguine, sed ex coitu, mediantibus lendibus seu ovivis. Aristoteles pediculos generare lendes concedit, sed nihil ex eis nasci statuit. At experientia huic sententiæ reclamationat, cum manifestum sit, lendes fecundas mutari in pediculos. Aldrovandus ait: *quid responderit Aristoteles iis, qui ex unico vel duobus tantum pediculis, quos ex contractu pauperum pediculorum accepere, adeo plenas habuere vestes, ut vix medicamentis adhibitis cesserint. Unde autem illi, nisi ex lendibus, quæ merito ova pediculorum appellantur; ubi non minus de hisce, quam ipsi pediculis occidendis solliciti sunt.*

Axio-

Pediculi deferunt morituros.

Scaliger ait: pii ciues maximè sciunt hoc, quod
 scribant, ubi è miseris istis moritur aliquis, confe-
 stim ex veteri hospitio, scil. cadavere, emigrant
 pediculi. Quæstio autem de causa rei certa &
 indubitata est. Putamus causam esse hanc;
 quia pediculi amant teporem & succum sangui-
 neum ac dulcem. His negatis in jam jam mo-
 rituris, loca petunt commodiora.

ZOOLOGIA PHYSICA.
CONCLUSIO.

Quam magnifica sunt opera
tua Domine! Omnia in sapientia
fecisti, & ab initio in mensura, in
pondere & numero disposuisti.
Vilissima quæ videntur, sapienti-
am tuam deprædicant quam ma-
ximè. Tibi laus in secula se-
culorum.

F I N I S.

2
GEORGI CASP. KIRCH.

MAJERI, Eloqv. Prof. Publ.

Wittebergensis,

De

BASILISCO,

UNICORNU,

PHOENICE, BEHE-

MOTH, LEVIATHAN, DRA-

CONE, ARANEO, TARAN-

TULA ET AVE PA.

RADISI,

DISSERTATIONES

ALIQUOT.

EDITIO ALTERA LOCUPLETIOR
CORRECTIORQUE.

WITTEBERGÆ,

Impensis Hæredum JOH. BERGERI,

In Officinâ FINGELIANA excudebat MICHAEL MEYER,

Anno clæ 1766 LXIX.

GEORGE C. KIRCH

MAINTENANCE

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

REPAIRS

RPJCB

MAGNIFICO NOBILISSIMO QVE

VIRO

ON. JOHANNI

ALBERTO PORTNERO,

ICTO AC POLYHISTORI

GRAVISSIMO,

S. CÆS. MAJ. SERENIS-

IMIQUE PRINCIPIS VVÜR-

ENBERGICI, ET DIVERSORUM

IMPERII STATUUM CONSILIARIO,

BERÆQVE ET ILLUSTRIS REIP. RATISP.

CONSULARI, ATQVE TUTELARIS

CURIÆ IBIDEM DIRECTORI,

ETC.

SALUTEM ET OBSERVANTIAM

A U T O R.

)aC 2

EPI-

Virtutis tuæ ac erudi-
 tionis, JOANNES AL-
 BERTE PORTNERE, tanta
 magnitudo est, ut, cum tute igno-
 rari illam, quâ es modestiâ, præo-
 ptes, summa tamen Principum &
 Literatorum nomina ambitiosè
 eam colant. Sanè quanti fecerit
 Egregius FORSTNERUS, in pu-
 blicâ versatur luce. Et magnâ pas-
 sim laude veheris in Augusta Sacra-
 tissimi Imperatoris aula; ut de aliis
 non dicam in præsentî, qui nihil æ-
 què exsecror, ac adulandi servitu-
 tem. Dabis interim hanc copi-
 am fatendi, totum me in admiratio-
 nem pariter ac venerationem Tui
 raptum. Et quidni? jubet com-
 mune

DEDICATORIA.

munere beneficium, quo alligatus fra-
ter fratri est; ut & illustri Reipubl.
Lib. Ratisponensi, & inprimis Tibi,
Patrone, insignes agam habeamq;
gratias, quòd post ingentia liberali-
tatis documenta, SEBASTIA-
NUM amantissimum Germanum
meum, tam honesto apud VOS
munere dignari nuper voluistis.
Cujus salutem, si, ut spero & ob-
testor, porrò estis curaturi, erit pro-
fectò, cur inter clientes referri ve-
stros publicè contendam. Tu verò,
Nobilissime PORTNERE, sim-
plicitati meæ indulgebis, quòd,
quas olim celeberrimis nominibus,
LENTZIO nimirum & URSINO,
Vestris, τοῖς παναρίταις, destinabam,
auctiores aliquantum Tibi nunc

EPISTOLA DEDICATORIA.

inscribere Dissertatiunculas nullus
erubuerim. Ita solent humiles ani-
mæ, quando plura non assequi, quæ
volunt, possunt. Tu vale, Domi-
ne, & fave

Dab. prid. Non. Januar.
Anno 1669.

*Virtutum tuarum
Admiratori*

G. C. Kirchmajero.

Ad

Ad L. B. Præfatio.

PAUCA, *Lector amicissime*, monendus es in editione
Dissertationum harum repetita. Decem circi-
ter elapsi anni sunt, ex quo tempore ad selectiores
Physicas materias (ut solent apud nos privati publi-
carum Disputationum Præfides) applicui animum.
Inter illas cum Zoologicæ nonnullæ, de *Basilisco* vide-
licet, de *Unicornu*, *Phanice*, *Behemoth*, *Leviathan*, *Dra-
cone*, *Aranea*, &c. continerentur, ut cum *Zoologia Phy-
sicâ Sperlingiana*, quæ ante hos ipsos annos VIII. lu-
cem primum adspexerat, permitterem conjungi, Bi-
bliopola abs me impetravit. Nunc dum propter
distracta hætenus exemplaria, excudendus denuò
libellus fuit; et si non pauca in aliquibus interpolan-
da, per *φρονίδας διυτίρας*, & *σάφαιρας* deprehenderem,
in plerisque temperavi mihi tamen. Tum quòd philo-
sophandi libertatem bonis omnibus, & pro vero la-
borantibus patere, nullus ignorarem; cum quòd nec
tantum temporis, ob impedimenta alia distracto ad
elaborandum, nec voluntatis etiam ad amplifican-
dum ea, quæ à spartâ meâ amplius haud expectari
poterant, offerret se. Aliàs, qui de *Monocerote*, *Be-
hemotho* & *Leviathane*, inter magna seculi ornamenta
quicquam solidè mandârunt literis, fateor, non planè
nullos aut leves mihi scrupulos movisse, Virum
*πολυμαθέστατον καὶ πολυεργότατον Samuellem Bochar-
num*, in egregio Hierozoici opere haud ita pridem
edito:

edito: lib. 3. cap. 26. & 27. & l. 5. cap. 15. & 16. quibus
 fatisfieri interim alicubi ab ingeniis exercitatis posse,
 haud quidem dubitabo. Adjeci insuper de *Àve Pa-*
radisi diatriben, in deliciis æstivis meis publicatam
 olim: additurus & de *Sirenibus* ac *Hominibus marinis*
 selecta & non passim obvia; nisi speculationibus his
 physicis jam rum misissem nuntium, ad Humaniora
 illa & politiora Studia converso planè animo. Tu,
 quicquid vel ab autore, vel à typographo erratum u-
 trobiq; fuit, pro solertiâ & integritate tua cor-
 rige, *Lector honorande,*
 ac vale.

DISPUTATIO I.

De

BASILISCO,

RESPONDENTE,

AUGUSTO CADEMANNO,

Offitienti Misnico.

PRÆFAMEN.

VIndicanda nullibi non Veritas est, & larva detrahenda falsis. Sed ibi quam maximè, ubi publicus malè cautas mentes in præceps agit error. Sæpè per traducem Antiquitatis commendantur falsa: Sapius ipsi pro opio apium divendantuctores. Sapissimè communes hominum ex ultimâ plebe, rumusculi fidem absurdus largiuntur. Servilia illa sunt ingenia, & minus ingenua, à quibus, sine indagine aliteri, promiscua quæque liberaliter creduntur. Quamquam non ex omni parte, universa aequè falsa sunt, publicitùs quæ referuntur. Sic igitur, si uspiam alibi, tanto opus esse, vides. De BASILISCO, monstroso illo Gallo-Bufone (dum-

(dummodò sic nominandus jure venit) communis hætenus, quod nos sciamus, plerorumq; obfedit animos opinio: esse eum Gallo seniore, ovum pariente & Bufone incubo, oriundum animal, speciei utriusq; abortum, venenosum adeo & malignum, ut vel solo adspectu, à se primùm visos in momento enecet. Grandiores profectò boli hi, quàm qui uno abliguriri spiritu possint. Quamobrem eò annitemur, ut ex Zoologis quorum nobis facultas fieri potuit, præstantissimis, de præsentè causâ cognoscamus.

Universa tamen ad naturæ vires & san-
 rationis trutinam revocaturi. Tu fons Veri-
 tis, DEus, fac veritatem propugnemus & fa-
 sitatem oppugnemus!

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

1. Basilisci, frequens in SS. mentio. Itemq; profanis.
2. Etymologia Basilisci. Reges inter bruta, qui
3. Homonymia evolbitur.
4. Additur Synonymia.

De

BASILISCI ONOMA- TOLOGIA.

§. I. No

§. I. Non pratermittenda Onomatologia
BASILISCI est, propter frequentissimum voca-
 ulum in sacris, tum in profanis Scriptoribus, oc-
 cursum. Sic Esa. c. XI. 8. delectabitur lactens fo-
 mine aspidū, & super cavernam Reguli, ab-
 ctatus manum suam mittet. Ubi Megalotho-
 der: Er wird seine Hand stecken in die Hölle
 der Basilisken. Apud eundem Proph. c. XIV.
 de radice serpentis egredietur Regulus. Simi-
 ler B. Luth. Aus der Wurzel der Schlangen
 wird ein Basiliske kommen. Præterea etiam
 ap. LIX. 5. ova Reguli excludunt. Idem i-
 erem. VIII. 17. & Proverb. XXIII. 32.
 Nec ignota antiquissimis, ex Paganismo etiam
 scriptoribus vox Basilisci fuit. Quod vel ex Pli-
 ni, Solini, Lucani, Dioscoridis, Galeni, ali-
 orumque inspectione liquet.

§. II. Tangenda primum *Etymologia*
 Vox Basilisci in Græcia nata, educata in Latio,
 inter Teutones consenuit. βασιλις enim
 diminutivum nomen est, ἀπὸ τῆ βασιλείας ο-
 iundum. βασιλεὺς verò ita dictus putatur,
 quod sit βασις τῆ λαῶ. Sanè, fundamen-
 tum populi Rex est. βασιλις iccirco si-
 ve Regulus appellatur virulentissimus hic fer-
 ens, vel à *Potentia*, vel aliquali cum diadema-
 e, quod in capite gestare dicitur, convenien-
 tia.

ciâ. A potentiâ quidem, quia potentissimu
inter omnes minorum serpentum species, Ba
filiscus, & insuperabilis, propter præsentis
simum venenum suum, dicitur. Quô nomi
ne etiam à multis aliis & vitari & timeri besti
is putatur. Inter grandiorum verò gener
serpentum, Draconi ferimus Principatum. It
avium Rex, generosissima aquila. Quadru
pedum, robustissimus Leo. Piscium
Delphinus, aut Balæna potius. A con
venientiâ verò cum coronâ quadam, dum ter
nis subâlbis, in capite maculatus est emi
nentiis, adeò ut præ se ferre cristas videatur.
*Joh. Eusebius Nierembergius ex Soc. Jes. in Acad.
Reg. Madritensi Physiolog. Prof. Lib. VI. Hij
Nat. c. 20. fol. 102. inquit: longitudine trius
palmorum est, corpore flavo, capite acuto, i
quo tres habet eminentias, maculis subalbidis in
signitas ad diadematis formam, ob quam etiam
causam Rex serpentum fuit dictus.*

§. III. *Homonymia* sequitur. Vox Ba
filisci multis obnoxia ambiguitatibus est. A
deò nec nomini, nec rei sub nomine notata
tuta fides. *Primò* enim attribuitur *avicula* cu
dam, quam alio modo *Trochilum* salutamu
Trochilus verò, sive *Regulus* (Græcis *Βασίλ
σκος*) der *Zaunkönig* / pusilla illa avis es
quæ inter fruticâ & juniperos nidula
asso

✱ 5 ✱

solet, puniceis in capite surrectis plumulis
 decora, dimidio minor passerulo, frigidio-
 ris auræ, in Majo potissimum prænuncia, cal-
 uli medicatrix. (2) *Coronatis ac cristatis*, cer-
 æ speciei, *piscibus*. Alaudæ cristatæ, sive Ga-
 leritæ, ab Ornithologis aliàs vocantur. Ce-
 leberrimus, atque omnium Princeps Zoolo-
 gorum Ulysses Aldrovandus Philos. & Medicus
 Bononiensis lib. 1. de Piscib. c. 25. fol. 42. sic ha-
 bet: Si quis modò cristatos, ac quodammodò
 coronatos pisces, vel aliquem ex iis, ad Basiliscos
 Oppiani, quos circa petras littorales degere scri-
 bit, referre velit, is, meo iudicio, mihi nihil
 absurdum statuerit. Ut namq; à cristâ suum piscem,
 Rondeletius Galeritam aliq; serpentem, candi-
 dâ in capite maculâ insignem Basiliscum nomi-
 narunt: Verisimile itidem apparet, ob similem
 erè in capite notam, Basiliscos pisces appellasse.
 3) *Plantæ alicui*, ut Nierembergius alteribi
 notavit. Quâ de re adeundi Botanici atq; con-
 sulendi. (4) Sub propriâ nomenclatura com-
 petit Basilisci appellatio *nobilissimæ alicui in*
Hispania familiæ, quæ ob virtutem gentilium
 suorum, tanquam qui solo conspectu hostes
 prosternerent, Basiliscorum Blascorumve fa-
 milia dicebatur. Ut prælaudatus Nierembergi-
 us Lib. VI. Hist. Nature c. XX. fol. 103. testa-
 tur.

§. IV. *Synonymia* subjungenda breviter. *Hebraeis* רֶגֶל וְצִפְרִיָּה dicitur. Quae voces per *Regulum*, *Basiliscum* & *Hemorrhoida*, venenosissimi serpentis genus interpretatur, in *lexico*, *Buxtorfus*. *Græcis* Βασίλειον, domesticâ lingvâ dici, suprà commune fecimus. *Latinis* *Regulus* audit, *Gallo-Buxtorf* item, *Cristata aspis*, *Peremptorius Adspersor*, *Virulentissimus serpens*. &c.

CAPUT II. ELENCHUS.

1. Datur in rerum naturâ *Basiliscus*.
2. Locus *Sealigeri* & *Cardani* sistitur.
3. Visus est in *Marchiâ* *Basiliscus*. *Basilea* *Zvicavia* & *Hala Saxonum*, visorum adhuc extant monumenta. *Calidis regionibus* familiarissimus *Basiliscus*.
4. *Warsovia* in *Poloniâ*, à plusquam duobus huiusmodi millibus, visus *Basiliscus*.
5. Adducitur ex *D. Mosano* & *Job. Pincieri* historia.
6. *Th. Bartholini* observatio & testimonium.
7. Inquiritur in sententiam *Sperlingianam*.
8. Continuatur idem. Notatur *Matthiolus*.
Laudatur *Sebizius*.

De

BASILISCI EXISTENTIA.

§. I. *Existentiam Basilisci procaciter negare, est multiplicibus experiētiis & αὐτοψίας oblatrare. Datur igitur in rerum Natura Basiliscus, truculentissima, omniumq; animalium nocentissima bestia ac pestis. Scilicet nec æquivocam illam & plusquàm monstrosam Basilisci generationem, nec mortiferum illius adspectū, nec alia, anilibus verisimilia fabellis approbam⁹. Sed pro existentia venenosissimæ huj⁹ aspidis pugnamus. Multi, ni fallor, contradicent. Sed profectò ipsis obloqvuntur sensibus. At contrariari sensibus & rationes petere, quid nisi ἀρρώστια Διανοίας? Producemus verò testes non auritos solummodò, sed & oculos, qui suis ipsorum oculis usurpavere Basiliscum.*

§. II. *Jul. Cæs. Scalig. ut suspicionem fabulæ de Basilisco tolleret, Ex. 246. sect. 4. sic inquit: quoniam de Basilisco quæ narrantur, fabulosa nonnulli suspicati sunt, quæ apud Recentiores legi, scribam. Leone Pontifice Maximo ad Ædem Lucia, sub fornice stabulatum Basiliscum: cujus afflatu, magnâ lue affecta*

Roma fuerit &c. Hieronymus Cardanus habet: *circulator quidam serpentem habebat, inventum in maceris domus diruta, Mediolani: caput ovi magnitudine, ac pro corporis ratione, prægrande. Os ex illo mihi retinui. Dentes in utraque mandibula, ut viperis: corpore, stellionis magnitudine, & formâ simili: sed pedes tantum duo cruraq; breviora, ut constet, non satia commodè à natura fabricatum.*

§. III. Christophorus Encelius, Vir aliàs, ex sententia Ulyssis Aldrovandi, undiquaq; doctissimus, in opere de re Metallic. l. 3. c. 54. scribit: *In MARCHIA, & in diuione Abbatis Zinnenfis, propè urbem Lückenvaldam contigit mihi videre talem serpentem, interfectum à pastore. Serpens erat capitis acuminati, flauo coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos & ultra &c.* Similiter Viennæ in Austriâ, quondam talem fuisse, ejusdemq; imaginem in pariete cujusdam domus extare; ut & Basileæ & Zviccaviæ, Georgius Agricola lib. de Animant. subterr. refert. Halæ Saxonum, famæ constantissimæ monumentum de Basilisco inibi dem visio, extat. Præprimis verò in regionib; calidiorib; ubi venenosissima serpentum stabulantur agmina, familiaris est virulentissima hæc cristata aspis. Ægyptii inter sua illam retulerunt hieroglyphica. Maledicum enim indi-

indigitaturi, Basiliscum efformârunt. Unde
Lucanus :

*Sibilatq, effundens cunctasq, tenentia pestes,
Ante venena nocens, latè sibi submovet om-
nia*

Vulgus, & in vacuâ regnat Basiliscus arenâ.

Quin nec Æthiopibus ac Mauris planè inco-
gnitus Basiliscus. Ita enim iterum Lucanus :

*Quid prodest miseri, Basiliscus cuspidè
Mauri*

*Transactus? velox currit per tela vene-
num,*

Invaditq, manum.

§. IV. Sed fide digniora, eaqve indubia
planè, adferenda sunt. Warsoviæ in Polo-
nia, spectantibus plusquam duobus hominum
millibus, visus aliquis ex collapsarum ædium
ruinibus extractus ferreo rutabulo Basili-
scus. Memorabilem historiam illam,
quoad omnes circumstantias descripsit D.
Mosanus, Archiater Casellanus, itemqve Jo-
hannes Pincier Ænigm. lib. 3. ænig. 23. Uterq;
tamen prolixissimè descripsit : quapropter ne
superiora adducendo, fatigemus lectores, &
supervacaneam verborum cumulasse segetem
videamur; summa duntaxat delibabimus
capita, res tamen singulas, negotio præsentì
militantes, bonâ fide adducturi.

A §. §. V.

“ §. V. Annus erat, supra millesimum
 “ quingentesimus atq̄ve octogesimus septi-
 “ mus, q̄vo Warsoviæ in Poloniâ, Machæro-
 “ pœi cujusdam filius, viciniq̄ve civis filia
 “ ambo, pro ætatulæ quinquennis more, lu-
 “ dicrâ, ut tempus fallerent, exercitatione
 “ cellam, collapsæ ante 30. annos domûs,
 “ subterraneam ingrediebantur. In quam
 “ cùm se demississent, in imis conciderunt
 “ gradibus atq̄ve expirarunt. Ut cœnæ tem-
 “ pus appropinquavit, matres, de suo, quæq̄ve
 “ infante sciscitata, ecq̄vis, ubi essent, sci-
 “ ret? resciscere nihil potuere. Uxor Ma-
 “ chæropœi ancillam ad revocandum libero
 “ emittere. Ancilla missa prostratos in imi-
 “ cellæ gradibus, infantes videre, eosdemq̄
 “ somno, uti suspicabatur, correptos voca-
 “ re iterum iterumq̄ve, & vociferari idem-
 “ tidem, nihil tamen, vel ad ravim usque
 “ clamando, efficere. Quid sit? animos su-
 “ mit ancilla & vellicatura profundius dor-
 “ mientes, ut expergiscerentur, descendit
 “ Atque ecce, protinus (prouti fuit observa-
 “ tum) & ipsa juxta infantes concidens, ex-
 “ tinguitur. Hera ingressam conspicata fa-
 “ mulam, attonita accurrit, animitusq̄ con-
 “ turbata, quid facto opus sit, dubia ober-
 “ rat. Fit rumor illicò, concursant cives,
 “ dubitant, deliberant. Res interim ad

consu-

Consulem & Senatum defertur. Hi in-
 mandatis dant, ut uncis incendiariis cada-
 vera extrahantur. Extracta, tympani in-
 star turgebant, lingua intumuerat, color
 erat fuscus, oculi extra suas cavernas, ad
 dimidii ovi gallinacei magnitudinem pro-
 minebant. Accessit ad hoc Tragicum
 spectaculum, Consulis rogatu, Palatinus &
 senex quidam Archiater Regius, Benedicto
 nomine. Hujus conjectura fuit, serpen-
 tem veneni præsentissimi in desertâ illâ
 cellâ stabulari, cujus pernicioso halitu aer
 in eâ conclusus, inquinetur; eum autem
 infirmam hominis naturam perferre non
 posse, ut sua ibi latibula habeat Basiliscus.
 Interrogatus, quâ ratione rei veritas explo-
 rari queat? respondit, esse aliquem in cel-
 lam mittendum, eumque circumquaque
 speculis averfis muniendum. Basiliscum
 enim, si suam ipsius imaginem videat,
 protinus emori. Fuere illic, sub id tem-
 pus, duo rei, capitis supplicio, intra tridu-
 um afficiendi, quorum alter Polonus, *Sile-*
sius alter. Atque huic nomen *Johanni Fau-*
rera fuit. His conditio oblata, uter eo-
 rum descenderet in cellam, serpentemque
 illum venenatum venaretur, ei capitis
 supplicium remitteretur. Conditioni *Sile-*
sus se illicò accinxit. Itaque corio, to-
 to cir-

“to circumdatus corpore est ; perspicilia
 “oculis obligata, una manus instructa fer-
 “reo rutabulo, altera ardente face fuit.
 “Totus, nil nisi speculum, cellæ se immit-
 “tit, spectantibus, avidissimeqve expectan-
 “tibus PLUSQVAM DUOBUS HOMI-
 “NUM MILLIBUS. Postea quàm verò per
 “horæ spacium omnes cellæ rimas, omnes-
 “qve angulos perquisivisset, neq; serpentem
 “ullum invenisset, ut alia nova fax deiceretur,
 “postulavit. Causâ interpositâ : esse
 “juxta cellam, in quâ erat, aliam, sed adi-
 “rum ruderibus interclusum. Dum id agit,
 “ut in hunc se penitret, oculos fortè fini-
 “strorsum movet, & diu quæsitam bestiam,
 “in quodam muri foramine, jacere ex ino-
 “pinato conspicatur. Quod, cum iis, qui
 “foris præstolabantur exitum, clamore si-
 “gnificasset, Archiater monuit, ut ferreo
 “rutabulo sublatam, è cellæ tenebris, in a-
 “pertam exportaret lucem. Idqve factum,
 “& ab omnibus observatum. Archiater be-
 “stiam visam, Basiliseum protinùs judicavit.
 “Magnitudo ei mediocris gallinæ. Capi-
 “te ad Galli Indici figuram accessit : Cristâ
 “coronæ amulâ, partim cœruleo respersâ
 “colore : Dorsum habuit multis maculis e-
 “minentibus, oculosqve bufonum : inter-
 “spersis passim coloribus virulentorum ani-
 mali.

malium , ut plurimum verò flavo. Cau-
da illi fuit incurvata , ac fursum reflexa , in-
feriùs flava , in extremo bufoni concolor.
&c. Hæc prolixiusculè ; forsan , tuis , bene-
vole Anagnosta , non ingratiis.

§. VI. Faciunt huc etiam , quæ in libro
de Unicorn. c. 7. summus Vir *Thomas Bartho-
linus* refert : Si vera de *Basilisco* fama , ex ovo
galli senioris excluso , poterat indurata longiori
etate materia ad substantiam corneam transfer-
ri , & in caput *Basilisci* exsurgere , quod galli
calcaneo hæserat. Ea metamorphosis quan-
quam minus usitata sit , Basiliscum tamen , uni-
co in fronte cornu conspicuum , Roma gen-
tium Naturæque mater , non ita pridem eâ
specie tulit , quam mihi pictor exhibuit.

§. VII. Apparet inde , quid judican-
dum de virulentissimâ bestiâ *Basilisco* fiet. In-
de incomparabilis Naturæ Interpres *SPER-
LINGIUS* , pro ea , quâ erat sagacitate , non
ausus oppidò inficias ire *Basilisci* existentiam. Sed ,
cum aspidem venenosissimam , per hoc
animal intelligi oportere , animadver-
teret , illas saltem anilium fabularum ap-
pendices , quas & nos confutabimus in *Decisi-
onibus* subsequituris , refutavit. Sic enim in
Prælectionibus ZOOLOGIÆ publicis , part.
spec. lib. VI. Cap. III. de *ASPID.* axiom. 2. statu-

it. Si Basiliscus est, ASPIS est. Porro: Hujus enim venenum perniciosissimum est, præsertim in calidis regionibus. Homines verò augent omnia, & simplici vero duplex aut triplex falsum nascuntur.

§. VIII. Idē Beatissimus NOSTER Anno 1637. in Disp. quad. Publ. de occultis Nat. qualis d. 29. Junii habitā, quæstionem VI. hanc movebat: An visu Basilisci aut Catoblepæ homines intzereant? Responso: Plinius l. 8. cap. 21. Ælianus l. 7. c. 2. narrant: esse apud Hesperios Æthiopes, fontem, Nigris nomine, ut plerique existimant, caput Nili, inibi reperiri isthæc animalia, quæ obtutu interficiant homines radiis suis visivis. At sententia vero est similior, quam tradit Bodinus lib. 3. Theatr. Nat. Tit. de serp. generatione. Et Neander rectè eandē approbat, dicens: non existimo tam maleficum animal ab optimo rerum Opifice creatum, quod cæteris animantibus, ADSPECTU eadem illaturū esset. Sed veriùs creditur, Basiliscum omnium serpentum deterrimum, sibilo, id est, halitu fœdissimo & perniciosissimo, mortem inferre. Halitus enim venenatus facillimè attractu, intus assumi potest, quæ postea totam penetrat substantiam, ad interiora vitalia ruit, & vitales Spiritus intercipit &c. Mirari inde subit, quo fundamento MATTHIOLUS, comm. cap. ult.

lt. lib. 6. Dioscor. fabulosa cuncta reputet, quæ
de Basilisco prodita memoriæ fuerunt. Et
ametsi tres adduxerit pro se, MATTHIOLUS,
atiunculas, satis fecit tamen pereruditè illis,
Vir Experientissimus D. MELCHIOR SEBI-
ZIUS, in append. Discurs. Med. Phil. de casu
adolefcent. Argent. Ubi inter alia quoq; re-
fert, quâ ratione HIERONYM. MERCURIA-
LIS l. 1. de morb. Venenos. & Venenis c. 21.
estetur, se, dum apud Imperatorem Maximi-
anum esset, cadaver Basilisci vidisse, quod in
thesauris illius fuerit asservatum. Eviçto igitur
quod in rerum Natura detur Basiliscus,
vidnam ille sit, indagandum restat. Ubi,
ut ad discutienda alia transire liceat, breviter
rem proloquemur. Fiat igitur

CAPUT III.

SYLLABUS.

1. Describitur Basiliscus.
2. Falsum & fabulosum est, ex ovo Galli senio-
ris oriri Basiliscum.
3. Dantur rationes.
4. Levinus Lemnius inaniter hîc contradicit.
5. Quemadmodum & Encelius, Ferrantes item
Impe-

Imperatus. Non temerè omnia omnibus credenda, sine ratione. Unde enatus error?

6. *Falsum & fabulosum est, solo adspetu hominem enecari à Basilisco. Tantundem, illud de lupo valet.*

7. *Naturale dissidium Basilisci cum musceta & gallo gallinaceo.*

De

BASILISCI ESSENTIA ET PROPRIETATIBUS.

§. I. *Basiliscus est aspis cristata, omnium virulentissima, homini infestissima, multis maculis eminentiisq; insignita, grandioris capitis, veneno presentissimo referta, cujus ope, exhalando illud, vicinumque aërem inficiando, letiferam qualitatem capacibus subiectis imprimit, quod venenum, ex occultâ Natura antipathia, spiritus vitales jugulat illicò & suffocat. Non hæc definitio, sed accidentalis aliqualis descriptio. Aspis quidem est, quia venenosissimus, inimicissimus, astutissimusque serpens. Quamquam eandem cum cæteris aspidibus non obtineat longitudinem. Sed nec communem, aut passim, nisi in calidioribus solitudinibus, stabulantem aspidem, esse Basiliscum, opinamur. Cristata dicitur. Non univocè, ut fortè gallus, sed analogicè; habet*

bet enim, ut ex relatione Autorum liquet, a-
vid coronæ cristæve analogum. Hinc Re-
lus dictus, Basiliscus. Virulentissima nun-
pabatur aspis: ex effectû scilicet. Plurimum
im atrocissimo veneno suo nocet. Ho-
ni infestus cæteroquin omnis serpens. At
e inimiciâ phalangem ducit. Hæc no-
a hominum pœnâ est, ut in ultionem scele-
, adversus Conditorẽ optimũ com-
issi, ipsi præprimis armarentur serpentes.
vibus, si in concreatâ perstitissent integritate
otoplasti, cum universis animantibus cate-
dominandum sine noxâ sine periculo fur-
et. Tanti constitit, contra Creatorem su-
n peccasse. Tanto nocumento nunc ser-
ntes naturales, sub quorum schematẽ
rsonatus ille ac præternaturalis, Draco an-
qvissimus, DEI hominũqve calumniator,
obis imposuerat primitus. Nolumus reliquo-
m explicationem dare verborum. Est e-
m obviũ sensus, & confirmatior fiet ex con-
cuturis. Ut autem inter & æs, & lupinum,
ter verum falsũqve discernere rectius qve-
nus, removenda illa sive somnia sive com-
enta de Basilisco erunt.

§. II. *Falsus & fabulosus est oris ille Ba-
lisci, quo eum ex ovo Galli gallinacẽ senioris &
ovennis oriri, & incubo Bufone excludi, vulgo
atunt. Adducemus, quæ vulgo narrant*

fabulam. Basiliscus, inquit, ex Gallo nascitur. Gallus in ætate decrepita parit ovum ex se, unde Basiliscus procreatur. In generatione hæc oportet ut multa concurrant. In fimo namque calido & multo, ponit ovum, in ab eo ibi fovetur, aut ab horribili bufone incubante: postmodum excluditur pullus. Hic habet caudam ut coluber; residuum vero corpus, Galli est. Dicunt autem isti, qui generationem ejus vidisse se testantur, quod nulla si ovi testa, sed validissima pellis, in tantum, ut resistere possit ictibus validissimis &c. Verum tamen quis persuaderi sibi patriatur, ut credat à Gallo gallinaceo verum excludi posse ovum. Verum inquam & prolificum. Aliquid enim excrementitium, ex putredine coagulatum, subalbidi ovi instar in nonnullis reperiri Gallis, non negandum. *Fieri enim potest* (verba sunt Joh. Eusebii Nierembergii, Regii, Madriti in Hispaniâ, Physici, *Hist. Nat. lib. 6. fol. 102.*) *cum galli à concumbendi usu desuescunt, excrementum intus cohibitum, coagulari in ovum, conglobatâ intus putredine &c.* & doctissimus Petrus Lauremburgius in *Acerra Philog. Cent. 2. Hist. 27. p. 280* inquit: *Zwar bißweilen findet sich in des Hahnens Leibe ein Gewächse mit einer weissen Haut ohne Schale überzogen. Responder ad hoc: dasselbe aber gebieret er nicht wie die Hühner ihr Eyer/kan auch nichts lebendiges daraus werden.*

en. Die Hennen legen Eyer/ und nicht die
Hähne. Exclufum iftiusmodi à Gallo ovum
die VI. Maij Anno 1661. Noribergæ observa-
tum eft. Ac ne quid hîc diffimulemus, vidi-
mus ibidemiftud ante annos aliquot, offen-
tum & exhibitum inter alia ab celeberrimo
Theologo Philologoq; DN. DILHERRO;
cum illâc nobis tranfeuntibus, egregiæ vifen-
dæ Norimbergensium, Bibliothecæ data co-
pia fuiſſet. Repetendum id tamen: ſimile
non eſſe idem.

§. III. Quis enim facile ac credat, gallum,
animal ſaluberrimum, deterrimâ teterrimam-
que iftiusmodi producere ex ſe beſtiam poſſe?
Quis hanc æquivocam monſtroſiſſimamque
conceſſerit generationem: A ſerpente ſerpens
eſt, à gallina gallus. A gallo Baſiliſcus nul-
lus. Quis credat gallum ſeneſcentem atqve
ſenectutem, ubi nulla ſerè amplius vis ſuperat,
prolificum concipere ovum atqve parturire
poſſe? Quæ illa horribilis ſupervenientiſ
Rube-
a, ſubolſacere illico atqve ſtato naturæ ordi-
ne, certò adventare poterit, ad excludendum
ovum? *Age quiſqve tam ampliter nugari haud
rubeſcis, dic per candorem animi tui: videriſne
alia? obſervaveriſ? didiceriſ? Profectò in li-
num ſimumqve recidet hoc ſubventaneum.
Galli ovum.*

§. IV. Veruntamen *Levinus Lemnius* Medicus præstantissimus, propria, à sefe, experientiâ comprobatum habere tradit, Gallum non edere tantum ovum, sed ipsum etiam incubare ovo. Dicitq; in civitate Zirizââ, atq;ve Insulæ hujus ambitu, duos annos gallos non tantum ovis suis incubasse, verum etiam fustibus ægrè ab illo opere abigi potuisse, atq; ita, qvoniã cives eam perivasionem concepiissent, ex ejusmodi ovo Basiliscum emergere, ovum contrivisse & gallum strangulasse. Ad hæc judiciosissimè, ut solet, respondet *Ulysses Aldrovandus Lib. 14. Ornith. c. 1. fol. 104. num. 60. Quid hic, aliqve dicunt, ego ne jurantibus quidem crediderim. Tantum abest ut gallum, id in finem ponere, ut ejusdem calore fecundetur, aut ab incubantibus Rubetis Basiliscum generari credam, ut nonnulli etiam NUGATI sint. Hanc interim negarim, Gallum quid ovo simile, ex conglobata intus putri concretione, maxime in ultimo ejus senio, cum non amplius coit. concipere: ovum integrum unà cum testa excludere, minimè credam, Hoc enim in matrice perfici, ratio dictat. Ut autem à VIRO TOTUM FOETUM EXCLUDI, NEMO DIXERIT, ita NEQVE à GALLO.*

§. V. Esto igitur ut cum Levino viderit & possederit *Christophorus Encelii*; etiã Phara-

Pharmacopæus ille Neapolitanus ,quem Fer-
rantem Imperatum dixere , talia à Gallis gal-
linaceis ova edita. Nempe, non cuius mira de
monstroso animalium quorundam foetu iacti-
anti credendum. Alias, qui facile credit, de-
cipitur facile. Cum Natura in consilium ab-
iundum. Explorandæ ejus vires sunt , quæ,
quid valeant , quid ferre recusent, curiosè sci-
entianti manifestabunt. Fundamentum com-
mentitio huic ortui dedisse suspicamur illam.
Hermetis fabulam. Dixerat Hermes, ex Gal-
li ovo, generari Regulum, in utero sive fimo.
Quam tamen non intelligi voluit de vero Ba-
silisco, sed de Elixir Chymico , quo metalla
convertuntur. *Conf. Nierembergius Hist. Nat.*
lib. IV. cap. 20. f. 102.

S. VI. Falsum tamen & fabulosum est,
Basiliscum solo aspectu sive hominem sive ullum
aliud animal , quod prior ipse conspexit , in-
terficere posse. Galenus lib. de Theriacâ se-
quentia refert : Basiliscus bellua subflava & tri-
sulci frontis apice munita , tantummodo con-
spectu , & quando, sibilat , auditu, **VIDENTES**
& **AUDIENTES** necat, atque si quod aliud
animal illum etiam mortuum attingit , statim mor-
itur. Ejusdem farinae sunt, quæ Plinius , stu-
dii majoris quam fidei Scriptor, lib. 8. cap. 21.
Histor. Nat. atque *Ælianus* memorant , com-

menta. Innumera igitur miscentur inter Reguli & vires & virus. Placet illud Bodini *Theatr. Nat. lib. 3. p. 306. Cui visus est unquam, si solo necat adspēctū?* Quasi verò visio fiat per radiorum emissionem, & non potius per specierum sensibilibium (quæ intentionalia duntaxat entia sunt) receptionem. Illustris Scaliger nisi ferulas istis mendaciorum assertoribus precatur. Consimilia namque de lupo, homines plebeji somniant deliria. Quorum hoc loco causam agere, Cardanum nec piguit nec puduit. Unde gravissimè Scaliger *Exerc. 344. sect. 1. Serò moneberis.* (Cardane) Hoc tamen esto momentum amoris erga te, mei. Nollem equidem frivola complura hisce libris comprehensa. Pergit: Cæterum tractemus materiam de Sympathia. Quam cum frigidè ac pueriliter attigeris: hæc etiam parte juvandus es. Namq; illa cujusmodi? Cur visis lupis, homines obmutescunt? Quia in illius oculis vis. Quid se juxta oculos non vidi? Num ejus oculi dorsum penetrant, & occiput ad linguam? **UTINAM TOT FERULIS, CASTIGARENTUR MENDACIORUM ASSERTORES** isti: quot à lupis visi sumus nos, sine jactura vocis. Nam ter in venationibus scio me à lupo conspectum: semel ab uno, inter virgulta latitante: iterum ex montis supercilio: tertio cum puellum rapuisset. Ex cannabinâ segete jam admo-

modum adultâ, caput identidem promoverat
speculam. Tum quidam ex æqualibus puel-
dixit: O ingentem canem! Ego ab illo, cum so-
ciis, visi sumus, ille à nostrum nemine. Tantum
abest ut obmutuerimus, ut magnis clamoribus
primò perterritum compulerimus ad fugam:
rox insecuti, prædam, licet sine vita, abstuleri-
mus. Fiat in negotio compari, ad Basiliscum,
dispectorem illum peremptorem scilicet, ap-
liatio. Facile, quid sentiendum sit, consta-
it, Videntes enim nihil ex oculis vibramus
materiari, sed simulacra rerum, in crySTALLINO-
præsentata humore, recipimus. Vid. in pri-
nis hîc Athanas. Kircher. in Arte Magnet. lib. 3.
part. 9. cap. 1. p. 777.

§. VII. Si verum est, mirabile est, Mustela
aut galli gallinacei præsentiam fugere & exhor-
escere Basiliscum. Homines invenias, qui si
hypocaustum, in quo felis est, etiam intra ci-
stam conclusa, intrent, contremiscunt, sudo-
rem largissimum emittunt & animi deliquium
non raro patiuntur. Ita boves ad locum, in
quo biduo triduo ve antè, alius mactatus bos
fuerat, devenientes, vociferantur atque con-
turbantur. Usque adeò arcana Natura ma-
ter est. Usque adeò maximæ, in minimis licet,
occultæ qualitates. De internecino, Gallum in-
ter atque Basiliscum odio, ex Solino Ulysses

serpentino schemate, serpens ille personatus.
Draco antiquus, Mundi seductor, hominum
alumniator, Cacodæmon latitet, illudens im-
meritoribus mirificè, atq; imponens.

II.

Si propriè acceptentur, fabulosa pror-
us sunt: si impropiè, ænigmatica, quæ de
Ave-unica PHOENICE, passim proferuntur.
Ut non abs re admiratio subeat, qui persuaderi
sibi passus fuerit, Exerc. 233. Jul. Cæsar Scali-
ger, ut assensum fabulæ largiretur.

III.

Dari Gryphos in rerum naturâ: h. e. re-
ferente B. Franzio Hist. Animal. C. 38. tantæ va-
litudinis & fortitudinis, alites quadrupedes, ut
octo Leones & centum Aquilas superare, ar-
matumque virum, in medium evehere aëra
valeant, simpliciter inficiamur. Placent ver-
ba Gabrielis Rollenhagii: *cum milites Saxonici
& Scythici in Graciam appulissent, inbiantes
prædis extra urbes, multos spoliare solebant, fu-
rientes, equitando celerrimè insequiebantur &
clamabant: greiff greiff den Kerl! Hinc Gry-
phi non à forma; sed à crenâ poeticâ; non ex
femine, sed ex carmine.*

IV.

Ridemus eos, qui totam Unicornuum
speciem, in Cataclysmo illo catholico interiis-
se opinantur.

Cantionem Cygneam,figmentum esse
cum Scaligero & Incomparabili SPERLIN-
GIO,multis inducti rationibus , statuimus.

VI.

Cùm aliud sit , pennarum renovatio, aliud
vegetæ juventutis restitutio: aquilas rejuvene-
scere , credat Judæus Apella. Vid. fabulosa
gentis promachus R. Dav.Kimchi ex R. Suba-
diâ super. c.40. Esai :

VII.

Bruta inter se colloqui naturaliter posse
ineptissimi fuerit credidisse. Contra Melam-
pum & ex Recentioribus Hieronymum Fabri-
cium, ab Aquapendente in Tract. de Loquel
Brutorum c. 1.& seqq.

VIII.

Solus homo propriè ac naturaliter ridet
flet, loquitur ; non item Simia, Crocodilus, Pi-
ca, Philomela.

IX.

Dari in rerum universitate animalculum , E-
phemeron dictum , quod manè oriatur & mo-
riatur vesperi, tantæ absurditatis dogma est, u-
nil supra.

X.

Pelecanum, adunci rostri alitem , pectu
proprium fauciantem, & pullos mortuos san-
gvi-

vine effluente, ad pristinam vitam restauran-
em, imaginari sibi, somniare est.

T A N T U M.

DISPUTATIO II.

De

UNICORNU,

RESPONDENTE,

JOHANNE FRIDERICO Hubrigt,

Bernstädiensi Silesiō.

PRODROMUS.

Paradisiacas inter amœnitates, non omnino po-
strema fuerat, animantium, quâ grandiorum,
quâ minutorum, Homini primavo, ad nutum fa-
mulantium, jucundissimus adspectus. Vidisses
ibi, dicto ocius apparuisse Leones generosissimos
Elephantes vastissimos, fortissimosq; cum Rhino-
cerotes, tum Monocerotes, jugumq; ab humanâ
manû imponi sibi passos. Sed & animalia alia,
quorum dotes innumerae, pulchritudo ineffabilis,
ad mandatum gloriosi Conditoris, appropriasse,
nominaq; naturis suis convenientia reportasse, a-
nimadvertisses. Prima hec animalium bruto-
rum Synodus. Altera luctuosa quodammodo, sed
& ipsa

Et ipsa summè admirabilis. Posteaquã enim seve-
 rissimas exardesceret in iras, Numen iustissimũ
 propter intolerabilia mortalium flagitia, ultrici-
 busq; aquis, scelera eluituris, deperdere facinoro-
 sos decrevisset, procuratore Jehova, multa ani-
 malium (piscibus enim & aquatilibus haud era-
 opus) convocabantur paria, inq; arcam nuperri-
 mè exstructam, ut in eadem sarta tecta essent, re-
 cipiebantur. Quo tum sodes animo fuisti, cum in-
 ter animalium, omnis generis cohortes, hospita-
 reris, Noache? cum intus factor opplesset naves,
 extus cadaverosa fluitaret. hominum bellua-
 rumq; strages, fluctusq; decumani mortem mina-
 rentur presentissimam. Non, credo, tripudiabare,
 sed perdius ac pernox Numini allegabas vota.
 Hoc confisus non securus tandummodò, sed plenè
 planèq; tutus esse poteras. DEUS te consolatus
 est, DEUS auxiliatus tibi, DEUS tibi tuusq; affatim
 patrocinausest. Dic age, utrum non sit nefas sta-
 tuere, unicam speciem tùm periisse & interiisse?
 Tanto, tantas tùm pro omnibus gerente, curas,
 Domino. Sed ut nulla tam formosa facies est,
 quam non afflârit spurco ore anus; sic tam san-
 ctum nihil, quod non violent audaces. Sermo,
 toto propemodùm frequentatus orbe est, Unicor-
 nu diluvio periisse omninò, nullumq; de Mono-
 cerotum specie superesse individuum. Vindica-
 bimus,

mus injuriam, & dignum olle procurabimus
erculum, adjutore DEO.

CAPUT I.

ELENCHUS.

- Monocerotis notatio & formatio.
- Unicornu dicitur pars Crucis Christi.
- Sumitur pro minerali.
- Continuatur πολυσχημας evolutio.
- Dantur unicornes pisces.
- Lusitani viderunt aves unicornes.
- Monocerotes Vipera, quibus Cleopatra usa est.
- Castigatur Cardanus.
- Scarabæos unicornes, inter Salernum & Neapolin vidit Bartholinus.
- Asinus unicornis Indicus.
- 0. Equus Unicornis Saxoniæ Elect. Divo JOH. GEORG. I. donatus. Similes visi sæpè sunt ab aliis.
- 1. Inveniuntur Boves Vaccæ, unicornes. Huc referuntur Borussia Bisontes.
- 2. Mirabile animal Oryx explicatur.
- 3. Rhinoceros exitialis Elephanti hostis exponitur.
- 4. Non confundendus Rhinoceros, cum Monocerote. Cardanus accusatur. Defenditur. Laus Scaligeri.

15. Unicornu substantivè ὁ κατ' ἐξοχὴν ἡ
investigatur Ejus Synonyma.

§. I. Monoceros, vox origine *græca* est
Ex μόνος enim & κερας, ortum nomen Μονό-
κερος, (ερωτ.) Attico pronunciandi more,
proparoxytonum. Latinis eodem prorsus
sensu, unicornu, quod unico duntaxat in-
structum cornu fiet, audit. Aliis Unicornuus,
utpote *Bartholomæo Anglico*, *Nicolao Perotto*
& *Eusebio Nieremberg*io dicitur. *Nestor Novari-
ensis* sub voc. unic. p. 102. Unicornium quoque
declinari posse ait. Idem ferè de Monocero-
te refert *Francisc. Joh. de Janua*, dum Mono-
cerus, Monoceri, formari posse, probat. Sed
hæc Philologorum demandanda Scholis. No-
strum est πολυσημίαν vocis evolvere sollicitè:
in quâ tantò quidem prolixiori desudandum
curâ est, quantò majori nobis futuro emo-
lumento esse potest, ab Æquivocationum
Labyrinthis expedita veritas. Ego enim sic
statuo, plerasquë illas, & tantùm non imma-
nes cùm obscuritates, tùm etiam fabulas
de Monocerate, non nisi ex supinâ vocum
confusione propullulasse.

§. II. Universim loquendo, Unicornu
dicitur, tam de rebus *artificialibus*, quàm *natu-
ralibus*. Ad primam classem spectat, quando
media stipitis pars, in Cruce Christi, Unicornu,
testi-

estibus *Ireneo, Jusino & Tertulliano* appellata
ait. Occasionem Tertulliano præbuit locus
Deut. XXXIII, 17. Verba ejus sunt ex cap. XI.
lib. contra Jud. *Christus inquit, in illo significa-*
tur, taurus, ob utramq; dispositionem, aliis fe-
cus, ut judex, aliis mansuetus, ut Salvator, cujus
Cornua essent crucis extima &c. Unicornu au-
tem media stipitis palus. Quæ tamen Tertullia-
ni verba, non exiguam Criticis peperere curio-
ritatem. Expressit verò luculenter sensum præ-
ter *D. Georg. Calixt.* in not. ad Lipsi. de Cruce,
Op. Dilherrus in Animadvers. ad Crucifixio-
nem. Unicornu enim idè Crux illa dicebatur,
partim quòd in curvum emineat & acutum :
partim quòd sine pari, in medio stipitis, velut
in mediâ animalis fronte exstet. Vid. Nobiliss.
Bartholin. cap. 23. q. 149 & seqq. de Unicornu.

§. III. In ordine verò *naturaliam* acci-
ditur vel pro *minerali*, vel *animali*. Scilicet in
Bohemiâ, Thuringiâ, Moraviâ & quibusdam
Misniæ locis, lapides è mineris aliquibus effo-
diuntur insignem contra Epilepsiam, luemqve
epidemiâ, febres malignas, aliosqve dete-
rioris notæ morbos, virtutem obtinentes.
Audiendus *Germaniæ Æsculapius SENNER-*
TUS *Scient. Nat. lib. 4. c. 4. p. 423.* est : inter la-
pides porosos primo loco meritò explicandus ille,
qui vulgò pro *Monocerotus Cornu* habetur ; alii,
Cor-

Cornu fossile appellant. In Thuringiâ enim, ut & Bohemiâ, & aliis locis, inveniuntur talia Cornua: immò non solum cornua, sed & alia ossa; quæ ad vulnera & ossa fracta conglutinanda ulceraq; sananda, utilia esse prædicantur. In primis autem, Cornua ista, non parum in Epilepsiâ, febribus malignis, peste, alvi torminibus in infantibus, aliisque morbis sanandis, habere usum, experientia docuit. Unde etiam vulgò pro Cornu Monocerotis venditantur. Verùm à genuino Monocerotis Cornu facile discerni possunt. Hinc fabulæ occasio est data, totam Monocerotum speciem in diluvio interisse; cum subinde Cornua aquarum illuvie in terram depressa, & diu hæctenus sepulta, in multis redinventantur locis. Sed de commento hoc agemus infra.

§. IV. Nunc perspicuè & ordine est ostendendum, (prius enim non eluctabimur ad exoptatum veritatis portum, quàm ubi ambiguitatum præternavigaverimus Mæandros) quot modis inter animalium cohortes, vocabulum Monocerotis acceptetur. Dantur nimirum inter & natatilia, & volatilia, & reptilia, & insecta, & gressilia, quæ Unicornium denominationem sortiuntur.

§. V. *Natatilia* quod concernit, adduxerunt secum Batavi ex Indiâ Orientali recludens An. 1601. bestiam maritimam; ingenti in-

in signitam Cornu, ejus iconem nobis do-
tissimus Vir *Clavius* lib. 2. exot. c. 27. reliquit.
Hippodami genus quoddam fuisse, adfirmant
alii, alii aliter sentiunt. Quicquid sit, res
certa est. Anno 1576. *Martinus Forbisserus*
in Oceano Septentrionali, inter ingentes
glaciei montes, Unicornem piscem, cornu,
duabus ferè ulnis, è naso protuberante, of-
fendit, *Cass. ab Ens* lib. 2. hist. Ind. Occid.
c. 26. *Olaus M.* l. 21. c. 10. inquit: *Monoceros*
est monstrum (mallem abstinuisset injuriosâ
nac, in naturam voce, *Olaus*) *marinum, ha-*
bens in fronte Cornu maximum, quo naues ob-
vias penetrare possit, ac destruere & hominum
multitudinem perdere; sed in hoc, pietas divini
Numinis, navigantibus providit, cum ferox sit
hec bellua, tarditas sua, quam habet maxi-
mam, provisa timentibus ejus accessum, fugam
concedit. Hujus etiam piscis meminit in
*Monocero*te *Albertus M.* atq; *Rondeletius*
Conf. etiam *Clariss. OLEAR.* l. 3. *Itiner. Pers.*
c. 4. fol. 175.

§. VI. Ex *Volatilium* ordine, adduxit Uni-
cornu *Aelianus* lib. 17. hist. *Æanimal.* c. 10.
Similiter in *Æthiop.* Unicornes reperiri aves,
Dion (Scriptor Historiæ Persicæ, ut ex *Corn-*
el. Nepotis Conone, & potissimum *Athe-*
næo discimus,) memorat. *Lusitanis* visa est,
enavis

venavigato mari rubro, cum Solimannus Eunuchus classem circumduceret, avis unicornis, teste *Ludovico de Urreta, Monacho Francisc. l. i. hist. Æthiopic. p. 344.* Mirabile profecto est, quod p. 50. loc. supra cit. *Dn. Thomas Bartholinus* refert: *Basiliscum, unico in fronte, Cornu conspicuum, Roma Gentium, naturæq; Mater, non ita pridem eâ specie tulit, quam mihi pictor exhibuit.*

§. VII. Ex *Reptilium* phalange, multa, nec injucunda, si prolixitati studendum foret, adduci ex *Alberto Magno & Ulysse Aldrovando* possent. Præ omnibus tamen adducendus *Joannis Veslingii*, illius inquam, inter Anatomicos, nostræ ætatis, miraculi, locus est, quo apud Circumforaneos Cairi, Monocerotes viperas, teterrimo veneno præditas, aliquoties à se visas fuisse, apud Bartholin. pag. 60. testatur. *Mamelikias* sive Regias nuncupabant Ægyptii, & his ipsis ad ubera applicatis, Cleopatram olim fuisse usam, memorabant. In Subtilitatum libb. quendam è Solani foliis prodeuntem, viridi & croceo interdistinctum colore, Cornu, in fronte, ultra digiti longitudinem gerentem vermiculum, annotavit Cardanus. Existimo confundi à Cardano os, & id quod analogum est cartilagini. De Cornu quæ-

quæritur, unde animal denominationem
quoq; trahit, non de quâcunq; tenaci, spis-
âq; in cartilaginem, successu temporis
beunte materiâ. Id quod & Caponibus seu
astratis gallis accidere, nec novum est, nec
mirum. Neq; multum hic etiam moramur
doctissimi Viri *Fabii Columnæ* Erucam Uni-
cornem, quam *Βεχάμπη* ipse, ex intendendi
gno *βχ*, & *ωδ* τὴν κάμπη, quæ nocifera
ruca fortè Latinis dicetur, salutat.

§. VIII. Sunt & insectis sua quædam Uni-
cornua. *Scarabæorum* (non bicornium isto-
rum, quos Germani *Schröter* vocant) da-
tur species rarior, & licet minus inter Auto-
res frequentata, Illyricis tamen communis-
sima. Post *Olaum Wormium*, audiendus
υπόπτης Vir πολυμαθής ατ Bartholinus
est: *In Campaniâ, inquit, Salernum inter &*
Neapolin, peregrinantibus nobis occurrit, eâ
specie, quâ depinximus. Unicornem vocavi,
riter doctissimorum, Aldrovandi & Imperati
sententiam, quibus nomine Rhinocerotis re-
ctius fortasse venit depictus. Veruntamen
his misis, (misso etiam amphibio Cam-
hor) quadrupedia, ut, si forte vocabulorum
incipitia, quæ offendiculo plurimis atq;
errori fuerunt, offensa explanentur, ducen-
a ad examen.

§. IX. Tanta hîc noviter occurrit varietas, ut non mirer amplius, quâ factum, quod in describenda Monocerotis natura, nusquam inter se conveniant Autores. Unde multis, fabulæ orta suspitio, plurimis hæserè dubia & nullis non anxîæ, circa Unicornu, curæ. Datur namque (1) *Unicornus asininum*, sive *Asinus Unicornis Indicus*. Et hoc genus Monocerotis à Plinio cum primis lib. 11. c. 37. hist. nat. atq; Aristot. l. 2. c. 1. l. 3. c. 2. decantatissimum est. Et licet pro Chymerrâ, hunc asinum Monocerotem solipedem, habeat juratissimus Unicornum hostis *Andreas Marinus*, quod à nullis, nostro hoc secutio, qui Indos & alias Veteribus ignotat ad verunt terras, visus sit ac observatus; frustra tamen est, ac accuratè responsum ei p. 118. à Celeberrimo Bartholino fuit.

§. X. Adhæc (2) Equos Monocerotes inveniri, extra omnem dubitationis aleam est. Non multi adeo præterfluxere anni, quando gloriosissimæ memoriæ, Elector Saxoniz, Divo JOH. GEORG. I. à quo tam Kracchio, qui suprema, inter Cæsareanos meruerat stipendia, nec ignotus *Ursulaviensibus* esse potest, equus quidam unicornis, cui annuatim semel deciduum Cornu renascebatur, dono datus est. D.

Arabonis, Plinii & Solini testimoniis cum
suspecta nonnullis habeantur, (quanquam
excusare non sit refutare) nihil hic mone-
mus. Clarissimus Vir, *Madritensis in Hi-*
spaniâ Physiolog. Professor, Johannes Eusebius
Nierembergius lib. 7. hist. nat. Adm. c. 2. te in
ulâ Philippicâ, equum quendam cornu-
tum ex Indiâ allatum vidisse, ait. In stabulo
Principis Stiliam, equum similem vidit, (te-
stante Thomâ Bartholino) superioribus an-
tis, *Leo Allatus*, magnitudine exilem, sed
ferociâ summum.

§. XI. Nec (3) boves non sunt in naturâ
unicornes. *Plinium*, qui volet, adeat l. 8. c.
21. Mihi ejus certè inconstantia, dum nunc
solos Asinos Indicos, nunc boves etiam cor-
nutos concedit, arridere nequit. Natalia
his tamen locus *Æthiopia* est, & *India*. *Ca-*
sar etiam de bell. Gall. in *Hercyniâ silvâ* boves
in mediâ fronte, cellsum, & directum quod-
dam cornu gestantes, reperiri statuit. Sed &
Vaccas Unicornes alibi nutriri, certum est
Auscultandum *Scaligero Exerc. 206. Sect. 7.*
hic putamus: in eodem, quem supra memo-
ravimus, agro, *Zeila oppidi*, quod est in *Æthi-*
opiâ, *vacca* sunt colore atro, cum cervinis cor-
nibus. Quas idcirco *Cervias* appellavimus.
Alia nimirum è fronte mediâ prodeit Cornu,
C 3. pedata

pedali majus, curvitate supinâ &c. Hæc ex relatione *Ludovici Varsomanni*, Scaliger, cui *Zeilæ* apud *Sultanium* talismodi sunt visæ vaccæ. Huc non incommodè retulerimus *Bifontes Unicornes* in *Borusiâ Tanros*, quos Germani vulgò dicunt *Uthroschen* vocant. Vid. de his *Erasmus Stella* l. 1. *Antiq. Boruss.* à calce. *Bartholinus* Bifontem illum inq; *Borusiâ* frequentem Unicornem, eundem esse putat, cum illis, quos in *Hercyniâ* silvâ oberare, *Cæsar* scripsit.

§. XII. Sed & (4.) non prætereundus *ORYX* monoceros est. *ORYX* autem, (ut nomen explicemus) à *fodiendo* dictus. Namq; vel ob requiem, vel petulantiam, sæpius aprorum instar, eruit terram, non capite, non ore, nec cornu, sed pedibus, ne orientem Solem aut Lunam intueatur, nigriori facie se obrutus. *Oryx*, cui animantium speciei accenseri debeat, divortia sententiarum videas. *Plinius* lib. 11. c. 37. & *Columell.* l. 1. c. 1. ad Cervorum sortem: alii ad asininum genus referunt. Quicquid sit, est & manet Unicornis, *Oryx*. Patria ejus *Syria*, *Palestina*, *Getulia* *Africæ*. Inter delicatiora haberi eum gulæ ministeria, ex *Juvenali* discimus & *Martiali*. *Juvenalis* canit:

*Et Scythica volucres, & Phœnio-
pterus ingens,*

Et Getulus Oryx. ---

Martialis verò lib. 13. epigram. 95.

Matutinarum non ultima præda ferarum
Sævus Oryx, constat, quod mihi mor-
te canum.

itis. patientissimus. Oryx, magnitudo ei
mediocris, color caprino similis. Ægyptii
olim Reges orientis Solis tempus accuratè
exploraturi, Oryges conscendere solebant:
miro usi horologio. Scio tamen negari è
votissimo *Salmasio*, quòd ob corporis exili-
tatem vehere, revehereq; sessorem potuerit
Oryx. Sed hæc huc non spectant.

S. XIII. Solus, nî fallor, nobis (s.) restat
Rhinoceros. Vox primò, pòst, res ipsa, deni-
que confusio ejus cum Monocerote, expli-
anda. *Rhinoceros* verò ῥῖν πῖρα sive
nasus, & κέρας, Corau, quod minacissi-
mum atq; Elephantro etiam feralè, è naribus
prominulum gerit, dicitur. Unde homines
nasuti, qui liberalissimi, juxta Physiogno-
mon, aliorum repræhensores sunt & ad unco
omnia suspèdere naso. solent, *Rhinocerotis*
nasum habere dicuntur *Martiali*, l. 1. Epigr. 4.
*Majores, nunquam ranci, juvenesq; senesq;
Et pueri nasum Rhinocerotis habent.*

D 4.

Et pu-

Rhinoceros humilior aliquantum Elephan-
 ro, si altitudinem; si longitudinem spectes.
 par est, Ungulas bisulcas habet, buxei co-
 loris tergum, eoq; ab impenetrabili duritie
 duplicato, tanquàm perpetuo thocace, *ut*
verbis Camerarii c. 25. l. 1. hor. subcisiv. *qu*
Et ipse ex Paulo Jovio isthac petiit, ex Came
variò verò B. Franzius in histor. animal. c. u
 p. 110.) protegitur, armaturq; pedali osseo
 cornu supra nares eminente, quo ferire atq;
 transfodere sub ventre Elephantum, &
πρὸς τοὺς hostem suum solet. Incredibilem
 namq; natura parens, ex occulta qualitatum
 vi, antipathiam, inter Elephantum & Rhi-
 nocerotem fecit. Anno salutis 1513. delatus
 unus ad Lusitaniæ Regem, Calendis Maii,
 quem Rex biennio post, spectaculi causâ,
Ulyssipona cum Elephanto commisit, vicitq;
 Rhinoceros. Atq; hoc tam certum, ut non
 dubitandum amplius. Vid. post *Paulum Jo-*
vium; Cardanus l. x. Subt. de anim. perfect.
 fol. m. 328. *Scalig. Exercit.* 205. sect. 1. *Franz.*
 loc. cit. Adde *Cl. Thom. Bartolin.* de Uni-
 cornu, inter addenda ad pag. 147. De *Ostia-*
vio Augusto idem discimus ex *Svetonio* cap.
 43. Ut proinde frustrâ sint, qui temerè hoc
 negant. Vidit idem Ann. 1515, *Ulyssip.* ite-
 rum

rum sub Emmanuele Rege, Damianus à
Goës Eques Lusitanus.

§. XIV. Cavendum autem sedulò, ne cum
Monocerote, Rhinoceros confundatur,
quod passim commissum ab antiquis fuisse,
legas. Ejusdem errati reum agit Scaliger.
Cardanum exerc. ros. sect. I. inquit: *quonã
malo facto, à Grammaticorum ferulã toties sub-
ductus, in Philosophorum plagas incidisti? Ne-
queo tibi, Cardane opitulari, qui Monocerotem
sub Rhinocerotis nomine pinxisti: quũ dua
sint bellua longè distinctissima.* Hæc Scaliger;
quem tanti nos alioquin veneramur, quanti-
sum ille Orbis Dominator Homerum. Hic
interim non defendem9 ipsum. Profectò in-
juriam Cardano intulit. Contrarium enim
Cardanus lib. X. fol. m. 326. Edit. Basil. per
Henric. Petri editã, defendit. Postea-
quàm enim Rhinocerota definivisset, & ad
Monocerotem accessum parare desti-
nasset, hæc interserit: *Constat, hunc (scili-
cet Rhinocerotem, de quo hætenus loque-
batur) longè alium esse à Monocerote, cum quo
SOLUM NOMINIS SIMILITUDINE collu-
dit.* Nisi fortè ad alium Cardani locum at-
tendat Scaliger, qualem tamen nullibi in eo
deprehendere nobis licuit.

§. XV. Multas hucusq;, Monocerotum
species habuimus. Quanquàm non tam
C § sub-

substantivè, quàm adjectivè ita nominatas.
 Nunc post generaliter sic dicta Unicornia
 animalia, id nobis indagandum restat, quod
 κατ' ἐξοχήν, Latinis Unicornu, Græcis μονόκε-
 ρος, Ebræis Germanis, das Einhorn
 Gallis Lycornu, Italis Alicorno & Lioncorno,
 aliis aliter consuevit appellari. Hoc quid
 sit, ubi sit, & quibus præditum affectioni-
 bus, nunc porro indagandum restat. Fiat
 proinde

CAP. II. ELENCHUS.

1. Definitur Unicornu.
2. Indomitam Monocerotis ferociam Deus ipse
 adstruit. Est animal Solivagum. Exami-
 natur Idæib. Aga, Oratoris Turcici testi-
 moniam.
3. Unicornu à Deo ipsa commendatur ob for-
 titudinem & celeritatem.
4. Est Arabia, Syria, Tartaria, Æthiopie atq;
 India incola. Duo Meccæ vidit Unico-
 rnu, Nobilissimus Vartomannus. Persarum
 Rex multa alit.
5. Magnitudo, figura, habitus corporis, vox,
 Monocerotis adducuntur.
6. Negliguntur nonnullorum vitæ investigationes.
 Datur ratio. Exinsatur & conciliatur
 Var.

Vartomannus.

7. Confirmatur argumentis existentia Monocerotis.
8. Magnates non destituantur Unicornibus, quæ visuntur passim. Duo vidit Alarvandus.
9. Standum est experientiis, sensibus & historica fide.
10. Refutatur fabula, quod diluvio interierit Unicornu.
11. Utrum Unicornu sit Alexipharmacum universale?

Quomodo dignosci Unicornu verum ab adulterino possit?

§. I. Unicornu (quo de in presenti loquimur) est brutum quadrupes, unico eoque præ longo cornu præditum in fronte, indomitum, ferocissimum, solitarium, Arabia, Syria, Æthiopia atque India tesqua incolens, Equi magnitudinem, & juba: caput, pedes, crura cervina, caudam caprinam aut saillam habens, dirisimamq; vocem edens. Formam animalis, ut omnium rerum, homine excepto, à priori ignoramus. Definitionem ea propter accidentalem, à proprietatibus & motis quibusdam distinctivis sumtam, eamq; prolixiorē damus. Ut possumus, non, ut debebamus, (aliter enim nec licet) procedimus.

❁ 44 ❁

119. Brutū quōd sit, quod quadrupes, quodq;
 unico in fronte insignitum cornu, dubi-
 vacat omni. De nobilitate Cornu istius di-
 cemus infra in peculiaribus nonnullis qua-
 estionum appendicibus. Sequentia verò pro-
 bationibus corroboranda.

§. II. Diximus *Indomitum & ferocissi-
 mum*. Dicit idem, ad Jobum, DEusipse:
nunquid voles Monoceros (NB. perperam
 nonnulli pro Monocerote, Rhinocerotem,
 in voce ~~MON~~ hic & alibi substituunt, con-
 tra quos, præter Lutherum, stat versio LXX.
 Interpretum, Gallorum, Italarum, Hispano-
 rum, Anglorum, Belgarum: ut de Drusio,
 Schindlero, Flacio alijsq; nihil moneamus)
*nunquid, inquam, voles Monoceros, servire ti-
 bi? aut morabitur ad præsepe tuum? nunquid
 alligabis Monocerotem ad arandum, lore
 tuo? aut confringet glebas vallium post te?*
 Hinc Psal. XXII. 22. persecutorum Christi
 truculentia, Unicornibus non frustra com-
 paratur & Leoni ponitur adlatus. *Salva
 me, conqueritur Messias, ex ore leonis, & a
 cornibus Unicornium humilitatem meam. Soli-
 tarium quod sit, ex multis patet argumen-
 tis. Generale est, & id infallibile inter Zoolo-
 gos, omnia savioris indolis animantia, qua-
 lia sunt Leo, Pardus, Panthera, Ursus, solitu-
 dine gaudere. Specialia sunt, quia avia &*
 ab ho-

b hominum ad speciem remotissima inhospita-
atur tesqva. Rarissimè in hominum, nisi
quod cornua decidua inveniuntur, ve-
nit potestatem. Hinc quia rarum est, cha-
um est & rarum quoq; Inde q; colligo, Uni-
cornua *κατ' ἐξοχήν* & substantivè sic dicta
non fuisse, quæ *Idaib Aga* (Orator Soly-
manni apud Maximilianum, Imperatorem,
Marcus Scherer, ante abjuratam Christia-
nam Religionem, dictus, & Ulyssis Aldro-
vandi popularis) *Vienna* in frequenti, pri-
mariorum Virorum coronâ ausus est prolo-
qui: *se in Arabia desertâ vidisse grega-
tim; ut armenta, obversantes Monoceroses.*

S. III. Fortitudinum ejus, DEUS ipse I.
dict. cap. 30. v. 14. deprædicat, ad Jobum :
*nunquid fiduciam habebis in magnâ fortitudi-
ne ejus*, Et cap. Num. XXIII. 22. *Deus eduxit
populum illum ex Aegypto, cujus fortitudo simi-
lis est Monocerotis.* Eadem ex asse habentur
c. XXIV. 8. *Celeritatem* Monocerotis non
minorem, quàm vel Capræ, vel Pantheræ,
vel Lepori, vel Equo, vel Cani vendicamus.
Notanter enim Psalm. XXIX. 6. Cedros Li-
bani, Jehova saltare facere dicitur, non secus
atque filios Unicornum. Et quidni agilli-
um esse possit, cum corporis mole nulli
prægravetur. Alacres certè & bestia &
homines sunt, fortes qui sunt.

S. IV. *Arabia, Syriaq*, incola quòd sit
vel exinde certum esse potest, quia passim in
Scripturâ S. Judæis, Phœnicia, Syria, Arabiaq
accolis proponitur. Non igitur his omnino
caruere animalibus. Manifestius verò colligi
(nisi fallor) ex Psalm XXIX. 6. potest, ubi dici-
tur: saltare illas (Cedros) facis, sicut vitulum
Libani, & Schirion sicut filium Unicornuum.
Conjungitur hîc cum Libano & Sirion, in ter-
tio quodam comparationis, Unicornu, & ver-
su sequenti, cum Deserto Cadesch; unde ra-
tio consurgere videtur non levis, contenti ad
continens observatum hîc fuisse respectum.
Æthiopie atq; India inhabitare tesqva, gravis-
simi testantur Scriptores. *Ludovicus de Varthe-*
ma sive Varthomannus, Bononiensis, quem
Virum, optimum salutat Scaliger exerc. 205.
duos Mecche vidit Monoceroses, quos à Mauro
quodam, Æthiopie Règulo, ut cum Sultano ar-
tiores iniret ad finitatem, transmissos fuisse,
testabatur. M. Paulus Venetus qui multos ver-
satus annos, inter Tartaros, Orientales potis-
simum fuit, lib. 3. de script. Orient. c. 15. de
Regno Basman, refert: Elephantes atque Uni-
cornes in magnâ ibi reperiri copiâ. Similiter
Leonhardus Rauchwolff / *Augustan. Medicus*
in Oriente, se à quodam Persâ accepisse scri-
bit, *Sophum, Persarum Regem*, Unicornua ali-
quot

vot Samarcondi alere.. Thomas Bartholi-
us loc. superius citato p. 163. & seqq. *Testan-*
ur, inquit, *id ex regno China, reliquisq; India*
ocis, in Europam nostram subinde reversi nauta
mercatoresqve, quos, cum furtivo pede itinerum
astitatem emetirentur, per desertia Arabia, &
acultas alias solitudines, ob fuga metum in sil-
is bivisq; ferā hanc Monocerotem, ut vulgò de-
ingitur, non sine terroris sensu vidisse; sed tan-
ā esse pedum velocitate, ut ex oculis derepenti
abducta, accuratorem spectantibus sui contem-
plationem praeipuerit.

§. V. Reliqua, quæ magnitudinem, figu-
ram, habitum corporis, & vocem Monocero-
s attinent, ut brevitati studeamus, conjunge-
mus, non sine testimoniis tamen. Post Carda-
nū, cujus supra notabamus locum, adducendus
caliger Exerc. 205. Unicornibus equi magnitu-
o: crura, pedes, caput cervi, pili, color balis. Equi
ba, rarior, brevior. Coxæ villosæ. Cornu unum,
integrum Nicea vidimus: alia alibi. Subfulvum
num, unum sublateum, accedens maxime ad
uxem: Unum subpuniceum. Etiam habe-
us frustum candidum. Vocem Alianus πῶν
απὸ πηχέων ἀτὴν τε καὶ γεγυνοῦσάν: Plinius,
rugitum gravem: Solinus, horridam vocat
aciunt hūc, quæ in prælect. Zoolog. de Mo-
ocroto cap. 6, quæst. 7. SPERLINGIUS ὁ μᾶ-

uagrans habet: Vox propria nomen certum non habet. Nierembergius ait: vox obscæna & dira Cati & Monoceroti. De Cati, non obscurum quod varia illi vox sit, pro vario affectu. Libidine accensi horrendas edunt voces ac ingentibus audes replent clamoribus.

S. VI. Hic nunc datâ præterimus operâ quæ de Ungulis, pedibus, Cornu & consimilibus Unicornu prædicatis, non sine contentiosæ autorum contradictione, tradi vulgò solent. Alii enim Ungulam solidam, fissam alii: alii villosos pedes, alii graciles & glabros: alii bicubitale, alii minus majusvè cornu, & hoc vel cinericiu, vel nigrum, vel fuscum, quidam etiam splendidum esse ajunt. Minora certè hæc sunt, quàm quæ multis egeant conciliationibus. Variant loca, variant individua. Alios in Angliâ, alios in Germaniâ, ejusdem tamen speciei videas canes. Et quid multis? hominum ipsorum, tanta est varietas, ut si cum Æthiopibus Germanos, hos cum Italis, Italos cum Danis, Gróenlandis, Lapponibus, Moschovitis, conferas, mireris supra modum. Id interim non capimus, quo sensu Scaliger cum Vartomanno, mansuetum Unicornu pronunciarit? Ego certè cum Scripturâ S. quæ immanem ei tribuit ferocitatem, & experientiis aliorum faxim. Utrum cum Bartholino faciam, & statuen-

dum,

49.
dum irreplisse in Ithruscum Vartomanni
contextum aliquid vitiosi? Si tamen aliâ excu-
satione iuvandus uterq; esset, dicendum foret,
longâ, duos illos à Vartomanno visos Mono-
cerotes, & custodiâ & advesfatione mitiga-
tos, & expugnatam quadantenus indomitam,
illam alias ferociam fuisse. De Leonibus, Ur-
sis, Pardis, animalium ferocissimis, idem certè
constat.

S. VII. His ita se habentibus, ecquis
tantæ vel audaciæ vel pertinaciæ am-
plius esse velit, qui contra tot divina hu-
manaqve de *existentiâ Monocerotis*, testi-
monia *opponere* se, non dubitet? non vere-
atur? Loquitur Scripturâ S. & insignes,
Monoceroti passim adornat laudes. Nos
pro non-Ente Unicornu nunc reputa-
bimus? Conqueritur natura ipsa, & suam
loqvax in apologiam est, dum, non frustra
usqve adeo pro animalibus vigilem fuisse,
rerum Conservatorem, instantis diluvii
tempore, ingerit identidem. Non frustra
generationis opus etiam concessum. Pere-
ant individua, species perennant. certè.
Subtilis Scaliger *Exerc. 250. Sect. 1. S.* inquit,
deesset aliquid, daretur in formis vacuum.
Quod longè majus in natura esset flagitium,
quàm vacuum in quantitate sine corpore.

D

No.

Nos ipsi hactenus, quot Unicornuum,
 22 passim adhuc species sint, supra vidimus
 22 prolixè. Vidit duos, κατ' ἐξοχὴν sic di-
 22 ctos Monocerotes, Ludovicus de Varthe-
 22 ma, qui seculis abhinc duobus, totum Ori-
 22 entè curiosè lustravit, per Ægyptū, Arabi-
 22 am utramq;, Æthiopiam & Indiam, ut iti-
 22 neris totius ostendit series. Is Varthema,
 22 (verba Bartholini sunt) cum Meccham,
 22 splendidam Arabiæ desertæ urbem, cum so-
 22 ciis Mamaluccis, itineris ordine, pervenis-
 22 set, lustrato prius celebri Mahomethis templo
 22 ad aliud latus Fani conversus, Monocerotes
 22 binos, claustris inclusos vidit simul & consi-
 22 deravit, ut testabuntur verba l. 1. de Arab. c.
 22 18. pag. 20.

§. VIII. Quotusquisq; Principum, Du-
 cum, Regumvè est, qui non vel viderit, vel pos-
 federit, & inter pretiosiora sua retulerit Mono-
 cerotis cornu? Dresdense ἐξωτικὸ βασιλεὺς
 γηναῖοταυέιον eo certè non caret. Est & Fri-
 drichsburgi, Daniæ Regis Unicornu, longitu-
 dine 7. ped. Rom. & 7. digitorum ambit. con-
 spicuum, descriptumq; à D. Thomâ Bartholino,
 p. 203. Vir infinitæ lectionis Ulysses Aldro-
 vandus, in Paralip. de quadruped. ad lib. 1. fol.
 223. vidimus nos, inquit Romæ duo, Clemen-
 s VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipse
 Nepo-

Nepotis illustrissimi Principis, Petri Cardinalis Aldrobrandini &c. Vidimus nos etiam non unum in pharmacopolio Wittebergenſi ante annos aliquot.

§. IX. Historicis historica vel danda fides, vel demonstrandum verius quid est. Quid nos tandem erimus, si non historia suo stabit talo? Eant nunc & crepent quidam atque nunc autorum nonnullorum in describendo animali nostro, dissensum, nunc aliud quid futile obtendant. Breviter respondeo: Non Audio. Gravissimè gravissimus Aldrovandus hist. nat. quadrup. .i. c. 6. fol. 190. *apud quos modo responsiones nostra caritura sunt fide, eos ego dixero carere intellectu pertinacesque, appellavero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, cum tot passim apud Principes Unicornia ostendantur.* Credo tamen, quod pleraque non tam venatione captis, quam ex desertis locis (decidua enim cornua sunt, & nunc effectu, nunc colore, magnitudine, figurâ, facile ab aliis discerni possunt cornibus) habeantur.

§. X. Sed hic jugulandus error est, qui ple-
torumque animis insedit. Ajunt enim diluvio uni-
versali animalia hæc periisse, nunc terrâ erui
ossa. Veruntamen, quod felix faustumque his nu-
gивendulis sit, est hoc genus Mineralis cujusdâ,
quod nec duritie, nec gravitate, nec soli-
ditate;

✱ 51. ✱

ditate, nec odore quicquam cum Unicornu nostro commune, præter effectus nonnullos nobiliores habet. Effoditur in *Thuringiâ*, *Bohemiâ*, *silva Hercyniâ*, propè *Elbingerod.* *Hildesheim* & *Heidelberg.* in *Silesiâ*, *Moraviâ*, & nonnullis *Misnia* locis. Quam in rem plura ex *Agricola* & *Boetio Kircherus* lib. 8. *Mund. subterr. sect. 2. cap. 3.* Idem in *Italiâ* inveniri memorat *Clusius*. Refert *Ferrantes Imperatus* lib. 25. & *Franciscus* filius ejus Possidet *Olaus Wormius* frustula plura, quorum unum, (*Battholino* teste p. 277.) colore candido, friabile, molle odore gratisimo &c.

§. XI. Ut tamen aurum à scoriâ, verumque à falso liberemus, duas pro appendice formaturi Quæstiunculas sumus, quæ & ab usum, impugnabunt, & propugnabunt usum. Quær. *Utrum Unicornu sit Alexpharmacum universale, vel ad minimum tandem, eas obtineat virtutes, quas vulgè ei tribuunt?* R. *Mundus* vult decipi. Volenti non fit injuria. A justo ad nimium itur. Fama Echo est: triplicat, quadruplicat universa. In gratiam Magnatum multa dicuntur. Venena tam sunt varia, ut impossibile sit, unum dari omnibus resistens antidotum. Homines pro opinione suâ, omnia augent. Agyrtarum & circumforanorum, fraus ineffabilis. Non obtinuerunt divinisimas illas dotes, Medicorum Antesignani, Arabes,

bes, *Ethiopes*, *Græci*, *Latini*. Nihil amplius laudatur, nisi quod ex *Indiis* & *Moluccis* Insulis adfertur. Cotidiana, etsi optima, & æquivalente vi prædita, nimio sui usu evilescent. Experientissimus Vir D. Thom. Bartholin p. 266. pro se citat *Cratonē à Craffheim*, *Baccium*, *Horatium Augenium*, *Horstium* ac alios, & *Monocerotem* ne minimum cedere cornu *Cervinum* atq; *Unicornu* fossile, ait. Idem apud *Aldrovand.* loc. cit. fol. 183. *Andreas Marinus* & *Apoll. Philosophus*, statuunt. *Unicornu* quoq; piscium in septentrione pro quadrupedis unicornui passim vendi, incredibiliaq; dictu à quibusdam temerare affingi illis, nulli dubitamus.

§. XII. Quær. *Quomodo dignosci Unicornu genuinum à suppositizio soleat?* R. Si aquæ calidæ injectum bullas exciter, ajunt: si præsentē veneno, emittat sudorem: si canibus veneno potatis medeatur: si beneficio cornu istius definiatur circulus, quo, ciclo immisus, vel scorpheus vel araneus, egredi non auset. Ubi tamen superstitio cum falsitate certat de primatu. Falsum est, sudare solū Unicornu: falsū, semper in ferventibus aquis, atque solum Unicornu excitare bullas. Superstitiosum verò atq; Magicum, quod de Ju-

dæo quodam Jordanus, aliiq̃ue de aliis refe-
runt agyrtis: qui magicis incantamentis po-
tiùs, araneos, serpentes atq; scorpiones istos, ne
definitum transilirent circulum, quàm Mo-
nocerotis ope effecerunt. Si quid veri sub-
est, non circulo, qui ad quantitatem spectat,
sed occultis qualitatibus eventus imputan-
dus. Idem ex asse nobiscum sentit Barthol.
c. 29, atq; superiora vulgi effata, gerras Sicu-
lis vaniores vocat. Venenis interim resistere
Unicornu, nemo negat. Saltem ne quid ni-
mis! Plura qui volet, consulat imprimis
toties laudatum Dn. *Thomam Barthol.* Nos
hic soli Deo gratias exsolvimus.

DISPUTATIO III.

De

PHOENICE.

RESPONDENTE.

PETRO DNEJMB,

Lipsiens.

neg.

Πεγαύλιον

Rara chava sunt. Profunt enim & de-
stant non Poëta tantum, sed & Philosophi.
Nos inter eruditos infimi & postremi nihil bo-
rum nobis vendicatum imus. Quid enim im-
modestius foret? Effectum nullum, conatum
tamen non omnino illa udabilem paramus. Hinc
anno abhinc superiore, de BASILISCO disse-
rueramus. Nuper UNICORNÜ investiga-
vimus. DE BEHEMOTH & LEVIATHAN,
alio, si Numini placuerit, agemus tempore. Nunc
de PHOENICE. suscipienda indago est. Tot e-
nim de hac Ave unicâ, quam vocant, similia,
diſſeria, enigmata, quot nuspiam alibi. Viden-
dum, auxiliante DEO, quid in recessu Phœnix
habeat.

CAPUT. I.

EXEGETICUM. ARGUMENTUM.

1. Phœnicis notatio. Palma quid.
2. De accentuatione, pauca.
3. Evolvitur Homonymia Phœnicis.
4. Phœnices populi adducuntur.
Non fuerunt primi Nauta. Sed nec primi
invenère literas.
5. & 6. Continuat multiplex vocis acceptio.

D 4

7. Phœ.

7. Phœnicis Synonyma.
 8. Describitur ex sententiâ Mythologorum Phœnix.
 9. Longavitas Phœnicis varia & incredibilia.
 10. Creditur Avis unica in toto orbe. Adducitur Clementis Romani locus.
 11. Dicitur ex cineribus suis reviviscere. Describitur modus.
 12. Circumstantias curiosius adduxit Clemens Romanus.
 13. Dissentiunt Autores circa materiam renovationis Phœnicis.
 14. Locus & Patria Phœnicis Lactantius Firmianus Paradisi incolam Phœnicem facit.
 15. Rejicitur fabula suspitione, pro historica veritate, talia accepere, summa Auctoritatis Viri, qui adducuntur.
 16. Quid tribuendum testimonio Clementina?
- S. I. Nemo id, quod ignorat, feliciter refutat. Cœci ita judicare de coloribus solent. Nos ea prius adducemus, quæ de fabuloso Phœnice passim tradere autores solent, atque ordinem rem omnem complectemur. Ut autem à nomine ordiamur, Phœnix ex sententiâ Plinii, à Palma arbore, quod Phœniceo imprimis præditus colore Phœnix sit, dicitur. Palmam quippe Græci Φοίνικα vocant. Judæa Syriaq; universa palmarum feracissima. Docet scriptura sacra passim;

monet

monet Plinius l. 13. c. 5. de Syriæ arboribus
ubi agit. Elegantissima Plinii, in descri-
bendis palmis, verba sunt, ex l. 13. Tectorii
vicem hic Parietibus plerisq; in locis præ-
stant, contra aspergines. Incertâ tamen li-
bidine etiam mitioribus se miscent, Reliquæ
eretes atq; proceræ: densis gradatisq; cora-
micum pollibus, ut orbibus, faciles se ad
scandendum, Orientalibus populis præbe-
ant. Coma omnis in cacumine: & pomum
est inter folia, ut in cæteris, sed suis, inter ra-
mos, palmitibus racemosum. Folia cultra-
to mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas
primùm demonstravere gemmas: nunc ad
funes, vitiliumq; nexus & capitum levia um-
bracula finduntur. Hæc de Palmâ Plinius.

S. H. Aliam denominationis rationem Isi-
dorus l. 12. orig. cap. 7. habet: *Nam, inquit,
Arabes rem singularem, Phœnica vocant. Phœ-
nix autem in toto orbe singularis & unica avis.*
Nostrâ parum refert. De accentuatione ali-
quid addendum. *Φοίνιξ* in recto, jota voca-
lem brevem habet, positione quidem longam,
in obliquis verò naturâ juxta Eustachium. B.
WELLERUS, *Φοίνιξ, κήρουξ, Σαλαξ*, & in his
omnibus, ultimam naturâ longam esse, geniti-
vo id nos docente, ait, p. 69. Grammat. Gr. c. 2.
de accent. reg. 3. Pastor in Accentuum libell. reg.

12. anomaliam hîc, ut in similibus agnoscit. Nos hoc nomine, nemini scribemus dicam.

§. III. Ne cum falso verum vel confundamus, vel rejiciamus planè, vocis excutienda ambiguitas est. Accipi autem Phœnix solet (1.) *adjectivè* pro *rutilo*: vel quod ad colorem rutilum, quàm proximè accedit. Ut apud Apollonem Argenti. 2. Φοίνικι λόφῳ ἐπελάμετο πῆληξ. Hæc rubrâ cristâ splendebat galea. Communiter verò *substantivè*. Et hac ratione notat. (1.) *nomen proprium unius* vel alius *viri*. Sic apud Homerum Iliad. 1. Achilles Pædagogus Phœnix dictus. Phœnix etiam appellatus Antenoris Trojani filius Cadmi frater. Orosius, Cadmum Amyndoris fuisse filiū ait. Nostrâ parū interest. Apud Plinium, Phœnix quispiam, Lysippi discipulus, statuarius memoratur l. 34. c. 8. Apud Pausaniam in Artico. Poëtam quendam, cognomento Phœnica deprehendimus. Qui fabulis innutriti sunt, Phœnicem Neptuni Lybicosq; filium referre solent. Ab hoc vel potius à Cadmi fratre, nomen Gentilitium est ortum, PHŒNICUM puta. Silius canit.

Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.

§. IV. Phœnices hi, miro ingenii acumen, quàm ulli alii excelluerunt. Primi enim, literas excogitasse, primiq; navigandi artem invenisse

venisse, vulgò putantur. Dionysius au-
endus:

*Phœnicum Regio est: hî rubro gurgite
qvondam*

*Mutare domum, primiꝫ per ævora
vesti,*

Lustravêre salum, primi docuêre carinâ

Ferre cavis, orbis commercia --

Lucanus l.3.

Phœnices primi (fama si creditur) ausi

Mansuram rudibus vocem signare figuris.

os est accuratissimos & nautas & disciplina-
m, imprimis Mathematicarum cultores præ
is fuisse, Phœnices non negemus: negamus
men, qvòd primi omnium & navigandi ar-
m & literarum invenerint figuras. Ubi e-
m Noachus, qvem, & consequenter posteros
usdem, navigandi peritiam DEUS ipse docu-
manet? Pro qvâ sententiâ nobiscum pu-
ant *Simon majol.* in Dieb. canicul. coll. 23. p.
6. *Andreas Senftelehen*, & nuper *Loccenius* l.
1. c. 1. de jure Marit & nav. thes. 2. p. 10. Literæ.
Ebræis potiùs, sancto Dei populo, qvàm
Phœnicibus in accepto sunt ferendæ. Osten-
dit sonus, monstrat ordo, svadet ratio sana,
vult codex sacer. At hæc obiter.

§. V. Jam & (2) equus quispiam, *Cle-
phœnia Epidamnii* Phœnidictus est: *Pausani-*

[3] *Theſſalia fluvius*, qui in Aſopum exoritur, Phœnicis reportavit appellationem. Plin. l. 4. c. 9. Strabo l. 9. Eſt & alius, qui Ægensem perlabitur agrum, & in mare ſe præcipitat; ut iterum Pausanias in Achaicis reſert. [4] *Mons* item in Auſtrali parte, ſitus circa Iſthmum Chersonenſi Doricæ (quam multi tamen pro Chersoneso non agnoſcunt, eſt enim Peloponneſus, ut Stephanus monet) omnium ejus regionis, altiffimus, in cujus ſummitate quoque caſtrum fuit, ejusdem nominis *Strabo* l. 14. *Æn. Sylv.* de Aſia Min. c. 87. (5) Datur etiam herba quædam, paſſim juxta vias naſcens, cuius ſpica, (verba ſunt *Ulyſſis Aldrovandi*) loli perquam ſimilis eſt, unde lolium Sylveſtre nuncupatur, Dioſcoridi l. 4. c. 39. Plin. l. 22. c. 25.

§. VI. Veterum Aſtologorum nonnulli

(6) *Ulyſſam minorem* in cœlo, Phœnicen appellaverunt, referente Hygino. Ideò ſcilicet, qui Thales, (qui primus Aſteriſmum illum Arctico nominavit) natione Phœnix fuit. Eſt & aliud, inter Aſteriſmos Auſtrales, quos noviter detexerunt nautæ, Sidus, Phœnicis fabuloſo nomine clarum (7) *Palmam* Græcis Phœniciæ dici, ſupra recensuimus. (8) Eſt quoddam tinetura genus, Phœniciæ quod ſalutari ſuevit. Secundo (9) instrumentum quoddam Muſicum, à Phœnicibus inventum: quo de Athenæus l. 14. Alchymiſti

ymistis (10) *Elixir* denotare Phœnix dicitur,
Aldrovando l. 12. Ornithol. c. 27. vid. & Kir-
er. Mund. Subterr. lib. 11. sect. 4. c. 2. Qvin
(11) *emplastrum ac collyrium quoddam*, ut in
xic. Græc. lat. Stephanus monet, significat.
a primis verò (12) *avem illam fabulosam*, de
à agendum in præfetti nobis sumimus.

§. VII. Hujus Synonyma sunt varia. Clau-
anus καὶ ἐξοχὴν *longævam alitem*, Phœni-
vocat lib. 2. enim de raptu Proserpin, ca-
t:

*Quidquid ab extremis ales longæva colo-
nis.*

Colligit, optata referens exordia vitæ.
vid. 2. Amor. El. 6. *Semper unicam appellat.*
Et vivax Phœnix unica semper avis.

pud Textorem, *avis reparabilis; Pharia, lon-
gæva, vivax, Gangetica, Assyria, Avis Solis, seu Ti-
ania, Thuricrema, & incendiaria*: à Gall. Phœ-
nix, ab Ital. Fenice, Hisp. Fenix, à Germ. der
Vogel Genix nominari solet. Sed nunc ad
em.

§. VIII. PHOENIX secundum pictores
tque Poetas, *est avis maxima, pulcherrima, vi-
acissima, unica in toto orbe, neutrius sexus, è ci-
eribus suis subinde reviviscens*. Considerabi-
us per partes Phœnicem, ejusdemque vari-
s, quas vulgo, & nescio quâ credulitatis su-
per;

perstitutione ducti, assignare solent affectione
evolvemus. *Magnitudo* expendenda prin-
tus. Aquilæ æqualis esse dicitur. Herode-
tus in Euterpe, non parem tantummodò cui
aquilâ magnitudinem illi vendicat, sed & tot
corporis habitu, aquilæ similem esse refert.
Quantvàm ex relatione aliorum. Philostratus,
referente Tzeze l.V. Hist. Chiliad 6. Pavonem
majorem esse scribens, parum ab Herodoto
dissentit. (2) *Pulchritudo* sequitur. Lactantius
Firmianus [qvo nemo magis in hac causâ
ἡγεμονία ut hoc hic verbo utar] conscripto
integro Poemate, qvò Phœnicem insignivit
ait:

*Hoc humeri, pectusq; decens, velamine ful-
gent:*

*Hoc caput, hoc cervix, summaq; terga
nitent,*

Caudaq; porrigitur fulvo distincta metallo.

In cujus maculis purpura mista rubet.

Clarum inter pennas insigne est, desuper iris,

Pingere ceu nubem desuper alta solet.

Æqvatur toti capiti radiata corona:

Phæbei referens verticis alta, decus,

Effigies inter Pavonis mista figuram

Cernitur, & mistam Phæsidis inter avem.

§. IX. Nunc (3) *Vivacitas*. Variant hîc, si
usqvàm

quàm alibi, Scriptores. Adeò sibi difforis falsitas est. *Cornelius Tacitus* scribit: de numero annorum varia traduntur; maxime vulgatum quingentorum spatium: *Plinius* excens & sexaginta; *Herodotus*, & *Mela* 10. *Philostratus* 600. *Seneca* 500. *Albertus* 350. annos vivere Phœnicem asseverarunt. Hæc mentibus ad superstitionem propendebus, non magna nimis videri potuisset, nisi *Heremum Aegyptius*, aliiq; Poetæ (quorum privilegium est, fingere) sex, supra VII. mill. annos, Phœnicis ævo tribuissent. Tolerabilius *vidius*, secundum communem computum pronuntiavit lib. XV. *Metam.* fab. 37.

*Hæc ubi quing. suæ complevit secula vitæ,
Ilicis & in ramis, tremuloq; cacumine pal-*
ma,

*Ungvibus & duro nidum sibi construit ore,
&c.*

Proverbium est: *Phœnice vivacior*. Longævitas hujus rationem *Oppianus* hanc adducit: voniam neque sagittis neque lapidibus, neque aliis hominum insidiis peti potest. Sed de his igitur infra.

§. X. *Unicam in toto orbe avem*, ac proinde neutrius volunt esse sexus; Phœnicem. Ita enim in nuper reperto monumēto, hoc est *pistol. Clementis Romani ad Corinth.* (Cui ta-

men

men quid tribuendum sit, paulò post dicemus
legimus : consideremus signum admirabile, quod
in Orientalibus locis sive in Arabia accidit. Avis
est, quæ appellatur Phœnix : ea sui generis unica
est, & solitaria, vivitque quingentos annos. La-
ciantius inquit :

*Famina vel mas hat, vel neutrum sœc mas
ge felix,*

Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit.

*Mors illi Venus est, sola est in morte volu-
ptas,*

Ut possit nasci hac, appetit ante mori.

Et Mantuanus :

Sola inter volucres, nec mas nec femina, sexus

Sola caret, Veneris sola adversatur honores.

Hinc contentio inter Grammaticos orta, cu-
jus nam generis hæc nullius sexus avis fiet? Sed
de asini disputatum umbrâ fuit.

§. XI. Ex cineribus suis reviviscere Phœ-
nicem, nemo, qui hoc idolum Poetarum co-
lit, negat. Plinius, qui & ipse pro fabulâ Phœ-
nicem habet, ex Manilio inquit l. X. Hist. Nat.
c. 2. Primus atque diligentissimus Togatorum
de eo prodidit Manilius Senator ille, maximè
nobilis doctrinis doctore nullo: neminem exti-
tisse qui viderit vescentem: sacrum in Arabiam So-
li esse, vivere annis 660, senescentem, cassâ
thurisque surculis construere nidum, replere
odoribus & super emori. Ex osibus deinde
medul-

medullis ejus nasci primò ceu vermiculum;
de fieri pullum: principioq; justa funeri
riori reddere & totum deferre nidum propè
anchajam in Solis urbem, & in arâ ibi depo-
nere. Lactantius hîc audiendus extr. de Phœn.

Ipsa sibi preles; suus est pater & suus haeres,

Nutrix ipsa sui, semper alumna sibi.

*Ipsa quidem, sed non eadem, quia & ipsa,
nec ipsa est,*

Eternam viam mortis adepta bono.

vid. l. cit.

Una est quæ reparet, seq; ipsa refeminet ales:

Asyrii Phœnica vocant

§. XII. Clariùs adhuc & quoad omnes cir-
cumstantias, ex Clementis Romani illâ ad
Corinth. Epistolâ, quam ob Viri Apostolici
auctoritatem, maximi fecit Patricius Junius,
primus ejus editor, negotium constare potest.
Verba sũt, ex recensione Clarissimi BOE-
LERI in Programmat. Acad. XII. p. 61.
Cum autem animadvertit suum finem instare, i-
psa sibi loculum facit ex thure & myrrhâ, aliis-
que aromatibus: revolutoque tempore ingredi-
tur in eum & moritur. Solutâ deinceps in pu-
refactionem carne, vermis inde generatur, quæ
humore defuncti animalis nutritur, plume-
scit, robustiorque factus, tollit illam loculum,
in ossa parentis sunt, & portans ea in Egy-
ptum,

ptum, in civitatem Heliopolim pervolat, clare
que die in conspectu omnium advolaris, super a-
ram solis illa ponit &c. Eadem ferè sunt
quæ habentur ap. Ovid. l. 15. Metam. fab. 37
Claudian. Senec. Ambros. & prolixè satis ap
Lactantium, qui inter alia hæc quoque:

Quæ postquam vitæ jã mille peregerit annos

Dirigit in Syriam celeres longæva volatus

Tum legit ærio sublimem vertice plamam

Flagrat, & ambum solvitur in cinerem

§. XIII. In eo saltem dissentiunt nonnulli
quænam materia præcisè sit, ex quâ renasci
Phoenix dicitur. *Ulysses Aldrovandus*, in egre-
gio opere Ornithologic. l. 12. c. 28 ait: Plini-
us, ceu vermiculum, ex ossibus & è medullis
veteris Phœnicis primò procreari tradit; ex
quo pullus generetur. *Philostratus*, citante
Volaterrano, nulla seu ossium, seu medulla-
rum mentione factâ, ex combusti Phœnicis
cinere vermem, ex verme dein novam alitem
generari nugatur, & in Ægyptum ex incogni-
tâ regione devolare. Hunc Suidas secutus
videtur, etsi auctoritatem non adducat. Phi-
lostrati tamen librum aliter Tzezes citat, ex
mortuo Phœnice absq; cinere, vermem illum,
novi Phœnicis parentem progenerari asserens.
Oppianus ne vermis quidem illius meminit
sed ex solo ejus cinere, pullum oriri opinatur.

Ab

Ab hoc rursus, Orus Apollo longè diversam,
Phoenicis nativitatẽ comminiscitur: *ex ef-*
fuso, è Patris vulnere, quod sponte sibi nimia ad
erram allisione infligit, sanguine procreari cu-
iens. Hactenus Aldrovandus.

§. XIV. Paucissima adhuc alia; quæ patri-
um Phoenicis fabulosi attinent, proferenda.
Plinius, Solinus, eosque secutus, Div. Ambrosius
lib. 5. Hexaem. c. 23. in Arabia, Phoenicem
habitare scribunt. Cornelius Tacitus verò, atque
Athenæus ex Antiphane, in urbe Heliopolita-
nâ Ægyptiorum, primò visum esse, prodiderunt.
Nicephorus lib. XV. Hist. Eccles. sub Æquino-
tiali, ad orientem & meridiem reperiri sta-
uit. Dissentiunt longissimè Claudianus &
Lactantius, & nescio quos campos somniant
Ælysiòs aut Utopicum quendam Paradisum.
Auscultemus interim Lactantio:

Non huc ex angves morbi, non ægra senectus,

Non mors crudelis, non metus asper adit.

Luctus acerbus abest, & egestas obsita pannis,

Et cura insomnes & violenta famēs.

Non ibi tempestas, nec vis furit horrida venti,

Nec gelido terram vere pruina regit.

Hic genus arboreum procero stipite surgens,

Non lapsura solo mitia poma gerit.

Hoc nequ' hos lûcos avis incolit unica, Phoenix,

Unica, sed vivit, morte resecta suâ.

De nutrimento, quod Nectar & Ambrosiam esse volunt, alii saluberrimum quendam rorem; Ovid. thuri lacrymas & amomi succum &c. ac cantu, quæ modulatissimum & inimitabilem omnibus esse, strenuè nugantur, ædet propemodùm narrare plura. Tantem & mendacia bilem movent.

§ XV. His tamen non obstantibus, innumeri, qui pro historicâ veritate & acceperunt hæc, & pronuntiârunt, existere. De Ovid, Claudian. Mantuan. aliisq; Poetis nihil dicam. Enim verò

- - - - *Pictoribus atq; Poetis
quodlibet audendi semper fuit æqua potestas.*
Ex Historicis citari Tacitus, Solinus & Philostratus solent. Et Philostratus quidem, adductus à Conrado Gesnero Tigurino Med. & Phil. Prof. quondam l. 3. de Avibus fol. 692. inquit: *Avem Phœnicem esse percredimus, quæ quingentesimo quoque anno in Ægyptum veniens, hanc ipsam Indiam supervolat.* Can. Valerianus, Phœnicem devolavisse in Ægyptum tradit ap. Plinium. Sebastianus Münsterus adducit Epistolam quandam Æthiopix Regis ad Pontificem Romanum. Contenta hæc sunt: *In terrâ meâ est Phœnix avis, cujus anni vitæ sunt trecenti. Hæc propè finem vitæ iam altè versus cælum*

lum evolat , ut accendatur á Sole &c. Ex Pa-
bus Ecclesiæ primitivæ , multi , utpote *Am-
osius , Lactantius , Lyra , Tertull.* teste Fran-
, & *Nicephorus* &c. imponi sibi his passi sunt
gamentis.

§. XVI. Scaligeri hîc dolendus lapsus esset,
ando Exerc. 2. 33. scribit : *Phœnicem haud esse
nitus fabulosum , legimus in commentariis na-
gationum. In mediterraneis India reperiri.
menda vocatur ab incolis.* Nisi ipse in se-
entibus , fidem historiæ hujus ex parte ele-
re videretur. Ex Recentioribus denuo
o Historica veritate , de Phœnice quæ di-
ntur , pronunciavit , Patricius Junius , Cle-
entinâ inductus Epistolâ. Quæ tamen vel
pposititia est , juxta nonnullos , notante
eleberr. BOECLERO , vel si genuina etiam ,
erhardi Joh. Vossii placet moderatum , quod
betur in Physiolog. Christian. l. 3. c. 99. ju-
cium : *neceffe non est credere Clementem sci-
sse omnia , quæ facerent ad arcana Natura.
e Clemente etiam VIII. Pont. Rom. Cambden.
ribit in Hibern. p. 783. Hibernis in Regiam Eli-
betham rebellibus , A. 1559. pro magno sc. mu-
ere misisse Phœnicis plumam. Ridiculè !*

CAP. II.

ELENCTICUM ARGUMENTUM.

Phœnix nullibi nisi in picturis visus. Contrari-

- antur Scæ S. quæ de Phœnice referuntur.
2. Natura ipsa quoque non admittit talem at-
tem. Dantur rationes.
 3. Describitur Salamandra. Non vivit in igne &
cur?
 4. Bella rationi sana infert fabulosus Phœnix.
 5. Unde hæc, de absurdo Phœnice, commenta di-
manarint?
 6. Citatur atque approbatur testimonium Lau-
renbergi.
 7. An, & quomodo ad proverbia & quosvis al-
os discursus adhibendus Phœnix?

§. I. Hæc illa fabulosa, & non nisi in pictu-
ris, (ut cum Herodoto loquar) visa avis. Ne-
mo hominum eandem, bonâ fide observavi.
Omnes, præter dicunt, inquiunt, narran-
scribunt, ajunt, referunt, nihil veri afferunt.
teste Gesnero l. cit. f. 692. Nos pro impossibi-
li, absurdo & apertè falso deliramento repu-
tamus quicquid de Phœnice, aliter quàm æni-
gmaticè, tradi solet. Injurium quippe cùm
in Scripturam S. tum Naturam, tum denique ra-
tionem sanam, dogma istud est. Ibimus pe-
partes & probabimus universa. Et quidem
ex Scripturâ S. liquet; masculum & famellam
in omni animalium genere, condidisse Creato-
rem optimum. Hoc enim nomine, genera-
tionis opus omnibus concessum erat. Omni
bu

ous in univēsum dixit idem: *Crescite & multiplicamini*. Non hīc excipiendus Phœnix erat. Et ad Noachum, *non tantum ex quadrupedibus sed & volatilibus omnibus, ingressa sunt bina ac bina*, masculus & fœmina ex immundis: ex mundis verò septem paria. Sine dubio ad munda, imò mundissima omnium, referendus Phœnix, si quis esset. At ubi vel fœmina vel mas, vel 7. ipsa paria?

§. II. *Natura* verò sequentia nobis suppeditat adversus Phœnicis assertores, arma. *Apriuatione, inquit, ad habitum, nullus naturaliter datur regressus*. Semel mortuus Phœnix, totalem subiit privationem. Hanc enim mors exigit. *Natura inquit: Q. generatur, proximè à sibi simili generatur*. Nullum hīc locum obtinet generatio æquivoca. Ex vermiculo si nasceretur Phœnix, generatio æquivoca & ipsa foret. *Natura ait: ex ovis fieri aves, non ex cineribus*. Aves item ovipara animalia esse, non vivipara. Ex cinere galli, nemo expectat gallum, nec ex cinere Phasiani Phasianum. Idem censendum de Phœnice. *Natura docet; sine seminali propagatione ac iraduce, nullam conservari speciem corporum mixtorum posse*. Testatur eadem, nullum ex igne nasci animal, imò ne conservari quidem, in tam copiosis posse ignibus.

§. III. Falsum igitur est, quod de *Salamandra* dicunt communiter, *quasi in mediis, indeminis illa perstet, flammis*. Est autem (ut breviter explicemus) *Salamandra* animal venenatum, lacertæ similimum, in Italiâ frequentissimum, nigri flaviqve coloris: caudâ habet prolixam ac flexuosam, cutim asperam: luridâ in dorso puncta, ad instar stellularum; obtinens. Rectiùs *Galenus* atqve *Dioscorides*; *Salamandra, inquit, diu vivit in igne, sed à majori flamma uritur & consumitur*. Etenim, si ferrum superare potest ignis, quidni magis vivum, molle & maximè porosum corpus? Prunas verò si quando extinguit, facit non frigiditate, sed lentore, id quod ab aliis etiam fit carnibus. *Salamandra* ob id tamen interit. Conf. *Scaliger Exerc. lss.* Nunc ad materiam præsentem.

§. IV. *Rationi* quoque multiplex infert ac inexpiabile bellum, *Phoenix*. Recitabimus absurda. Mors illi vita est, ajunt. Dum moritur, oritur, dum resolvitur, generatur. *Onugas*! Nullius sexûs avis hæc statuitur. Negat ratio sana. Statuitur unica ac solitaria; Absurdi postulat effatum hoc *Philosophia* sobria. Rectè *Lucretius*:

*Hûc accedit uti in summâ, res nulla sit una:
Unica quæ gignatur & unica solaq; crescat.*

Ab-

Absurdum est : Phœnicem altissimè cœlum
 versus evolando , à sole accendi ac comburi.
 Tantum enim abest calidissimam superiorem
 aeris regionem esse , ut illi potius , qui in Ita-
 liâ , Græcia , Canariisq; Insulis , summos con-
 cenderunt montes , frigiditatem semper de-
 prehenderint majorem. Et dementis mentis
 est , existimare , avem illam , *tot millia anno-*
um vivere , quot mundus ipsemet nec stetit ,
 nec stabit , & nihilominus de morte ejus tam
 splendida effutire nugas. Arrident doctis-
 simi verba LAURENBERGII , quæ habentur
 in Acerrâ Philol. cent. 2. hist. 17. Dieser Vo-
 gel lebet sehr lange/und zwar/wie Solinus mel-
 et 12000. und etlich 100. Jahr etc. Wärllich
 so ein Mensch nicht ganz und gar aberwüthig
 zu seyn / kan Er ja Rechnung machen / was für ein
 Vogel sey/der vor so viel tausend Jahr/ ehe die
 Welt geschaffen/sich bereits verbrennt hat.

§. V. Nobis interim , si quis inter illos
 locus , qui conjecturis in re-obscurâ atq; æ-
 nigmatum involucris tectâ , utuntur , dice-
 mus liberè , quod sentimus. Egyptii
 post Hebræos , primi artium disciplina-
 rumq; liberalium cultores , variis usi figu-
 ris , picturis atq; hieroglyphicis sunt. Arca-
 na omnia habebantur , & ne in vulgus e-
 manarent , omni conamine tegenda vide-

« bantur. Magnum hoc illud seculum est
 « quod communiter ἀνάλου h. e. incertum
 « & obscurum vocitamus. Secutum alte
 « rum, μυθικόν puta sivè fabulosum. In hoc
 « Poëtæ, Græci imprimis, & ex his Latini
 « carminibus pangendis se exercuerunt ma
 « sculè. Atq; his quidem tantò liberalior
 « concedenda venia est, in condendis fabu
 « lis, quantò majore, quælibet excogitandi
 « utuntur privilegio. Hoc fundamentum
 « Phœnicis: quo velut hieroglyphico indicio
 « nil nisi mundanæ machinæ hujus constitu
 « tionem, & nescio quam rerum omnium
 « revolutionem designare Prisci voluerunt

S. VI. Habemus ὁμόψηχον D. *Laurem*.
bergium qui loco ante citato, seqq. addit:
 ich lasse mich bedüncken/es sey niemals ein rech
 ter Vogel gewesen/sey auch noch nicht des Na
 mens Gestalt und Werck/sondern es seyn lite
 ra hieroglyphicæ, das ist/ein heimliche ver
 borgene Bedeutung unter dieser Fabel. Nemb
 lich dieser Vogel Phoenix ist ein Bildniß der
 ganzen Welt. Der güldne Kopff/bedeutet
 den Himmel mit seinen Sternen: der bunde
 teib/den Erdboden: die blaue Brust und
 Schwanz/das Wasser und Luft. Dieser
 Phoenix aber oder die Welt besteht so lang/bis
 der Himmel und Sternen wieder zusehn kom
 men

men an dem Ort / da sie zur Zeit der Erschaf-
fung der Welt gestanden. Wann das geschieht /
so sey der Phoenix todt: Und habe die alte Welt
ihren Lauff verbracht / und gehe alles wieder-
umb von neuen an.

§. VII. Quæ cum ita sint, moderatiùs ac
cautius loquendum de Phœnice, in adagiis vel
adducendis, vel similitudinibus conferendis,
esse arbitramur. Quid enim communius di-
ctu? HOMO PHOENICE VIVACIOR: A-
MICUS CANDIDUS, PHOENICE RARI-
OR: PHOENICIS INSTAR REVIVISCERE;
LITERATORUM PHOENIX &c. Fuerunt
plurimi, & adhuc fortè sunt, qui nunc ad
martyres, nunc ad piè defunctos quosque fi-
deles, nunc ad Salvatorem, nunc ad resurre-
ctionem mortuorum ea, quæ de Phœnice vul-
gò jactitantur, applicant: *Teste B. Franz. part.*
2. Hist. Animal. c. 3. p. m. 350. Cyprianus, sum-
pto à Phœnice, simili asseruit contra gentes,
ineffabilem illam, in divinis, generationem,
docente Franzio p. 349. Quamquàm id κατ'
ἀπορίαν fortè fecerit B. Pater. Conf. & Betu-
lejum ad Lactantii de Phœnice carmen. Omni-
um sibi prospiciunt optimè, qui in discursibus
quibusvis, præmissâ veniâ, aut limitatione,
quâdam inquirunt: si verum est, quod de Phœni-
ce referunt: Si quis modò Phœnix est: quod suo
loco

loco relinquimus &c. Nobis nil nisi figmentum, ac non ens Phoenix est. Et jam pridem fuit Herodoto, Plinio, Gesnero, Aldrovando Franzio, Sperlingio, proh quantis viris! SOL DEO GLORIA.

AUCTARIORUM ZOOLOGICORUM QUATERNIO.

I.

*T*alpe suis non destituuntur oculis. Adfunt enim videnti organa, frustra à naturâ non concessa, adfunt alia vestigia. Nec solo ventu effluvia naribus inspirante, sed & oculis, licet minimis, homines observant. Ut proinde falsum sit proverbium: *Talpâ cecior.* Confer Clariss. THOMAS. Dissert. de Vis. Talp.

II.

*G*lires etsi somnolenti sint, falsum tamen est, per totam hyemem impransos atq. incœnatos illos indulgere somno. Obstat præter alias rationes, experientia, ubi ova & Gallinæ, hyemali tempestate rapuerunt, & correpti ipsi sunt. Fallitur idcirco ille apud Materialem glis:

*Tota mihi dormitur hyems & pingvior illo
Tempore sum, quo me, nil nisi somnus alit.*
Dorse

ursa suum lambendo non perficiunt fetum. Ali-
d est à sordibus purgare, aliud perficere.
perfectio intrà uterum, à principio interno
t, lingua inidoneum, ad hoc opus, instru-
mentum. Scaliger: *in nostris inquit alpibus,*
venatores fetam ursam capere: dissectà eà, fœ-
us planè formatus intus inventus est. Exerc. 6.
15. IV.

Species leporina, tota hermaphroditica non
est. A monstrositate quorundam individuorum,
ad collectionem totius speciei procedere,
ineptitudo fuerit. Bodinus ait: *herma-*
phroditici sunt quidam, nec tamen omnes, id-
ve à venatore peritissimo didicimus: cum eà de-
e dubitaremus.

TANTUM.

DISPUTATIO IV.

De

BEHEMOTH & LEVIATHAN.

Respondente,
CHRISTIANO LAURENTIO,
Freibergà Silesio.

Εἰσὸδος.

D^Etenet amore sui nos Natura. Obsecundan-
dum

dam est invitatrici. Nunc varietate, nunc su-
limitate, nunc jucunditate, nunc universis se
jactitat Mater speciosa atque spatiosa doribus.
Sequenda igitur in omnibus. Etsi verò nun-
quam non, & nusquam non se in amœnissimum
constringat habitum; nescio tamen, an ullibi
preestet magis, quàm in animalium phalange. No-
lumus ire ambages. Ad manum est, quod sa-
est. Nobile par bestiarum omnium, nisi fallimus
vastissimarum, BEHEMOTH nimirum atque
LEVIATHAN, documento nobis: quorum o-
mnibus notissima nomina sunt; natura sapienti-
bus, auxiliatrice Dei gratiâ, perspecta fiet.

CAPUT I.

De

BEHEMOTH.

SYLLOGE.

1. Qui de BEHEMOTH agit, adducitur locus.
2. Non hîc propriè vel Dæmon, vel Draco, ve-
Taurus intelligitur.
3. Narrantur, & hoc ipso confutantur Rabbi-
norum stultiloquia.
4. Per BEHEM. indigitatur Elephas.
5. Declaratur Etymon.
6. Homonymia.
7. Synonymia additur. Boves Lucæ quid?
8. Priscorum Roman. ruditas. Notatur Varro.
9. Proximum ab homine animal, Elephas.
- Ne quid nimis.

10. Ele-

0. Elephanti solertia.
1. Pabulum ipsius.
2. Robur admirabile.
3. Aliarum partium configuratio. Flectere
crura potest Barrus.
4. Armatura ejus naturalis.
5. Cibus & Patria,
6. Potus ejusdem.
7. Captura.

§. I.

HIOBO, Physico in sacris literis decanta-
tissimo, historiam Behemoth atque Le-
viathan deberi, caput XL. & XLI. quidem do-
cet. Behemoth quid sibi velit, ex priori: quid
Leviathan verò, ex posteriori cognoscemus.
Ecce age Behemoth! (inquit Naturæ Autor atque
idem quoque conservator DEUS) quem feci te-
cum, gramen uti bos comedit. Ecce age fortitu-
do ejus, in lumbis ejus, & robur ejus in umbilico
ventris ejus. Stringit (seu erigit) caudam su-
am veluti cedrum: nervi genitalium ipsius impli-
cantur. (vel ramescunt) Ossa ejus fistula aris, ti-
bia ejus instar vectis ferrei. Ipse est Principium
viarum Dei, qui fecit eum, applicavit gladium
ejus. Huic montes herbas ferunt: omnes bestia
agri lustrabunt ibi. Sub umbris recubat in secre-
to calami. In luto protegunt eum umbra (vel um-
brofa arbusta) circumdabunt illum salices tor-
rentis

rentis. Ecce absorbebit fluvium, & non mirabitur, & fiduciam habebit, quod influat Jordanus in os ipsius. In oculis ipsius, capiet eum (aliquis, seu capietur ille.) & laqueis proforabiles naves ejus? Hæc de vastissimo animali, facit codex.

§. II. Nostrum est, rimari cuinam prædicata isthæc assignanda sint, & quid per Behemoth vastissimum intelligendum? Liquidissimi verò sensus est, agi hîc de animali gressili aliquo prægrandi. Qui enim rejectâ omni literâ, ubi opus haud est, allegorias liberaliter confectantur, immani illi quidem, à naturalibus, ad Dæmonem ipsum ruunt saltu. Ita Thomas pariter ac Lyranus. Vid. Dn. D. Olearius Conc. 49. in Job. p. 388. Exactam talem Dæmonis cum Behemoth allegoriam qui desiderat, adire Dn. D. Scultetum, Conc. 232. super Job. p. 318. ubi vult, potest. Mittamus hîc Johannem Camerensem, in Draconem nobis Behemoth transfigurantem. Neque Sanctij arrideat placitum, per Behemoth, fortem aliquem intelligentis taurum. Eandem trivit orbitam Doctorissimus JOH. EUSEB. NIEREMBERGIUS, dum l. XI. Hist. Nat. c. 3. fol. 141. bovem hîc indigitari, omnibus contendit & intendit modis.

§. III. Tan-

§. III. Tantò miuſ Rabbīnorum ſtulti-
quia admittemꝯ faciles. R. Abraham qui-
ē, mirabile quoddam & *monſtroſum animal*
nominatum: R. Moſes verò commune ali-
quod vocabulum omnium jumentorum hīc
reſignare Behemoth, contendit. Eodem
etiam contemtu reliquorum ſomnia *Thal-*
audistarum ridere poſſis. Narrant & reverà
narrant Recutiti, immanem quendam
bovem, cujus caput I. collum I. & corpus
VII. milliaria longum ſit, Behemoth.
Hunc in *Paradiſo ſingulis diebus, mille de-*
paſcere ſolere montes tam diu, dum Mes-
ſias ventat, taurumque illum maſtet,
gratiſſimum Judæis ferculum. Vid. pro-
lixè de his agens *Buxtorf. in Synag. Jud.*
c. 36 p. 456, & ſeqq. Conf. Gerſonis Thal-
mud. p. 94. c. 16.

§. IV. Nos argumentamur: Illud in-
telligendum eſt per Behemoth, cui plano
ſimpliciſque ſtylo, omnia quæ de Behe-
moth dicuntur, κατ' ἐξοχὴν competunt.
Atqui ſoli Elephanto iſthac omnia,
quæ de Behemoth dicuntur, κατ' ἐξοχὴν
competunt. E. Solus Elephas intelligen-
dus eſt per Behemoth. Probanda nunc
aſſumptio eſt, & confirmanda cuncta, Ibi-
mus per partes, & primò nomen, poſt-
modum,

modum, *rem* Elephanto commodè attri-
buemus.

§. V. BEHOMOTH, plurali & eo quod
dem foeminino nomine insignitur Ele-
phas; quasi tu dixeris JUMENTA. Excellen-
tiam hoc loco phrasis Eberina notat: è
Behomoth, h.e. jumenta, Elephas vocatur
quòd pluribus, ob enormem corporis vasti-
tatem, æquiparari possit bestiis. Ita *ἡμῶν*
summam notat Sapientiam. Prov. I. 20. IX
v. 1. Parili ratione *θηρία* in plurali, Græci
quoque appellatur, notante Suidà Elephan-
tus. Vidimus plura alia, è Latinis quoque
congesta ab *Ulyssè Aldrovando* loca, l. i. de
quadrup. f. 197. c. 9. Vox Latinorum ipsa
Græcorum *λόφος* i.e. colle aut monticulo
exposito *εὐψιδόρ*, derivatur. Quò, nā fallor
Oppianus respiciens cecinit:

*Ute si illum videas dum immania corpora
versat,*

Excelsi montis procera cacumina credas
Aliis *ἐλέφας* quasi *ἐλέβας* à participio nimi-
rum *εἶβας*, verbi *εἵνω*, nomīneque *ἑλος*, pa-
lude, oritur. Quoniam, quod certissimum
est, in paludibus mas elephas cum foemina
consuescit.

§. VI. Paucissimis excutienda vocis quo-
que ambiguitas. Plin. *Elephas marinus* datur &

à ni-

minio dentium candore, quin & magnitudine, quā cū terrestri Elephanto convenit, sic nominari solet: Plin. lib. IX. cap. 5. Credo, quōd Balænam ita vocitārit. Est præterea quoddam locustarum genus, Elephantī nomine famigeratum. Plinius audiendus ex b. XXXII. c. 11. est: *Elephantī locustarum generis nigri. pedibus quaternis bisulcis: præterea rachia duo, binis articulis, singulisque forpictis denticulatis.* Sed & quoddam poculorum genus, (tricongium vocant) Elephantum dici, apud Athæneum (l. 11. c. 5.) legimus. Versus atinē redditi sic habent:

*Idoneum nisi tibi elephantum puer
ferat. Quid est hoc per Deos? poculum
magnum, choarum quōd trium sit ca-
pax. &c.*

Et alibi apud eundem c. 16. Epinicus:

*--- Hodie ad Clepsydram
torrentis instar aurigabor utraque,
est autem elephas. Elephantos attrahit
rhytum*

quod congios capit duos ---

§. VII. Synonyma tangenda paucis. Dicitur hic noster Behemoth, Latinis *pecus Indicum*, Bellua item *Lybica* κατ' ἐξοχήν. Sunt qui *Barrum* eum, unde proprium Elephantis est, *barritus*, vocant. Horatius quatit:

*Quid tibi vis mulier nigris dignisfi-
barria?*

Lucretio, *tauri anguimani* dicuntur Ele-
phantes. Verba sunt:

*Inde boves Lucas, surrito corpore tauros,
Anguimanos belli docuerunt vulnere Pa-
sufferre.*

Scitè nominat anguimanos. Proboscide nimirum pro manu uti Elephantés quunt. Flectunt, reflectunt, contrahunt, extenduntque proboscidem. Tortilis quippe, flexilis, lubrica, volubilisque serpentis imorem, eorum est promulsis. Omniur communissima Synonymia est, quâ *Boves Lucas* Elephantos vocant. Causam ubi vels, hanchabe. *Pyrrhus Epirotarum Rex* à Tarentinis accitus contra Romanum nomen primus in Lucania, Elephantorum invis ante Romanis agmina opposuit. Plinius si adeamus, respondebit ipse ex Lib. VIII Hist. Nat. cap. 6. *Elephantos Italia primur vidit, Pyrrhi Regis bello, & boves Lucas apellavit, in Lucania visos.*

§. VIII. Rus nempe suum & stivam oluerunt veteres Romani. Sed quid mirum, quærit *Dolbissimus Rupertus* p. 259. Flori illu. Rati sui. *Cum idem struthionem, passerem maritum, Camelopardum, ovem feram, Pan-
sberas*

heras, mures Africanos, Leones, Ursoſ Numi-
cos, appellarint, comparatione ſemper fa-
 ctâ aliquâ ad notas & indigenas animantes,
 more ruſticorum aut puerorum. Ut Virdu-
 ſus ſuper Flor. l. 1. c. 18. ex Lipſio 2. Elect. c. 4.
 colligit. Quanquam quæ de Leone ſuſpi-
 cantur prælaudati Viri, Urſum Numidicum,
 fuiſſe dictum, id ſolidiſſimis refutetur argu-
 menti à *Claudio Salmas.* ad Solin. c. 16. p. 311.
 Negaverat è Plinio Lipſius, Africam habere
 Urſos. Plinium Lipſiumque Salmaſius præ-
 mit autoritatibus contrariis, *Herodoti, Stra-*
bonis, Virgilii, Juvenalis, Martialis, Solini, M.
Antonii Sabellici &c. Nos ad boves Lucas re-
 ditum paramus. Rider enim M. Varro in o-
 per. de L. L. lib. VI. & refellit opinionem ex-
 iſtimantium, boves Lucas ſ. Lucos à Luca-
 nis, ex ingenio Romanorum, dictos fuiſſe.
 Elephantes. *Arbitror*, inquit, *boves Lucas, à*
Luce potius dictas eſſe, quòd longè relucebant,
propter inauratos regioſ clypeos; quibus turres
elephantorum ornabantur. Excultatum it Var-
 ro priſcorum Romanorum ruditatem. In-
 vitâ ſanè veritate. Plinio conſeſtatur *Luc.*
Ann. Florus l. 1. c. 18. *Floro Scaliger,* in appen-
 dic. ad conjeſt. in Varronem.

§. IX. Expenſo nomine, res ſequitur. Sub-
 jectum, Elephantem fecimus. Prædicata or-
 dine

dine applicabuntur. *Ecce age Bebestem*
quem feci juxta te (vel tecum) *gramen uti be-*
comedit. Quadrat omnino hoc ad Elephan-
 tem, qui æquè atque homo, sexto creationi
 die, ut in solo vivat, est creatus, Quin im-
 contra & præter reliquarum naturam bel-
 luarum, hominem amat, cum eo conversat
 gaudet, & à pusillo puero Arabe, huc illu-
 se regi patitur, ac vulnerari. Accommodat
 Plinius: *animalium maximum*, inquit l. 8. c. 1.
Elephas est, proximumque humanis sensibus
quippe intellectus illis (cognitionem usualem
 appellârim) *sermonis patrii & imperiorum o-*
bedientia, officiorumque qua didicere memoria.
imò verò (quæ etiam in homine rara) *probi-*
tas, prudentia, æquitas. Hæc Plinius. Sed
 malè in ibidem idem, à necessario ad nimium
 progressus; siderum religionem, solis atque
 Lunæ venerationem, & nescio quas stultas
 preces, Numini ab Elephantem allegari solit-
 tas, adjungit. Simili castigandus notâ Æli-
 anus l. 5. c. 49. erat. Longè modestius in Ele-
 phanti laud. Lipsius pronuntiat: *uti seriâ &*
vera multa inesse nihil ambigo; ita quedam
majora vero. Quis enim tam magni oneris
 sit, ut, quicquid illi imponunt, vebat.
 S. X. Non interim, sano si accipiantur sen-
 su, displicent, quæ de egregiâ illâ Elephan-
 torum

rum cum hominibus convenientiâ Nobis
 scriptum scripsit Vartomannus. *Testatur verò
 quosdam vidisse Elefantos, qui prudentiore
 bi videbantur, quàm quibusdam in locis homi
 nes.* Homo, homo quidem est ac dicitur
 brutum brutum. Ille tamen nunc naturali
 aliquâ stupiditate, inconditâ barbarie, aut a
 iis prægravatus modis, vel parum vel nihil
 diviniore (rationem, quâ tamen rectè uti
 nequit, si exceperis,) præ solertissimo hoc
 obtinebit bruto. Id verò certissimum est,
 nullum inter universa bruta, ad hominem
 accedere vicinior Elephanto. *Roma cum non
 ita pridem (verba Aldrovandi sunt lib. 1. de
 quadrup. c. 9. f. 209.) multi (scil. Elephanti)
 docerentur institutiones admirabiles, gyrosque
 facere explicatu difficiles: quidam reliquis o
 mnibus minò docilis, ob idque crebrò increpatus
 & castigatus, deprehensus est noctu, suâ spon
 te se exercens atque discens.* Vidimus nos
 quoque annis abhinc proximis, ductum il
 lum per multas Germaniæ Provincias Ur
 besque Elephantem, solertem supra mo
 dum: saltantem commodè, iaculantem,
 vexilla ventilantem, nummum clam abje
 ctum proboscide quæstantem, invenien
 tem, reddentem: breviter, omnia ad rectoris
 autum, promptissimè exequentem.

§. XI. *Gramen Elephas ad instar bovis dicitur comedere.* Nimirum non carnivorus est, ut leo, draco, aquila, vultur. Non vermicivorus, ut philomela, upupa, hirundo. Non omnivorus, ut picæ, corvi aut cornices. Cardanus lib. X. subtilit. fol. m. 342. *Oportuit, inquit, plantis, fructibus, & herbis vesci, aliter enim probum animal esse haud potuisset, quandoquidem omnia animalia, que carnibus vescuntur, sunt iracunda, fraudulenta, crudelia & superba.* Aloysius Cadamustus, citatus Ulyssii Aldrovando l. 1. de quadrup. f. 214. eos arborum foliis, & ipsis quoque arborum truncis vesci avidissimè, testatur. Montanas ab ipso adamari herbas & palustres etiam, post Sacram S. Diodor. Siculus affirmat, Quamquam in defectu pabuli ordinarii, nec radices, nec fructus quosdam, utpote melones, poma hordeumque spernat. Panes otio grandiores, brevi spacio, ab Elephante devoratos, vidimus Onoldi. Sed nec vinum fastidivit. Hæc illa altera natura, consuetudo.

§. XII. *Robur Elephanti ingens, fortitudo maxima.* Turres armatorum in hostes ferunt, gladioque proboscidi alligato, atrocissimè præliantur, ac hominum, adversus quos à rectore agitantur, stragem edunt fastidissimè.

dislimam. Cardanus, *tantum*, ait, *corpori inest*
roboris, ut duo ex his juncti, navem maximam
onustam, in terram trahant. Olim & nunc In-
 di solent, duabus catenis ferreis circumliga-
 tis, sub ventre duas addere clivellas, illisque
 ligneum superimponere castellum, in qui-
 bus seni homines erecti, & quandoque etiam
 usque ad 14. omni telorum genere stant præ-
 liantes. Sed quid minora dicimus? 1. Mac-
 cab. VI. v. 37. locus elegans habetur, ubi Ele-
 phanti singuli singulas turres, & in unaquaque
 turri, triginta duos armatorum, excepto ad-
 huc Æthiope rectore, portando sustinuerunt.
 Aliano teste, *mœnia hostium subvertere Ele-*
phanti olim assolebant. Solâ etiam probosci-
 de, ejectione armatos in sublime. Cresias ipse
 vidit, jubente rectore, Elephantem dentibus
 suis palmam, summâ violentiâ, eradicasse,
 pedibusque concussisse. Vide mihi duos eo-
 rundem dentes, & non ride, 325. pondo æ-
 quant: teste *δυνάστη* Varroniano ap. Car-
 dan. l. X. f. 319. Julius Cæsar Scaliger & ipse
 unicum vidit dentem elephantinum, (unde
 ebur est) Viro longiorem. Exerc. 204. sect. 1.
Vidi equidem, inquit, dentem me longè proce-
priorem. Indici adhuc majores & robustiores.

§. XIII. Sequitur partium quarundam é-
 lephantinarum conformatio. Loquendum

hic modestè est, cum Jobo: *Stringit caudam suam, veluti cedrum: nervi genitaliam ipsius implicantur. Ossa ejus fistula aris, tibia ejus instar vectis ferrei.* Primarium inter alia, hoc Elephanti *γνώρισμα*. Organon multiplicandi se, mas Elephas tantum non terribile habet. Cardanus, l. cit. *ad terram usque porrigi, licet alii hoc negent*, inquit, Mittamus hæc, & ingentis vastitatis ejus ossa, pedesque speculemur. Crura verò obtinet tertia, ad instar columnarum, altissimos terræ ingentia gressus. Coxæ rectæ descendunt, nec in anteriorem partem, ut bobus, exporriguntur. Hocque idè contingit, quoniam juncturæ genuum adeò æquales sunt, ut, nisi flectere crura videas, juncturâ carere jures. Inde nata etiam opinio, juncturis & flexuris genuum carere Elephantēs: ita ut semel in terram prolapsi resurgerre non possint. Hoc illo commento, Diod. Siculus cum Strabone, multorum persuasit animis, fictam Elephantorum capturam, in arboribus (quibus ceu dormitorio consuevit innitatur majore sui parte,) occultè tamen succidentis. Vidimus humi se prosternentem, moxque ad jussa Domini surgentem Elephantum. Viderent multi. Res indubitata.

§. XIV. Ab excellentiâ quoque & armaturâ,

turâ, noster nobis describendus Elephas.
 Væ Dei, opera divîna sunt. *Viarum Domini*
principium insignitur Elephas. Inter quadru-
 pedes quippe excellentissimum, præcipuum-
 que, post hominem, Dei opus. Sed & primo
 inter quadrupedes animantes, loco creatus
 Elephas statuitur, à Dn. D. Oleario Canc. 49,
 Job. p. 388. Quicquid sit, primas, post ho-
 minem, elephanto, propter præmeditatas ra-
 tiones, *ante Leonem etiam deferre possis*.
 Quânto enim ad hominem quid viciniùs
 accedit, tantò æstimandum est nobilius.
 Docilem supra modum Elephantem esse, su-
 pra memoravimus. Plinii adhuc adjicien-
 dus locus ex c. 3. l. 8. *Mutianus ter Consul, au-*
tor est, aliquem ex his, & literarum ductus, Gre-
corum didicisse, Ælianus ait: *Vidi ego ipse*
quendam in tabula, literas Romanas promi-
scide scribentem, rectè & non contortè. Quin-
etiam cum scriberet, oculi ejus cum rigore deje-
cti in tabellam erant, ut planè intentos dice-
res & scriptitantes. Nihil tale in Leonem
 cadit. Solivagum animal Leo. Regiâ socie-
 rate gaudet Elephas. Crudellis bestia Leo.
 Elephas mansuetus supra fidem Regem cle-
 mentia decet. Armaturâ regius gaudet Ele-
 phas. *Ille, inquit Jobus, quifecit eum, applica-*
vit gladium ei. Fulmineos puta dentes cum
 probe

proboscide, quibus velut armis gladioque
utitur. Placent Aldrovandi verba; *proboscide*
pro manu utitur, & extremâ ejus parte sic omnia
trahat, atque ita rebus apprehendendis appli-
cat, ut ne minima quidem numismata a ipsum ef-
fugiant, quæ etiam sublatâ proboscide rectori
insidenti tradit. Fluvium aut profundum la-
cum trajecturus, per sublatam hanc, in al-
tum, proboscidem respirare, mirabili natu-
ræ prudentia ac providentia solet. Plinius
inquit: *mandant ore spirant & bibunt, odoran-*
turque haud improprîè appellatâ manu l. 8. c. 20.

§. XV. Huic montes herbas ferunt: & o-
mnes bestie agri lusitabant ibi. Sub umbris re-
cubat in secreto calami. In tuto cum umbrosa
protegent arbuscula: circumdabunt illum salices
torrentis. De pabulo ejus supra dictum. Hic
nunc â mansuetudine ac habitatione BEHE-
MOTH describitur. Mansvetus ex naturâ
suâ Elephas: & primo quoque tempore ci-
curandus. Oppiano auscultandum;

Ille vastus inest animus, dum saltibus errat,
& ferus; ast homines inter mansuetus & e-
quus.

Herbiferæ etenim atque umbrosis vallibus
olim

Fagos atq; oleas & celsa cacumina palme,
Sape sola stravit, firmâ ab radice revulsa,
Ingenti

*Ingenti incumbens & acuto robore dentis
Ass ubi in humanis manibus versatur, e-*
undem

Deserit ille animus, fugiuntq; immania cor-
da,

Namq; jugum patitur, duriusq; stat ora lu-
patis,

Et pueros tergo discit gestare magistros.

Licet etenim armatus sit, gramine conten-
tus tamen, alia juxta se animalia securè cir-
cumvagantia, ne imprudens ea conterat,
blandè submovet proboscide. *vid. D. Scultetus*
Leit. p. 316. Saturi ad loca roscida palustri-
aque revertuntur, & arundineta, ut cubent
ibi, incolunt. Aquas alioqui, nisi coacti,
haud intrant, tamen si impendiò delectentur
iis. Egerrimè quippe ob prægrandem cor-
poris vastitatem nataturi.

§. XVI. *Ecce absorbebit fluvium & non mi-*
rabitur, & fiduciã habebit, quod insuat Jorda-
nus in os ipsius. Tardè quidem, sed diutissimè
bibit elephas. Tantamq; aquarum exhaurit
copiam, ac si integrum exsorpturus fluvium
esset. Potù tamen non haurit ante, quàm im-
mis sis aquam conturbârit pedibus. Faciunt
idem cameli, atque generosiores equi **Co-**
gnoscunt scilicet suas bruta commoditates.
Aqua enim pura ventris intestinorûq; tor-
mine

mina procreare illis dicitur. Aristoteles, *non
pastu Elephantem sumere ait, novem modios
Macedonicos, plerumque autem ebibere Sex vel
Septem.* Sed copiam hanc corporis requirit
vastitas, non suadet voluptas: ut rectè judi-
cat in prælectionibus Zoolog. cap. de Eleph.
9.5. SPERLINGIUS.

S. XVII. *In oculis ipse capiet eum* (hoc est,
ipse capietur) & *laqueis perforabit nares ejus.*
Absolutè quidam, quidam interrogativè
hoc de Elephantò volunt intellectum. Stet
sua cuique sententia illibata. Nos ex *Diodo-
ro Siculo Plinio*, ita rem accepimus. Ele-
phanto animalium vastissimo licet, parati
tamen à naturâ hostes sunt, post ignem,
quem maximè reformidant, & porcos, quo-
rum grunnitum exaudire nequeunt, *Dracones.*
*Hi etenim ad fluvium bibentem, vel securè com-
edentem observantes, ex improvise in oculos
ejus involant, eique nunc oculos effodiunt, nunc
suas, quas prolixâ caudâ faciunt, spiras, velut la-
queis, proboscide sic eum tenent, ut vel strangu-
lent, vel à defensione sui prohibeant, sitque san-
guinem ejus exsugunt, ut ita vel deficiat, vel o-
culi orbat us pereat omnino Elephas.* Vid. Diod.
S. 1.3. c.3. à fine, p.m. 164. Conf. Plin. qui ea-
dem ad amussim habet l.8. c. 12. & Solin. c.
38. De ordinariis, & iis quidem multifariis
Elephan-

Elephantorum, ab hominibus capi solito-
rum venationibus, consule post *Aldrovan-*
dum, *Franziū*, in *Hist. Anim. Erasmi. Francisc.*
part. 3. deß Ost und West Indian. Lustgarens
f. 1528. & seq. Tantum igitur de Elephanto,
quantum ad Minoris probationem fu-
erat necesse.

CAP. II.

De

LEVIATHAN.

ARGUMENTUM.

1. Locus de LEVIATH. adducitur.
2. Non hic Cacodæmon indigatur: nec mon-
strum aliquod Ræbbinicum.
3. Per LEVIATHAN insinuatur Balæna.
4. Incredibilis vastitas balæne. Farrago
exemplorum.
5. Costa immanis cujusd. Ceti, Witteberga.
6. Captura Balanarum periculosissima.
7. Continuatur. Indorum capiendi mo-
dus.
8. Subvertit naves Cetus. Zufus ejus ma-
rinus.
9. Concluditur discursus.

§. I.

Digrediendum à vastissimo animali ter-
restri, ad vastissimum aquaticum. Nomen
ei Le-

ei Leviathan. Radix Arabica est, (juxta *Samm*
elem Bochartum l. 5. Hierozoic. c. 16.) à *flecten*
do atq; *conorquendo* dicta; ut ita Leviathan
 sinuosum, volubile in spiras & tortuosum
 animal, vi nominis significet. Terminatio
 verò תן & תנין, than, thannin, Draconem
 notat. Accipitur in S. S. (1) pro serpente ma-
 gno atq; tortuoso: *Eesai.* 27, 1. (2) Pro Tyranno
Pharaone, & Ægypti Dominis uti ap. *Eesai.* 51
 9. *Ezech.* 29. 3. (2.) Pro *Balana* *Esf.* 74. 14. *Pl.* 104
 26. Unde Leviathan piscem notat, cujus ma-
 gnitudo est insignis. *Franz. Hist. An.* p. 604.
 Latini Cetum vocant. Cetorum species
 quàm plurimæ. Princeps est Balæna, Se-
 quuntur Orca, Physter, Delphinus, Scolo-
 pendra, Vitulus Marinus. Hic de Balæna
 sermonem esse, omninò arbitramur, propter
 attributa. Audiendus ex Cap. XLI. Jobi,
 Deus est: Nunquid trahes (temerè nimirum)
 Leviathan hamo, & furcâ ligabis linguam ejus?
 ponisne fuscillam in naribus ipsius, & acu pun-
 gis maxillam ejus? Nunquid multiplicabis
 ad te preces? aut loquetur ad te mollia? Nun-
 quid feriet pactum tecum & accipies eum ser-
 vum sempiternum? nunquid cum eo ludes ut a-
 vicula? aut ligabis eum puellis tuis? Concides
 (facilè sc.) eum amici? Divident illum nego-
 tiatores? Si pones super eum manum tuam,
 memento

emento belli, nec ultra addes. Non est quis-
tam tam ferus, ut eum suscitet &c.

§. II. Non hîc Tropistâs quosdam, qui nil
si Dæmonē h. l. propriè indigitari putavere.
mitem, & R. Menasseh Ben. Israel, dum l. 2.
e resurrex. mort. c. 19. p. 225. per Leviathan,
ulū illud, de quo legitur in Bava Batra,
od Deus isto tempore preparabit illis, qui o-
imē sanctissimēque in terris vixere, (quæ Ju-
æi verba sunt) insinuari garrit. Eadem fa-
ulatus R. Mos. Majmon in More Nebo-
him part. 3. c. 23. p. 404. per Leviathan comple-
um generalem, omnium corporalium propri-
atū. quæ dispersæ sunt in quolibet animali ve-
citer volante, atque ambulāte, denotar. Stul-
ora adhuc in Thalmud part. I. c. 16. p. 40. so-
nnia, ut quæ pro cotidianâ Leviathanis escâ,
iscem trium milliariū longum, ineptissimē
nixerunt, deprehendas. Conf. Buxtorf. in
ynag. Jud. I. supr. cit.

§. III. Nos his misis nugamentis, sic rati-
cinamur: Illud propriè hic intelligendum est
er Leviathan, cui plano simpliciq; stylo, omnia
va de ipso dicuntur predicata, competunt. Atq;
oli Ceto predicta cuncta predicata competunt.
I. Majorem nemo, si velit etiā, sollicitare
oterit. Probando minor est, & progrediendū
ordine. Prius præsupponendum tamen, de

G

marinâ

marinâ belluâ vastissimâ & indomabili hâc fer-
monem esse. Docent universa, ei vendica-
prædicata. Clariùs id innuit Ψ . LXXIV. 13. *Tu*
rupisti mare, tu fregisti capita Leviathan, se
Balænarum. Thanninim vocantur alibi. Null-
aliud in ullo mari, vastius, horribilius formida-
biliusve animal, Balænâ ipsâ est. Ostendi id (1.
ab immensa ejus vastitate. (2) *ex capture summ.*
difficultate (3) *ab immani ejus feritate.* (4) *à con-*
versationis cum hominibus impossibilitate. (5) *al-*
occisionis extremâ arduitate, à quibus suprà de-
scribebatur, potest.

§. IV. Incredibili vastitate piscem effe-
quidem oportuit, qui Prophetam Jonam, uno
abligurivit oris rictu, eundemqve intra tridu-
um evomuit illæsum. Erat autem Cetus Matth.
12, 40. quicquid etiam in contrarium
afferat Bochartus lib. 5. Hieroz. cap. 12. Ao. 1531.
capta Harlemi in Bataviâ, balæna fuit, pedes
68. longa. Ao. 1577. non procul ab Antvverpiâ
capta alia in Scaldis flumine, 85 pedum longi-
tudine. Insignis quoq; magnitudinis illa erat,
quæ Anno Ch. 1532. marinis fluctibus ad littora
ejectabatur, ita ut pars aliqua appareret extra
aquas, altera intra aquas lateret. Etsi verò à
pecoribus & piscibus magnâ ex parte fuisset
discerpta & devorata; tantum tamen mansisse
residuum dicitur, quantum centam ingentia
plau-

lustra vix poterant auerere. In longitudine
habuit 30. ulnas. Rictus oris complectebatur
ex ulnas cum dimidiâ: mandibula 7. erat ul-
narum cum dimidiâ: in lateribus habuit 30
costas, quarum singulæ longæ erant 21. pedes:
longitudo capitis à principio usq; ad rictum
oris complectebatur 8 ulnas: lingua 7 ulnarū
erat longa. Compendio uti cogimur. Plura
circa exemplum hoc reperies Lector, in *Epist.*
ad Polydor. Virgil. quæ extat apud Franzium
art. 3. Hist. Anim. c. 2. Idem sequens etiam ha-
bet: Anno 1545. in Pomerania Gryphiswaldi ca-
tus fuit exiguus quidam, & tamen illius ventri-
culo reperta est ingens copia piscium, nondum ad-
huc concoctorum, & inter alios, salmo vivus, ul-
næ longitudine, ita ut tria dolia, s. tonne (pisci-
um) inde replerentur. Mirabilioris adhuc va-
ritatis adnotavit balenas, in suo Itinerario,
Hieronymus Welschius Cap. V. de Ital. p. 33.
Lorich. lib. 3. Commentar. ad Petr. Arbitr. p.
10. quos vide.

G. V. Hæc dum scribimus, non abs re re-
cordamur prægrandis illius, in templo ad Ar-
tem, hîc Wittebergæ, quæ habetur ex Balanâ,
costæ: Longa ista pedum XIV, deposita à Divo
Saxoniæ Electore, FRIDERICO SAPIENTE,
reâque parieti alligata catenâ, visitur. Ad-
G 2 juncta

juncta tabella est. Versus inscripti, pro genio
seculi istius, seqq:

*Omnes terrigenæ prægrandem cernite cete
Bis septem pedum, costâ de latere tensâ.*

*Cunctipotentis opus, non perscrutabile cuius
Perspicuis undis sub, talia monstra creavit.*

§. VI. Capturam Balænarum memorarum
multi. *Videndus Oppinianus, Albertus, Rondele-
tius* & qui ex hisce sua petiit, *Ulysses Aldrovan-
dus in Ichthyol. l. 1. de cet. f. 261.* Nos quantum
possumus, rem brevi depingemus ductu. Fu-
nes contortos, crassitudine rudentis sumunt,
addunt ferream catenam, hamo acutissimo
validissimoque formidabilem: hamum tauri
carnibus involvunt, ut inescant belluarum.
Adremigant audaciores quidam, & ne comi-
nûs videantur, â latere cymbam agitant. Belu-
ut primum odoratur escam, aut videt, nullam
cunctatione interpositâ, effræni eam appetit.
cupiditate: nesciaque insidiarum, toto se in-
duit ferro, quo non leviter convulnerata, do-
lore furibundo, catenam hamo præmunitar
exedere conatur. Quod ubi frustrâ diu est mo-
lita, & interim acerrimis exagitata doloribus
hûc illûc reciprocat, tenacissimèque infixum
mucrone, in pelagi profundû mergitur. Tum
omnem insidiatores funem laxant, variis hinc
inde utribus, aere refertis, communitum.

§. VII. Balæna ad inferiora maris mersa,
 quiescit aliquantum; etenim quiescere cu-
 riturientem, utres non permittunt: aëre
 cum ad sublimia enitente. Instaurat iras bel-
 lua, velutque animalia sibi infesta, utres, ul-
 scendi animo persequitur. Fugiant retra-
 ti cum fune utres. Bellua inferiora pro mo-
 re repetit. Hi rursus subvolant. Illa cum u-
 tribus retracta, horrendum dolet, tantoque
 exit opere, immanes in sublime jaciendo
 fluctus, ut ipsum subter jurares stabulari
 Eolū. Fatigata diu bestia, & jam suis dejecta
 viribus, vel invita sequitur funem attrahen-
 tes, in proximâ cymbâ illâ, remiges. Tūm
 signo dato, suis piscatores appropinquant
 navigiis, mutuaque cohortatione, velut in
 præsentissimū armandi prælium, magnis a-
 nimis, nec minore tumultu, clamore & clan-
 dore, feram aggrediuntur: illi jaculis, isti
 bidentibus bidentibusve, alii falcibus, secu-
 ribus, venabulis & sclopetis ab omni par-
 te circumdare balænam. Hæc animo imper-
 erito sustinere plagas, & horrendos fistulâ
 jaculari fluctus. Illi propellere ad litus,
 diuturnis vulneribus, non sine vite pe-
 riculo confodere, obthurare fistulas, novis-
 simèque penitus conficere atque inter se di-
 videre solent Mercatores atque piscatores
 socii.

socii. Alium capiendi modum, Indi Occidentales, & illum quidem, majori cum periculo tūm audaciā conjunctum habent. Insillire quippe ex insidiis, ac inequitare cetero post, immistis altè festucis, fistularum opplere spiracula, & sic enecare solent belluam. Processum luculenter admodum depinxit apud Merianum, Gothofredus, part. I. fol. 13. *West Indianisch. Hist.*

§. VIII. Vides inde, quid sibi illa apud Jobum velint, de Leviathan, verba. Difficultatem summam, non impossibilitatem balæne capiendæ atque interficiendæ indicant. Vivus valensq; nimirum in hominum manus haud venit cetus. Indomita quippe feritas eidem: robur incredibile. Nemo eum facile aggredi, aperto Marte, audet. Integras subvertit nullo equidem negotio naves. Impri-
mis verò navium nuper picatarum odore maximoperè alliciuntur ceti, ut approximantes navi, sese illi affricent. Nautæ, de submersione navis, non præter rem meticolosi, picata eis dolia, navim ut relinquunt, objectant. Ludunt & jocantur his ceti deliis ac dolis. Annuatim capiuntur à *Batavis, Anglis Danisque in Grœnlandia Islandiaque confinis*, numero haud parvo. Mare Indicum vastissimos nutrire dicitur. Referunt
Histo;

Historici visas sæpè numero balænas esse,
 quarum oculi, ac palpebræ similes essent
 randiori militis armati capiti, caside or-
 nato. Et Rondeletius à SPERLINGIO cita-
 tus: vidi, inquit, balænae mentulam tantam,
 quæ etiâ à procero homine gestata, utrinque
 terram contingeret, unde quanta sit, cum
 balænae libidine concitata ferûtur, conjice-
 re oportet mari illa quæ A. 1618. ad Caletum
 n. Gallicano tormētus æneis trajeçta balæna
 non sine stupendo ejulatu fuit, virile mem-
 brum cum testiculis 500. librarum habuisse
 dicitur à *Loricchio* cit. aut. loc. Hinc reliquum
 ætiri corpus licet. Exaggerat suam, inde
 Majestatem, gloriosus Conditor, exemplo
 Elephantum primùm, postmodò Balænae. *Quis*
igitur, inquit, *resistere meo potest vultui?*

§. IX. Hæc hætenùs de Ceto quoque.
 Quem veluti Elephantem, vel idèò præter
 alias causas, non licuit prolixiùs describere,
 et utriusque tum generationem, tum viva-
 citatem, (quâ ad CCC. annos usque, neuter
 erè destituitur, ex Zoologorum testimoniis)
 tum alia complura propria adnectere; quo-
 niam id duntaxat evincendum nobis sum-
 mus, ut per Behemoth, nil nisi Elephan-
 tem; per Leviathan verò nihil aliud, nisi
 Cetum intelligi oportere, ex Principiis ac

rationibus Phycis demonstraremus. Meliora docentem tantum abest, ut aversemur nos, ut veneremur potiùs. Manifesta Dei opera sunt, & magnificianda semper. Si tantum in irrationali creatura & potestas & majestas; quanta demum in ipso fuerit Creatore Adumbravit se in omnibus Numen, nec ulli reliquit intestatum. Nostrum est mirari, rimari, obsequi & adorare.

DISPUTATIO V.

De

DRAcone.

RESPONDET

ANDREA CHRISTOPHORO Müller/
Wittebergenfi Saxone.

PRÆFATIUNCULA.

Relatum nuper ad nos, Romæ, d. XVI. Octobris hujus anni, de Dracone volante, à Venatore, non sine vita discrimine occiso, historia cum documentum est. Quæsitum inter eruditos, de relatione isthac, ut quæ fabula, quàm historia vicinior videretur, fuit. Res à multis negata, ab aliis probata, à nonnullis relicta in suspensio. Novimus, quid alii, quorum memoria

moria in pace, auctoritas in salvo maneat, ante nos, hac de re, ac si fabulosa esset, judicarint. Dies diem docet. Agenda illis quoque gratia, qui tantum, quantum licuit, indagavere. Intuebitur naturam: rimabimur veritatem. Deus adiutor noster esto!

CAPUT I.

DE DRACONUM QUIDDITATE
ARGUMENTUM.

1. *Etymon Draconis varium.*
2. *Homonymia extricatur.*
3. *Continuatur eadem.*
4. *Adducitur Synonymia.*
5. *Definitur Draco. Ejus, cum homine, antipathia.*
6. *Examinantur loca Aeliani.*
7. *Differentia adducitur. Draconis magnitudo.*
8. *Representantur exempla.*
9. *Horribilis Draconum validitas.*
10. *Antipathia cum Elephanto. Farrago exemplorum.*
11. *Patria Draconis quæ?*
12. *Summus, inter reliquos serpentes, Rex Draco.*
13. *Venenatus est: sed non habet mammas Draco.*

§: I. Nomen ut passim inculcant Sapientes, primitus enucleandum est. Draconem

Δράκων, à videndo sc. & aspiciendo, post
Ambrosium Calepinum, Becmannus derivat. Vel
quòd acutissimi sit visus, Draco. Unde à
Poetis quoque, thesaurorum custodiis, quin
& carceribus præesse fingitur. Vel quòd per-
vigil & exsomnia ferè, ut alia calidioris tem-
porei animalis, sit. Huic, nî fallor, accinit
Ovidius :

*Terrigenasque feras, infopitumque Dra-
conem.*

Aliter non nihil Jul. Cæs. Scaliger. Puta
τὸ δῆλ' ὡς ἄχ. Quia animal venenatum
atque mœtore, Homini infestum. Verba ejus
sunt. Draconem. *Grammatici atque eos secuti
magni Viri, τὸ δῆλ' ὡς ἄχ. deduxere. Nobis
Exerc. 183. sect. 12. commodius, τὸ δῆλ' ὡς ἄχ.
ἄχ.* Nostrâ, quæcunque harum assumat-
tur, parùm refert. Fortassis non erraverit,
qui ab antiquissimis Ebræorum fontibus, e-
tymologicum, pro Dracone duxerit hîc ri-
vulum. His etenim דַּרַּךְ (darach.) calca-
vit, incescit: unde דַּרַּךְ via, iter, &c. Ita &
literæ examusim cum origine con-
spirant: & res ipsa nomini respondet. Re-
prando enim incedunt, & saltoatim gradi-
endo, volando etiam suam emetiuntur vi-
am, Serpentum maximî, Dracones.

§. II. Vox ipsa (ut ad *Homonymiam abe-*
amus) & hominibus, & brutis & Plantis, sed &
 euidam monti, assignari suevit. Draco vetu-
 stissim⁹ ille rigorosissimusque *Atheniensium*
Legislatoꝝ, qui non atramento, sed sangui-
 ne, suas (ut cum Demade, apud Aul. Gel-
 lium, lib. 18. c. 12. N. A. & cum Scalig. Exerc.
 12. loquamur, scripsit leges, à Solone tamen
 ob nimiam severitatem abrogatas, latere
 neminem eruditorum potest. Fuit & *Dra-*
cus quidam *Achaorum Dux*, à L. Mumio Ro-
 manorum superatus duce; Livio nos infor-
 mante, in Epitom. lib. 52. Omnium cele-
 berrimus in toto Orbe, ut quem magno cir-
 cumnavigavit, superiori seculo, ad exitum
 vergente, conatu, DRACUS, *Franciscus* il-
 le, *Plimoutho Britannus*, *Eques auratus*,
 navali gloria nemini tūc secundus: pluri-
 marumque gentium leges, studia, mores, ri-
 tus aliaque admirabilia felicissimè expert⁹.
 Inter *bestiarum* Phalanges, Draconis nomi-
 ne, marinus quidam venire piscis solet. An
 ab araneo marino, cujus mentionem Plini⁹
 lib. IX. c. 48. facit, adhuc differat? huriola-
 ri, nisi ipsum consuluerimus Scaligerum,
 haud possum⁹. Verum enim ad distinctionem
falsi, sine dubio, eundem Scaliger Exerc. 226.
 sect. 13. salutat. Audiamus ipsum.

§. III.

§. III. *Draconi marino nomen est à maleficio, non à formâ inditum. Oblongus enim est, & compressus. Ac verus marinus Draco longè est diversissimus. Spectatur in Galliâ, siccatus, hâc figurâ, sine pedibus. Alas habet vespertilionis. Longitudo colli ad sesquipedem. Cervice ferratâ. Crista in capite rostrata. Caudam contorquet bipedalem, spinis horridam. Corium ceterum, ut Squatina. In plantarum catalogo Draconem etiam offendimus. Emeriti quippe palmites, pluribus indurati annis, Dracones, ob similitudinem tortuositatis appellantur. Vid. Plin. lib. XVII. Hist. Nat. c. 22. Conf. Scalig. Exerc. 169. f. 2. De Dracunculo dicant Botanici. Mons adhuc, Dranis nomine insignis, adducendus. In Asiâ est, juxta Tmolum. Tmolus in Cadmo. Hic ad Taurum. Adeatur Plinius lib. V. c. 29. Alieni omnes à nostro hi significatus, foro. Serpentem etenim & indagamus hîc, & descripturi sumus. Sed de hoc infra & unicè.*

§. IV. *Synonyma ejus ne prætereamus, hæc sunt. Ebraïis דְּרָקוֹן Draco est, est & Balæna. Græcis Δράκων. unde? dictum fuit. Notandum id saltem, quomodo terminatio ων Græcorum, in o Latinorum transmigrârit. More non insolito. Sic ex λέων Leo, Δίω Dio, Λάκων Laco fit. Serpentum Rex Draco audit. Regulus verò*

inter minora reptilium genera, Basiliscus. *Alatum* appellari *serpentem* ipsum, nec novi quid, nec miri. Dabitur in consecuturis ratio. *Annosus* ab aliis cognominatur *serpens* & *prægrandis*. Interroganti Franzius *part. 4. c. 5. hist. anim.* respondet: *Dracones nihil sunt aliud, nisi serpentes valde annosi, & admodum aucti in quocumque genere & c.* Hinc exitit verbum vulgatum: *Serpēs* nisi serpentem devoraverit, non fit *Draco*, *Gallis* *Dragon*, *Dracone* *Italis*: Nostreis, rarâ vocom convenientiâ, *der Drache* dicitur.

§. V. Nunc res aggredienda ipsa. *Est* nimirum *Draco*, *Serpens maximus*, *terribilis validitatis*, *desertorum amans*, *serpentum Rex*, *caudæ robore imprimis valens*. Quid mirum, si accidentium farrago, forma ubi latet, ad distinctiones rerum assumatur? *Genus* animalis hujus, *serpens*. Reptile enim calidum, callidum, venenosum & homini infestum, *Draco* quoque. Hæc prima illa, & hætenus, hominem inter & serpentem naturalem etiam, continuata lis inimicitiaque est. Et licet ex *Æliano* aliisque exempla, cujusdam inter Hominem & Draconem *συμπάθεια* citet *B. Franzius*; id tamen ad ordinariam non est trahendum viam. Non magis idèò amicus homini *Draco*, si quando ipsi ab auxilio contra occisores fuit, quàm *Leo*, *aquila*, *lupus*; animalia rapacitate & truculentia, nul-

riâ, nulli propemodum secunda. Multa in speciem aguntur. Reverà tamen aliter se habent. Dæmon ipse sub serpentino schemate, hominibus ut imponat, non rarò latet. Manet altè mente repositum, quantum antiquus ille & malitiosus Draco, nostris olim imposuerit Protoplastis.

§. VI. Scio equidem quid de infante *Arca de & Dracone*, *Ælianus lib. 6. hist. animal. c. 63.* narret. Breviter respondeo: *fabulosa somnia admixta sunt.* Paricredulitate digna duxerim, quæ idem alibi refert *Zoologus: lib. VIII. cap. 9. de Alevâ, Pastore Thessalo*, & *lib. VI. c. 17. de Dracone Puella in Idumæâ*, amatore. Ubi egregium *Ælianus* repræsentat flosculum: *non ergò*, inquit, *expertia rationis animalia.* Posito tamen, quod vel maximè formosos pueros puellæ vè adamârint Dracones; *non hominis, sed pulchritudinis*, id fecerunt habito respectu. *Ut sibi, non ut homini* prodesse. Ipse certè *lib. 8. c. 9. Ælianus: è naturâ*, ait, *est bestiarum, non modò sui generis, sed etiam aliena animalia, modò formosa, amare.* Hæc ideò prolixiusculè: quia communis, falsi traditio & persuasio, credulis insedit animis. Similia ferè de Lacertis referunt. Sed qui noxiam ferre fugit, à dolosis sibi caveat.

§. VII. *Differentiam* dedimus *accidentalem.* *À magnitudine*, exorsi sumus. Immani enim

astitate gaudet. Nec aliud, molis intuitu, inter
serpenetes, Draco, quàm quod inter qua-
drupedia, Elephas. Alexander ille, quem Magni
cognomento, eventuum grandia insignivère, cum
expeditionem in Indiam adversus Porum molire-
tur, mira vastitatis serpentes, ad XVI. videlicet
cubitorum longitudinem (Diódor. Sicul.)
lib. 17. bibl. hist. n. 90. p. m. 883. offendit.
Egypti Rex Ptolemæus, per Venatorum
Equitumque agmina, horribilis immanitatis
Draconem, triginta cubitorum longum, non
sine & vitæ discrimine & suorum clade, op-
pugnavit, tandemque astu superatum, inter-
fecit. Prolixè hanc, suprà citatus Diod. Sicu-
lus l. 3. n. 37. p. 162. & seqq. Edit. Rhodomann.
diduxit historiam. Quem si voles, confer cum
ib. 3. n. 10. p. 143. In India, in tantam adole-
scunt magnitudinem, Dracones, ut & Cervos
& Tauros deglutiant. notanta Plinio lib. VIII.
hist. nat. c. 14 Paria his vide in Itiner. Ind. Man-
desloviano l. 3. P. 232. de ingenti voracissimoq;
serpente quodam Indico.

§. VIII. Idem Plinius ibidem refert, quo-
modo tempore belli Punici (secundi scilicet,
quemadmodum ex Liv. lib. 30. n. 25. colligere po-
tes) ad flumen Bagradam, (nunc Megerada di-
citur, notante Dalechampio) Atticus Regulus
imperator cum universo exercitu egressus,
Draconem 120. pedum longitudine, oppidi ad
instar

instar oppugnârit, nec destiterit ante, quâ-
 dedisset ipsum internecioni. In vitis Polono-
 rum Regum, sequens de *Craco Rege* (qui Cra-
 coviam exstruxit) historia habetur: *In scopulo*
quodam Draco fuit, qui fame adactus, ex antro
prorepebat, & multos interficiebat homines.
Huic tria quotidie jumenta, ad antrū sunt allata.
Rex populi misericordiā cōmotus, offerri tandem
repletam pice, vitulinam pellem jussit, immisto
sulphure & nitro; quo dolo elusus Draco, crepuit
medius ac enectus est. Conf. Flor. Polon. Jo-
 annis Pastorii, lib. I. c. 3. p. 4. Et imprimis *Atha-*
nas. Kircher. l. 8. Mund. subterr. sect. 4. c. 2.
 Plura qui desiderat, *Ælianum* LXV. c. 21. &
 præprimis *M. Paul. Venet. Lib. 2. Hist. Tartar.*
 c. 40. f. 381. adeat.

§. IX. Nos ad *secundum* Draconis accede-
 mus *characterem*. Est autem *terribilis validitas*.
 Docet vastissima statura: insatiabilis voracitas,
 oppugnationis difficultas, membrorumque re-
 liquorum *συμμετρία*. De illis supra di-
 ctum: de ultima dicendum porrò. Truculen-
 tus alius, quo cum Alexander M. descendit in
 arenam, 70. cubitorum longus, cum ne totus
 quidem appareret, oculos ad magni & rotun-
 di clypei Macedonici magnitudinem specta-
 toribus, *Æliano* teste, ostendebat. Majores ad-
 huc vidit in *Caram, Tartarie provincia* M.
 Paul.

aul. Venetus, prædicto loco. Quid mirum?
um ipsis conflictantur Elephantis, spirarum-
ve nexu, crura illorum tam implicant arctissi-
è, ut movere se nequeant Barri. Arrecto
roque sub proboscidem collo, Elephantibus
obvertunt caput, igneisque visus radiis,
nquam fulgetris (Diodori Siculi hæc sunt)
cæcatos, ad terram profligant, profligatos
laniant.

S. X. Habent nimirum bella ἀσπὸνδα
um Elephantis, Dracones. Usque, adeò ni-
il tam vastum, superbum, potens, robustum,
vud suum sive parem, sive inferiorem, quan-
oquè non experiatur adversarium, mira-
ili naturæ antipathiâ. Sic Leoni disfidium
um scorpione est. Basilisco serpentum ve-
enatisimo, mustelarum virus, exitio supre-
no cedit. Crocodilus infestû habet ichnev-
monē. Ichnevmon cû aspidē, novæ calia gerit
dia. scorpionē stellis hostiliter impugnat.
Capitale odium muribus & catis. Rara inter
eles canesque amicitia. Chamæleonti cum
serpentibus, cervis cum acciperere non con-
venit. Milvum pullus refugit. Ovis luporum
aniena: lepus omnium prædæ natus. Cæte-
um notabis hîc, nobis de Draconum ma-
gnitudine loquentibus, non eam animo sen-
tentiam sedere, quasi omnes atque singuli, ad

H

tano

tantam staturæ roborisque *dracō* perven-
ant. Variant *loca*, variant *individua*, et alia
aliaquæ circumstantiæ. Omnium maximè
in India reperiri, constans fama est. A po-
ori igitur analogato, facta etiam deno-
natio fuit.

S. XI. *Tertiū*, à *parrio* descriptus lo-
fuit Draco. Desertorum incola est. Sylvas
via, inhospitaque amat tesqua. Hinc à
ἐξοχήν Eremitincola, Malach. i. v. 3. nunc
patitur. Et extremam, in Sacris, interminat
rus devastationem, Deus: *erit* (inquit) *abitaculum*
Draconum, & *atrium* juniorum *scribionum*. Esa. c. 34. v. 13. 14. Occurrent sibi
vicem *martes cum ululis*, & *Satyrus Satyro*, &
B. Lutherus reddidit: uñ wird ein Behausung
seyn der Drachen/und Wende für die Stra-
sen: Da werden untereinander lauffen Wöl-
fer und Geier, und ein Fels-reuffel wird die
andern begegnen/ der Kobold wird auch die
Selbst herbergen &c. Eadem Draconum sol-
tudo horribilis prædicitur, cap. XIII. Es. v. 2
Conf. Job. XXX. v. 29. Unde & communiter
in Sylvis aviis, & speluncis deprehensi sunt
ac interfecti. Part. 4. c. 5. Hist. Anim. p. m. 74
Pulli etiam Draconum, mediâ ætate (verbi
Franzi sunt, part. 4. cap. 4. Hist. Anim.
p. m. 740.) *scrim* sentiunt *acerrimam*, atque
ubi aqua potiri nequeunt, miserabiliter, a
Stra

Struthionā pulli lamentantur. In Lybia, Ægypto, Arabiā, Æthiopia, India tamen, h. e. calidioribus illis regionibus, cōmuniter stabuari bestia sæpè dicta solet. *Joh. Cysarus*, Helvetus lib. de quatuor Helvet sylv. civitat. scribit: nullibi volantium maximè Draconum opiam majorem, quàm in Helyetia comaruisse.

§. XII. Ulteriùs à *jure* (ut ita loquamur) *Domini*, quod in reliquos serpentes habet, describatur Draco. Inde cùm primatum, circa controversiam obtineat, *regio* eum nomine scriptores affecerunt. Quancquàm & *Basiliscus*, inter minorum generum serpentes *Regulus*. Maximus, fortissimus, & formidabilissimus ceterorum, Draco. Regia hæc sunt axinata. *Novissimè*, à naturali armaturâ suâ, denotamus Draconem. Caudâ etenim cūm trahet, eâ & utitur feliciter, & molis immensis præsternit Elephantos. Sic & ipse Elephas proboscide, Leo unguibus, equus calce, os cornibus, fulmineo dente aper, lupo peiore, horrendum præliantur. Objecta semel complexa caudæ nullum eripere robur valet. Anguillæ ac mediocres saltem serpentes, si infringere brachium humanum possunt, quid de Draconibus judicandum esse putaverimus?

§. XIII. *An veneno tantum quoque valeant.*
 Quæsitum inter eruditos est; negatum verò
 nonnullis. *Plinius Lib. XXIX. c. 7.* (sed tamē
 perperam) omni eos spoliatur veneno. *Draconem*
inquiens, venena non habet. Sed si & serpens
 est, & contrarium experientia testata fuit, nu-
 la Plinio hîc adhibenda fides. Aërem enim in-
 ficit, hominesq; & jumenta necat hali-
Mammæ aliqui Draconibus attribuerant, &
 malè intellecto Thren. IV. cap. v. 3. loco. No-
 enim Draco præcisè, sed alia grandioris no-
 bestia indigitatur ibi; ut convenienter mon-
 Franzius, postque eum, Beat. SPERLING,
 infallibiliter demonstrat ἀποψία.

CAPUT II.

De

DRACONUM VARIETATE

imprimis verò de DRACONIBUS
 VOLANTIBUS.

SYLLABUS.

1. *Varietas Draconum qualis?*
2. *Dantur omninò Dracones alati ac volantes.*
Notatur Cardanus.
3. *Docet testimonium nuporum Romanorum, Mon-*
strum nuper captum in Iliberniâ.
4. *Multa de Draconibus alatis documenta præ-*
feruntur.

§. Idem

Idem comprobant Paræus, Scaliger, Nierembergius.

Stat pro nobis quoque, post Franzium, D. T. Bartholinus, atq; Athanas. Kircher.

Utrùm ideo ad aves spectet? Negatur. Dantur rationes. Vespertilio non est avis.

Dantur Volatiles quoq; pisces, quin & testudines. Adducuntur testimonia.

Concluditur Discursus.

§. I. Sive accidentalis solummodò, sive specifica & essentialis Draconum sit varietas, nec affirmare, nec inficiari volumus. Neq; enim propter vel locorum, vel magnitudinis ipsius, vel coloris etiam varietatem, specifica confinenda illicò est differentia. Canes Anglicani & Germani, utcunque & magnitudine à se invicem & loco; specie tamen haudquaquam differunt. Dubium movere tantùm poterat, partium quarundam aliena longè configuratio. Quidam enim alis pedibusque jam duobus, jam quatuor instructi: quidam non item. D. Franzius ait: *quidam sunt russi, alii nigri, alii cinerei, alii longi quinque cubitos, alii X. alii 39, alii 40.* Johann. Euseb. Nierembergius, *lubet, inquit, in aliùm orbem redire & intermiscere; quæ Philippus Pigafeta describit in descriptione Congi. Reperitur ibi animal bipès, ovie magnitudine, formâ verò Draconis. Alatum est,*

H 3

& cau-

Et caudam habet longam: caput quoque oblongum, ore pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto.

§. II. *Quidam igitur alati: quidam tales non sunt Dracones. Alatos ac volantes dum statuimus, & Cardanum dubitantem, & alios cæteroquin satis cautos ex Recentioribus contradicentes nobis, deprehendimus. Fabulorum nomine nimirum volitantes, & alatos venditant Dracones. Sed & historia illa nupera Romana, ridicula visa plurimis, & perabsurda. Cardanum audiamus: quing, ait, Lib. 7. de rer. varietat. c. 29. Diss. 4. ad præcep. 4. Theoria Meteor. Lutetia vidi bipedes, alis exiguis, ut vix volare crediderim, caput parvum & serpentino capiti simile, color lucidus, pluma nulla, nec pili. Magnitudo ejus, qui alios præcellebat, cuniculi. Placet Danielis Lagi judicium: ex horum impotentiâ & exiguâ mole Draunculorum, non universâ de specie judicium præcipitandum erat.*

§. III. *Ansam indagandi nobis, relatio Romana præbuit; certitudinem. Historiæ, ac ipsissimi peperere spectatores. Et Româ quidem, sequentia. V. Calendas Novembris A. 1660. perscribebantur. Als dieser Tagliche unserer Jäger in den nächsten Wäldern gejagt/ ist einem unter ihnen ein junger Drach/*

gros als ein großer Hund begegnet / den er
einen Flügel geschossen / darauf der Drach
ihn zugehauert / er aber entflohen / und Ge-
genheit bekommen / noch einen Schuß zu
un / da er ihn dann in den Rachen geschossen /
nachfolgens umgebracht. Venator tamen
omum reversus, eâdem nocte (veneni sine
bio affatu) mortuus, toto corpore viridis
apparuit. Confirmat historiam Kircherus l.
Mundi subterr. sect. 4. c. 2. qui Draconis
caput in musæo suo asservari memorat.
sic sive incola, sive advena Italiæ fuerit
draco? haud sollicitabimur. Quanquam ex
fricâ Asiæ advolasse, per tot milliaria
patia, ipsum, ne crediderim, multò minus
affirmari. Solet enim in nostris quoque
Europæorum locis, aliquid ali interdum
occurrit. Quemadmodum eodem anno,
sext. Idus Novembris, in Hiberniâ (zu Eleo-
etibrid im Elenischen Wald / vñ Hagâ Co-
nitis relatum ad nos nuper fuit) sylvestris
vidam nudus, Et toto corpore hirsutus mas,
quem Sargol nomine Poetæ salutarunt, vena-
tione captus est & interceptus.

S. IV. Id demonstrandum unicè: dari
volatiles Dracones, alatosq; Serpentes. Ala-
tos inquam seu pinnatos, tamen non pen-
natos. Loquantur Historici. Apud Mar-
tyrum Merian, in Histor. Antipod. part. 2.

f. 211. Joh. Ludov. Gottosfrid. inquit : un-
 andern aber war ein geflügelte Schlang
 braten / dessen sie sich höchlich verwunderte
 Sie (Serpentes ab Americanis capti , a
 que devorari soliti) sahen so erschrocklich an
 daß sie die Spanier nicht berühren wolten
 Diligentissimus Orientis explorator Joa-
 Jac. Breuningus f. 166. c. 26. in der Oriental-
 schen Reiß / anderer Meerfahrt : *vidimus* , inquit
inter alia , quendam supra modum prae grande
amplissimumque serpentem bipedem , gemin-
instruatum alis , quales Vespertilionis esse solent.
 Hieronymus Benzo , in novi orbis historiis
 & navigatione Gallorum , in Floridam c. 1
 p. 480. *Observavi* , ait , *quendam ex nostratibus*
non procul à syloâ serpentem alarum occidisse
Ala ipsa ita efformata , ut remigio earum , terr-
se elevare ac volare quidem , sed tamen humi
volatu uti potueris. Habes oculares testes
 Admitte alios.

S. V. Ambrosius Parus , Galliarum Regi
 quondam primarius & Parisiens. Chirurgus l. 1
 operum Chirurg. fol. 51. ex Plinio refert : in
 Aethiopiâ longitudinis X. cubitorum , repe-
 riri Dracones , at in Indiâ centipedales esse , sub-
 limeq; adeò volare , ut mediis è nubibus , in præ-
 dam petant aves. Vestigium rei in Scaligero
 quoq;

quoque, exercit. 183. sect. 5. deprehendimus.
Verba sunt: *Mons, qui Narsingæ regnum divi-
dit à Matabaris, multas alit feras: inter quas a-
latos angues, arboribus insidentes. Quos ajunt,
solo afflatu, vel etiam obtutu, (hoc jam hy-
perbolicum) eos, qui propius accedunt, inter-
ficere. Idem nobiscum sentit, naturalium
scientissimus Joh. Euseb. Nierembergius lib.
12. Histor. Nat. c. 36. fol. 282.*

§. VI. Sed nec alienus noster olim Fran-
zjus erat, part. 4. Hist. Anim. c. 5. p. m. 741.
Ait enim: *verorum Draconum due sunt speci-
es. Quidam quibusdam membraneis pinnis sunt
alati, quibus sunt ala non ex pennis, sed mem-
branis, in dorso, instar pinnarum &c. Thomas
quoq; Bartholinus, magnus magni Parentis
filius, in Tract. Patavii de unicornu, edito c.
7. p. 50. vivis, quod ajunt, coloribus, & icone
simul, ex Tobie Aldini museo, volatilem ex-
pressit Draconem: cujus sceleton Ludovicus
XIII. Galliarum Rex, Cardinali Francisco Bar-
berino, annis superioribus donaverat. Inde
sine dubio, meteorum istud, quod Draconem
volantem, secundum analogiam, vocita-
mus, denominationem suam traxit. Alia &
planè memorabilia de alatis Draconibus ex-
empla Dn. Kircherus in Mundo subterr. lantea
cit. prodidit.*

§. VII. Nec quis mihi hic objiciat: *Q vo-*
lat, avis est. Insufficiens quippe propositio
 fuerit. Ecquid de Vespertilionis sentiemus?
 Volat enim. Nec tamen avis est *Utcunq; id*
admittat Franzius Hist. anim. part. 2. c. 20. p. m.
 570. Accipe, si voles, argumenta: Non enim
 animal oviparum, sed viviparum. At aves
 ova pariunt. Non pennis, sed pinnis potius,
 ac pilis gaudet. Quin & mammas habet,
 lac, & pulvis idem præbet. Sed nec dentibus
 caret. Adde asininas quoque aures, & acu-
 minatos dentes. Mintrat etiam Vespertilio,
 uti mures alli. Nego igitur illorum vincere
 sententiam, qui inter aves, vespertilionem
 locant. Adhuc, pisces volantes illos, avium
 ordini, quod absurdissimum tamen est, an-
 numerare ob id etiam cogemur.

§. VIII. Volatiles nimirum pisces dari,
 omni caret dubitatione, De Scaligero, *Ex-*
erc. 223 sect. 4. Cardanum castigante: *Volan-*
tium piscium cadavera à te visa scribis. At
vivi nobis conspecti sunt &c. non dicam. In
 mari Veneto, inter Venetias & Ravennam,
 duobus, supra Qviozam, milliaribus, Anno
 Christi 1550. captus est piscis volans, teste
Ambrosio Parao, lib. 24. oper Chirurg. fol.
 736. *Andreas Thevetus* in Cosmographia scri-
 bit, sibi, dum novum navigando obiisset oc-
 cem,

dem, infinitos pisces volantes, sylvestribus
 incolis dictos *Bulambeck*, qui ab aquis subsi-
 ntes, quinquaginta passus volando perre-
 runt, sæpissimeque ad vela, malumque im-
 ngentes, esca nautarum evaserunt, appa-
 ille. Idem à *Johanne Lerio* confirmatum
 gimus in *Historia Brasilianâ*. Normanni,
 uce *Nicolao Durentio Villagagno*, *Equite Me-*
ensi, innumerum, piscium volantium, de-
 ehenderunt numerum. Vide prolixè hanc
 rem, *Histor. Antip. Johann. Ludovic.*
Ottosfred. apud *Matth. Merian* fol. 318. der
Best Indianisch. Histor. Conf. & | Eras-
anci *Qst und West Indianisch.* In *figar-*
 n part. 2. ubi post volantes pisces, alatas
 iam testudines in *Brasilia*, frequenter me-
 orat p. 1198. & volâtia istiusmodi animalia
 statur apud *Chinenses* familiaria esse, cum
lora Sinenfi, *Neubosi*. in descr. Regni Sin.
 . 380.

§. IX. Hos, quis quæso avium nomine, ob
 olatum salutaverit pisces? Sola videlicet vo-
 acus præsentia, uti non actutum arguit avem;
 a nec absentia ejusdem, avem esse negat.
 truthiocamelus tamen nec pennis nec alis
 estitutus sit, volare tamen nequit. Avis esse
 nterim non desinit. Hæc ergo ratione, utcu-
 que certo genere volatus, quidam gaudeant
 Draco

Dracones, avium nondum meruere nomen. Sic nec ex natatione exsculpendus illico piscis est. Nam, & homini & cani, & mergulo & ranæ, & pumici & pomo, natandi competit facultas. Manent etiam insecta, vermes, crucæ, cimices & sic porro, licet vel maximè quoque reptant. Non ex communibus, sed propriis, non aliquibus, sed omnibus, subjectum judicandum est, affectionibus. Et tantum de Draconibus.

DISPUTATIO VI.

De

ARANEÆ,

Imprimis verò

De

TARANTULIS:

Respondente

ANDREA FLACHSIO,

Gießhübelenfi Misnico.

PRÆFAMEN.

Subtilitatum opifex, Aranea. Fecit solertissimum animalculum, ut à filis ejus subtilissimis, subtilitatis fluxerit origo. Subtilis Scaliger Exerc. I. sect. 1. de subtilitate: à filis, inquit, tenuioribus, originem traxisse videtur: quæ in tela bene

benè textâ, oculorum aciem penè fallunt, unde significationis proportio ad alia quoque sumpta fuit. Geometras suspicimus: miramur Funambulos; textores & textrices colimus. Benè omnia hæc habent. Sed Araneam, ob quotidianum sui, & nemini non obvium conspectum, nec suspicimus, nec respicimus. Ita omnia, admirandis licet instructa dotibus, communia si sint, evilescent protinus. Eruditorum quoque quanto major frequentia, tanto vilius estimium. Rapiunt jam pridem Salomonem, in admirationem sui, ac indaginem Araneus: geometra, funambulus, textor. Natus, non factus. Sapiens, sine doctore. Astutus, sine ductore. Absque magistro, solers. Rimanda hæc subtilitates sunt, Deo laborem fortunante.

CAPUT I.

De

ARANEÆ

Definitivè Spectatâ.

ARGUMENTUM.

1. Araneæ, laudes varii decantavere auctores.
2. Etymon aranei quale?
3. Equivocatio enodatur.
4. Continuaturs eadem.
5. Synonymia.

6. Quid

6. Quid sit Aranea? Rejicitur distinctio inter animalia perfecta & imperfecta.
7. Partium quarundam configuratio.
8. Venenosa admodum aranea. Gallinis tamen non cedit noxa.
9. Prudentia ejus & solertia, ex Plinio recitatur.
10. Laudatur Senecæ judicium. Frustrâ notitias naturales & finium cognitionem brutis quidam denegant.
11. Probatur diversimodè.
12. Araneorum generatio, Aldrovando interpretæ, declaratur.
13. De materiâ telarum, ab araneâ formatarum, judiciorum divortia.
14. Defenditur Democritus. Castigatur Aldrovandus.
15. Exhibentur demonstrationes.
16. Araneorum patria, cibus, nendi tempus, ætas, cum aliis antipathia.
17. De ovulis Araneorum, ut prosint oculis, historia mirandè facti.

S. I. Hæc illa bestiola est, quam super Euclidem extulit Nazianzenus. Aristoteles *l. Hist. anim. c. 38.* de insectorum agens ingenio, cum duxisset officiosissimum, præ ceteris ferè omnibus animalibus, genus formicarum & apum esse, araneos ingeniosiores, in vitæ muneribus esse subdit. Cum propter telæ suæ artificium,

tum propter assiduitatem laborandi venandi-
que. Magnus ille *Ulysses Aldrovandus*, lib. V. de
Insect. 13. 2. fol. 243. haud aliunde artes suas
didicisse textores, linteones & acupictores, sive
contextus perfectionem, sive subtilitatem fili,
seu telæ continuæ modos nexusque indissolu-
biles attendas, nisi ab araneis, existimat. Poli-
ta sunt, & erudita, quæ hanc in rem, jam olim
dixit *Claudius Ælianus* lib. VI. Hist. Anim. c. 57.
Nos primò nomen, post rem excutiemus
ipsam.

§. II. Araneum araneamvé dicas, nihil
interest: invito licet Suidá. Originem no-
minis immediatam, Græcia suppeditabit.
Ἀράχνης enim seu *ἀράχνη*, idem Grajo,
quod Latino araneus est. Extrusum saltem
χ, adscitum verò α observes. Quamquàm
autem post Aldrovandum, plerique *Ἀράχ-*
νην derivari volunt, *ἀράχνη* τὰ *ἀραχὰ* *ἵχνη*
ἔχεν, (quòd tenuia habeat vestigia,) aut
ἀράχνη τὸ εἰς *ἀέρα*, *ἀρᾶν* τὰ *ἵχνη*, (quòd in
aërem vestigia tollat) nos tamen, salvâ cu-
jusque pace, aliunde deducimus. *Ἀράχνη*
nimirum ab Ebraeorum אַרַנָה i. e. texuit, de-
scendit. Exprimitur hoc modo τὸ formale
perquàm convenienter. Manent literæ quo-
que. Nisi quod unius organi elementa γ. &
χ, ut passim sit, mutata videantur. Mediatē
igitur

igitur aranea ab Arág, immediatè, ab ἀράχνη, oritur. *Arachne* verò, nomen Puellæ Lydiæ, Idmonis filiæ, quæ, Autore *Plinio*, linum retiaque primùm invenisse dicitur. Certavit hæc *Arachne*, si Poetarum fabulis attendere velimus, cum *Pallade*, de artificiorum palmâ. Succubuisse verò legitur, & à victrice Deâ, in araneam conversâ. Atque inde, in-
quiunt, aranea ἀράχνη audit. Consulendus hic *Naso* est, VI. *Transformat. lib. fab. 1. & 2.*

§. III. Nunc, ne noxæ nobis sit æquivo-
catio, ab erroribus præcavendum est matu-
rè. Datur enim (1) *Piscis marinus*, araneus
qui appellatur. Pedes octo habet, præ exi-
guâ corporis proportionem, longissimos.
Unde araneæ illi nomen datum. *Piscis* ip-
se verò, *Bellonio* testante, mari familiaris
omni. Alii ad *Cancrorum* genus referunt
eundem. Latinis *Dracunculus*, sive *Draco*
marinus salutatur. Gallis, *vive*, quod ca-
ptus, præter aliorum piscium naturam, diu
extra aquam vivat: Anglis *Viver*: Masiliën-
sibus *Aregne* nominatur. Videndus de hoc
Plinius l. IX. c. 48. & lib. XXXI. c. 11. *Hist. Nat.*
(2) *Araneus* animal est, *mustelarumq;* genere,
morsu venenato, quod si orbitam transierit,
protinus emoritur, juxta *Plin.* lib. VII. c. 58.

(3) *Ara-*

3) *Aranea, pappus*, seu potius *lanugo* est, quæ reperitur in salicibus. Plinius l. XXIV. c. 9. L. N. inquit: *salicis fructus, ante maturitatem, in araneam abit.*

§. IV. Sed & (4.) *pars Astrolabii quædam*, aranea olim vocabatur. Czlius nimirum agens de Gnomone & Astrolabii partibus l. 12. c. 9. *Tertia pars, ait, inter alia, Diotrice nominatur, vagina continēs tympana, in quibus æquinoctialis tropiciqve describuntur: tum supra tympanum, quæ vocatur Amnea, designatur, in qua Zodiacus &c.* Qvin (5) etiam peculiare vitium olivarumqve malum est, *araneus*. Erucarum quoddam vel vermiculorum genus esse, colligo ex Scaligero in Theophrasti, 3. de causis plant. c. 20. fol. m. 214. ad & Plin. lib. XVII. H. N. c. 25. Nobis laud licet esse prolixioribus. Adde (6) quòd præter animal, *ceu causam*, sæpenumerò *etiam*, seu *effectum* connotet aranea. Neq; (7) insolens sermo est, quo aranearum titulo, meteoron illud (*fila B. Mariae vocant*) quod vernâ atque autumnali tempestate, ordinariè circumvolitat in aëre, consalutatur. De *Arachne seu Aranea*, proprio puellæ cujusdam nomine, cum suprâ dictum fuerit; non est ut existamus operosiores. Neuter enim significatum horumce, ad palatum nostrum;

I sed

sed ille demum est, quem sexto ipso explicabimus paragrapho.

S. V. Adnectenda tamen breviter *Synonym.* Hebraeis עֲרַבִּי & tam araneam ipsam, quam telam ejus significat. Græcis ἀράχνης vel ἀράχνη, ut Latinis, araneus & aranea, sine omni differentia dicitur. Suidas equidem distinguit, ut ἀράχνης animalculū ipsum, ἀράχνη autem tela sit. Veruntamen discrimen hoc, ut monebatur, nullum. Sic apud Dioscoridem : ἀράχνη τὸ ζῷον : & apud Plutarchum τὰ δὲ ἀράχνης ἔργα, legimus. Germanis eine Spinne / â nendo], vel viceversâ potius τὸ nere ab araneâ. *Ab ejus enim operis*, (inquit in Orig. LL. Beemannus p. 218.) *initium sumsit ipsa textrina* : sic ut *sutrina*, *cerdonica* à foliorum & corticum operimentis : *architectonica*, à vacuis nature specubus & nidis avium : à quarum cantu, ut & arborum sibilo, fistulatoria originem traxit : secundum etiam Lucretium :

Zephyri cava per calamorum sibila
primum

Agrestes docuere cavas inflare cicutas.

S. VI. Hic igitur, ut ad rem accedamus, *Aranea nobis est insectum octipes, venenatum, prudentissimum ac solertissimum, ovipa-*

rum, telarum, quas ex ipso corpore deducit,
mirabili industria contextarum, subtilitate de-
cantatum. Genus constituimus *insectum.* Ra-
 tio in procinctu. Insecta quippe animalia
 minora & infirmiora, commissuris, certis in-
 signita. Ut *apis, musca, papilio, locusta, ver-*
mis, formica, & hinc etiam *araneus.* Strictè e-
 nim nec ad volatilia, nec reptilia nec gressi-
 lia, nec natatilia referre valeas insecta. Græ-
 cis *ἑντὼνα*, ab incisuris scilicet & commissu-
 ris, quibus nunc in supinâ, nunc pronâ,
 nunc utraque corporis parte præditæ sunt,
 appellitantur. Nec hinc admittenda distin-
 ctio *inter animalia perfecta & imperfecta est,*
 dicendumve, ad imperfectorum censum spe-
 ctare araneam. Nihil imperfectum, quod ea,
 quæ habere debet, habet. Habent insecta, re-
 quisita sua. Habet *apis*, habet *formica*, nec
 destituitur *araneus.* Plura si haberet, jam non
apis ampliùs, aut *formica*, aut *araneus*, sed
 aliud quid esset. *Vidit Deus cuncta quæ fece-*
rat: & ecce erant omnia valdè bona. At quod
 bonum est, perfectum est. Finge bonitatem,
 & voca tamen in essentia sua imperfectam,
 malitiam habebis, non bonitatem: defectû,
 non effectum. Distinguat hinc saltem *inter*
perfectionem absolutam atque comparativam:
 & quærat de priori: erit res in vado. In-

congrua de posteriori, quæstio est, & ab ea facta denominatio. Ita e. pleræque res dicendæ imperfectæ forent.

§. VII. *Differentia*, qualis hîc haberi poterat, *accidentalis* est, petitaque (1.) à *partium quarundam configuratione*. Octipes quippe araneus, haud secus atque cancer. Pedes ipsi, longitudinis diversæ, propter diversas, quas exercent operationes, sunt. *Quibusdam enim* (verba Ulyssis Aldrovandi sunt ex lib. V. de Insect. cap. 13. fol. 241.) *fila, quæ neverunt, ætenuant, & in longum protrahunt, aliis eadem in tela deducunt, ac invicem conjungunt, aliis denique per eadem prorepunt, & cum volunt, ex iis ceu immobiles sese suspendunt*. Longiores sunt anteriores & posteriores: minores, medii pedes. Postremis fila ordinant & innectunt, inimitabili artificio. Prioribus, pro manibus utuntur, & illapsam telis prædam arripiunt; mediis verò adjuvant. Ita nihil à Deo & naturâ, frustrâ rebus concessum deprehendimus.

§. VIII. Sed & (2.) à *veneni affectione*, *nonster descriptus est araneus*. Faciunt huc, quæ SPERLINGIUS ὁ μαναγίτης cap. 6. de Insect. in additam ad Zool. can. 2. habet: *ab homine sumptum araneæ venenum, seu cum potu, seu cum cibo, miserè afficit, & affligit corpus. Nunc calorem, nunc rigorem, nunc pruriginem, nunc*

rimo-

umorem creat agroto. *A Gallinis verò aliisque
avibus, sine periculo araneæ comeduntur. Sic
non omnibus venenum est, quod alicui est.* Her-
pæ multæ noxiæ nobis, veluti napellus aut ci-
cuta, non item brutis. Porcis excrementa fœ-
tidissima, svavissimo sunt pabulo. Vermibus
nocivis aviculæ vescuntur non paucae. Nos
aviculis utimur incolumes. Sic non omni pe-
stis est, quod est alicui. Caterpatim sæpè mori-
untur homines, illæsis bestiis. Et mox bruta,
hominibus indemnibus. Infundunt aliàs ve-
nena sua aranei, non ictu, ut Scorpii, sed ictu.
Unde, quas novissimè ceperunt muscas, pedi-
bus involvunt, mordicant, &, ut cum Poëta
loquar, vipeream illis animam inspirant, ne-
cemque inferunt protinus, exsucto ante fan-
gvine & succo.

§. IX. Præterea (3.) *ab adjuncto prudentia so-
lertiaq;*, in contexendâ subtilissimè telâ, de-
pinximus araneam. Prudens equidem formi-
ca atque solers est; sed prudentior longè & so-
lertior araneus. Industriæ admirabilis & so-
lertia, bombyx: bombycem verò multis su-
pergreditur passibus, aranea. Arrident poli-
tissima Plinii verba, ex Hist. Nat. L. XL. cap. 24.
*tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æ-
quali deducit stamina, ipso se pondere usus. Te-
xere à medio incipit, circinato orbe, subtegmina*

annectens; maculasque partibus semper inter
vallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dila-
tans, indissolubili nodo implicat. Quantâ arte
celat pedicæ, scutulato rete grassantes? quàm
non ad hoc videtur pertinere? evibrata pexitas
tele, & quâdam polituræ arte, ipsa per se tenax
ratio trame? Specus ipse, quâ concameratur
architectura, & contra frigora, quantum villosior?
quàm remotus à medio, aliudque age nti similia.
Inclusus verò sic, ut sit, nec ne, intus aliquis, cerni
non possit? age firmitas quanta, irruentibus
ventis, quâ pulverum mole degravante? Lati-
tudo tele sæpè inter duas arbores, cum exercet ar-
tem & discit texere: Longitudo fili à culmine,
ac rursus à terra, per illud ipsum, velox recipro-
catio: subitque pariter ac fila deducit. Cum verò
captura incidit, quàm vigilans & paratus ad
cursum? licet extremâ hæreat plagâ, semper in
medium currit: quia sic maximè totum concuti-
endo, implicat. Scissa protinus rescit, ad politu-
ram sarcimens. Senec. Epist. 121.

§. X. Et appositissimè Romanus Sapiens:
Non vides, quanta subtilitas sit apibus, ad figen-
da domicilia? quanta divini laboris obeundi con-
cordia? Non vides quàm nulli mortaliū imitæ-
bilis sit illa aranei textura: quanti operis sit, fila
disponere? alia in rectam immissa, firmamenti lo-
ce, alia in orbem currentia, ex denso rara, quæ
minora

minora animalia, in quorum perniciem illa tenentur, velut retibus implicata teneant. Nasci-ur ars ista, non discitur. Cedro dignum epi-phonema hoc. Nasci-ur, inquit, ars ista, non discitur. Vix enim ovulis exclusus suis, araeolus, astutissimum nendi callet subitque opificium. Non vidit, non praviis observavit experimentis. Notitias nimirum à Naturâ inditas, solertissima hæc & alia possident animalcula. Ut proinde frustra sint, post Interpretes nonnullos, D. Ereitag. Disp. Anti-Sperling. de Orig. Form. th. 19. Dn. Zei-sold. in not. ad Jacch. Phys. lib. 2. c. 10. p. 171. & seqq. (Conf. ejusdem lib. 1. Instit. punct. 4. pag. 144. seqq. & nuperas, contra Synops. Sperling. Meditationes.) Melchior Corneus in Curric. Philos. Tract. 2. dub. 14. & Johann Tatinghov. cap. 8. qv. I. p. 194. Clav. Phil. Nat. qui neque fines suos ordinarios cognoscere, neque naturali quâdâ sapientiâ, instructa, esse bestias, concedunt.

§. XI. Non hic de eo disputabimus, quòd ob finem, tota, quanta quanta est, natura agat: finis autem non operatur, nisi cognitus: ignoti quippe, cupido nulla. Sed neq; de hoc laborabimus, quomodo tota, itidem natura sapienter uniformiterq; agat, & bruta ipsa, fini proportionata expectant

tant accommodentque media: neque Do-
 ctiſſimorum auctoritatibus Virorum, *Tycho-
 nis de Brabe, Armandi de Bello Viſu, Roderici
 de Arriaga, Thomæ Fieni*, aliorumque unicè
 nitemur. Id potiùs adducemus: *Scripturam
 Sacram ipſammet, non ſine admiratione, Sapien-
 tia encomium aliquibus attribuiſſe brutis. Au-
 diendus Salomon eſt: Prov. C. XXX. 24: &
 ſeqq. quatuor ſunt minima, ait, terra, & ipſa
 ſunt Sapientibus SAPIENTIORA. Formica,
 populus inſirmus, præparans in meſſe cibum ſibi.
 Cuniculus, plebs invalida, collocans in petrâ cu-
 bile ſuum. Locuſta Regem non habet, & egree-
 ditur univerſa, per turmas ſuas. Aranea (non
 ſtellio, ut Vulgata reddidit) manibus laborat,
 & ipſa in Regum moratur adibus. Confer no-
 ſtræ, inprimis adſtipulantem ſententiæ, Nie-
 remberg. lib. I. Hiſt. Nat. c. 18. f. 11.*

§. XII. *Oviparum*, quando araneum
 ſalutabamus, à generatione, (requiſito nobis
 quarto) expreſſimus eundem. Reſ ita habet.
 Cum ſœmina deductam traxerit araneam,
 mas eandem trahit mutuò. Quod ubi fre-
 quentatis vicibus fecêre, coëunt, ita, ut aver-
 ſis copulentur clunibus. Propter enim glo-
 boſitatem alvi, hic coëundi modus ipſis con-
 venit. Meretur obſervationem experimen-
 tum Aldrovandinū, *Lib. V. de Inſect. fol. 243.*

Qua

Ova, ait, aranearum cum aliquando observa-
rem, inveni esse multa, modica, livida, exiguis
maculis adspersa, divisa, invicemque separata,
mollia & viscida, quæ si casu aliquo fuerint per-
dita, aranea diligenter inquirat, & sui addita-
mentis interioribus, & rostro ea etiam repor-
tat. Vidi item, ex unico ovo, multos & innu-
merabiles fetus procreari, ita exiguos, ut vix
oculis percipi queant, attamen quamprimum
ovo emant exclusi, fila deducebant adeo tenuia,
ut nihil posset esse admirabilius. Observavi item
sub capta aranea albo, magnum ovorum cumu-
lum, adeo exiguorum, ut atomis comparare li-
cuisset.

§. XIII. Quintus araneæ character,
à materia telarum texendarum petebatur.
Ajo ex ipsius corporis intrinsecâ viscositate,
non autem superficiali lanuginis extre-
mitate, telas, araneas ducitare. Negat hoc Ari-
stoteles, ridet, & eo nomine Democritum
refutat. Statuerat Philosophus Abderitanus,
ex ipso alvi visco, certis temporum spira-
mentis, neretelas, araneos. Plinius, *Hist.*
Nat. lib. 1. c. 23. inquit: *Orditur telas, tantique*
operis materia, uterus ipsius sufficit, sive ita cor-
rupta alvi natura, statotempore, ut Democri-
to placet, sive est quædam intus lanigera ferti-
litas. Aristoteli contrarius Ælianus, *Lib.*

2. Hist. Anim. c. 21. neque aliunde, scribit, filum assumit, sed ex suo ventre stamina deducit, & irretiendis levissimis volucris Venabula contextit, atque in vestia speciem diffundit. Porro eodem, quem ad texendum, de ventre suo detraxit succo, ventrem suum studiosissime alit. Et verisimè jam olim Naso, de transmutatione Arachnes, in Araneam cecinit:

Fitque caput minimum, totoque est corpore parva,

In latere exiles digiti, pro cruribus haberent,

Cetera venter habet, de quo tamen illa remittit

Stamina, & contiguas exercet aranea telas.

§. XIV. Miramur tantum, in re tam manifestâ, errorem commisisse Aldrovandum, loc. cit. fol. 241. Merito autem Democriti, ait, opinionem pessundedit Aristoteles. Etenim araneæ & alia istiusmodi annulosa, parum sumunt alimenti, parumque nutriuntur, propter sanguinis & caloris defectum: quare cum illa non tantum capiant cibi, quin plus continuè in telarum texturâ consumant, dicendum esset, majorem superfluiditatem excrementorumque fore emissionem, quàm alimenti assumptionem, quod absurdum est statuere. Assertio falsa, sequela nulla. Satisfaciamus infra, ac respondimus.

debimus. Nunc primùm placet cum Aldrovando Aldrovandum committere. Negat de araneis, concedit alibi de bombycibus, ex ipso corpore, serica ipsas nere filamenta. Et bombyx annulosa est, & tantum vix sumere videtur alimenti, quantum sericæ ex se fingit telæ. *Sola, inquit, lib. 2. de Insect. VI. fol. 112. bombyces, mori tantum foliorum esu, sericum texunt.* Et mox infra (fol. 14.) Vidam, Poëtam Italum, pro se citat:

--- effundunt quasita per avum
flamina, ditis opes uteri ---

§. XV. Sed ecce, cum post seria nuper quendam naturæ institueremus lusum, araneosque majores, mediocres & minores, tempore autumnii venaremur, ex sæpè repetita observatione deprehendimus, materiam, unde filâ torquent, esse lividum, maculosum, glutinosum ac tenacissimum humorem, massæ subactæ & nigricanti non adeò absimilem. Exinde per scramen, quod à clunibus habent, angustissimum, progrediendo semper, subtilissima protelant filamenta. Die Sept. VII. ex aranea prehensa, aciculâque infixâ trabi, ex ipso corpore, filum 66. pedes, continuâ longum serie, deduximus. Et sequenti die, ex aila mediocris magnitudinis, cum aliquoties abrumperetur, filamentum, tùm 170. tamen pedes prolongatum

um traximus filum subtilissimum. Alvus quando secabatur acu, uberem adhuc possederat viscositatem. Unde ex ipsâmet materiâ illâ, fila, sed ægrè tamen, duximus, cum jam & mortua & abjecta aranea fuisset. Experiri unusquisque ubi volet, potest. Certè non ignari artis hujus ipsissimi aranei. Hinc dum capiuntur, (infatuandi autem sunt, & assulâ capti, in terram citò dejiciendi, exagitandi, aut salivâ detinendi) quantocyùs, ac si periculosè deorsum ruituræ essent, funambuli ad instar, suspendunt sese, proprioque ita capiuntur fune.

§. XVI. Addi hîc quædam, *de patrio araneorum loco, cibo, consuetu nendi tempore, atate, & occultâ antipathias* qualitate potuissent. Et *de loco* quidem, pauca. Nulla non regio, Araneorum alitrix. Prope tamen urbem *Gratianopolim*, [Grenoble vulgò audit, Delphinatûs Umbertini caput] in ea Galliæ parte, quæ Italiæ vicina adjacet, *Gaudentius* l. 4. Memorab. c. 50. & jam olim Merula, scripserat, *vetustam esse turrim, quæ nesciat araneas, aut aliud venenosum reptile*. Quin potius, si quid in eam immisum fuerit, è vestigio emori. Vid. Aldrov. f. 241. *Cibum* quod concernit, paucis contenta aranea. Succo & materiâ viscosâ vesci eas, colligi tùm à priori, tùm à posteriori potest. Muscarum enim culicumque (unde succum fan-

materiemq; petunt) venarum vivunt communiter. Sed & alvus viscositatis plena. De tem-
 pore, hæc habet. Sereno existente Jove, rarer
 ter texunt, sed magis nubilo. Inde nubium præ-
 sagæ. Sunt & ex ea alia auguria. Quippe in-
 cremento annuum futuro, telas suas tollunt,
 altius. Annotante Plinio, *Lib. XI. Hist. Nat. c. 24.*
 Araneorum muscarumq; examina insolita, fu-
 turam prænunciare pestem, Auctor est *Athanasius Kircherus*, in, de peste, tract. p. 144. Quin &
 ruinas ædium propediem collapsurarum, ab-
 itu divinant. *Ætas* illis & debilis & brevis.
 Maturè enim perficiuntur. Quod citò fit, citò
 perit. Cæterum nulli animantium amica ara-
 nea. Germani nostri, proverbii occasionem,
 sumserunt inde: einem Spinnen seind seyn.
 Quandoquidem & in propriam exitiosa fami-
 liam. Singulares tamen, cum *stellione*, fovere
 hostilitates dicitur ab Aristotele. Odium in-
 super irreconciliabile cum *Bufone* gerit. Vid.
Petr. Lauremb. Cent. 3. Hist. 78. Acerr. Phil. ubi
 memorabile, de *Monacho Britanno* quodam,
 adducit exemplum.

§. XVII. Ovula Araneorum mederi oculis,
 ex historiâ sequenti discas. In agro Cobur-
 genfi (*Klein Gärnstadt* pago alicui no-
 men est:) ante annos abhinc aliquot fa-
 migerata oculorum curâ mulier, *Marga-
 retha Wochnera*, vixit, quæ nullis usâ me-
 dica-

“ dicamentis, nullisq; characteribus aut ver-
 bis, tantum *afflatu*, certis hominibus, &
 “ jumentis restituere solebat visum. Certis
 “ inquam, nam quibus aut beneficio adempto
 aut negatus à natura oculorum visus, aut
 “ à longo inde tempore jam occalescens
 “ pellis obducta fuit, afflatus foeminae non
 profuit. Causa curationis in ovula *viridi*
 “ *aranei* transferebatur: quæ, ut jussa *pu-*
 “ *ella* adhuc virgo annorum XIV. erat à Pa-
 rocho Garemtadiensi M. *Johanne Frisio*,
 “ oris spiritu, semel iterumque & tertium
 validiùs emissio, distulerat ab arumò.
 Quod cum circumstantiis omnibus exemplum
 recensuit Coburgum ante paucos annos trans-
 eunti mihi, Vir celeberrimus Dn. *Johannes*
Christianus Frommanus Med. Doctor, & illu-
 stris Gymnasii prof. P. ibidem: & quid de ara-
 neorum ovulis hic videretur, per literas jure a-
 micitiæ quæsiit postea. Reges si Viro planè
 humanissimo: in opere *Aldrovandino*, ex pau-
 cis veterum scriptorum locis observasse me,
 Collyrium ex araneorū ovis parari &c. Quod
 hic indicare saltem volui, ut haberent inda-
 gandi ansam ingenia curiosiora.

CAPUT II.

De

Araneâ divisivè consideratâ,
potissimum verò

De

TARANTULIS.

SUMMARIUM.

6. Laudatur Petri Bellonii iudicium.
1. Aranearum differentie sistuntur.
2. Aranea aquatica. An specie differant? affirmatur de Tarantulis.
3. Phalangii Tarantulaeque Erymon.
4. Desinitur Tarantula. Auctores adducuntur.
5. Explicatur porro, & quibus potissimum infesta Tarantula?
6. Quando imprimis noceat? Quomodo? Quantum? Varii ac mirabiles Tarantulae effectus.
7. Gestus & effectus mirabiles Tarentatorum.
8. Cur Musica tantoperè afficiantur Tarentati? Mirus sanandi modus.
9. Aliter procedunt Mauri, Aethiopes ac Persae.

§. I. Aranearum differentiae plurimae. Differunt enim (1.) *caputis*. Ubi quaedam venantur muscas, quaedam parvulis insidiantur lacertis & erucis: aliae vermibus culicibusque retia tendunt. (2.) *Tela*. Quaedam enim subtilem quaedam crassam, quaedam medioerem: & harum aliae nunc nigram, quaedam albam adornant telam, Quaedam artificiosas
& cise

& circinatis subtiliter orbibus interdistin-
ctas: quædam verò tumultuarias duntaxat
operantur operas. Quædam inter duas, te-
lam suspendunt, arbores, geminosvè pari-
etes. Pleræque angulīs affigunt. Invenias eti-
am araneos, qui ducto, à luminitate, ad ima,
stamine: & in pratis, super ipsas herbas, ar-
busta quædam atque gramina, filamenta
jungunt. (3.) *Staturâ*. Prostant araneorum ma-
ximæ, & tantum non horribiles: quædam
medioximæ: aliæ inter minimas numerari
possunt. (4.) *Formâ extrinsecâ* & coloris, va-
riant respectu. Quædam enim maculosæ,
quædam cinereæ, quædam virides, nigræ i-
tem, aut candicante, à dorso, cruce appa-
rent. Aliquæ longissimis insignes cruribus:
nonnullæ curtipedes.

§. II. *Patriâ* insuper, ut sic loquamur (5.)
differunt. Videas quandoquidem araneos,
non terrarum solummodò, aut aëris,
sed aquarum quoque quibus delectantur, ac-
colas: Albertus M. ait, *araneam quandam a-
quaticam esse dicique, non quod in aquis, (ne-
que enim id fieri potest,) telas texat, sed quod
per aquas, sicco transcurrat pede, cruribus ere-
ctis semper atque emergentibus, perinde ac si
ipsam obambulare terram: ap. Aldrovand. l.
f. 238. Accidentalesne hæ sint differentiæ?*
an quid

quid ultra sapiant? obsecrum est determinatu. Ex solâ vel quantitatis vel telæ, vel coloris alteratione, specifica non illicò contingenda diversitas. Accidentalibus hæc sunt, & communia magis, quàm propria. Natura in omni animalium ordine, suo se jactitat usu. Formas si perspectas quadantenùs haberemus, non laborandum in revulgari foret. Maximè verò veneni ratione differunt araneæ. Omniū aran. atrocissimi veneni sunt *Tarantula*, quæ uti speciem omninò constituent, inter araneas vulgares, peculiarem; ita majorem & attentionem & indaginem nunc sibi postulant.

§. III. Ut primò Nomen explicemus, dicimus etiam *Phalangium*, (ab internodiis, quorum terna in cruribus obtinet, *Φάλαγγξ* n. Græcis internodium audit:) communissimè *Tarantula*, à Tarento dicta potissimùm. Athanasius Kircherus inquit: dicitur *Tarantula* civitate Tarento, vel à fluvio *Thara*, eò quod in hoc districtu, utpote calidioribus & planioribus *Apulia* locis, ingens earum quotannis propullu. et copia. Non quod aliis quoq. in locis eadem non reperiatur, siquidem & in Calabria, Sicilia, quàm & in campis Romanis, æstivis mensibz, ubindec videntur. *Apulis* prorsus similes, nisi quod veneno illo, ad saltandum incitativo careant.

Quævis propria Apulia Tarantulis, nullis aliis idq; ob peculiarem quandam virtutem, terra inditam, naturalemq; convenit. Arabes Rutelam, teste Cardono, exitiale hoc araneorum genus vocant. Persis Enkûrek dicitur referent Dn. Ollorio lib. 4. f. 496. Itinerar. Pers.

§. IV. Est autem (ut describamus bestiam ex araneorum genere perniciosissimum insectum vi narcoticâ præditum, desertorem campestriumq; locorum, sed calidiorum tamen incolæ, exitiali morsu hominibus, quos Corybanteo infatuat furore. sub ætatem maximoperè, infestum. Videatur, post Plinium, Ælian. Scalig. Cardao. Johan. Bapist. Portam Simon. Majol. in Dier Canic. colloqv. 5. Philipp. Cimerar. Cent. 2. Hor. Subcisiv. c. 81. p. 317. seqq, Michael Prætor. in Syntagm. Musc. Tom. I. part. 2. c. 13. p. 227. Celeberrimus Dn. Olear. loc. supr. cit. Inprimis verò, qui accuratissimè de hac scripsit materia; Athanasius Kirchar. loc. superius adducto.

§. V. Nunc Petrum Bellonium audire placet: Sunt, inquit, insecta parva, admodum perniciofa, octo pedibus prædita, utrinque quatuor: singuli pedes seu crura quatuor articularis constant, binosque ungues habent in corpore. Corpore sunt, superiore parte, cinereo, binis rubentibus maculis notata, venter flavet. Aculeis designant morsus

morsus, telas araneorum more texunt, muscisque
ac papilionibus vescuntur. Ova pariunt, ingenti
numero: & pectori adherentia fovere solent,
donec excludantur; &c. Julio Solino quoque,
citante eum Camerario, Phalangium aranei
genus est. Si nifum quæras, nulla vis est, si pote-
statem, ictum hominem veneno interficit. Æstiva-
li tempore, ubi Sol flagrantissimus, Apuliae
Calabriaeque totret campos, rustici commu-
niter incedunt ocreati in agris, ut hoc usu
munimento, laboribus tutius vacare que-
ant. Sed alii horum infestantur puncturis,
præprimis Hortulanis, melleores, & pastores,
qui necessitate cœcti, subdio, & in campe-
stribus locis, mensibus maximè calidis & sic-
cis, ut Junio, Julio Augusto, ocreis, & manicis
non muniti dormire congruntur. Kircherus
ex relatione Pauli Nicolleli, in Apuliâ, Jesuita,
& Job. Baptista Galliberti, Collegii Tarentini,
Symmysia lib. 3. Catenæ Magnet. part. 8. cap.
8. edit. Roman. tert.

§. VI. Mirabile imprimis est, reliquo an-
ni tempore, perniciosam minimè aut, exiti-
alē Tarantulam, esse, imò vix nervorum, ali-
quid aut virium obtinere, ad incommodan-
dum. Sole autem, suum redingrante æstum,
tam virulento pestiferum esse morfu ut,
quemcunque ferali morfu sauciârit, nisi ce-

leri remedio succurratur, necesse sit, vel e-
 mori protinus, vel, si fortior natura, vitæ e-
 vaserit periculum, mentis tamen ab aliena-
 tionem, sensuum stuporem, breviter, mise-
 rabilem relinquat hominem. Conf. Alexan-
 drum ab Alexandr. lib. 2. *Dier. Genial.* c. 17.
 Venenum morfu instillatum, per totum illi-
 cò diffundi corpus imprimis coratque cere-
 brum oppugnare solet. Hinc læsi à Taran-
 tulis, mox velut veterno correpti, proci-
 dunt, neq; excitari possunt ante, quàm ad-
 moto instrumento musico, nunc cytharâ,
 nunc tibiâ, buccinâ, lituis aliòve suaviore
 modo (neque enim uniformiter infatuun-
 tur *Tarentati* vel *Tarentiati*, quos vocant)
 excitentur, ubi in pedes actutum se conjici-
 unt, miros & monstrosos saltus aliosque e-
 dunt gestûs, nec rarò ad 4. 5. 6. 7. aut com-
 plures horas continuare nolentes volentes
 assolent saltationem. Scalig. Exerc. 185. ait:
aliqui sopore occupantur, sed non pauciores per-
petuis vigiliis distrahuntur. Alii flent: alii ri-
su diffunduntur. Quidam currunt: nonnulli
inertes sedent. Sunt qui sudant, qui vomant,
qui insaniant. propter temperamentorum
 scilicet & Tarentismi diversitatem.

§. VII. Et non minus admirandi Tarentatorum gestus pariter & affectus varii videntur. Alii enim à Phalangio icti perpetuò currunt, rident alii, alii plorant, clamant hi, illi dormiunt, isti vigilant, plurimi vomitionibus laborant, plerique saltant, sudant, contremiscunt, quidam & pavore vexantur, alii mala alia, phreneticis lymphaticisque similes experiuntur. Nec ictis hominibus saltationes istæ propriæ; brutis etiam à Tarantula læsis familiares sunt. *Vespa* enim & *Gallus* ex morfu istiusmodi saltantes *Maximus Sennertus* annotavit l. 2. *Med. Pract. part. 2. c. 7. & in concham refert aquâ*, ad cytharæ modum (quem *Tarantellam* vocant) saltantem *Athanasius Kircherus* observavit l. alleg. p. 599. Jam quid illud sibi vult? quòd diversis & proportionem veneno respondentibus coloribus afficiuntur Tarentati? dum viridem alii, alii rubrum, nonnulli flavum depercutiunt colorem. Singulare istud etiam exemplum est, quod tentavit ipsemet Tarenti Cardinalis *Cajetanus*, cum Religiosus quidam morfus à phalangio, purpuream epomidem, ipsius tantoperè arderet: *Kircher. p. 588.*

§. IIX. Mirabilis verò est negotium, quid causæ subsit, quòd auditu soni musici

musici afficiantur Tarentati, & quidem pro
 diverso sono, diversimodè. Athanasius Kir-
 cherus inquit; sicuti non uniuersique Tarantu-
 la, quavis modulationes conveniunt, sed certis
 certa, ita & homini, ab hac vel illâ Tarantulâ
 isto, hac vel illa modulatio convenit: alia e-
 nim, non moventur, nisi vehementi strepitu, ut
 contingit in iis Tarantulis, quæ tenaciore hu-
 more prædita sunt, ita & in homine, alia facile
 & ad quemvis proportionatum illis sonum mo-
 ventur, veluti in iis, quæ subtili & bibuloso hu-
 more prædita sunt. Existimamus nos, harmo-
 nicum concentum illum, primò movere, ar-
 cano quodam Sympathiae magnetismo
 phantasiâ. Phantasia spiritus animales,
 Hi sanguinem. Dumque continuantur ly-
 ræ fidiumque modi, ad saltum invitatur Ta-
 rentatus, surgit, indecorè saltitat, sudat, mi-
 rabili naturæ, ab interitu se vindicantis, nisu
 & incitamento. Maximè miranda sanè
 Tarentatorum est curatio, quâ musici con-
 centus ope, morituri aliqui, resuscitantur
 quasi atque reviviscunt. Scilicet divinum
 quid & supra explicationem positum in
 Musicâ delitescit. Hæc melancholicos, &
 jam propè exsternatos, ad hilaritatis, ac
 gaudiorum quorumcunque excessum etiam

❁ 151 ❁

componit. Urget imprimis hoc, in Syn-
 agmate Musico *Prætorius*, donum, idque
 uerbis sufficienter deprædicari posse,
 uratur. Scaligeri *Exerc. 185*. hinc non placet ad
 Cardanū scribens: *Rectè, tu musicā curari ne-
 gas. Labore namq; ac sudore, tūm vincitur, tūm
 expellitur venenum.* Diluta hæc Logica est,
 quæ ex diversis, imò subordinatis hinc
 loci, facit opposita. Unius positio enim, al-
 terius remotio haud est, Labore ac sudore
 dissipari pariter ac expeli venenum à Taran-
 tulâ propinatum, infallibiliter verum est.
 Vis dispersa inde fit exilior & debilior; sicut
 cum unita esset fortior evaserat. Non id
 fraudi præjudiciōve esse potest Musicæ.
 Quicquid tamen hinc adhibeatur, efficax us-
 que ad eò haud est, quin per temporum sta-
 tutorum spiramenta, quoddam Tarentismi
 pignus cum maximâ sensuum hebetudine
 persentiscant semel icti à Tarantula.

§. X. *Mauri, Æthiopes ac Persæ*, huic ali-
 ter occurrunt malo, Phalangium enim si
 adhuc præstò sit, capiunt, morsusque ad ve-
 nenum extrahendum applicant, præsen-
 tissimo, ut ajunt, remedio. Alter modus
 sit per vomitum. Videndus Dn. OLEARIUS
 est.

est, qui cum circumstantiis observari solitis
 progressum l. cit. annotavit. Idē in ibidem re-
 fert, *sine noxā* (quod mirabile dictu) *avidis-*
sime à Persiciā devorari solere avibus Phalan-
 gia. Perinde atque à Gallinis nostris, araneis
 domestici. Sic non omni venenum, quod
 homini venenum est. An, & quomodo
 hoc in alimentum converti possit? alti-
 oris indaginis & huc non faciens qua-
 situm est. Plura dies dabit.

Nos Trinuni Deo vota num-
cupamus.

153
APPENDIX

De
AVE PARADISI,
five
MANUCODIATA.
CAPUT I.

Descriptionem exhibens:

ARGUMENTUM.

1. Describitur Manucodiata. Indigitatur patria ipsius.
2. Indorum de eâdem fabulæ. Magnitudo Avis Paradisi, forma extrinseca item & figura.
3. Utrum cælesti rore, aut puro vivat aëre? negatur in totum & probatur.
4. An perenni motu gaudeat, & in aëre continue volatus suos? Sistentur opinionis hujus defensores.
5. Probatur solidè contrarium.

§. I.

EST nimirum Manucodiata Orientalis Indix, propemodum infra mediocre genus avis, pennas elegantissimas, & per longiora filamenta amœnissimè productas, caput pressum ac colores varios cum sufficiente rostro, habens; quæ vulgò ἀπὸ τοῦ καὶ cælesti rore pasci, perpetuumque exercere volatum dicitur. Patria

K 5

inter-

intervisenda primum, quæ cum in Europâ ignoretur, ad Orientalem Indiam nos ducit. *Moluccæ* Insulæ potissimum, ac *Java* major eas alit. Quamquam enim *Simon Majolus* colloqu. VI. dier. can. de avibus, f. 113. in orâ *Africa*, non longè à *Guinea*, hanc stabulari volucrem affirmet; nos tamen cum experientias nautarum, tum aliorum etiam secuti testimonia, nativum illi locum Orientem fecim9. Audiendus Nobilissimus ἀρόπτης ex lib. 3. Itin. Ind. p. 223. MANDESLOVIUS: Sonst findet man auch allhier / (in Moluccis Insulis nim.) Muscaten-Nüsse / Ingwer / Pfeffer / Zimmet / Mastix / Cocernuß-Bäume / Paradies-Holz und Sandel. Auch lassen sich hier am meisten die Paradies-Vogel sehen/welche weil sie keine Füße haben/in der Luft schweben / und sich mit etlichen Federn an die Bäume hängen/ete. Consentit post alios multos, Melchior Guillardinus, de Monte Regio Borussus, Medicus.

§. II. Moluccarum Insularum Reguli religiosè admodum ac reverenter hanc habent avem. Hinc Manucodiatas, h. e. aves Dei appellarunt; hæc creduli persuasionem, non vulneratum iri in prælio eos, etiam si in primâ quoque stent acie, qui illarum secum pennas portant. Superioribusque annis, Reges

Marmia

Marmin in Moluccis, animarum immortalitatem inde credere cepisse legimus, quod Manucodiatas, pulcherrimas aviculas nungvam terræ, aut cuiquam alii rei insidere, sed exanimis tantummodo in humum decidere, conspicerent. Sed cum perversissimi Muhamedani, qui ad illos, commerciorum causâ, commeabant, Manucodiatas in Paradiso nati, & Paradisum, locum animarum, persuassissent: Regulos illos ad Machometis sectam, pellexerunt nequiter, quod de hoc animarum loco multa illis ac amplissima pollicerentur. Vid. *Ulyss. Aldrovand.* lib. XII. Ornitholog. cap. 21. f. 400. Convenit de patria proinde.

§. III. *Statura* nunc & magnitudo metienda ejus. Avium aliarum *maxime*: ut aquila, struthio camelus, grus, ciconia, psittacus, anser, vultur, corvus &c. *mediocres* aliarum: ut columba, pica, turdus, merula &c. quarum ordini hic accensemur Manucodiatam, quæ, licet pennarum amplitudine quâdam ac prolixitate gaudeat, quoad corpus tamen, nulla major hirundine, ab Aldrovando deprehensa fuit: aliarum verò *minime*: ut regulus, philomela, parus, curruca &c. In Javâ nihilominus columbæ magnitudine inveniuntur. Et Scaliger Exerc. 228. aliquam picâ non minorem vidit. *Tertium* descriptam ab extrinsecâ formâ & orâ
nata

natu dedimus eandem. Meruit scitisissima a
vis ideo, ut *Dei*, ut *Paradisi* diceretur volu-
cris. *Aldrovand.* cit. loc. cap. 21. pennarum;
inquit, *ambitus discolor est, sed admodum venu-*
stus & visu undique jucundissimus. Alæ cum
cauda expansæ, pennæ omnibus, filorum in-
star tenuissimæ, pavonum ex toto similes, nisi
quod oculis destituantur: omnes tamen, quæ
vel à ventre, vel dorso enascuntur, propter
longitudinem caudatæ velut: & nec dilatari,
nec contrahi, pro appetitu animalis possunt,
naturâ eundem semper retinente habitum.
Subjicitque Gvillardinus: *avicula est, corpo-*
ris magnitudine & pene forma, coturnici similis,
pennarum ambitu discoloris, sed venusto admo-
dum & decoro, visuque jucundissimo, nudis
exornata, caput quæle hirundinis, majusculum
pro corporis amplitudine. Pennæ superiore m-
ejus partem, à prima cervicis vertebrâ, ad ro-
stri usque initium exornantes, breves sunt, cras-
sæ, duræ, spissæ, coloris lutei, insigniter splen-
dentes, & auri purissimi modo, radiorum vè so-
larium instar fulgentes: cæteræ, quæ mentum
contegunt, & molliores, & tenuiores, atque ex
cyaneo mirè equeidem virides deprehenduntur,
haud planè colore eis dissimiles, quas in anatum
masculorum capitibus, dum lucidissimè obver-
tuntur sideri, conspiciamus. confer. Majolus,
loc.

oc. supr. alleg. fol. 113. Quartum characterem
nobis capitis & rostri exhibet figura. Caput,
ait Aldrovandus, non rotundum, sed pressum,
quale hirundinis, nucis juglandis fermè ma-
gnitudine. Rostrum verò non omnibus æ-
què magnum, neque ejusdem etiam coloris.
Gvillardinus addit: *rostrum quàm sit hirundine
prolixius, pedes NULLI, penna alarum ardeis
formâ pares, sed tenuiores longioresq; colore
fusco, inter rufum & nigrum splendentes.* Dif-
fert tamen habitudo rostri, nunc majoris
quippe, nunc minoris: pro annorum scilicet
ac individuorum etiam diversitate. Vidi-
mus nos Dresdæ rostrum, inter alia, quod
non minus erat piceo. *Jul. Caf. Scaliger Ex-
erc. 228. sect. 2. Bernardus, Orvesanus,* inquit,
regiæ triremi præfectus, studiorum meorum
studiofissimus, misit ad me, hæc scripturi-
entem, Manucodiatam unam, maximâ picâ
non minorem. CAPUT non rotundum,
sed PRESSUM est, quale HIRUNDINIS: tam
grande, quanta nux juglans. Cauda longis-
sima bifurcata. Pluma in capitis parte supe-
riore ad eò minuta, ut pilo propior, penè vi-
sum fallat. Et viriditas, quæ in feris anati-
bus: sed ita vegeta, ut Smaragdi splendorem
imitetur. *Hæc ille.* Ceterum *an pedibus in-
structa avis sit?* cum peculiare ideo sequatur.
caput:

caput: nihil hic anticipabimus. De alimento
potius agendum.

§. III. Cœlesti rore Paradisi aves pasci, si
excipias paucissimos, dicunt pleriq; ac scri-
bunt. Hinc & pro potu illis, & pro cibo, ro-
rem esse, opinantur. Alii purum planè æ-
rem substituunt, ut metidacia amplificent.
Dubitatur Cardanus tamen, lib. X. subtilit. fol.
m 349. sed ex errore in errorem idem ille tru-
ditur. *Vesci autem aëre puro*, scribit, *haud ve-*
risimile est, quod nimis tenuis sit. Vesci animal-
culis, neque id, quod ibi non fiat congregatio,
ad generationem illorum, haud dubiè necessaria:
neque in avium ventribus illa cernuntur; qualia
in hirundinum: sed tamen hoc non cogit, cum
Manucodiatas solo senio confici, credendum sit:
at nec vapore, cum infra copiosior sit, unde, de-
scendentes viderentur: vapor etiam nonnun-
quam perniciosus est; RORE igitur per noctem
vesci, verisimile est. Veruntamen si rore cœli
victitant hæ aves, ubi eum captant? an in su-
prema aeris regione? at hæ purissima, & nul-
lo terrestrium inquinamento rerum gaudet.
Ros prope terram generatur. Hinc meteo-
rorum omnium humillimum. At altum Pa-
radisi volat avis. Ac certis duntaxat anni tem-
poribus destillat ros. Ignorat eum hyems;
quæ licet remissior intentiorq; pro regionū
qualitate

qualitate sit, est tamen hyems. Quo tum fa-
melica avis [cum sicci pariter ac calidi tempe-
ramenti sit] reficietur pabulo? Quin nec o-
mni vernali æstivalique die, sed sereniorē tan-
tūm ros decidit. Adde quod solo tempore
matutino. Miseris itaque illis natura nover-
ca fuerit, quas deficiente rore emori neces-
sum est. Elementa sola nullum antea nutri-
re corpus vivum possunt. Quid? quod occi-
dat potius purus aer, quam ut conservet. Re-
ctius idcirco *Aldrovandus*; solidiori cibo, in-
sectis scilicet, tam volucris, quam apteris,
pro cibo illis opus esse, statuit. Potum verò
Manucodiatarum, sufficienter Catolus de-
scribit Clusius, ex postremis Batavorum in In-
diam navigationibus. Breviter dicam: A-
QVA est: sed illa tamen limpidissima; & salu-
berrima.

§. IV. Nunc denique de motu & quiete A-
vis, sollicitos nos esse decet: Majolus: nun-
quam ullo loco considerare, semper verò in aere
subsistere, contendit. Id tradidit Maximilianus
Transylvan, qui addit, nunquam visam fuisse,
nisi mortuam, quod tunc, deficiente vitali spiri-
tu, labatur in terram. Et Guillardinus: cum
animantia cuncta, quibus cerebrum suppetit,
ex quorum numero & Manucodiata est, post
diuturnas vigilas, longasq; diei excubias, quie-
scere

scere tandem ac somnum capeſſere , neceſſe ſit
 q̄uerat aliquis optimè , cū aviculam iſtam nū.
 quā in terram deſcendere dictum ſit , quis ejus
 quietis locus , q̄uē natura tam admiranda viſ
 ac potentia , quòd dormientem æquè ac vigilan-
 tem , ſemper in ſublimi æthere conſiſtere volue-
 rit , mortuam autem deorſum ferri , inq̄ , humum
 decidere , haud vetārit. Aldrovandus verò
 erroris hujus caſtigatōr juſtus : perpetuum
 volatum exercere eas , exiſtimāvunt , & niſi aliſ
 in ſublimi expaſſis , tonici nempe motus auxilio
 requieſcere. Cardanus , citato antea loco :
 ut verò , inq̄uit , Manucodiata avis eſt , ut nul-
 lo modo inhabitet terram , ita contrariā rati-
 one Struthiocamelus ſic à terrā non diſcedit
 unquā , ut avem dicere non poſſis , niſi ad
 formam reſpicias. Poterat hoc tamen con-
 donari Cardano adhuc : ut cujus non ignota
 liberalitas in verbis eſſe ſolet. Scaligero autem ,
 q̄ui in ſubtilitatibus eodem ſe loco exercere ,
 ſubdidit , tam pudibundum ſphalma detrahit.
 Ei cū SEMPER in AERE ſit agendum , penna-
 rum pinnulas non coherere.

§. V. Nos contra , motum diuturnum qui-
 dem , ſed vicariam ſubinde etiam quietem , per
 juſta temporum ſpiramenta , tribuimus Manu-
 codiata. Principium naturæ eſt : nullum cor-
 pus mixtum ac vivens , in continuo poſeſſe
 motu.

1014. Detur ratio, detur experientia, cur
excipienda Avis Paradisi? Manet altâ mente
repositum:

*Quod caret alternâ requie, durabile non
est.*

Necessum etiam, dormire Manucodiatas. Ani-
malis enim omnis est, vigilare & capeffere,
omnium postea. Jam dissonum à sanâ ra-
tione est, somno intentam avem, in summo
ethere pendulam sustineri. Sed nec insomnem
prorsus vitam trahere putandû, cum hæc maxi-
ma omnium videretur carnificina. Est &
cordeis celsissimus: falconibus ac milvis velo-
cissimus: impetuosior aquilis volatus: requie-
sunt nihilominus per intervalla sua, substi-
tunt, dormiunt. *Omnis avis femella parit o-
va: principium naturæ est. Finge nunc in aëre,
in perenni motu excludi Manucodiatae ova.
Omnis species generando se multiplicat. Generat
Manucodiata, parit ova, excludit foetum.
Necesse est, interquiescat. Quid tum, si vi-
derit nullus? Qvis aquilam in rupe nidulan-
tem, quis parturientem observavit? Fugiant
hæc sensus nostros: & sunt interim constan-
ter. Scio, quid excipiant nugivenduli: avi-
culam hanc præ ceteris, admirabili & suspici-
endâ prorsus dote Naturam solertissimam dota-
re, ut mas feminam dormientem excipiat dor-*
L so,

demonstrantur pedes Avis Paradisiacæ.

5. Ostenditur ansa & occasio, quæ inducitur in errorem tot clarissima ingenia fuerunt hætenus.

§. I.

PEdibus carere Paradisiacam hanc avem, communis omnium ferè sententia est & fuit hætenus: adeò ut præter *Antonium Pigafettam*, *Carolus Clusium*, & in ancipiti versantem adhuc *Casp. Schoetum*, tantum non universa Literatorum cohors vel incerta nobis, vel contraria apertè videatur. Quòd enim apodes sint Manucodiata, statuunt (ut Nobiliores solummodò adducamus breviter] *Cardanus* lib. X. subtil. *Scaliger* Exerc. 228. sect. 2. *Majolus*, loco aliquoties citato. *Gesnerus* lib. 3. de Avib. *Francisc. Lopetz*, *Gvillardinus*, *Maximilian. Transylv. Nierembergius*, *Pincier* in Ænigm. suis, *Jonston* in Hist. nat. de Avib. & quod mirari subit, ipse, qui quinque tamen earundem vidit, descripsit, palpa- vitque *Aldrovandus*, eo nomine castigans *Pigafettam*: quibus omnibus accedit etiam *Mandestovius*; ut ex verbis ejus priori capite adductis, patet. Poterat hoc omne quidem, quantum est, vel excusari, vel tolerari quoque: si inter minorum gentium auctores præjudicium stetisset. Nunc cum Eruditorum

Lumina, testesque non auriti duntaxat, sed *αὐτόπτοι* etiam in erroris adducti fuerint societatem: & admiratio animum, & modesta simul reverentia invadit. Quando tamen licitum honestumque semper habitum est, magnæ auctoritatis sapientiæque Viros venerari ita, ut potiozem ubique locum veritati relinquamus; non possumus non divortium ab illis aliisque facere interea, cum præter rationes vegetas, quas allaturi paulò post sumus, ipsamet fides ocularis & experientia sequestrata dubiorum, causam pro nobis hîc peroret. Adducemus succincte rationes primò, *αὐτοψίαν* inde, & erroris ansam, quæ tot summis imposuit ingeniis, afferemus.

§. II. Statuendum igitur: *gaudere pedibus Manucodiatas*. Provocamus ad Naturæ, [quæ sola controversiarum harum norma est] principium juxta atque testimonium. *Natura*, inquam, *non deficit in necessariis*. Sed necessarios Manucodiatas pedes esse, demonstram porro. Victum scilicet non tam in aëre, quàm terra, ut suprà probabatur, quærent aves illæ. Hunc sine pedibus sibi comparare pastum posse Manucodiatam avem, avem inquam: ne cæcus quidem credat. Dormiunt insuper, ac [ut stabilitum idem est] per intervalla requiescunt suæ, Aves nostræ: non dulantur,

lantur, generant, pariunt ova, excludunt pul-
los. Pedes assint, necessum est. Principi-
um naturæ est: *Deus & natura nihil faciunt
frustrà*. Obtinet Manucodiata scilicet, ro-
bustum satis, aduncum quodammmodò &
grandiusculum quoddam rostrum? Quorsum
hoc verò? ut, inquam, pedum beneficio in-
primis, victum in terra arboribusq; sibi com-
parare possit. Organa quoque ambulandi &
nervos gressiles inesse circaexteriolem ac pri-
mam pedum regionem, docuit anatomia.
Breviter dicam: AMBULANT, STANT. Ha-
bent ergo pedes. Quid clarius?

§. III. Jam cum hæc omnia probanda,
ad amissim sint; faxo, ne quid hîc desiderare
possit mens veritatis avida. Nitam verò non
solum Pigafettæ, Clusiiq; atq; aliorum testi-
moniiis inpræsens; sed ad ocularem demon-
strationem potissimum recurram. Ac Pi-
gafetta quidem, qvî cum *Magellano*, Victo-
riâ nave vectus, totum circuevit orbem, &
longinqua navigatione redux, primus
notitiam Europæ de Manucodiatis intulit,
in diario navigationis suæ, pedes eis tribu-
it. *Clusius* quoque, qui & ipse antea con-
trarium defenderat, cum informaretur,
melius ex Batavorum postremis in Indiam
navigationibus, mutavit sententiam, post-

“ quàm Amstelodamum quædam integri
 adhuc , crura pedesqve retinentes , allata
 “ sunt à Nautis. Quæ utut infirmiora cru-
 “ ra fuerint , crura tamen erant , colorem a-
 trum & ad castaneum tendentem obtinen-
 “ tia. Sed & incolæ Moluccarum Insula-
 “ rum , interrogantibus apertè testabantur
 omnes pedibus instructas esse , incedere
 “ volare , versari in sylvis , incedere non sine
 “ ordine tamen , catervatim : bibere salubri-
 ores aquas , capi ab Insulanis , truncari pe-
 “ dibus , vendi ac distrahi. Quæ , & plura
 alia apud Clusium deprehendes.

§. IV. Ne te diutius molestemur , Lector ,
 plures istiusmodi & *Dresdæ* , & *Lipsiæ* & *Sve-*
vophordi , cum pedibus suis , veris , naturali-
 bus , nec parvis adeo Manucodiatas ipsimet
 observavimus , vidimus , tetigimus. Con-
 trarium ne jurantibus credimus amplius.
 Sensum enim dimittere in iis , quæ sensibus
 tamen manifesta sunt ; quid , nisi ἀπὸ ὥστιά δια-
 νόας est ? Et quid aliud efficiunt , qui , cum
 lucium fortè ceperit Piscator , syllogismo ex
 primæ etiam figuræ modo Barbara , persuasum
 illi eunt , non lucium , sed cancrum ab eo ca-
 ptum esse. Habemus insuper οὐμόψηρον ,
 Clarissimum & virtutē suā nobilem Dn. OLE-
 RIUM , qui ad notatum supra locum Man-
 des-

eslovianum l. 3. Itiner. Ind. fol. 27. hæc addit :
Dieses schreibt der von Mandeslo / nach der
emeinen Rede / mit welcher es auch Jonstonus
6. de avib. hält / wenn er spricht : omnibus,
c. avibus Paradisi peculiare est, ut pedibus ea-
eant, ist aber unrecht / und kan nicht von allen
esaget werden / dann wir haben in der Got-
orffischen Kunstammer etliche / welche zwee-
e vollkommene Beine und Füße haben / der
Regulus aber oder König der Paradies Vö-
el hat von Natur keine Füße / sondern am
Schwanz wolange Strahlen / als Pferde-
haar / an derer Ende schöne umbgekrümte grü-
e Federn / mit welchen er sich an die Bäume
nhängen kan. Solum inde Regulum exci-
ut, cui analogum quid interim non denega-
i Physis. Mallemus de Regulo quoque
erutinium exactius, tutius, frequentius. Sed
lura dies dabit.

§. V. Paucissimis adhuc edisseremus, quæ
ocasio erroris diuturni, penes totfortè fue-
it. Narrarunt ipsi ex Moluccis Insulani,
Europæis nostris : se, simul atque ceperunt ”
Manucodiatas, intestina illis, pedesq; adi- ”
nere, abjicere; exponere deinde Soli, ut ”
rescant maturius; reservare aridas, ut ”
exponent venum, aut casidibus penna- ”
um loco aptent. Inde apodes ad nos de- ”
latae ”

“ lata diu, ad absurda adegerunt homines.
“ Accessit fraus nova Nautarum partim, par-
“ tim Mercatorum, quæ allatas quandoque
“ integras, sine dubio truncare svasit, ut rei
“ haberetur fides. Quamquam non omnes,
“ omnitempere, ceu vidimus, latuerit. Au-
“ tores alii alios, nunc citra indaginem se-
“ quuntur: nunc turpiter expilant. Sic e-
“ uando crescit rumor, crescunt mendacia.
“ Nec patrocinium errori, errantium parit
“ multitudo. Latet in alto veritas, nec eâ-
“ dem, quâ fata est, luce prodiit. Multa
“ post nos ferus edocebit vesper, quæ cogno-
“ scere haud potuit aurora. *Deus magnus*
“ *Et admirabilis, in omnem nos dis-*
cat veritatem!

F I N I S.